

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

5. (115.) évfolyam, 1. szám
Megjelent: 2010. február

Felelős kiadó:
dr. Bendzsel Miklós

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Szerkesztőség:
Magyar Szabadalmi Hivatal
1054 Budapest, Garibaldi u. 2., Telefon: 474 5554
Levélcím: Pf. 552, 1370, e-mail: iszjsz@hpo.hu
www.mszh.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,
1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440.
További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon.

Egyes szám ára: 1680 Ft
Egy évre: 10 080 Ft

MSZH – Nyomda – 2010.002/1

Felelős vezető:
Dürr János

HU ISSN
1587–5563

Szerkesztőbizottság:

dr. Bendzsel Miklós elnök

*Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,
dr. Kiss Zoltán, Kürtös József, Posteinerné Toldi Márta,
dr. Tószegi Zsuzsanna, Ujvári János*

5. (115.) ÉVFOLYAM 1. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

5. (115.) ÉVFOLYAM 1. SZÁM

2010. február

Dr. Ficsor Mihály

A közösségi védjegy tényleges használatának területi terjedelme

Molnár István – Mezei Péter

**Szavatosság és termékfelelősség a licenciaszerződésben az egyetem mint licenciaadó
szemszögéből**

Kacsuk Zsófia

**Az igénypontok szerepe a szabadalmi jogban I. rész
A szabadalmazhatóság egyes kérdései – a technika állása, újdonság
és feltalálói tevékenység**

Dr. Palágyi Tivadar

**A szabadalmi reformmozgalom és a bírói gyakorlat változása az
Amerikai Egyesült Államokban az utóbbi két évtizedben**

Lendvai András

**Megjegyzések a magyar Lego-döntésekhez –
harmonizációs problémák a magyar védjegyjogban – II. rész**

Náthon Natalie

A jövő védjegyei

Dr. Vida Sándor

Tisztesség – tisztességtelenség. Az Európai Bíróság ítélete a Gillette-ügyben

Fórum

A szabadalomjogi szakember

Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila

**Az MSZH nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői
2009 második felében**

MAGYAR SZABADALMI HIVATAL

TARTALOM

<i>Ficsor Mihály</i>	A közösségi védjegy tényleges használatának területi terjedelme	5
<i>Molnár István – Mezei Péter</i>	Szavatosság és termékfelelősség a licenciaszerződésben az egyetem mint licenciadó szemszögéből	19
<i>Kacsuk Zsófia</i>	Az igénypontok szerepe a szabadalmi jogban I. rész A szabadalmazhatóság egyes kérdései – a technika állása, újdonság és feltalálói tevékenység	55
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	A szabadalmi reformmozgalom és a bírói gyakorlat változása az Amerikai Egyesült Államokban az utóbbi két évtizedben	84
<i>Lendvai András</i>	Megjegyzések a magyar Lego-döntésekhez – harmonizációs problémák a magyar védjegyjogban II. rész	104
<i>Náthon Natalie</i>	A jövő védjegyei	142
<i>Dr. Vida Sándor</i>	Tisztesség – tisztességtelenség. Az Európai Bíróság ítélete a Gillette-ügyben	157
<i>Fórum</i>	A szabadalomjogi szakember	171
<i>Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila</i>	Az MSZH nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2009 második felében	186
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	226
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		253
Könyv- és folyóiratszemle		265
Summaries		277

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Mihály Ficsor</i>	Territorial scope of the genuine use of the Community trade mark	5
<i>István Molnár – Péter Mezei</i>	Guarantee and responsibility for the product in the licensing contract from the point of view of universities as licence providers	19
<i>Zsófia Kacsuk</i>	Role of the claims in the patent law – Part I Certain questions of patentability – state of the art, novelty and inventive step	55
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	The patent reform movement and the changes of the judiciary practice in the United States of America in the last two decades	84
<i>András Lendvai</i>	Notes on the Hungarian Lego decisions – harmonisation problems in Hungarian trade mark law– Part II	104
<i>Náthon Natalie</i>	The trademarks of the future	142
<i>Dr Sándor Vida</i>	Fairness – unfairness. Decision of the European Court of Justice in the Gillette case	157
<i>Forum</i>	The patent law expert	171
<i>Dr Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Main features of the HPO's international cooperation activities in the second half of 2009	186
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	226
	Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright	253
	Rewiev of books and periodicals	265
	Summaries	277

A KÖZÖSSÉGI VÉDJEGY TÉNYLEGES HASZNÁLATÁNAK TERÜLETI TERJEDELME*

*„Az elhagyott oltárnak is
lehet mártírja.”*

I. Bevezetés

1.1. A közösségi védjegyrendszer, legalábbis ahogy jelenleg működik, nem elégti ki az Európai Unió (EU) belső piacának igényeit és követelményeit, nem járul hozzá a belső piac megfelelő működéséhez. Nem biztosítja azt sem, hogy e piacon a gazdasági verseny ne torzuljon. Következésképpen nem tölti be végső és alapvető célját sem. E célt a közösségi védjegyről szóló 207/2009/EK tanácsi rendelet¹ (a továbbiakban: KVR) abban jelöli meg, hogy a közösségi védjegyrendszer mozdítsa elő „a gazdasági tevékenységek harmonikus fejlődését”.²

1.2. A közösségi³ védjegyrendszer e „félresiklása” – hogy ne mondjunk kudarcot – számos tényező együttes hatásának tulajdonítható. Mindenekelőtt annak, ahogy közösségi szinten a tényleges használat követelményének földrajzi kiterjedését (avagy területi hatókörét) jelenleg szabályozzák és értelmezik. Emellett „köszönhető” a közösségi védjegyrendszer

* A tanulmány a Magyar Szabadalmi Hivatal és a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal szervezésében „A közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek együttélése Európában” címmel, Budapesten, 2009. november 3-án megtartott regionális konferencián [Regional Conference on the Coexistence of the Community and National Trade Mark Systems in Europe (Budapest, 3 November 2009)] „The Requirement of Genuine Use” címmel megtartott előadás magyar nyelvű, szerkesztett és bővített változata. A konferencia összes előadása megtekinthető az MSZH honlapján a következő címen: <http://www.mszh.hu/English/RC/Programme.html>. A tanulmány mottója idézet Madách Imre művéből, Az ember tragédiájából, a kilencedik színből.

¹ A közösségi védjegyről szóló, 2009. február 26-i 207/2009/EK tanácsi rendelet (HL L 78., 2009. 3. 24., 1. o.) a közösségi védjegyről szóló, 1993. december 20-i 40/94/EK tanácsi rendelet (HL L 11., 1994. 1. 14., 1. o.) kodifikált változata. A tanulmány a kodifikált változat szerinti számozásával hivatkozik a rendelet egyes rendelkezéseire.

² L. a KVR preambuluma (2) bekezdését.

³ Ez az írás az Európai Unióra kiterjedő oltalom megnevezésére – mivel egyelőre ez az ismert és a hazai szakmai körökben elfogadott – továbbra is a „közösségi” jelzőt használja, noha az Európai Unió alapszerződéseit módosító Lisszaboni Szerződés (a szerződések egységes szerkezetbe foglalt változatát illetően l.: HL C 115., 2008. 5. 9., 1. o.) terminológiai változtatást igényelne e téren. Jelenleg azonban nem világos, ez miként érinti majd a korábban kihirdetett közösségi jogszabályok szövegét; ez is a régi terminológia használata mellett szól.

diszfunkcionális működése annak az intézményi politikának, amelyet a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (védjegyek és minták) (a továbbiakban: BPHH) mai vezetősége követ a díj-szabást, a hatósági munka minőségét, az eljárások gyorsítását és a nemzeti iparjogvédelmi hatóságokkal való együttműködést illetően. Mindazonáltal ez utóbbi tényezők jelentősége csupán másodlagos a tényleges használat területi követelményéhez képest. Ez az írás is a közösségi védjegy tényleges használatával kapcsolatos területi követelmények áttekintését célozza, elsősorban védjegy- és versenypolitikai nézőpontból.

II. Együttélés és egyensúly

2.1. A KVR alapjául szolgáló eredeti elképzelés az volt, hogy a bejelentők majd üzleti igényeiktől és szükségleteiktől vezérelve választják a közösségi szintű oltalmat védjegyeik számára. Ma azonban korántsem ezt teszik. Jelenleg nem azért nyújtanak be közösségi védjegybejelentést, mert célba vett piacuk az EU egésze vagy jelentős része, hanem azért, mert így olcsóbban és könnyebben szerezhetnek védjegyoltalmat.⁴ Ez a torzulás egyrészt annak eredménye, hogy a BPHH bejelentési és megújítási díjai nem tükrözik a 27 tagállam területére kiterjedő megjelöléshasználati monopólium (azaz a közösségi védjegyoltalom) értékét, másrészt annak egyenes következménye, hogy a BPHH nem úgy működik, ahogy neki kellene: közhatalmat gyakorló hatóságként, és nem „védjegygyárként”, arra törekedve, hogy a „fogyasztókat” bármi áron kielégítse – akár a vizsgálat minőségének (és az alapul fekvő közérdeknek) a rovására is.

Ez a helyzet annak eredményeként alakult ki, hogy az évek során – fokozatosan, de módszeresen – elbillentették a közösségi és a nemzeti védjegyek közötti egyensúlyt az előbbiek javára. Az egyensúly eltolódásában szerepet játszott – egyebek mellett – a nemzeti kuta-

⁴ Ezt támasztotta alá az MSZH által a BPHH pénzügyi támogatásával elkészített felmérés is: „OHIM's current policy on decreasing fees – in contrast with the original objectives of Community protection – is turning companies from national to Community protection even in cases when the latter type of protection may not be necessary with regard to the existing markets. This is particularly true to small and medium enterprises ... In so far as the OHIM's practice in connection with the proof of genuine use of CTM stays unchanged in its regional dimension, business reality continues to be absent in the decisions on [options for protection]”. Hungarian Foundation for Business Research: User Satisfaction Survey among CTM and RCD Proprietors and Professional Representatives in Hungary. Budapest, 15 November 2009, p. 5.

tási jelentések rendszerének (opcionálissá tételükkel történő) eltörlése,⁵ az új tagállamok Európai Unióhoz történő csatlakozásakor elfogadott átmeneti szabályozás [és ahogy azt a BPHH a gyakorlatban (félre)értelmezte],⁶ valamint – nem utolsósorban – a BPHH bejelentési (lajstromozási) és megújítási díjainak egymást követő két csökkentése.⁷ Ez a tendencia nyilvánvaló ellentétben áll a KVR és az Európában kialakult védjegyrendszer alapvető, vezérlő elveivel. Ezeknek az elveknek rövid foglalatoként, amolyan címkéként szoktak hivatkozni a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek együttélésére (*co-existence*) és egymást

⁵ A nemzeti kutatási jelentések rendszerének megszüntetéséről az EU 2004. május 1-jei bővítését megelőzően döntöttek úgy, hogy a rendszer maga 2008. március 10-i hatállyal vált opcionálissá (azaz szűnt meg gyakorlatilag). Ez a rendszer a KVR 39. cikkén (jelenlegi 38. cikkén) alapult, és nemcsak a BPHH és a tagállami hivatalok között hozott létre ésszerű munkamegosztást (az MSZH pl. 2006-ban közel 70 ezer közösségi védjegybejelentésről állított össze nemzeti kutatási jelentést), hanem elősegítette a bejelentőknek – különösen a kkv-knak – az oltalomszerzés esélyeiről való megalapozott tájékozódását, ezzel is erősítve e területen a jogbiztonságot. A KVR e cikkét a 2004. február 19-i, 422/2004/EK tanácsi rendelet (HL L 70., 2004. 9. 3., 1. o.) módosította. Az időzítést nyilvánvalóan az a szándék alakította, hogy a tíz új tagállamot kizárják ebből a nagy horderejű döntésből, hiába gyakorolt az meghatározó befolyást az ő védjegyrendszerük jövőbeli – csatlakozás utáni – helyzetére is. E lépés sérelmességét csak fokozta, hogy e jelentős változtatás fő indokaként a BPHH-nak a bővítésből adódó többletköltségeire és a bővítés miatt várhatólag bekövetkező költségvetési és pénzügyi válságára hivatkoztak. Utóbb – szinte hetekkel a bővítés után – kiderült: a többletköltségekre vonatkozó előrejelzések eltúloztak bizonyultak, a BPHH számára pedig semmiféle költségvetési vagy pénzügyi megrázkódtatást nem okozott a bővítés; ebben az időben „ébredt rá” az Európai Bizottság és a BPHH arra is, hogy az idővel esedékessé váló megújítási díjak számottevő addicionális bevételi forrásként jelennek majd meg a BPHH költségvetésében.

⁶ L. a KVR 165. (korábbi 142a., illetve 159a.) cikkét, valamint a 2003. évi CII. törvény alapján szolgáló törvényjavaslat indokolását. A Bizottság a 2004. évi bővítést megelőző csatlakozási tárgyalásokon is arra törekedett, hogy az új tagállamokra kiterjedő közösségi védjegyek és a csatlakozó országokban oltalom alatt álló védjegyek konfliktusait, sőt, általában a tíz új tagállam nemzeti védjegyrendszerének a közösségbe való beilleszkedésével járó összes jogi és gyakorlati problémát a nemzeti védjegyek, illetve védjegyrendszerek számára – indokolatlanul – hátrányos módon rendezze. Többek között a magyar tárgyaló delegáció fellépésének volt köszönhető, hogy e kérdéskörben a végső kompromisszum a BPHH és a Bizottság eredeti elképzelésénél jóval kiegyensúlyozottabbá vált. Mindazonáltal a bővítéshez fűződő átmeneti rendelkezések kapcsán felvetődő jogértelmezési kérdésekben a BPHH és a Bizottság a későbbiekben, a csatlakozást követően is kivétel nélkül – akár a KVR explicit és egyértelmű rendelkezéseivel is szembehelyezkedve – a közösségi rendszert a nemzeti kárára favorizáló álláspontot alakított ki és kísérelt meg ráerőltetni az új tagállamok hatóságaira. Ezt lehetett megfigyelni pl. a nemzeti bejelentéssé történő átalakításra irányuló kérelmek és a senioritási igények bővítéssel összefüggő kezelésének néhány jogértelmezési kérdése kapcsán.

⁷ A BPHH szóban forgó díjait első ízben 2005 októberében csökkentették, összességében mintegy húsz százalékkal a 2005. június 29-i, 1042/2005/EK bizottsági rendelet (HL L 172., 2005. 7. 5., 22. o.) alapján. A második – még jelentősebb mértékű – díjszökkentést a 2009. március 31-i, 355/2009/EK bizottsági rendelet (HL L 109., 2009. 4. 30., 3. o.) hajtotta végre, 2009. május 1-jei hatállyal. A közösségi és a nemzeti védjegyrendszer közötti egysúlyú eltolódásáról l.: *Mihály Ficsor*: National offices are stakeholders in the OHIM fee debate too. *Managing Intellectual Property*, 2007. november, p. 21–22.; *John Batho*: Escaping the money trap; Keeping it together. *World Trademark Review*, 2008. 15. sz., szeptember-október, p. 25–30. és p. 43–47.

kölcsönösen kiegészítő jellegére (*complementarity*). Ezekkel az elvekkel összhangban a KVR eredetileg arra irányult, hogy a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek között kiegyensúlyozott, a kölcsönös egymásba illeszkedést biztosító viszonyt építsen ki, amelyben nincs hierarchia, viszont annál több – pozitív – kölcsönhatás érvényesül. A KVR preambuluma (6) bekezdése e megfontolásokat meglehetősen világosan fejezi ki:

„A védjegyekre vonatkozó közösségi szabályozás ... nem lép a tagállamok védjegyekre irányadó jogszabályainak helyébe. Annak előírása, hogy a vállalkozások védjegyeiket közösségi védjegyként lajstromoztassák, nem tűnik indokoltnak. A nemzeti védjegyoltalom fennmaradása továbbra is szükséges az olyan vállalkozások számára, amelyek védjegyeikre nem igénylik a közösségi szintű oltalmat.”

2.2. Elengedhetetlennek tűnik, hogy sürgősen helyreállítsuk a közösségi és a nemzeti védjegyrendszer közötti egyensúlyt. Ha ugyanis ez nem történik meg, vagyis, ha az előzőekben vázolt – a közösségi védjegyrendszer dominanciájához vezető – folyamatot nem sikerül visszafordítani, a közeli jövőben abba a helyzetbe kerülhetünk, hogy a nemzeti védjegyoltalom többé nem fog ésszerű választásnak számítani a potenciális bejelentők számára, noha aligha tagadható, hogy pusztán üzleti alapon, gazdasági értelemben elvileg mindig is szükség lesz, szükség volna nemzeti védjegyoltalomra. A vállalkozások előtt így szűkösebb választék áll majd amikor megjelöléseik oltalmazási lehetőségeit mérlegelik, és kénytelenek lesznek közösségi úton védjegyoltalmat szerezni, függetlenül attól, hogy valóságos üzleti igényeiknek nem ez az oltalmi opció felelne meg. Ezt el kellene kerülni. E helyzet kialakulása minden bizonnyal elsősorban a tényleges használat követelményének – és különösen e követelmény területi dimenziójának – felülvizsgálatával előzhető meg. Ez a témakör válhat az Európa jelenlegi védjegyrendszerei közötti egyensúly helyreállításának központi kérdésévé; ez lehet a megoldás kulcsa. Ez az egyensúly-helyrebillentési kísérlet korántsem a nemzeti hivatalok, hanem sokkal inkább a jelenlegi és a jövőbeli nemzeti védjegybejelentők és -jogosultak számára életbevágó. Széles körben elterjedt (és terjesztett) tévedés, hogy az együttélés és az egyensúly mellett történő fellépés kizárólag a – kihalásra ítélt – nemzeti hivatalok kicsinyes intézményi önérdekét szolgálja. Erről szó sincs. Valójában a nemzeti védjegyrendszer igénybevevőinek érdekei forognak kockán. Nyilvánvaló: minél több közösségi védjegybejelentést tesznek és minél több közösségi védjegyet lajstromoznak, annál nehezebb lesz nemzeti szinten oltalmat szerezni (mert ez annál több akadályba fog ütközni), továbbá annál több erőforrást kell a nemzeti védjegyjogosultaknak arra mozgósítaniuk, hogy a BPHH előtt felszólalási és egyéb eljárásokban megvédjék védjegyeiket a közösségi védjegybejelentések és a közösségi védjegyek egyre magasabbra duzzadó áradatával szemben. Az egymást követő díjcsökkentések folytán az oltalomszerzés költségei valóban alacsonyabbá váltak a közösségi védjegybejelentők oldalán, ez azonban a nemzeti védjegybejelentők és -jogosultak kárára és hátrányára történt. Ugyanez mondható el a BPHH elbírálási gyakorlatáról, amely egyre

inkább – immár túlságosan – megengedő és felületes, ami oda vezet, hogy ma már – amerikai szabadalmi jogi analógiával élve – bármi, amit ezen a világon ember alkotott („*anything under the sun that is made by man*”),⁸ lajstromozható közösségi védjegyként.

III. Tényleges használat

3.1. Az előző fejezetben áttekintett szélesebb összefüggések adják a hátterét annak, hogy a közösségi védjegy tényleges használatával kapcsolatos szabályozást és joggyakorlatot közelebbről is szemügyre vegyünk.

3.2. A közösségi védjegyekre vonatkozó használati követelményt a KVR 15. cikke határozza meg. E cikknek az a része, amely ennek az írásnak a szempontjából különösen fontos, a következőképpen szól:

„Ha a jogosult a lajstromozástól számított öt éven belül nem kezdte meg a közösségi védjegy tényleges használatát a Közösségben az árujegyzékben szereplő árukkal és szolgáltatásokkal kapcsolatban, vagy ha az ilyen használatot öt éven át megszakítás nélkül elmulasztotta, a közösségi védjegyoltalomra alkalmazni kell az e rendeletben meghatározott jogkövetkezményeket, kivéve, ha a jogosult a használat elmaradását kellőképpen igazolja.”

A tényleges használat elmulasztásának jogkövetkezményeit a KVR több rendelkezése is szabályozza. A 42. cikk (2) bekezdése értelmében a közösségi védjegybejelentéssel szemben benyújtott felszólalást el kell utasítani, ha olyan korábbi közösségi védjegyen alapul, amelynek tényleges használatát – noha ezt a bejelentő kérte – nem igazolják. Ugyanez vonatkozik a törlési kérelemre és a törlési viszontkeresetre a KVR 57. cikkének (2) bekezdése és 100. cikkének (5) bekezdése alapján. Emellett az 51. cikk (1) bekezdésének a) pontja úgy rendelkezik, hogy a tényleges használat elmulasztása a közösségi védjegyoltalom megszűnésének megállapítására ad alapot – akár a BPHH-hoz intézett ilyen irányú kérelem, akár a 100. cikk szerinti viszontkereset eredményeként.

3.3. A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló 2008/95/EK irányelv⁹ (a továbbiakban: irányelv) a KVR-hez hasonló módon szabályozza¹⁰ a tényleges

⁸ Az Amerikai Egyesült Államokban a Legfelsőbb Bíróság (Supreme Court) 1980-ban, a *Diamond v. Chakrabarty*-ügyben szögezte le először, hogy „bármi, amit ezen a világon ember alkotott” („*anything under the sun that is made by man*”) szabadalmaztatható. *Chakrabarty*, 447 U. S. 303 (1980).

⁹ A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2008. október 22-i 2008/95/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 299., 2008. 11. 8., 25. o.) az azonos tárgyú, 1988. december 21-i, 89/104/EGK tanácsi irányelv (HL L 40., 1989. 2. 11., 1. o.) kodifikált változata (a továbbiakban: irányelv). A tanulmány a kodifikált változat szerinti számozásukkal hivatkozik az irányelv egyes rendelkezéseire.

¹⁰ L. az irányelv 10–12. cikkeit.

használat követelményét és az ilyen használat elmulasztásához fűződő jogkövetkezményeket. Úgy tűnik tehát, hogy a két közösségi jogszabály a tényleges használat szabályozásával ugyanazokat a jogpolitikai megfontolásokat követi. Az Európai Bíróságnak a tényleges használatot szabályozó irányelvi rendelkezések értelmezésére kialakított joggyakorlata ezért *mutatis mutandis* irányadó és figyelembe vehető a KVR alkalmazásában is.¹¹

3.4. Érdemes felidézni, miként világítja meg az irányelv és a KVR a tényleges használat követelményének gazdasági indokait.

Az irányelv preambuluma (9) bekezdése a tényleges használat követelményének indokaként a lajstromozott védjegyek számának csökkentését és a védjegyek közötti szükségtelen ütközések elkerülését¹² jelöli meg:

„A Közösségben lajstromozott és oltalom alatt álló védjegyek, és ezáltal a közöttük felmerülő ütközések számának csökkentése érdekében elengedhetetlen a lajstromozott védjegyek tényleges használatának megkövetelése, illetve használat hiánya esetén az oltalom megszűnésének megállapítása.”

A KVR preambuluma (10) bekezdése a védjegyoltalom létjogosultságának igazolása és a tényleges használat követelménye között teremt kapcsolatot:

„Csak akkor indokolt oltalomban részesíteni a közösségi védjegyet és a vele ütköző, korábban lajstromozott védjegyet, ha e védjegyeket ténylegesen használják.”

Ez a megközelítés tükröződik a BPHH módszertani útmutatójának a felszólalásra vonatkozó részében is, ahol – igen egyszerű szavakkal – a következőt nyilatkoztatják ki:

„a védjegyeket azon a területen kell használni, amelyen oltalmat élveznek (az Európai Közösségben közösségi védjegnél, az egyes tagállamok területén nemzeti védjegyek esetén);

„a védjegyet a releváns piacon kell használni, azaz abban a földrajzi térségben, amelyre nézve lajstromozták.”¹³

¹¹ L. erről bővebben: Zsófia Lendvai: Coexistence of trademarks from the point of view of the industry. Regional Conference on the Coexistence of the Community and National Trade Mark Systems in Europe (Budapest, 3 November 2009), p. 1–14.; http://www.mszh.hu/English/RC/Lendvai_Zs_ppt.pdf; Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata. Miskolc, 2006, p. 15–32.

¹² A Párizsi Unió Egyezmény (kihirdette: az 1970. évi 18. tvr.) 5. C) cikkének alapján ez a megfontolás szolgált: „many countries require in their national legislation that trademarks be used, in order to prevent the trademark register becoming clogged with unused marks which preclude the valid registration of identical or similar marks which are used or intended to be used.” G.H.C. Bodenhausen: Guide to the Application of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property. BIRPI, Geneva, 1968, p. 78.

¹³ „Trade marks must be used in the territory where they are protected (European Community for CTMs, the territory of the Member States in [the] case of national marks).” „The mark has to be used in the relevant market, that is the geographical area where it is registered.” Manual of Trade Mark Practice, Part C: Opposition, Part 6: Proof of Use, 3.1–3.4., p. 13.

Nem is kívánhatnánk mást, mint azt, hogy ezeket a világos elveket következetesen alkalmazzák a joggyakorlatban. Sajnos azonban nem ez a helyzet – amint az majd a következőkből ki is tűnik.

3.5. Az Európai Bíróság szintén foglalkozott a tényleges használat követelményének gazdasági indokával, és azt a védjegy(o)ltalom) lényegi funkciójához kapcsolta. A VITAFRUT-ügyben az Európai Bíróság, építve kialakult joggyakorlatára, leszögezte:

„tényleges védjegyhasználat valósul meg, ha a védjegyet alapvető funkciójának megfelelően, tehát azon áruk és szolgáltatások eredetének azonosítása céljából használják, amelyekre lajstromozták, mégpedig annak érdekében, hogy ezen áruk és szolgáltatások vonatkozásában értékesítési piacot teremtsen és őrizzen meg”.¹⁴

A tényleges használattal kapcsolatos egyik vezető jogesetben, nevezetesen az *Ansul*-ügyben, az Európai Bíróság további adalékokkal szolgált a tényleges használati követelmény gazdasági rendeltetéséről, világossá téve, hogy tényleges használat nélkül a védjegy(o)ltalom elveszítene üzleti létjogosultságát, továbbá hogy az ilyen használatnak piaci részesedés megszerzését vagy megőrzését kell céloznia:

„A védjegy által biztosított oltalom és a harmadik személyekkel szemben a lajstromozás folytán történő kikényszeríthetősége a továbbiakban nem hatályosulhat, ha a védjegy elveszíti kereskedelmi létjogosultságát, ami abban áll, hogy a többi vállalkozás áruinak és szolgáltatásainak piacától elkülönülő értékesítési piacot teremtsen vagy tartson fenn a védjegyként lajstromozott megjelölést hordozó áruk és szolgáltatások számára. ... Annak megítélésakor, hogy a védjegyet ténylegesen használták-e, figyelembe kell venni az összes olyan tényt és körülményt, amelyből kitűnik, hogy a védjegy kereskedelmi kihasználása valóságos-e, így különösen azt, hogy a szóban forgó használatot az érintett gazdasági ágazatban szükségesnek és indokoltnak tekintik-e a védjegy árujegyzékében szereplő árukra vagy szolgáltatásokra vonatkozó piaci részesedés megszerzéséhez vagy megőrzéséhez”.¹⁵

Megfigyelhető mindazonáltal, hogy a tényleges használat követelménye az Európai Bíróság joggyakorlatában fokozatosan „felvizeződött”. A *La Mer Technology*-, a már említett VITAFRUT- és a *Radetzky-Orden*-ügyben hozott ítéletekből megtanulhattuk a következőket:

¹⁴ A C-416/04. P. sz. The Sunrider Corp. kontra Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (védjegy és formatervezési minták) (OHIM)-ügyben 2006. május 11-én hozott ítélet (EBHT 2006., I-04237. o.) [a továbbiakban: VITAFRUT] 70. pontja. Az Európai Bíróság ítéleteire – ha magyar nyelven is rendelkezésre állnak – ez az írás a magyar (az IRM által is alkalmazott) hivatkozási rend szerint hivatkozik. Az ítéletekből való idézéskor ilyen esetben a hivatalos magyar fordítást vesszük alapul. A csupán angol nyelven rendelkezésre álló ítéleteknél a hivatkozás az angol szakirodalom szokásait követi, a fordítás pedig a szerzőtől származik.

¹⁵ C-40/01 *Ansul* (2003) ECR I-2439, paragraphs 37 and 38.

„Nem lehetséges a priori és elvontan meghatározni azt a mennyiségi küszöböt, amelyet annak megállapításakor kellene figyelembe venni, hogy tényleges használatról van-e szó vagy sem. Nem lehet olyan de minimis szabályt lefektetni, amely kizárná ... a jogvita összes körülményének értékelését. ... Ebből következik, hogy a tényleges használat megállapításához elegendő lehet a védjegy minimális használata is, ha az valódi kereskedelmi célt szolgál”.¹⁶

„[A]z a körülmény, hogy a korábbi védjegy használatának bizonyítására kizárólag egy ügyfél részére történt eladások vonatkozásában került sor, még nem zárja ki a priori e használat tényleges voltát ..., noha abból egyértelműen következik, hogy a védjegy nem volt jelen a spa-nyol terület jelentős részén, amelyen oltalom alatt áll.”

„[A] használat területi kiterjedtsége csak egyike azon tényezőknek, melyeket figyelembe kell venni annak megállapítása során, hogy tényleges használatról van-e szó”.¹⁷

„[A] védjegy tényleges használatának minősül, ha a védjegyet valamely nonprofit egyesület a nyilvánossággal való kapcsolatában, a rendezvények hirdetése során, az üzleti iratain, valamint a reklámanyagain használja, az egyesület tagjai pedig azt az adományok gyűjtése és szétosztása során kitűzőként viselik”.¹⁸

3.6. Ezek, az Európai Bíróság joggyakorlatában kikristályosodott általános tanok szolgáltatják a háttérrel a tényleges használati követelmény földrajzi terjedelmének (területi hatókörének) alaposabb megvizsgálásához. A KVR már idézett 15. cikke szerint a közösségi védjegy kapcsán megkövetelt tényleges használat egyik fogalmi eleme, hogy az „a Közösségben” valósuljon meg. A rendelkezés e fordulatát ugyanakkor a Tanács és a Bizottság – a KVR elfogadása alkalmával – együttes nyilatkozatban¹⁹ „értelmezte”. E nyilatkozat szerint:

„[a] Tanács és a Bizottság úgy ítéli meg, hogy az a használat, amely a 15. cikk értelmében tényleges, a Közösségben történő tényleges használatnak minősül akkor is, ha csak egy országban valósul meg”.

Nos, ez messze túlmegy azon, amit értelmezésnek nevezhetnénk. Ez a nyilatkozat a KVR betűjét és szellemét egyaránt megváltoztatta, megsértette. Megváltoztatta a betűjét, hiszen

¹⁶ C-259/02 La Mer [2004] ECR I-01159, paragraphs 24-25 and 27.

¹⁷ A VITAFRUT-ügyben hozott ítélet 76. pontja.

¹⁸ A C-442/07. sz. Verein Radetzky-Orden kontra Bundesvereinigung Kameradschaft „Feldmarschall Radetzky”-ügyben 2008. december 9-én hozott ítélet 24. pontja; az EBHT-ban még nem közzéték.

¹⁹ Joint Statements by the Council and the Commission of the European Communities entered into the minutes of the Council meeting at which the Regulation on the Community Trade Mark is adopted on 20 December 1993, OJ OHIM 1996, p. 615.

tartalmilag a „Közösség” kifejezést az „egy ország” fordulattal váltotta fel.²⁰ Eltávolodott továbbá a KVR szellemiségétől, hiszen felülírta azt az alapelvet, hogy a védjegyet azon a területen kell ténylegesen használni, amelyre oltalma kiterjed.²¹ Emellett a nyilatkozat szembe helyezkedett a közösségi védjegy létrehozásának alapvető céljával is, nevezetesen azzal, amit a KVR preambuluma (4) bekezdése a következőképpen fogalmaz meg:

„Annak érdekében, hogy a vállalkozások számára a belső piac egészén megnyíljon a korlátozásoktól mentes gazdasági tevékenység lehetősége, olyan védjegyekre van szükség, amelyek valamennyi tagállamban közvetlenül alkalmazandó, egységes szabályozás hatálya alá tartoznak.”

A Tanács és a Bizottság együttes nyilatkozata nem egyeztethető össze továbbá azzal sem, ami a KVR egyik rendelkezéséből egyenesen következik. A KVR 112. cikke (2) bekezdésének a) pontja szerint a közösségi védjegy nemzeti védjegybejelentéssé való átalakításának nincs helye, ha

„a közösségi védjegyjogtalom használat hiánya miatt megszűnt, kivéve, ha abban a tagállamban, amelynek tekintetében az átalakítás iránt kérelmet nyújtottak be, a közösségi védjegynek e tagállam jogszabályai szerinti tényleges használatnak minősülő használatát már megkezdték”.²²

²⁰ Angelini hívja fel a figyelmet a KVR-ben található földrajzi-területi referenciák különbözőségeire és a belőlük levonható következtetésekre. A KVR 8. cikkének elemzése alapján arra a – megalapozottnak tűnő – konklúzióra jut, hogy mást jelent az „a Közösségben” fordulat, mint a „valamely tagállamban” kifejezés: „There is a legislative difference between ‘in the Community’ and ‘in a Member State’”. Angelini arra is rávilágít, hogy a KVR 7. cikke – a feltétlen kizáró okok szabályozása – tartalmazza az „a Közösség egy részében” fordulatot is [l. e cikk (2) bekezdésében], míg másutt [pl. az 1. cikk (2) bekezdésében] találkozhatunk az „a Közösség egész területén” és az „a Közösség egésze tekintetében” megfogalmazással is. Angelini álláspontja szerint el kell szakadni – a tényleges használati követelmény esetében is – a tagállamok területéhez kötődő szemlélettől, és a Közösség egészét illetően kell vizsgálni, mérlegelve az összes releváns körülményt: „the meaning of ‘in the Community’ ... must be determined taking into account the geography of the Community as a whole, not as a conglomerate of singular entities being the Member States. Accordingly, we need to shift the focus from ‘Member States’ and the Member States’ relevant public to the ‘Community public’”. Fabio Angelini: The Community Trademark Geographical Dilemma. Harmonisierung des Markenrechts; Festschrift für Alexander von Mülhendahl (szerk.: Verena von Bomhard, Jochen Pagenberg és Detlef Schennen). Köln, 2005, p. 297–309.

²¹ Ezt a szellemiséget vallja Angelini is, aki érdekes összefüggést teremt a KVR 7. cikkének (2) bekezdésében foglaltak (a feltétlen kizáró okokra vonatkozó rendelkezéseket akkor is alkalmazni kell, ha a kizáró ok csak a Közösség egy részében áll fenn) és a tényleges használati követelmény területi hatóköre között: „no one should be able to own a CTM unless prepared to use it across the entire Community. This would seem compatible with the requirements under Article 7(2) CTMR that the CTM must not be descriptive, non-distinctive, deceptive etc. even in less than a Member State. It does seem awkward to require distinctiveness in the entire EU, but then to protect the CTM against subsequent trademarks only based on minimal and geographically limited use.” Angelini: i. m. (20), p. 305.

²² L. erről bővebben: Edmond Simon: The relationship between the Benelux and Community systems of protection. Regional Conference on the Coexistence of the Community and National Trade Mark Systems in Europe (Budapest, 3 November 2009), p. 1–6.; <http://www.mszh.hu/English/RC/Programme.html>

Az együttes nyilatkozat azt eredményezi, hogy az oltalmat az EU egész területén élvezheti a közösségi védjegy jogosultja, azt azonban, ami az oltalom létjogosultságát igazolná, azaz a védjegy használatát, csupán egyetlen tagállam területén követelik meg tőle; egy tagállamban történő használat fenn lehet tartani az EU egész területén a megjelölés használatára vonatkozó monopoljogot. Ez azt jelenti, hogy a közösségi védjegyek esetében a jogok nem járnak együtt – velük arányos – kötelezettségekkel.

Csekély vigasz – ha egyáltalán az –, hogy az együttes nyilatkozat nem kötelező erejű²³ (legfeljebb egyike lehet az értelmezési szempontoknak), hiszen a BPHH a nyilatkozatban foglaltakat igenis alkalmazza az előtte folyó eljárásokban. Sőt, a tényleges használati követelmény „felvizezésében” a BPHH valójában még a nyilatkozatnál is messzebb ment. Módszertani útmutatójának a felszólalásokra vonatkozó részében ugyanis odáig merészkedik, hogy kinyilatkoztassa: akár egyetlen tagállam valamely részén történő használat is elegendő lehet. Az idevágó passzus szerint

„[a] KVR 15. cikke értelmében vett tényleges használat megállapítható ... akkor is, ha az ebben a cikkben lefektetett kritériumoknak csupán a Közösség valamely részében felelnek meg, mint például egy tagállamon vagy annak valamely részén belül”.

E tant a módszertani útmutató csak még tovább izmosítja annak kinyilvánításával, hogy „elégésnek bizonyulhat akár még a releváns terület egy egészen szűk térségében történő használat is”.

A BPHH módszertani útmutatója másfelől elismeri:

„az a megfelelő megközelítés, amely területi értelemben nem a politikai határokat, hanem a piacokat veszi figyelembe”; és

„előfordulhat, hogy egyes esetekben az európai mennyiségi követelmények eltérnek a nemzetiektől”.²⁴

²³ Az Európai Bíróság az Antonissen-ügyben nem hagyott kétséget afelől, hogy az ilyesféle nyilatkozatoknak nincs jogi relevanciájuk: „a declaration [recorded in the Council minutes at the time of the adoption of a provision of secondary legislation] cannot be used for the purpose of interpreting a provision of secondary legislation where ... no reference is made to the content of the declaration in the wording of the provision in question. The declaration therefore has no legal significance.” C-292/89 Antonissen [1991] ECR I-00745, paragraph 18. Az Európai Bíróság ezt a tant a KVR esetében is alkalmazta már, felülbírálv a Tanácsnak és a Bizottságnak a KVR-hez fűzött – a kiskereskedelem szolgáltatásként való besorolását kizáró – együttes nyilatkozatát. L. a C-418/02. sz. Praktiker Bau- und Heimwerkermärkte AG ügyben 2005. július 7-én hozott ítéletet (EBHT 2005., I-5873. o.).

²⁴ „Genuine use within the meaning of Article 15 CTMR may be found ... when the criteria of that article have been complied with in only one part of the Community, such as in a single Member State or in a part thereof.” „[E]ven use in a quite limited area of the relevant territory might prove to be sufficient.” [I]n territorial terms, the appropriate approach is not that of political boundaries but of market(s). [I]t may be that European quantity standards could be different than the respective national criteria in some cases.” Manual, i. m. (13), Part C: Opposition, Part 6: Proof of Use, 3.1–3.4., p. 13.

3.7. Az Elsőfokú Bíróság (a továbbiakban szokásos angol rövidítésével: CFI) egyik ítélete – amelyre egyébként a BPHH módszertani útmutatója is hivatkozik – az együttes nyilatkozatától eltérő megközelítést követ. A *HIWATT*-ügyben hozott ítéletében a CFI kimondta:

„a tényleges használat [követelménye] nemcsak a pusztán a védjegynek a lajstromban való fenntartását célzó mesterséges használatot zárja ki, hanem azt is jelenti, hogy a védjegynek jelen kell lennie annak a területnek a jelentős részén, amelyen oltalmat élvez, eleget téve lényegi funkciójának”.²⁵

Jelenleg azonban ezt az ítéletet jórészt figyelmen kívül hagyják.

3.8. Maga az Európai Bíróság mindeddig közvetlenül nem foglalkozott a tényleges használati követelmény területi dimenziójával. A *VITAFRUT*-ügyben hozott ítéletében mindazonáltal elismerte, hogy

„a használat területi terjedelme ... egyike azoknak a tényezőknek, amelyeket figyelembe kell venni annak megítélésakor, hogy a használat tényleges-e vagy sem”.²⁶

Emellett meg kell említeni az Európai Bíróságnak a *PAGO*-ügyben hozott ítéletét, amely ugyan nem a tényleges használat követelményével, hanem a Közösségben jó hírűvélt élvező közösségi védjegy számára biztosított különleges oltalommal foglalkozott, mindazonáltal tanulságos következtetésre jutott. A Bíróság úgy találta, hogy – igaz, a KVR 9. cikke (1) bekezdése c) pontjának alkalmazásában – egyetlen tagállam területe is

„úgy tekinthető, hogy a Közösség területének jelentős részét képezi”.²⁷

IV. A tényleges használati követelmény területi terjedelmének felülvizsgálata

4.1. Odáig jutottunk tehát, hogy a tényleges használat követelményét ki lehet elégiteni azzal is, ha ténylegesen nem használják a közösségi védjegyet. A Tanács és a Bizottság együttes nyilatkozatából, az Európai Bíróság ítéleteiből, valamint a BPHH gyakorlatából az következik, hogy még a következő is a közösségi védjegy Közösségben történő tényleges használatának minősülhet: nonprofit szervezet egyetlen fogyasztó részére történő eladásaival megvalósuló minimális használat egyetlen tagállam valamely részének egészen szűk térségén belül. Valóban ennyi elég volna a Közösségben történő tényleges használatához? Ez volna a *genuine use* vagy az *usage sérieux*? Nos, nehéz belátni: mitől volna az ilyesféle használat akár „tényleges”, akár „valódi”, akár „komoly”.

²⁵ T-39/01 *HIWATT* [2002] ECR II-05233, paragraph 37.

²⁶ A *VITAFRUT*-ügyben hozott ítélet 76. pontja.

²⁷ A C-301/07. sz. *PAGO International GmbH kontra Tirolmilch registrierte Genossenschaft mbH*-ügyben 2009. október 6-án hozott ítélet 32. pontja; az *EBHT*-ban még nem közzéték.

Gazdasági szempontból mi is a probléma ezzel a megközelítéssel? A tényleges használati követelmény e felvizezett változata oda vezet, hogy valamely közösségi védjegyre, amelyet Málta vagy Észtország egy egészen szűk térségében akár csak minimális mértékben is használtak, eredményesen lehet hivatkozni és építeni egy Portugáliában benyújtott nemzeti védjegybejelentéssel szemben vagy egy kizárólag Plovdivban működő kisvállalkozás ellen Bulgáriában indított bitorlási perben.²⁸ Ennek már semmi köze sincs a KVR eredeti alapcéljához, nevezetesen „a gazdasági tevékenységek harmonikus fejlődéséhez”²⁹ és ahhoz, „hogy a vállalkozások számára a belső piac egészén megnyíljon a korlátozásoktól mentes gazdasági tevékenység lehetősége”.³⁰ Erősen kétséges az is, hogy az, az együttes nyilatkozatban és a BPHH gyakorlatában tükröződő felfogás, amely a közösségi védjegy használatának területi követelményét a tagállami határokhoz kötötte, csupán egy-egy tagállam területén vizsgálandóvá tette, vajon valóban hozzájárul-e az EU belső piacának megfelelő működéséhez, illetve „minél egységesebb piaccá”³¹ alakításához. A versenypolitika nézőpontjából nemkülönben aggályos ez a felfogás. Vajon valóban azzal zárjuk ki a belső piacon folyó verseny eltorzítását, ha megengedjük egy közösségi védjegy jogosultjának, hogy a megjelölés pusztán egyetlen tagállam valamely részében történő használata alapján másokat, akik egy távol eső másik tagállamban működnek, megakadályozzon abban, hogy ott a közösségi védjeggyel ütköző megjelölést használjanak vagy lajstromoztassanak nemzeti úton? Tényleg ez volna az, ami lehetővé teszi, „hogy a vállalkozások – akár az áruk előállítására és forgalmazására, akár a szolgáltatások nyújtására tekintetében – közösségi méretekhez igazítsák tevékenységeiket”?³² Végül, de nem utolsósorban, rá kell mutatni: a tényleges használat követelményének területi terjedelme – a jelenlegi értelmezés és gyakorlat folytán – lényegében ugyanaz közösségi védjegnél, mint nemzetié. Ez egyenlőtlenséget, diszkrepanciát eredményez a jogok és a kötelezettségek között. Valamely nemzeti védjegyet azon a területen kell ténylegesen használni, amelyre nézve lajstromozták; mind a használat kizárólagos joga, mind a tényleges használat kötelezettsége ugyanarra a területre – az adott tagállam területére – terjed ki. Ez így is van rendjén. Ellenben – a ma uralkodó tan szerint – a közösségi védjegyet elegendő egyetlen tagállam valamely részének egy egészen szűk térségében használni ahhoz, hogy fennmaradjon a közösségi védjegy oltalma, ami – mint tudjuk jól – „egységes” és „a

²⁸ Hasonló példát hoz fel Simon is: „OHIM’s ... application of [the Joint] Declaration means that a CTM holder ... simply by exercising his CTM in Luxembourg can claim exclusive rights to his CTM throughout the entire Community territory. But Luxembourg occupies only 0.05% of Community territory and has just 0.08% of the Community’s population. The CTM nevertheless applies equally to the other 99.2% of the Community’s population”. Simon, i. m. (22), p. 2.

²⁹ L. a KVR preambuluma (2) bekezdését.

³⁰ L. a KVR preambuluma (4) bekezdését.

³¹ L. a KVR preambuluma (2) bekezdését.

³² L. a KVR preambuluma (2) bekezdését.

Közösség egész területén azonos hatállyal rendelkezik”.³³ Sőt, területi hatókörét tekintve, a közösségi védjeggyel együtt járó használati kényszer enyhébb, mint a nemzeti védjegyre vonatkozó: ha például a megjelölést három tagállamban is lajstromozták nemzeti úton, a védjegyet mindháromban ténylegesen használni kell ahhoz, hogy oltalma fennmaradjon a területükön. Ezzel szemben az a vállalkozás, amelyik megjelölése számára közösségi védjegy megszerzésével biztosítja a használat monopoliumát e három ország (és még huszonnégy további EU-tagállam) területén, megőrizheti e monopoliumot azzal is, ha pusztán egyikükben használja ténylegesen a védjegyet.³⁴

4.2. A közösségi és a nemzeti védjegyrendszer közötti egyensúly csak akkor állítható vissza, ha a közösségi védjegy tényleges használatára vonatkozó követelményt – különösen annak területi terjedelmét, földrajzi hatókörét – felülvizsgáljuk és minél előbb megváltoztatjuk. Ehhez kiindulási alapként talán felhasználható az, a HIWATT-ítéletben (I. a 3.7. pontot) megjelenő tan, hogy *„a tényleges használat [követelménye] ... azt is jelenti, hogy a védjegynek jelen kell lennie annak a területnek a jelentős részén, amelyen oltalmat élvez, eleget téve lényegi funkciójának*”. Ez nemcsak ésszerűen hangzik, hanem azt is kifejezi, hogy a jogokkal együtt kell járniuk velük arányban álló kötelezettségeknek is. Emellett az uniós szintű gazdaság- és versenypolitika számára bizonynyal elfogadható volna az – a BPHH módszertani útmutatójában *„megfelelőnek”* minősített – megközelítés is, *„amely területi értelemben nem a politikai határokat, hanem a piacokat veszi figyelembe”* (I. a 3.6. pontot). Valóban ez a megközelítés vezethetne el az EU belső piacának igényeit ténylegesen kielégítő jogi helyzet kialakításához.

4.3. Az EU Tanácsa 2007 májusában következtetéseket fogadott el a BPHH pénzügyi távlatairól és a közösségi védjegyrendszer továbbfejlesztéséről.³⁵ E következtetések 10. pontja arra hívta fel az Európai Bizottságot, hogy

„kezdje meg a közösségi védjegyrendszer teljes működésére kiterjedő átfogó tanulmány kidolgozását, és azt sürgősséggel készítse el”.

³³ L. a KVR 1. cikkének (2) bekezdését.

³⁴ Luis-Alfonso Durán: Geographical scope of the use requirement for Community Trade Marks. In *„Festschrift...”, i. m. (20), p. 333–340.*

³⁵ Council Conclusions regarding the Financial Perspectives of the Office for Harmonization in the Internal Market (OHIM) and the further development of the Community trade mark system, 2801st COMPETITIVENESS (Internal Market, Industry and Research) Council meeting, Brussels, 21 and 22 May 2007.

Noha sürgős lett volna, a tanulmány még nem készült el. Az összeállítására kiírt pályázatot³⁶ a müncheni székhelyű Max Planck Intézet³⁷ nyerte el. Első, előzetes változatát várhatólag ez év márciusában teszik közzé. Talán biztató jelnek is vehetjük, hogy a pályázati kiírás a tanulmány témáinak meghatározásakor a tényleges használat területi dimenziójára, az e tárgyban született együttes nyilatkozat (l. a 3.6. pontot) meghaladásának szükségességére is „rákérdezett” – az oldalakon át sorolt, nagyszámú kérdés egyikeként. A BPHH vezetősége mindazonáltal máris késztetést érzett arra, hogy (mandátumán messze túlterjeszkedve) heves – helyenként útszéli – hangvételi röpirattal³⁸ „járuljon hozzá” a szóban forgó tanulmány elkészítéséhez. A Benelux államok iparjogvédelmi hatósága pedig az együttes nyilatkozatban foglaltakkal nyíltan szembehelyezkedő – a csupán egyetlen tagállamban történő tényleges használat elégtelenségét kimondó – határozatot³⁹ hozott az elé került egyik olyan felszólalási ügyben, amelyben közösségi védjegy jogosultja volt a felszólaló. Az első puskalövések tehát eldördültek, a csata elkezdődött. További alakulásáról szorgalmas haditudósítóként jelteni fogunk. Azt azonban nem ígérhetjük, hogy nem keveredünk bele a harcba. Elvégre az akár a „végső” is lehet.

³⁶ Study on the Overall Functioning of the Trade Mark System in Europe. Invitation to tender. MARKT/2009/12/D.

³⁷ Max-Planck-Institut für Geistiges Eigentum, Wettbewerbs- und Steuerrecht; <http://www.ip.mpg.de>

³⁸ Contribution to the Study on the Overall Functioning of the Trade Mark System in Europe. Office for Harmonization in the Internal Market (Trade Marks and Designs), Alicante, 2010; http://oami.europa.eu/ows/rw/resource/documents/OHIM/OHIMPublications/ohim_contribution.pdf

³⁹ Decision on opposition dated 15 January 2010, No 2004448, contested trademark: OMEL (Benelux application 1185770). Benelux Office for Intellectual Property – Non-official translation, p. 1–11.

SZAVATOSSÁG ÉS TERMÉKFELELŐSSÉG A LICENCIASZERZŐDÉSBEN AZ EGYETEM MINT LICENCIAADÓ SZEMSZÖGÉBŐL¹

1. Bevezetés

A szerzők jelen tanulmánya az egyetemi szellemi tulajdonnal foglalkozó tanulmányorozat részét képezi.² A közfinanszírozású kutatóhelyeknek a kutatás-fejlesztési eredmények és a hozzájuk fűződő szellemi tulajdon megalkotásában való kulcsszerepét illetően öröndetes szakmai egyetértés tapasztalható. Egyre inkább látszik azonban az is, hogy az ilyen intézményekben (a továbbiakban az egyszerűség kedvéért ezekre „egyetemekként” hivatkozunk) keletkező szellemi tulajdon védelme és menedzselése során különös körütekintéssel kell eljárni, és alkalmazni a rendelkezésre álló jogszabálykincset. Lehetséges, hogy az egyetemi szellemi tulajdon zökkenőmentesebb védelme érdekében a jelenlegi normaanyagot célszerű lenne módosítani vagy kiegészíteni, anélkül azonban, hogy a szellemi tulajdon megalkotásában és hasznosításában érdekelt többi szereplő érdekei sérelmet szenvednének.

Az egyetemi–ipari kapcsolatok legintenzívebb pontja a technológia átadása, a technológiatranszfer. A technológia átadása igen gyakran két nevesített szerződéssel történik: a jelen tanulmány címe szerinti licenciaszerződéssel³ és a találmányátruházási szerződéssel. A két szerződés nagyon sok mindenben különbözik egymástól, ezek összevetése nem tartozik a jelen munka tárgyához, ahogyan a licenciaszerződés sok olyan klauzulájának vizsgálata sem, amelyek a szerzők megítélése szerint nem olyan nagy mértékben hordozzák magukon az egyetem mint különös szellemi tulajdon-kibocsátó speciális következményeit. Van azonban egy jogintézmény, amely a jogviták elkerülése érdekében igen különleges figyelmet érdemel, ez pedig jelen van mind a licenciaszerződésben, mind a találmányátruházási szerződésben: a szavatosság és az általunk ezzel (lehet, hogy vitatható módon) együtt kezelt termékfelelősség. A licenciadó ugyanis (diszpozitív) kellék- és jogszavatossággal tartozik a hasznosításra átengedett szabadalomban foglalt műszaki információért. Termék-

¹ Dr. Molnár István: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, PhD-hallgató; dr. Mezei Péter, PhD, a Szegedi Tudományegyetem Összehasonlító Jogi Intézetének egyetemi adjunktusa. Ezúton fejezzük ki köszönetünket dr. Németh Gábornak a munkához nyújtott hasznos tanácsokért.

² Molnár István–Németh Gábor: Egyetemi szellemi tulajdon-védelem és ipari kapcsolatok a nyílt innovációs közegben: Open Access vagy monopoljogok? Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 4 (114.) évf., 5. sz. 2009. október, p. 5–26.

³ A licenciaszerződés speciális, „atipikus” jellegét már régen felismerték. Lásd: Dieter Strauder: Zivilrechtliche Probleme des Patentlizenzvertrages. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, 1982. 5. sz., p. 342. A licenciaszerződés atipikus jellegének tudományos kifejtését lásd részletesen: Papp Tekla: Atipikus szerződések. Lectum Kiadó, Szeged, 2009, p. 133–143.

felelősség csak a termék gyártójánál állapítható meg, a tanulmányban ismertetjük, hogy álláspontunk szerint lehetnek-e ennek a licenciaadónál realizálódó következményei. Az egyetemspecifikus problémát az jelenti, hogy – eléggé eltérően az ipari licenciaadóktól – az egyetemen rendszerint olyan, alapkutatásból származó találmányok keletkeznek, amelyeknek a terméké váló fejlesztése során még nagyon sok a technológiai (műszaki) bizonytalanság és kockázat, ugyanígy jogi oltalomszerzésük során még sok jogi kockázat várható. A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.) ennek ellenére a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvényben (a továbbiakban: régi Ptk.) megállapított szavatosságára hivatkozik azzal az eltéréssel, hogy ahol a Ptk. elállási jogkövetkezményt tesz lehetővé, ott a licenciatulajdonos felmondási jogot ad.⁴ A problémát az jelenti, hogy további részletszabályokat a törvények a licenciaadáshoz fűződő szavatosság tartalmára és jogkövetkezményeire nézve nem állapítanak meg. Ezért az egyetemi és ipari partnerek licenciaszerződéskor vagy a törvényi norma mellett döntve az egyik félnek méltánytalanul hátrányos szavatossági és termékfelelősségi megoldást választanak (ha kizárják a szavatosságot, az a licenciatulajdonos ipari szereplő számára méltánytalan, ha a törvényi főszabályt választva az egyetemre teljes jog- és kötelezettségszavatosságot rónak, az elfogadhatatlanul kockázatos és méltánytalan az egyetem számára, ráadásul a jogkövetkezmények érvényesíthetősége is kifejezetten bizonytalan), vagy a szakirodalomra és a polgári jog általános szabályaira támaszkodva bonyolult szerződéses részletszabályokat állapítanak meg. Az utóbbiak helytállósága végső soron csak a bíróságon derülhet ki, ráadásul a tárgyalási iterációs folyamat még inkább elnyújtja az egyébként sem kifejezetten rövid szerződéskötési időt. A találmányáttruházási szerződések esetében még súlyosabb szavatossági teher van az átadói oldalon: a régi Ptk. alapvetően kógens, objektív felelősségi normái alkalmazandók. Egyetemi szellemi tulajdon átadásakor ez kezelhetetlen kockázatot jelent, a szavatosság szerződéses kizárása pedig jogellenes.

A szerzők a téma bemutatása és a fenti jogi probléma megoldása érdekében először áttekintik a szavatossági intézményrendszer fontosabb fogalmait, merítenek a szavatossági jogok tartalmára és jogkövetkezményeire vonatkozóan a szakirodalomból, ezúton is kiemelve *Lontai Endre* elévülhetetlen érdemeit a téma kutatásában.⁵ A hatályos jogot azzal a szándékkal tekintjük át Magyarországon és külföldön, hogy az előbb vázolt probléma megoldását használható modellel segítsük. A téma diszkusszióját kötelezettségszavatosság, termékfelelősség és jogszavatosság sorrendben végezzük el, ahol találtunk, ott néhány jogesetet is bemutatunk.⁶ Megvizsgáljuk annak a lehetőségét, hogy a licenciaszerződésekhez fűződő kötelezettségszavatosság tekintetében a jelenlegi törvényi főszabályt indokolt-e akként megfordíta-

⁴ 1995. évi XXXIII. törvény 28. § (1) és (2) bekezdés.

⁵ *Lontai Endre*: A licenciaszerződések alapvető kérdései. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1978.

⁶ A témát a szabadalmi licenc alapulvételével mutatjuk be; csak ott térünk ki a know-how licenciacsere és a védjegylicenciára, ahol ez feltétlenül szükséges: nevezetesen a termékfelelősség bemutatásakor.

ni, hogy a szerződés csak külön kikötés esetén eredményezzen a licenciaadó oldalán szavatossági kötelezettséget, továbbá, hogy indokolt-e a Ptk. általános szavatossági normája mellett speciális szabályban (kormányrendeletben vagy miniszteri rendeletben) rendezni a licencügyletekhez kapcsoló szavatosság és termékfelelősség tartalmát, illetve, hogy segítenének-e az EU gyakorlatában igen elterjedt ún. *modellszerződések* a licencügyletek szavatossági viszonyainak megnyugtató rendezésében.

2. A szavatossági fogalmak általános magánjogi meghatározásai

A jelen fejezet kizárólag néhány szavatossági és termékfelelősségi alapfogalom rövid, vázlatos ismertetésére törekszik. Mivel a jelen tanulmány egy rendkívül speciális témakörre világít rá, e definícióknak a szerepeltetése itt kizárólag a (részletes jogi tartalom nélküli) törvényi szabályozás bemutatását, illetve a szavatossági és termékfelelősségi jogkövetkezmények áttekintését szolgálja.⁷ A további érdemi fejezetekben természetesen a téma szempontjából releváns részletszabályokat is bemutatjuk. A magyar jog bemutatásakor és elemzésekor a hatályos (régii), illetve a hatálybalépés előtt álló új Ptk. rendelkezéseit⁸ egyaránt feldolgozzuk.

2.1. Kellékszavatosság

A klasszikus magyar magánjog szerint „a szavatosság az egyedileg meghatározott szolgáltatásnak jogi és fizikai kellékeiért fennálló tárgyi felelősség”.⁹ E mondat is kiválóan érzékelteti, hogy valamely kötelmi jogviszony kötelezettje kétféle szavatossági felelősséggel tartozhat: a dolog tárgyi („kellékszavatosság”), és a dolog jogi („jogszatosság”) hibátlanságáért.

A kellékszavatosság jogintézménye tehát annak biztosítására hivatott, hogy visszerthes szerződés esetén a kötelezett helytálljon a szolgáltatott dolog törvényben (például szabványokat tartalmazó jogszabályokban), illetve szerződésben meghatározott, a rendeltetésszerű használatához, illetve (amennyiben erről a kötelezett tudott) a szerződéskötéssel elérni kívánt cél megvalósításához szükséges tulajdonságainak meglétéért, illetve hibátlanságáért.

⁷ Az alábbi esetkörök részletes tudományos kifejtését, illetve a kapcsolódó jogesetek jegyzékét illetően lásd Magyarország vonatkozásában: *Lontai*: i. m. (5), p. 234.; *Bíró György*: A kötelmi jog és a szerződés-tan közös szabályai. Novotni Kiadó, Miskolc, 1998, p. 400–428.; Németország vonatkozásában: *Erich Malzer*: Zur Haftung für vertragsmäßige Brauchbarkeit und zugesicherte Eigenschaften der Erfindung bei der Übertragung von Rechten aus dem Patentgesetz. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, 1971, 3. sz. p. 96–101.; Palandt Bürgerliches Gesetzbuch, 62., neubearbeitete Auflage. Verlag C.H. Beck, München, 2003, p. 627–639.; *Volker Emmerich*: BGB-Schuldrecht – Besonderer Teil, 10., Völlig neubearbeitete Auflage. C.F. Müller Verlag, Heidelberg, 2003, p. 8–11., 22–50.; az Egyesült Államok vonatkozásában: *James J. White–Robert S. Summers*: Unifrom Commercial Code, Fifth Edition. West Group, St. Paul, 2000, 341–465.; *Jane Stapleton*: Restatement (Third) of Torts: Products Liability, and Anglo–Australian Perspective. Washburn Law Journal, 2000, p. 363–403.

⁸ 2009. évi CXX. törvény. Az elfogadott egységes szöveg a 2009. november 9-i állapot szerint elérhető az alábbi oldalon: http://www.irm.gov.hu/uj_polgari_torvenykonnyv

⁹ *Szladits* idézetét lásd: *Bíró*: i. m. (7), p. 400.

Ez a helytállás objektív, vagyis kimentést nem tűrő felelősség, ami azt jelenti, hogy a nemzeti jogszabályok által biztosított szavatossági igények teljesítése ellen nincs lehetősége a kötelezettnek tiltakozni.¹⁰

a) Hazánkban a régi Ptk. a 305. §-ban tárgyalja a kellékszavatosság két esetkörét. Az első eset értelmében a kölcsönös szolgáltatásokat tartalmazó szerződés alapján „a kötelezett hibásan teljesít, ha a szolgáltatott dolog a teljesítés időpontjában nem felel meg a jogszabályban vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságoknak”.¹¹ A második eset a szolgáltatott dolog szakszerűtlen összeszerelése esetére állapítja meg a felelősséget, amennyiben „a szerelés szerződéses kötelezettség, és azt a kötelezett vagy olyan személy végezte el, akinek magatartásáért a kötelezett felelős”. A régi Ptk. kiköti továbbá, hogy „a kötelezett felel akkor is, ha a szolgáltatott dolog összeszerelését a szerződésnek megfelelően a jogosult végezte el, és a szakszerűtlen összeszerelés a használati útmutató hibájára vezethető vissza”.¹² Az új Ptk. (2009. november 9-én, az államfői vétőt követően újra megtárgyalt és bizonyos módosításokkal ismét jóváhagyott megszövegezése szerinti) 5:141. §-a gyakorlatilag (ha formálisan nem is, de tartalmilag) mindenben megegyezik a korábbi rendelkezésekkel.

b) A kellékszavatosság német meghatározását a német polgári törvénykönyv (a továbbiakban: BGB)¹³ 434. §-a adja meg. Ez a fent említett magyar normákkal nagyjából megegyező képet mutat. A BGB három nagy esetkör között tesz különbséget, amelyek közül az első általánosságban rögzíti, hogy nem beszélhetünk hibás teljesítésről, amennyiben a kárveszély átszállásakor az adott dolog rendelkezik a felek által megállapított tulajdonságokkal. Amennyiben a felek nem állapodtak meg ilyen tulajdonságokról, hibás teljesítésről akkor beszélhetünk, amennyiben a dolog a) nem felel meg a szerződésben megjelölt alkalmazási célnak; avagy b) nem felel meg a szokásos alkalmazási célnak, illetve nem rendelkezik az adott dolognál bevett vagy elvárt tulajdonsággal.¹⁴ A BGB 434. § (2) bekezdése szerint ugyancsak kellékszavatosság keletkezik, amennyiben az eladó az adott dologhoz tartozó használati útmutatót/összeszerelési leírást (a BGB terminológiájában: montázst) nyújt hi-

¹⁰ Történeti érdekesség, hogy hazánkban a régi Ptk. 310. §-a – egészen a 2002. évi XXXVI. törvény 7. §-a által (2003. július 1-jei hatállyal) véghezvitt módosításig – a szavatossági jogokon felül érvényesíthető kártérítést szubjektív szankcióként alkalmazta (az azóta törölt mondatrész így szólt: „kivéve, ha a kötelezett bizonyítja, hogy a hibátlan teljesítés érdekében úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható”). E történeti sajátossággal összefüggésben lásd: Bíró: i. m. (7), p. 416–417.

¹¹ Régi Ptk. 305. § (1) bekezdés.

¹² Régi Ptk. 305. § (2) bekezdés, 1. mondat.

¹³ Bürgerliches Gesetzbuch, in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, ber. S. 2909, 2003, I S. 738) (BGBl. III 400-2).

¹⁴ A BGB 434. § (1) bekezdésének idevágó szövege szerint: „Die Sache ist frei von Sachmängeln, wenn sie bei Gefahrübergang die vereinbarte Beschaffenheit hat. Soweit die Beschaffenheit nicht vereinbart ist, ist die Sache frei von Sachmängeln,

1. wenn sie sich für die nach dem Vertrag vorausgesetzte Verwendung eignet, sonst

2. wenn sie sich für die gewöhnliche Verwendung eignet und eine Beschaffenheit aufweist, die bei Sachen der gleichen Art üblich ist und die der Käufer nach der Art der Sache erwarten kann.”

básan a vevőnek.¹⁵ Végül a (3) bekezdés a kellékszavatosság alá sorolja a hibás (nem szerződés szerinti, illetve nem szerződés szerinti mennyiségű) dolog nyújtását is.¹⁶

c) Az Amerikai Egyesült Államokban – összhangban az összehasonlító jogtan általános tételével, amely szerint a common law-országok magánjogi rendszere formáját és működését tekintve is érdemi és jelentős eltéréseket mutat a kontinentális, a jelen tanulmányban is vizsgált országok magánjogi (polgári jogi) szabályaitól – már a jogi terminológia terén is fontos különbségek fedezhetők fel. Ez konkrétan azt jelenti, hogy a „warranty” (a nemzetközi szakirodalom gyakran a „liability for technical operability” kifejezést használja a fogalom körülírására¹⁷) szót egyszerre több esetkör lefedésére is használják. A kellékszavatosság vonatkozásában egyrészt ismert az „implied warranty of fitness for a particular purpose” (vagy röviden „warranty of fitness”) kifejezés,¹⁸ amely a vevő speciális igényeiről tudó eladó irányában az értékesített dolog ezen igényeknek való megfeleléséért fennálló szavatossági kötelezettségét takarja.¹⁹ Ugyanígy említést érdemel az „implied warranty of merchantability” kifejezés,²⁰ amely a dolognak a szokásos célokra való alkalmazhatóságáért fennálló szavatosságot jelenti.²¹

¹⁵ A BGB 434. § (2) bekezdés eredetileg így szól: „Ein Sachmangel ist auch dann gegeben, wenn die vereinbarte Montage durch den Verkäufer oder dessen Erfüllungsgehilfen unsachgemäß durchgeführt worden ist. Ein Sachmangel liegt bei einer zur Montage bestimmten Sache ferner vor, wenn die Montageanleitung mangelhaft ist, es sei denn, die Sache ist fehlerfrei montiert worden.”

¹⁶ A BGB 434. § (3) bekezdésének eredeti szövege alapján: „Einem Sachmangel steht es gleich, wenn der Verkäufer eine andere Sache oder eine zu geringe Menge liefert.”

¹⁷ Vö.: Jochen Pagenberg–Dieter Beier: Lizenzverträge / License Agreements, 6., vollständig überarbeitet und erweiterte Auflage. Carl Heymanns Verlag, 2008, p. 397.

¹⁸ Ennek jogszabályi forrásául a Uniform Commercial Code (UCC) §2-315 szolgál. Eszerint „Where the seller at the time of contracting has reason to know any particular purpose for which the goods are required and that the buyer is relying on the seller's skill or judgment to select or furnish suitable goods, there is unless excluded or modified under the next section an implied warranty that the goods shall be fit for such purpose.”

¹⁹ „A warranty – implied by law if the seller has reason to know of the buyer's special purposes for the property – that the property is suitable for those purposes.” Lásd: Black's Law Dictionary, Abridged Eighth Edition, ed. by Bryan A. Garner. Thompson West Publishing, 2005, p. 1320.

²⁰ „UCC §2-314 (1) Unless excluded or modified (§2-316), a warranty that the goods shall be merchantable is implied in a contract for their sale if the seller is a merchant with respect to goods of that kind. Under this section the serving for value of food or drink to be consumed either on the premises or elsewhere is a sale.

(2) Goods to be merchantable must be at least such as

(a) pass without objection in the trade under the contract description; and

(b) in the case of fungible goods, are of fair average quality within the description; and

(c) are fit for the ordinary purposes for which such goods are used; and

(d) run, within the variations permitted by the agreement, of even kind, quality and quantity within each unit and among all units involved; and

(e) are adequately contained, packaged, and labeled as the agreement may require; and

(f) conform to the promise or affirmations of fact made on the container or label if any.

(3) Unless excluded or modified (§2-316) other implied warranties may arise from course of dealing or usage of trade.”

²¹ „A warranty that the property is fit for the ordinary purposes for which it is used.” Lásd: i. m. (19), p. 1320–1321.

2.2. Jótállás (garancia)

A jótállás a szavatossággal szorosan összefüggő (a jelen tanulmányban egyébként nem tárgyalta), valamely szerződési kötelezettség hibátlan (maradéktalan) teljesítéséért fennálló, visszterhesen vállalt helytállási kötelezettség. A jótállás és a szavatosság között több lényeges elhatárolási körülmény ismert. Így egyrészt a kellékszavatosság a törvény előírásánál fogva terheli a kötelezettet, garanciát viszont saját döntése²² vagy jogszabály előírása alapján vállal a kötelezett.²³ Ebből következik az is, hogy jótállást valamely dolog eladóján felül más (például a gyártó) is vállalhat. Ezenfelül a garancia általában kiterjeszti, meghosszabbítja a törvényes kellékszavatossági időtartamot, esetleg a kellékszavatosság alatt érvényesíthető igények körét bővíti oly módon, hogy még a szerződés vagy jogszabály alapján meg nem határozott tulajdonságok hibátlanságáért is felelősséget keletkeztet. Sőt, a bizonyítási teher fordított jellegét is ki kell emelni, amely szerint szavatossági igény érvényesítésekor a (fogyasztónak nem minősülő) jogosultnak kell bizonyítania, hogy teljesítéskor a szolgáltatás hibás volt, jótállással (és fogyasztói szerződésben) érvényesített szavatosság esetén azonban a bizonyítási teher megfordítása folytán a jótállónak (a fogyasztói szerződés kötelezettjének) kell bizonyítania, hogy a hiba oka a teljesítés után keletkezett. A jótállás és a szavatosság viszonyát végső soron tehát az jellemzi, hogy a jótállás „többet kell, hogy adjon a fogyasztónak, mint a szavatosság”,²⁴ s ennyiben a kellékszavatossági igények garanciától függetlenül (az elévülési időn belül) érvényesíthetők, az ennél szélesebb jótállási kikötések viszont csak akkor, ha ezeket a kötelezett vállalta, vagy jogszabály kötelező jelleggel írja elő.²⁵

A jótállás jogszabályi kereteit hazánkban a régi Ptk. 248. §-a (valamint alapvetően hasonló tartalommal, némi pontosítást, illetve egyszerűbb tagolást alkalmazva az új Ptk. 5:154–156. §-a) tartalmazza. Ezek érdemi részletezése e helyütt szükségtelennek tűnik. Németor-

²² A szerződésben vállalt jótállás visszterhes jellegét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a garancia ellenértékét (a szerviz fenntartását, a szükséges infrastruktúra megteremtését) a kötelezett a termék vételárába beépíti. Ezzel tulajdonképpen a felek között egy világos kockázatközösség jön létre. A jótállás és a kellékszavatosság egymáshoz való viszonyát illetően lásd: *Bíró*: i. m. (7), p. 419–420.

²³ Hazánkban a régi Ptk. 248. § (1) bekezdésének első mondata jogszabályról is említést tesz, az új Ptk. ezt némileg megfordítva alapesetben [5:154. § (1) bekezdés] önkéntes vállalásként definiálja a jótállást, de az 5:154. § (3) bekezdése alapján továbbra is fenntartja, hogy jogszabály jótállás vállalását kötelezővé tegye. A BGB jogszabályi kényszeréről nem tesz említést.

²⁴ *Bíró*: i. m. (7), p. 420.

²⁵ Így a régi Ptk. 248. § (1) bekezdése szerint a „jótállás a jogosultnak a törvényből eredő jogait nem érinti”. Az új Ptk. minimális eltéréssel az 5:154. § (2) bekezdésben konkrétan szavatossági jogokról tesz említést. Lásd továbbá a BGB 443. § (1) bekezdését. Érdekes módon a BGB 443. § (2) bekezdése a minőség megőrzéséért vállalt garancia esetén a kellékszavatossági követeléseket a jótállásból eredeztetni („soweit eine Haltbarkeitsgarantie übernommen worden ist, wird vermutet, dass ein während ihrer Geltungsdauer auftretender Sachmangel die Rechte aus der Garantie begründet”).

szágban a BGB 443. §-a képezi a garancia jogszabályi hátterét. Ennek alapján az eladó vagy egy harmadik személy (leginkább a gyártó) meghatározott tulajdonságért, illetve e tulajdonság meghatározott időtartamig való fennmaradásáért vállalhat garanciát. Az Amerikai Egyesült Államokban a jótállás kapcsán ugyancsak a „warranty” szót szokás használni.²⁶ Egészen pontosan – ezen kikötések kifejezett jellege folytán – az „express warranty” kifejezés a szerződésben világosan rögzített jog- és/vagy kellékszavatossági formulákon felül arra is tartalmazhat utalást, hogy milyen feltételek mellett lehet a hibás terméket visszaadni, kicserélni, avagy kijavítani.²⁷ Mindennapos gyakorlat, hogy az adásvételi szerződésekhez egy külön jótállási jegyet is csatolnak, amelyet ugyancsak – egyszerűen – „warranty”-ként²⁸ jelölnek.²⁹ Végül a szövetségi jog felhatalmazása alapján a tagállami jogszabályok „bennefoglalt jótállási feltételek” („implied warranty”) érvényesülését is előírhatják tagállamuk területén.³⁰ A jelen tanulmány szempontjából a jótállás nem bír kifejezett jelentőséggel, csak elhatárolási céllal definiáltuk, a későbbiekben a kérdéssel, és a fent említett fogalmi sajátosságokkal nem foglalkozunk.

2.3. Termékfelelősség

Ahogy arra a magyar jogalkotó is utalt a termékfelelősségi törvény megalkotásakor,³¹ az áruforgalom biztonsága, a fogyasztók érdekvédelme, valamint a minőségi termékek előállítására miatt az általános kellékszavatossági előírásokhoz képest a hibás termékek által okozott kárért annak gyártóját indokolt az általánosnál szigorúbb, felróhatóságtól függetlenül

²⁶ A 15 U.S.C. Commerce and Trade, Chapter 50, §2301 (6) bekezdése alapján az írásos jótállás („written warranty”) az alábbiak szerint definiálható.

„The term ‘written warranty’ means

(A) any written affirmation of fact or written promise made in connection with the sale of a consumer product by a supplier to a buyer which relates to the nature of the material or workmanship and affirms or promises that such material or workmanship is defect free or will meet a specified level of performance over a specified period of time, or

(B) any undertaking in writing in connection with the sale by a supplier of a consumer product to refund, repair, replace, or take other remedial action with respect to such product in the event that such product fails to meet the specifications set forth in the undertaking, which written affirmation, promise, or undertaking becomes part of the basis of the bargain between a supplier and a buyer for purposes other than resale of such product.”

²⁷ A 15 U.S.C. Commerce and Trade, Chapter 50, §2301 (10) bekezdés értelmében a jogosult kijavítást, kicserélést, illetve a vételár megtérítését követelheti.

²⁸ Az UCC §2-313 (2) bekezdése világossá teszi, hogy a konkrét megnevezés (sem a „warranty”, sem a „guarantee” alkalmazása), vagyis a forma, nem feltétel a jótállás keletkezéséhez.

²⁹ Ennek pontos formai követelményeit a 15 U.S.C. Commerce and Trade, Chapter 50, §2302 tartalmazza.

³⁰ Lásd: 15 U.S.C. Commerce and Trade, Chapter 50, §2301 (7) bekezdés.

³¹ Vö.: a termékfelelősségről szóló 1993. évi X. törvény (a továbbiakban: Tf-tv.) preambulumaival.

meglévő speciális³² felelősséggel terhelni. Ez a törekvés az európai integráció szintjén is megjelent.³³

a) Ennek megfelelően a magyar jogszabály szerint „a termék akkor hibás, ha nem nyújtja azt a biztonságot, amely általában elvárható, figyelemmel különösen a termék rendeltetésére, ésszerűen várható használatára, a termékkel kapcsolatos tájékoztatásra, a termék forgalomba hozatalának időpontjára, a tudomány és a technika állására”.³⁴ E törvényi megfogalmazás a polgári jog általános kellékszavatossági előírásait kiszélesítve lehetővé teszi, hogy még nagyobb biztonság mellett lehessen különféle termékeket tömegesen gyártani és értékesíteni.

b) A német termékfelelősségi törvény³⁵ 3. §-ából a magyar jogszabályból megismert körülmények közül csupán a tájékoztatás és a tudomány/technika állása kitételek hiányoznak, minden másban megegyeznek. Ez tehát annyit tesz, hogy a magyar jog szigorúbb követelményeket támaszt a gyártókkal szemben.

c) Az Amerikai Egyesült Államokban a termékfelelősség, e jogterület alapvető logikájából kiindulva (vagyis hogy a termék hibátlanóságáért és biztonságáért nem kizárólag a vevővel szerződéses viszonyban álló eladó, hanem az adott terméket gyártó, de a vevővel közvetlen kapcsolatban nem álló cég is felel) a szerződési jog („law of contracts”) helyett a szerződésen kívüli károkozás különféle eseteit (a szabálysértéstől a klasszikus magánjogi esetekig) vegyítő tort-jogban („law of torts”) került elhelyezésre. Az irányadó jogforrási normát e téren a tagállami jogalkotóknak mintául szolgáló *Restatement (Third) of Torts: Product Liability* dokumentum jelenti. Ennek megfelelően a gyártó/eladó is felelősséggel tartozik az adott termék értékesítésekor kötött szerződésben kifejezetten rögzített termékfelelősségi kikötésekért („express warranty”), így például egy láncfűrész esetén azért, hogy az alkalmas favágásra. Ezen felül az Amerikai Egyesült Államokban a gyártó/eladó az adott termék szokásos célokra való alkalmazhatóságáért („warranty of merchantability”), valamint az érintett termék speciális igényeknek való megfelelésért („warranty of fitness”) is bennefoglalt felelősséggel tartozik. Ez utóbbi felelősségi formulák magukban foglalják az összes hasonló termékkel szemben támasztott valamennyi „általános” elvárást (így például azt, hogy a termék a rendeltetésszerű célra való használat során nem jelent ésszerűtlen veszélyt a fogyasztóra nézve). Az ilyen és ehhez hasonló tulajdonságokért fennálló felelősséget azonban a gyártó/eladó kifejezett, speciális nyilatkozattal kizárhatja.

³² A Tf-tv. és a Ptk. közötti „lex specialis derogat legi generali” viszony kapcsán lásd a 13. § (2) bekezdést.

³³ Lásd: az 1999. május 10-i 1999/34/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel módosított a hibás termékekért való felelősségre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló, 1985. július 25-i 85/374/EGK tanácsi irányelv.

³⁴ Tf-tv. 2. § (1) bekezdés.

³⁵ Gesetz über die Haftung für fehlerhafte Produkte, vom 15. Dezember 1989, zuletzt geändert durch Zweites Gesetz zur Änderung schadensersatzrechtlicher Vorschriften vom 19. Juli 2002 (BGBl. I S. 2674, 2679).

2.4. Jogszatatosság

Jogszatatosság alatt az átruházónak egy dolog tulajdonjogának megszerzésével kapcsolatos jogi hiánymentességért (korlátozásmentességért) való helytállási kötelezettséget értjük. A helytállás kétoldalú, ugyanis hagyományosan szavatolni kell a kötelezettnek az átruházáshoz fűződő korlátlan jogosultságát, illetve azt, hogy harmadik személynek nincs valamely, a tulajdonszerzést akadályozó vagy korlátozó joga.

a) A régi Ptk. erről is tartalmaz konkrét előírásokat, viszont e rendelkezéseket a különös részben, az adott szerződésre vonatkozó szabályok között tárgyalja. Így a hagyományos példát jelentő adásvételnél maradván a régi Ptk. 369. § (1) bekezdése és 370. § (1) bekezdése alapján az eladó felelősséggel tartozik a vevő felé, amennyiben az adásvétel tárgyára harmadik személynek olyan joga áll fenn, amely a vevő tulajdonszerzését akadályozza, vagy a tulajdonjog gyakorlását korlátozza. Az új Ptk. szakít ezzel a rendszerrel, és az 5:159–161. § keretei között (általános jelleggel) három új rendelkezést vezet be a jogszatatosságot illetően. Ez alapján, a fenti, adásvétellel kapcsolatos példával összhangban, a szerződésszegő fél a jogszerzés akadályozása, illetve a jogok gyakorlásának korlátozottsága okán felelősséggel tartozhat a jogosultnak. Az 5:161. § a használati és hasznosítási szerződésekkel összefüggésben rögzíti, hogy „ha a jogosult más tulajdonában lévő dolog vagy jog időleges használatára vagy hasznosítására jogosult, a kötelezett a szerződés teljes tartama alatt a jogszatatosság szabályainak megfelelő alkalmazásával köteles helytállni azért, hogy a dolog vagy jog szerződésszerű használatát vagy hasznosítását harmadik személy joga nem akadályozza és nem korlátozza”.

b) A BGB 435. §-a ennél is rövidebben, általános jelleggel definiálja a jogszatatosságot. Eszerint a kötelezett mindaddig nem tartozik felelősséggel a dologért, amíg azon harmadik személynek nem áll fenn semmilyen, a vevővel szemben érvényesíthető joga, illetve kizárólag a szerződésben konkrétan átvállalt jogokkal bír.³⁶

c) Az Amerikai Egyesült Államokban a jogszatatosság megjelölésére szintén a „warranty” szót használják, egész pontosan a „warranty of title” (a nemzetközi szakirodalom a „liability for legal defects” kifejezéssel írja körül a fogalmat³⁷) kifejezést. Ennek tartalma alapvetően megegyezik a fenti, kontinentális jogi normákkal. Így az eladó az Amerikai Egyesült Államokban is azért szavatol, hogy az adott dolog felett rendelkezik a szükséges jogokkal, illetve ezzel párhuzamosan harmadik személyek nem rendelkeznek a jogszerzést vagy joggyakorlást akadályozó vagy korlátozó jogokkal, illetve hogy maga a dolog per-, teher- és igény-

³⁶ Die Sache ist frei von Rechtsmängeln, wenn Dritte in Bezug auf die Sache keine oder nur die im Kaufvertrag übernommenen Rechte gegen den Käufer geltend machen können. Einem Rechtsmangel steht es gleich, wenn im Grundbuch ein Recht eingetragen ist, das nicht besteht.

³⁷ Pagenberg-Beier: i. m. (17), p. 395.

mentes.³⁸ Ennek konkrét szövetségi szintű forrását az Uniform Commercial Code (UCC) §2-312 rendelkezése tartalmazza.³⁹

e) A *jogszavatosság megsértéséből eredő jogkövetkezmények hazánkban* a kötelmi jogi részben elszórva található általános szavatossági szabályokkal egy helyütt találhatók meg. Ennek megfelelően az adásvételnél maradva (régí Ptk. 369–370. §) a harmadik személy tulajdonszerzést akadályozó jogának fennállása esetén a jogosult elállási és kártérítési jogokat gyakorolhat (habár ezt megelőzően határidő kitűzésével kell megpróbálnia elhárítani a fennálló akadályt); a tulajdonjog gyakorlásának korlátozása esetén pedig a jogosult a tehermentesítés, az elállás és kártérítés, esetleg a vételár megfelelő csökkentése lehetőségei közül választhat (a törvény által felállított sorrendiséggel összhangban). A BGB viszont a jogszavatossággal összefüggésben is a kellékszavatosságnál említett (közös) rendelkezések alkalmazását írja elő.

3. A szavatossági jogok licenciaspecifikus érvényesülése a hatályos magyar jogban

A licenciaszerződésekkel kapcsolatos szavatossági kérdések jogtörténeti igényességű vizsgálatától a jelen cikkben eltekintünk. Ennek egyik fontos oka az, hogy magyar viszonylatban az a sajátos kettőség figyelhető meg, hogy míg az 1895. évi XXXVII. törvénycikk a találmányi szabadalmakról (valamint e jogszabály több módosítása) gyakorlatilag egy rendelkezést sem tartalmazott a szavatosságról, addig az 1969. évi II. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról (a régi Szt.) hatályos jogunk majdnem összes szabályát megteremtette e jogintézményre vonatkozóan. Ezért az sem lehet meglepő, hogy a kérdéskör hatályos rendelkezéseinek tárgyalásakor időtálló forrásként lehet hagyatkozni a rendszerváltást megelőző tudományos irodalomra is. E téren különös figyelmet érdemel *Lontai Endre* fentiekben hivatkozott alapműve,⁴⁰ amely gyakorlatilag (a hatályos jog tükrében) vizsgált valamennyi

³⁸ A warranty that the seller or assignor of property has title to that property, that the transfer is rightful, and that there are no liens or other encumbrances beyond those that the buyer or assignee is aware of at the time of contracting. Lásd: i. m. (19), p. 1321.

³⁹ UCC §2-312. (1) Subject to subsection (2) there is in a contract for sale a warranty by the seller that (a) the title conveyed shall be good, and its transfer rightful, and shall not unreasonably expose the buyer to litigation because of any colorable claim to or interest in the goods; and (b) the goods shall be delivered free from any security interest or other lien or encumbrance of which the buyer at the time of contracting has no knowledge. (2) Unless otherwise agreed, a seller that is a merchant regularly dealing in goods of the kind warrants that the goods shall be delivered free of the rightful claim of any third person by way of infringement or the like but a buyer that furnishes specifications to the seller must hold the seller harmless against any such claim that arises out of compliance with the specifications. (3) A warranty under this section may be disclaimed or modified only by specific language or by circumstances that give the buyer reason to know that the seller does not claim title, that the seller is purporting to only the right or title as the seller or a third person may have, or that the seller is selling subject to any claims of infringement or the like.

⁴⁰ Ezenfelül ugyanilyen jelentőséggel bírt *Lontai Endre* egy korábbi írása is. Lásd: *Lontai Endre: Szavatosság és felelősség a licenciaszerződésekben*. Állam és jogtudomány, 17. évf. 3. sz. 1974, p. 410–435.

alábbi kérdéskörben tartós megállapításokat tett. Másrészről viszont a vizsgált külföldi országok jogtörténetének alapos bemutatása is szükségtelen, ezen országokból elegendőnek ítéljük a jelenleg hatályos jogi alapok ismertetését.⁴¹ Mindezekre tekintettel az alábbi fejezetben a szavatossági típusok hatályos normatív szabályozását mutatjuk be a magyar jogban, majd ezzel szerves összefüggésben a 4. fejezetben a külföldi mintákat tekintjük át.

3.1. A kellékszavatosság

Az Szt. jelenleg hatályos szövege szerint⁴² a szabadalmas szavatol azért, hogy a találmány műszakilag megvalósítható. Erre a szavatosságra (kellékszavatosság) a hibás teljesítés jogkövetkezményeire irányadó szabályokat kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a hasznosító elállás helyett a szerződést azonnali hatállyal felmondhatja. A régi Ptk. a kellékszavatosság szabályait a hibás teljesítés körében tárgyalja,⁴³ és kimondja, hogy az olyan szerződés alapján, amelyben a felek kölcsönös szolgáltatásokkal tartoznak, a kötelezett hibásan teljesít, ha a szolgáltatott dolog a teljesítés időpontjában nem felel meg a jogszabályban vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságoknak. Hibás teljesítés esetén a jogosult kérhet kijavítást vagy kicserélést, amennyiben ez nem lehetséges, vagy a kötelezett azt nem vállalja, úgy árleszállítást igényelhet, vagy elállhat a szerződéstől, ez utóbbi jogosultság viszont az Szt. szerint csak azonnali hatályú felmondás lehet a licenciaszerződések esetén. A licenciatvevő követelhet kártérítést is.⁴⁴ Lehetőség van a választott szavatossági jogról másra áttérni, azonban főszabály szerint meg kell téríteni az ebből eredő károkat is.

Az új Ptk. koncepciója⁴⁵ szerint a jelenleg hatályos törvénykönyvnek a hibás teljesítés jogkövetkezményeire vonatkozó szabályozása megfelelő volt, az gyakorlatilag beépíthető volt az új törvénybe. Mindezeket túl a koncepció megalkotóinak álláspontja szerint *további vizsgálat indokolt annak érdekében, hogy adekvátabb szabályozást nyerjenek a nem dolog szolgáltatására irányuló szerződések hibás teljesítésénél beálló kellékszavatossági jogok*. Ezzel szemben az új Ptk.-nak a kellékszavatosságra vonatkozó szabályai⁴⁶ nem térnek ki külön e kérdésre. A jogszavatossághoz hasonlóan a licenciaszerződés szerinti kellékszavatosságra vonatkozó szabadalmi törvénybeli passzusait is módosítja az új Ptk. hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló törvény tervezetének 120. §-a a következők szerint: az „erre a szava-

⁴¹ Ezzel összefüggésben amúgy lásd részletesen: *Lontai*: i. m. (40), p. 418–422., 427–430., 432–434.; *Lontai*: i. m. (5), p. 224–232., 250–258.

⁴² 1995. évi XXXIII. törvény 28. § (2) bekezdés.

⁴³ Régi Ptk. 305–311/A. §

⁴⁴ Régi Ptk. 310. §

⁴⁵ Az új Polgári Törvénykönyv koncepciója (szerzők: dr. Kisfaludi András, dr. Lábadai Tamás, dr. Petrik Ferenc, dr. Sárközy Tamás, dr. Vékás Lajos; a Kodifikációs Főbizottság 2001. november 8-ai ülésén elfogadott formája), p. 175.

⁴⁶ Új Ptk. 5:143–152. §.

tosságra a hibás teljesítés jogkövetkezményeire irányadó szabályokat kell alkalmazni” fordulat helyébe az „Erre a helytállási kötelezettségre a Ptk.-nak a kellékszavatosságra irányadó szabályait kell megfelelően alkalmazni” mondat kerül.⁴⁷

Ha röviden is, a történeti hűség kedvéért érdemes utalni arra, hogy az új Ptk. előkészületeinek egy szakaszában a dokumentum nevesített szerződési típusként tartalmazta a licenciaszerződési normákat, amelyek készítője Faludi Gábor volt.⁴⁸ A javaslat végül nem került be a törvénybe, mellőzését megelőzően pedig szakmai vita alakult ki a Magyar Szabadalmi Hivatal (amelynek Ficsor Mihály adott hangot) és a szerzők között. Az MSZH szerint ezekre a szabályokra sem elméleti, sem gyakorlati szempontból nincs szükség, illetve a hivatali álláspont – egyebek mellett – hibásnak találta, hogy az elképzelés a szellemi alkalmazásoknak túlzottan tág körét kívánja lefedni.⁴⁹ Az elutasítással kapcsolatban viszont érdemes idézni Faludit: „a kihagyás oka nem a javaslat tartalmával függ össze. Abban a kritikák egyetértettek, hogy a jogi rendezés tárgya, és a javasolt módszer is követhető. Az ellenvélemények a szabályozás helyére és az absztrakció szintjére összpontosultak.”⁵⁰ Az elutasítás okának és következményeinek érdemi boncolgatása nélkül arra érdemes röviden utalni, hogy a Faludi-javaslat a kellékszavatossággal összefüggésben a szabadalmi törvényekre való utalást tartalmazta,⁵¹ vagyis a fennálló, általunk kiindulási pontként felfogott hatályos jogot nem kívánta érdemben megváltoztatni. Erre tekintettel e javaslat további érdemi tárgyalása nem tűnik szükségesnek.

3.2. Termékszavatosság

Kitérőként ismertetjük, hogy az új Ptk. bevezet egy előzmény nélküli szavatossági intézményt: ez a termékszavatosság (amit a szerződés hibás teljesítése körében a kellékszavatosságra vonatkozó szabályokat követően helyez el). A termékszavatosság a gyártónak (im-

⁴⁷ http://www.irm.gov.hu/i/irm.gov.hu/files/Jogszabtervezetek/VelemenyzhetőTV/PTK_tervezet_090918.doc (2009. szeptember 25.)

⁴⁸ Ennek publikált verziója két helyen is könnyen elérhető: Fórum – Kivonat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéből és az ahhoz kapcsolódó indoklásból. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évf. 2. sz. 2007, p. 55–82. (A továbbiakban: Fórum); Faludi Gábor: A licencia szerződés. Polgári Jogi Kodifikáció, 2008. 2. sz., p. 12–23.

⁴⁹ Ficsor Mihály: A Magyar Szabadalmi Hivatal észrevételei az új Polgári Törvénykönyv tervezetének a „licencia szerződésre” vonatkozó fejezetére. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évf. 2. sz. 2007. április, p. 82–83.

⁵⁰ Faludi: i. m. (48), p. 12.

⁵¹ Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle Fórum rovatában található szöveg szerint: 5:346. § [Kellékszavatosság]: „Az 5:341. § (1) bekezdésében meghatározott szerződés alapján az engedélyező hibás teljesítése esetén fennálló kellékszavatossági helytállásról a 2:200. §-ban meghatározott törvény rendelkezhet.” Lásd p. 74. Faludi külön cikke szerint pedig: 6. § [Kellékszavatosság]: „Törvényben meghatározott szellemi alkotás, teljesítmény, árujelző hasznosítására kötött licencia szerződés alapján az engedélyező hibás teljesítése esetén fennálló kellékszavatossági helytállásról az itt említett törvény rendelkezhet.” Lásd: Faludi: i. m. (48), p. 20.

portálónak) a termék hibája miatti közvetlen helytállását jelenti a fogyasztóval szemben, azaz ha a termék nem rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, amelyeket a gyártó reklámozott.⁵² A termékszavatosság az üzleti tevékenység keretében forgalomba hozott ingó dolgokra (termékekre) terjed ki, és szerződéses jogviszony hiányában is biztosítja a termék hibájában álló vagyoni érdeksérelmek közvetlenül a gyártóval szembeni orvoslását. A termékszavatosság csak fogyasztói jogviszonyban áll fenn, így csak a fogyasztó (az új Ptk. fogalom meghatározása szerint az önálló foglalkozása és gazdasági tevékenysége körén kívül eljáró természetes személy) léphet fel igénnyel. A termékszavatossági igények korlátozottak, mivel a fogyasztó csak kijavítást – vagy ha az nem lehetséges – kicserélést igényelhet, mivel a cél a hiba természetbeni orvoslása, így árleszállítás és elállás nem lehetséges. A gyártó termékszavatossági helytállása a kellékszavatosságtól eltérően nem feltétlen, kimentési okok alapján mentesülhet, ha bizonyítja, hogy: *a)* a terméket nem hozta forgalomba; *b)* a terméket nem üzletszerű forgalmazás céljából állította elő, vagy azt nem üzletszerű gazdasági tevékenysége körében gyártotta vagy forgalmazta; *c)* a termék az általa történt forgalomba hozatal időpontjában hibátlan volt, és a hiba oka később keletkezett; *d)* a termék általa történő forgalomba hozatala időpontjában a hiba a tudomány és a technika állása szerint nem volt elismerhető; vagy *e)* a termék hibáját jogszabály vagy kötelező hatósági előírás alkalmazása okozta.⁵³

A jogosult termékszavatossági igényét hároméves elévülési határidő alatt érvényesítheti, amely akkor kezdődik, amikor a jogosult tudomást szerzett vagy az adott helyzetben elvárható gondosság mellett tudomást szerezhette volna a termék hibájáról és ezzel összefüggésben a hiba okáról, a kár bekövetkeztéről, valamint a gyártó (importáló) személyéről. Bár a javaslat öt évben határozta meg, az új Ptk. szerint a termékszavatossági igény érvényesítésének jogvesztő határideje a termék forgalomba hozatalától számított tíz év. *A termékszavatossággal a szabadalmi jog és a licencszerződések szabályozása nem foglalkozik.* Ugyanakkor a termékszavatosság a termékfelelősséghez igen közel áll, ezért az ezzel kapcsolatos megfontolásinkat a termékfelelősség diszkussziójakor a termékszavatosságra is ismertetjük.

3.3. Termékfelelősség

Amint azt fentebb említettük, a termékfelelősséget szabályozó 1993. évi X. törvény szerint a termék akkor hibás, ha nem nyújtja azt a biztonságot, amely általában elvárható, figyelemmel különösen a termék rendeltetésére, ésszerűen várható használatára, a termékkel kapcsolatos tájékoztatásra, a termék forgalomba hozatalának időpontjára, a tudomány és a technika állására.⁵⁴ A termékfelelősség négy legfontosabb fogalmi eleme a termék, a gyártó

⁵² T/5949 sz. törvényjavaslat Indokolása, p. 992.

⁵³ Új Ptk. 5:153. § (2) bekezdés.

⁵⁴ 1993. évi X. törvény 2. § (1) bekezdés.

a fogyasztó és a kár. A termék (minden ingó dolog – akkor is, ha utóbb más ingó vagy ingatlan alkotórészévé vált –, valamint a villamos energia) gyártója felel a termék hibája által okozott kárért. Kárnak minősül valakinek a halála, testi sérülése vagy egészségkárosodása folytán bekövetkezett vagyoni és nem vagyoni kár, valamint a hibás termék által más dologban okozott kár, ha az a más dolog szokásos rendeltetése szerint magánhasználat vagy magánfogyasztás tárgya, és azt a károsult is rendszerint ilyen célra használta. A törvény értelmezésében a gyártó a végtermék, a résztermék, az alapanyag előállítója, valamint aki a terméken elhelyezett nevével, védjegyével vagy egyéb megkülönböztető jelzés alkalmazásával önmagát a termék gyártójaként tünteti fel, az importáló pedig a külkereskedő, illetve külkereskedelmi bizományi szerződés esetén a megbízó.⁵⁵

A kárt, a termék hibáját és a kettő közötti okozati összefüggést a károsult köteles bizonyítani, a kárigény elévülési ideje három év. A gyártó felelősségének korlátozása vagy kizárása semmis a károsulttal szemben. A gyártót főszabály szerint a forgalomba hozataltól számított tíz évig terheli a termékfelelősség. (A kimentési okok megegyeznek a termékszavatosságnál ismertetettekkel, de az kiegészül azzal, hogy az alapanyag vagy a résztermék gyártója mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a hibát a végtermék szerkezete, illetve összetétele okozta, vagy a hiba a végterméket gyártó utasításának a következménye.) A gyártó nem mentesül a felelősség alól a károsulttal szemben, ha a kár bekövetkeztében harmadik személy magatartása is közrehatott. Ez a szabály nem érinti a gyártónak a harmadik személlyel szemben érvényesíthető igényét. A gyártónak nem kell megtérítenie a kárnak azt a részét, amely a károsult felróható közrehatásából származott. A károsult terhére esik mindazoknak a tevékenysége vagy mulasztása, akiknek a magatartásáért felelős.

Az új Ptk. koncepciója⁵⁶ szerint egyértelműen az új törvényben van a helye a termékfelelősségről szóló törvénynek, amelyet inkorporálásra alkalmasnak találtak. Az érvelés szerint logikailag indokolható, hogy a termékfelelősség szabályai a felelősség egyes eseteiről szóló fejezetben a kontraktuális és kvázikontraktuális speciális kárfelelősségi esetek után nyerjenek elhelyezést, hisz a termékfelelősség konstrukciójának van szerződésszegési, kvázi-szerződésszegési vonatkozása is. Az új Ptk. javaslata szerint a termékfelelősségi konstrukciónak a leglényegesebb vonása, hogy a károsult kárigényét szerződésen kívül közvetlenül a gyártóval szemben érvényesítheti. A termékfelelősség jogintézménye ezzel elismeri a károsult és a forgalmazó, illetve a forgalmazó és a gyártó szerződéses jogviszonyán átívelő közvetlen kapcsolatot a károsult és a gyártó között. Ezzel a felelősséget oda telepíti, ahol a kárt okozott hiba oka ténylegesen keletkezett.⁵⁷ A fentiek alapján a termékfelelősségről szóló 1993. évi X. törvény más tagolással, de gyakorlatilag változatlan szövegezéssel került be az új Ptk.

⁵⁵ 1993. évi X. törvény 1. § (1)–(4) bekezdés.

⁵⁶ Az új Polgári Törvénykönyv koncepciója, i. m. (45), p. 231.

⁵⁷ T/5949 sz. törvényjavaslat indokolása, p. 1280.

szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályait tartalmazó részébe.⁵⁸ Látható, hogy a termékfelelősség igen szigorú normákat teremt a termékkel okozott károkkal (és mellékhatásokkal) összefüggésben, ami felveti a licenciadó (ezen belül az egyetem mint licenciadó) termékfelelősségének a kérdését. Ezt a téma diszkussziójakor ismertetjük.

3.4. A jogszavatosság

Amint azt fentebb említettük, a licenciaszerződések esetében felmerülő jogszavatossági kérdéseket elsősorban az Szt. hasznosítási szerződésről szóló III. fejezete szabályozza. A hatályos törvénynek a korábbival lényegében azonos rendelkezései szerint⁵⁹ a szabadalmasnak a hasznosítási szerződés egész tartama alatt szavatolnia kell azt, hogy harmadik személynek nincs a szabadalomra vonatkozó olyan joga, amely a hasznosítást akadályozza vagy korlátozza. A jogszavatosság egyéb kérdései tekintetében az eladónak a tulajdonjog átruházásáért való szavatosságára irányadó polgári jogi szabályokat kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a hasznosító elállás helyett a szerződést azonnali hatállyal felmondhatja. Szabadalomhasznosítási szerződés felmondása esetén a felek mindazokat a jogokat gyakorolhatják, amelyek őket a szerződés alapján megilletik.⁶⁰ (A régi Ptk. rendelkezései szerint⁶¹ a fent említett azonnali hatályú felmondás lehetősége mellett az, akinek a hasznosításra vonatkozó jogát akadályozzák vagy korlátozzák, kártérítést is követelhet, amelynek mértékére és a szerződésszegéséért való felelősségre a szerződésen kívül okozott kárért való felelősség szabályait kell alkalmazni.⁶²) A felmondási jog gyakorlását megelőzően megfelelő határidő kitűzésével kell a licenciadót felhívni arra, hogy a hasznosítás akadályait hárítsa el, vagy adjon megfelelő biztosítékot. Amennyiben a határidő eredménytelenül telik el, úgy a hasznosító a szabadalmas költségére tehermentesítheti a szabadalmat. E helyütt fontos azt is kiemelni, hogy a jogszavatosság – a kellékszavatossággal ellentétben – alapvetően nem objektív szankcióként érvényesíthető. A régi Ptk. 369. § (4) bekezdése értelmében „*ha az eladó jóhiszemű volt, csak a szerződés megkötéséből eredő károkat köteles megfizetni*”. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy jogszavatosság esetén a kötelezett egy „*sajátos szubjektív felelősséggel*” rendelkezik, vagyis jóhiszeműsége esetén mentesül a *pozitív interesse* károk megtérítése alól, de a szerződés megkötéséből eredő károkat (*negatív interesse károk*) mindenképpen köteles állni. Érdemes azt is látni továbbá, hogy ez a rendelkezés a tulajdonszerzést akadályozó jogi hibákkal kapcsolatos, a tulajdonjog gyakorlását korlátozó jogi hibák esetére (rég Ptk. 370. §), amilyen a licenciaszerződésekkel szabályozott valamennyi jogviszony, ilyen előírás

⁵⁸ Az új Polgári Törvénykönyv V. könyv, Hatodik rész, 1. cím, III. fejezet 5:529–537. § a termékfelelősségről

⁵⁹ 1995. évi XXXIII. törvény 28. § (1) bekezdés.

⁶⁰ BH 1990.13

⁶¹ Régi Ptk. 369–370. § Szavatosság a tulajdonjog átruházásáért és tehermentességéért.

⁶² Régi Ptk. 318. § (1) bekezdés, lásd továbbá: BH 1988.443.

nem található a törvényben, tehát a felelősség objektívnek mondható.⁶³ Az új Ptk. ezzel megegyező tartalmú rendelkezést tartalmaz az 5:159. § (2) bekezdésben.

Az új Ptk. koncepciója szerint⁶⁴ a jogszavatossági szabályokat az új törvénykönyvben a hibás teljesítés általános szabályai közé kell emelni, alkalmassá téve ezeket a normákat a forgalomképes vagyoni értékű jogok átruházására irányuló szerződések hibás teljesítésének orvoslására is. Bár az előkészítés során igényként megemlítették, az új Ptk. mégsem neve-síti külön a hasznosítási szerződést, így annak alapvető szabályai továbbra is a szabadalmi törvényben találhatók a polgári törvénykönyv helyett, így az új Ptk. a licenciaszerződések másodlagos forrása marad a jog- és a kellékszavatosság kérdéseinek tekintetében is.

Az új Ptk.-ról szóló T/5949 számú törvényjavaslathoz fűzött indokolás az itt még 5:160. §-ként szereplő használati és hasznosítási szerződések jogszavatosságához kapcsolódóan ki-emeli, hogy a kötelezettet jogszavatosság nemcsak a vagyoni értékű jogosultság végleges és teljes körű átruházása esetén terheli, hanem akkor is, ha valamely dolog használati jogát (pél-dául bérlet) vagy vagyoni értékű jogosultság hasznosítási jogát (például licenciaszerződés) időlegesen engedi át. A javaslat a régi Ptk.-ban foglalt jogszavatossági helytállást a hibás tel-jesítés szabályai közé lényegében azonos tartalommal kiemeli, és előírja, hogy a kötelezett a hasznosítás egész időtartama alatt szavatol azért, hogy harmadik személy joga a jogosultat a használatban (hasznosításban) nem akadályozza és nem korlátozza. A jogkövetkezmények a jog átruházásáért való felelősségi szabályok szerint alakulnak, a szolgáltatás természetéből adódó eltérő sajátosságokkal.⁶⁵ Az új Ptk. hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló törvény tervezetének 120. §-a alapján⁶⁶ az Szt. 28. § (1) bekezdésének második mondata az „erre a szavatosságra az eladónak a tulajdonjog átruházásáért való szavatosságára irányadó szabá-lyokat kell alkalmazni” fordulatról az „erre a helytállási kötelezettségre a Ptk.-nak a jogsza-vatosságra irányadó szabályait kell megfelelően alkalmazni” fordulat kerül.

A fentieknek megfelelően az új Ptk.-ban a jogszavatosság a kötelmekről szóló V. könyv második részének, a szerződésszegésről szóló 7. címnek a hibás teljesítés szabályait tartal-mazó III. fejezetében (5:159–161. §) kapott helyet. E fejezet utolsó szakaszában a jogsza-bály a hasznosítási szerződésekkel kapcsolatos jogszavatosságot úgy szabályozza, hogy ha a jogosult más tulajdonában lévő dolog vagy jog időleges használatára vagy hasznosítására jogosult, a kötelezett a *szerződés teljes tartama alatt* a jogszavatosság szabályainak megfelelő alkalmazásával köteles helytállni azért, hogy a dolog vagy jog szerződésszerű használatát vagy hasznosítását harmadik személy joga nem akadályozza és nem korlátozza.⁶⁷

⁶³ A licenciadó objektív felelősségét erősíti a régi Ptk. szövegezése, amely a licenciatervőre ugyancsak ter-het ró a korlátozásmentes licenciaszerzés érdekében, s ez a teher csak akkor nem bír gyakorlati jelentő-séggel, ha a licenciadó objektív jellegű jótállásban vállalja a korlátozásmentes hasznosítás lehetőségét.

⁶⁴ Az új Polgári Törvénykönyv koncepciója, i. m. (45), p. 179.

⁶⁵ T/5949 sz. törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvhöz, 2008. június, Indokolás, p. 1001. (5:160).

⁶⁶ Ennek forrását lásd: http://www.irm.gov.hu/velemenyezhető_eloterjesszek/cikk/ A_Polgari_Torvenykonnyrol_szolo_uj_torveny_hatalybalepeserol_es_vegrehajtasarol_szolo_torvenyrol_valamint_a_kapcsolodo_torvenyek_tervezeterol.htm.

⁶⁷ Új Ptk. 5:161. §: Jogszavatosság használati és hasznosítási szerződéseknel.

4. A külföldi jogrendszerek hatályos megoldásai, a jogátültetés lehetősége

4.1. Németország

A német szabadalmi törvény⁶⁸ egyik fent említett jogintézménnyel kapcsolatban sem tartalmaz speciális szabályokat. Ezért kizárólag a jogtudományhoz, illetve a joggyakorlathoz fordulhatunk segítségért azzal összefüggésben, hogy vajon a szabadalmilicencia-szerződések alapján miként kell az egyes szavatossági (termékfelelősségi) jogoknak érvényesülniük. Az alábbiakban ismertetett speciális rendelkezéseken felül főszabály szerint az általános magánjogi/polgári jogi szabályok az irányadók, vagyis külön jelzés nélkül az alábbiak együtt olvasandók a fentebb, a 2. fejezetben említettekkel. Természetesen kiemelendő, hogy a szerződési szabadság általános alapelvéből következően a felek az alábbiaktól eltérően is rendezhetik a vizsgált jogintézmények helyzetét.⁶⁹

A *kellékszavatosság* licenciaszerződésekkel kapcsolatos vonatkozásai közül első helyen szükséges kiemelni, hogy a német jogtudomány és joggyakorlat egyezően úgy látja, hogy az általános megvalósíthatóságért fennálló kellékszavatosság mellett a konkrét megvalósíthatóságért is felelnie kell a licenciaadónak. Eszerint a licenciaszerződés tárgyának alkalmassága a technikai hasznosságon múlik, az utóbbi pedig a szerződés által célzottak megvalósíthatóságát öleli fel. Ez pedig azt jelenti, hogy a konkrét megvalósíthatóság is kellékszavatosság tárgyát képezi.⁷⁰ A szakirodalom abban is teljesen egyetért, hogy a gazdaságosság kérdése ellenkező szerződési kikötés hiányában nem képezheti kellékszavatosság tárgyát,⁷¹ s ezt a német joggyakorlat is megerősítette.⁷²

Ugyancsak kiemelkedő gyakorlati jelentőséggel bír, hogy a kellékszavatosság mértéke nagyban függ az engedélyezett szabadalom tényleges stádiumától. Eszerint ugyanis amennyiben egy bevált, alkalmazott, működőképes szabadalom lett engedélyezve, akkor a kellék-

⁶⁸ Patengesetz (forrás: <http://www.gesetze-im-internet.de/patg/BJNR201170936.html>) (2009. december 1.)
⁶⁹ Ezzel összefüggésben lásd: *Pagenberg-Beier*: i. m. (17), p. 396.

⁷⁰ BGH I ZR 244/52 (26.11.1954) - „Beschlagfreie Brillengläser”. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, 1955, p. 338–340. (A továbbiakban: „Brillengläser”); BGH I ZR 212/63 (01.12.1964) – „Reaktions-Messgerät”. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, 1965, p. 301.; BGH X ZR 13/78 (28. 06. 1979) – „Mineralwolle”. Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, 1979, p. 769. (A továbbiakban: „Mineralwolle”). A jogirodalomból lásd: „Im Falle des Lizenzvertrages beurteilt sich die Tauglichkeit des Vertragsgegenstandes nach der technischen Brauchbarkeit der Erfindung. Die technische Brauchbarkeit umfasst die Ausführbarkeit des mit dem Vertragsschutzrecht erstrebten Zwecks. Die Ausführbarkeit muss mit zumutbaren Aufwendungen möglich sein.” Lásd: *Dieter Pfaff-Christian Osterrieth*: Lizenzverträge – Formulkommentar. Verlag C.H. Beck, München, 2004, p. 193. A szakirodalomból lásd továbbá: *Maximilian Haedicke*: Rechtskauf und Rechtsmängelhaftung. Jus Privatum 77, Mohr Siebeck, Tübingen, 2003, p. 199.; *Pagenberg-Beier*: i. m. (17), p. 396–397.

⁷¹ *Pfaff-Osterrieth*: i. m. (71), p. 194.

⁷² „Brillengläser”, i. m. (70), p. 340.

szavatosságnak – a már meglévő ismeretek folytán – sokkal élesebben kell érvényesülnie, amennyiben azonban a licencia egy még kipróbálás előtt álló szabadalomra szól, akkor itt a kockázat- és költségviselést indokolt a licenciadó és -vevő között – a felek által meghatározott mértékben és módon – megosztani.⁷³

Zárásként érdemes megemlíteni, hogy a szabadalmi ügyekben irányadó kellékszavatossági szabályok által nem érintett kérdésekben, így az érvényesítés elévülési idejét (két év), az érvényesíthető igényeket (amelyek összhangot mutatnak a magyar joggal) illetően a BGB szabályait kell alkalmazni. Az elévülési idővel kapcsolatban érdemes hangot adni az egyik szerző azon véleményének, amely szerint a licenciaszerződés tartós jellegére tekintettel a BGB 197. §-ában található általános elévülési idő (három év) alkalmazása lenne indokolt az adásvételi szerződéssel kapcsolatos, speciális, kétéves időtartam helyett.⁷⁴

A *termékfelelősség* tekintetében a német jog szerint egy licenciaszerződés nem feltétlenül mentesíti a licenciadót a felelősség alól. Bár a licenciadó nem gyártója annak a terméknek, amely végül eljut a fogyasztóhoz, mégis felelőssé válhat a termék hibáiból eredő károkért.⁷⁵ E felelősség bekövetkezésének a kockázata általános jelleggel, valamennyi licenciadóra kiterjedően nem határozható meg. Ez függ – főként – a licenciaszerződés tartalmától, és – kisebb részben – külső körülményektől. A német jogban ugyanis a termék hibájából bekövetkező károkért való felelősséget az 1990. évi termékfelelősségi törvény,⁷⁶ mögöttes szabályként pedig a polgári jog általános szabályrendszere hivatott rendezni. A termékfelelősségi törvény egyszerű szerkezetű: 1. §-ában szigorú felelősséget ró a termék gyártójára a termék hibájából adódó személyi sérülésért vagy vagyoni kárért. A „gyártó” a törvény szerint a konkrét gyártó, beleértve az összeszerelőt, az alkatrészyártót és a végtermék vagy alkatrész nyersanyagának a gyártóját.⁷⁷ Párhuzamosan a termékfelelősségi törvénnyel, a gyártó a polgári jog általános szabályai szerint is felelős lehet, és a Német Legfelsőbb Bíróság „fogyasztóbarát” ítélkezési gyakorlatot honosított meg még az 1990-es termékfelelősségi törvény megalkotása előtt. Ez a termékfelelősség a BGB 823. §-án alapult, amelynek értelmében a veszélyes üzemmel járó tevékenység folytatója köteles ésszerű óvintézkedéseket tenni a veszélyes üzemből származóan mások sérülésének elkerülésére. Egy tisztán szabadalmilicencia-szerződés esetében a licenciadót általában nem terheli termékfelelősség, mert nem gyártó. A törvény a teljes objektív felelősséget a gyártóra helyezi, és ez kizárja mindazok felelősségét, akik csak immateriális úton járultak hozzá a termék előállításához. Ennek megfelelően a termékfelelősségi törvény értelmében a formatervezők, a tanácsadók, a tesztelők – sokan, akiknek a munkája elengedhetetlen a termék előállításá-

⁷³ Pfaff–Osterrieth: i. m. (70), p. 194.; Lontai: i. m. (5), p. 244.

⁷⁴ Pfaff–Osterrieth: i. m. (70), p. 195.

⁷⁵ Pfaff–Osterrieth: i. m. (70), p. 195.

⁷⁶ Ulrich Blumenroder: Liability of Licensors in Germany. Les Nouvelles, 28. évf. 2. sz. 1993. június, p. 61.

⁷⁷ Blumenroder: i. m. (76), p. 61.

hoz – nem gyártók; az utóbbi körbe sorolandó a licenciadó is. A licenciadó ti. nem vesz részt a gyártási folyamatban: a hasznosítás engedélyezésével csak immateriális hozzájárulást nyújt a termék előállításához. Tisztán szabadalmi licencia esetében még az sem fordulhat elő, hogy pl. a licenciadó védjegyének használata következtében a fogyasztói közösség a licenciadót gyártóként azonosítja. Mivel a termékfelelősségi törvény egyértelműen és megszorítóan a gyártóra helyezi a felelősséget, *ennek a törvénynek az értelmében* a licenciadó felelőssége tisztán szabadalmi licenciák esetében semmiképpen sem állapítható meg.

Mi a helyzet, ha a polgári jog általános szabályait vizsgáljuk? A BGB hivatkozott szabálya szerint⁷⁸ a licenciadó felelősségét az alapozhatja meg, hogy olyan veszélyt okozott-e tevékenységével, ami személyes sérülést vagy anyagi kárt okozott vagy okozhatott. Tehát a tisztán szabadalmi licencia engedélyezőjénél a gyártási folyamatra való *ráhatás* mértéke a legfőbb vizsgálandó, felelősséget megalapozó tényező. A licenciadó ilyenkor csak monopoljogáról mond le; mint ilyen egyáltalán nem rendelkezik befolyással a gyártási folyamatra, és nem képes ellenőrizni a termelést. A végtermék tehát egy a licenciadótól független döntési folyamat eredménye. Ezért bár a licenciadó által hasznosítani átengedett műszaki információ vezethet potenciálisan hibás és veszélyes végtermékre, ez a folyamatra való *ráhatás* hiányában nem alapoz meg termékfelelősséget, még akkor sem, ha az esetek egy részében a licenciadó még a licenciatvevőnél is jobban ismeri a végtermék tulajdonságait.

A fenti érveléssel szemben vannak, akik kötelezettségként szabnák meg a licenciatvevő tájékoztatását a szabadalmazott találmányhoz kapcsolódó tipikus veszélyekről. Sőt, javasolják, hogy a licenciadó legyen felelős a szabadalmazott találmány teljes koncepciójáért legalább akkor, ha a licenciatvevő kizárólag a szabadalomra vagy a licenciadó reputációjára hagyatkozik. A vélemény azon a tényen alapul, hogy a licenciadó ismeri saját találmányát, és tudatában van annak, hogy a szabadalmazott találmányon alapuló termék a piacra kerül.⁷⁹ *Blumenroder* szerint⁸⁰ azonban ez az érvelés félreértelmezi a szabadalmi oltalom és a licenciadás fogalmát. Szerinte a szabadalomnak a piacra lépés szempontjából nincs igazán jelentősége: ha a feltaláló nem kívánja szabadalmazni a találmányát, és egyszerűen publikálja azt, akkor az a piacon azonnal hasznosítható lesz. Az egyetlen különbség a feltaláló, aki publikálja a találmányát és a szabadalom licenciadója között a (potenciálisan veszélyes) termék lehetséges felhasználóinak a száma: és ebből a szempontból a licenciadó éppen hogy korlátozza a felhasználók számát egy vagy néhány emberre. Ezért azok, akik a

⁷⁸ *Blumenroder*: i. m. (76), p. 62.

⁷⁹ Meglátásunk szerint a két eset korántsem hasonló: egyrészt a tájékoztatási kötelezettséggel egyet lehet érteni, másrészt a szabadalomban foglalt műszaki információ ritkán elégséges egy termék teljességének a megvalósításához, igen gyakran csak egy alkatrészt szabadalmaznak; végül a licenciadó elismertsége ott nyer jogi tartalmat, hogy a törvény kimondja a licenciadó felelősségét, ha a fogyasztó őt gyártóként észlelte. Ezen túlmenni méltánytalan lenne a licenciatvevő javára.

⁸⁰ *Blumenroder*: i. m. (76), p. 62.

szabadalmilicencia-adó felelősségét feltételezik, ezt a felelősséget nyilvánvalóan a veszélyes technológia közzétételére alapítják: ezzel konzekvens módon azon feltalálók felelőssége is megállapítható lenne, akik egyszerűen publikálják találmányukat. Egy koncepció publikálása azonban – természetesen – nem alapoz meg felelősséget. A publikáció lehet „*conditio sine qua non*” a személyi sérülés vagy a dologi kár szempontjából, de nem adekvát oka ezen veszélyeknek. A *Blumenroder* által kritizált gondolat egyebekben álláspontunk szerint figyelemre méltó: mindenképpen a felelős licenciadói magatartás, egyben a felelős szabadalmazás irányába mutat, ezért nem tartjuk elképzelhetetlennek bizonyos esetekben, a ráhatás egy jelentős szintje felett egy korlátozott termékfelelősségnek – a polgári jog általános szabályai megfelelő alkalmazásával – a licenciadói oldalra való helyezését. Végül fontos érv a szabadalmilicencia-adói termékfelelősség ellen, hogy a szabadalmakat biztonságossági teszt hiányában is engedélyezik. A licenciaevevő előtt tehát nyilvánvaló, hogy a biztonságossági megfontolásokkal még foglalkozni kell, ennek megfelelően a szabadalmi licencia önmagában nem képez különös gondossággal való eljárási kötelezettséget, így nem keletkeztet felelősséget a termékért.

A következő eset, ha a licenciadót ilyen minőségében feltüntetik a termék csomagolásán. A német termékszavatossági törvény szerint ezzel nem válik gyártóvá, mert fizikailag nem vesz részt a termék előállításában. Még csak nem is kvázigyártó, mert bár a neve megjelenik a termék csomagolásán, a licenciadó nem gyártóként tünteti fel magát, és ilyenként nem tüntetheti fel más sem őt. Mivel a licenciadó megjelölése a terméken nem eredményez nagyobb ráhatást a termék fizikai előállítási folyamatára, a licenciadó termékfelelőssége a polgári jog általános szabályai szerint is kizárható.

A polgári jog általános szabályai szerinti licenciadói felelősség kockázata fokozódik, ha a licenciadó kötelezi a licenciaevevőt bizonyos anyagok vagy alkatrészek felhasználására a licencia szerinti termék gyártása során. Az ilyen licenciadó a német termékfelelősségi jog szerint még mindig nem felelős, hiszen továbbra sem gyártó, még akkor sem, ha előírja bizonyos anyagok vagy alkatrészek felhasználását. A felelősség az *általános szabályok* szerint azonban felmerülhet, hiszen konkrét anyagok vagy alkatrészek felhasználásának előírásával a licenciadó ráhatásával jelentősen befolyásolja a gyártási folyamatot, és meghatározza a végtermék egy vagy több tulajdonságát. A licenciadó felelős, ha az előírt anyag vagy alkatrész nem mutatja az elvárt tulajdonságokat, és ezért a végtermék hibáját okozza. Mivel azonban a licenciadó ráhatása az előállítási folyamatra az előírt anyag vagy alkatrész felhasználására korlátozódik, potenciális felelőssége is korlátozott, mégpedig addig a mértékig, amelyet az előírt anyag vagy alkatrész felhasználásából eredő hiba okoz.

Az a licenciaszerződés, amely kötelezi a licenciaevevőt, hogy a szabadalmi licencia mellett termékeket is vásároljon a licenciadótól, szintén felelősséget keletkeztethet licenciadói oldalon. Ha a terméket, amelyet a licenciaevevőnek meg kell vennie a licenciadótól, a licenciadó gyártotta, a licenciadó gyártóként felel a német termékfelelősségi törvény 4. §

(1) bekezdése szerint. Ilyenként felel a termék hibájából eredő károkért, függetlenül attól, hogy a terméket a végső készterméktől elkülönítve kell felhasználni, vagy annak alkatrészévé válik. Alkatrészgyártóként azonban a licenciadó nem válik a végtermék gyártójává. Felelőssége az alkatrész hibáig korlátozódik.⁸¹

Végül röviden érdemes a *jogszavatossági* kérdéseket is szemügyre venni a német jogban. E két területet azért vázoljuk csupán röviden e helyütt, mivel speciális szabály híján velük összefüggésben a BGB már ismertetett szabályai az irányadók. A jogtudomány ennek megfelelően hangsúlyozza, hogy licenciaszerződés esetén az ellátás joga csak addig gyakorolható, amíg a szabadalmilicencia-szerződésben foglaltak még nem kerültek teljesítésre. Ezt követően ugyanis – a BGB haszonbérleti szerződéssel kapcsolatos rendelkezéseinek⁸² analóg alkalmazásával összhangban – már csak a felmondás lehetősége adott. Ugyanígy alkalmazandó a BGB 314. szakasza is, amely tartós jogviszonyok esetén alapos okból határidő kitézése nélkül is lehetővé teszi a jogviszony felmondását.⁸³

4.2. Amerikai Egyesült Államok

A 2. fejezetben bemutatott általános *szavatossági fogalmak* az adásvétel jogintézményére vonatkoztak. Több szerző is arra az álláspontra helyezkedett, hogy ezért az UCC fentebb említett szakaszai a licenciaszerződésekre nem alkalmazhatók.⁸⁴ Ezt világosan igazolja a tény, hogy az UCC az áruk adásvételével kapcsolatos rendelkezéseket tartalmazza. Ezt a vonatkozó szakaszok is világosan kifejezésre juttatják: „*a warranty that the goods shall be merchantable*” [§2-314 (1)], „*where the seller at the time of contracting has reason to know any particular purpose for which the goods are required*” [§2-315]. Mivel azonban a szabadalom és az arra épített licencia sem tekinthető árunak, az UCC nem tekinthető releváns jogforrásnak.

A generális szabály alkalmazhatóságának kizárását követően fontos hangsúlyozni, hogy az USA jogában olyan speciális törvényi előírás sincs, amely alapján automatikusan jog- vagy kellekszavatosság keletkezne egy licenciaszerződés megkötésekor. Ezt a szövetségi felbbviteli bírósági gyakorlat is kiválóan érzékelteti: „*Congress has not seen fit to create an*

⁸¹ Megemlítjük, hogy van még két eset, amikor termékfelelősség felmerülhet a licenciadónál a német jogban. Az egyik eset, amikor a licenciaszerződéssel know-how hasznosításának az engedélyezése is történik, ilyenkor a felelősségi megfontolás alapja a fentebb említett fokozott befolyás a gyártási folyamatra. A másik eset, amikor a licenciadó védjegyét feltüntetik a terméken, és ennek következtében a fogyasztó a licenciadót gyártóként azonosíthatja.

⁸² BGB 581-584b. §§.

⁸³ Pagenberg–Beier: i. m. (17), p. 392–394. Ennek bírósági gyakorlatából lásd különösen: „Mineralwolle”, i. m. (70), p. 769.

⁸⁴ White–Summers: i. m. (7), p. 343–345.; Melvin F. Jager: Licensing Law Handbook, 2005–2006 Edition, Thompson-West Publishing, 2005, p. 236.

*implied warranty of validity in license agreements. We decline to do so by judicial action.*⁸⁵ Ez utóbbi mondattal összefüggésben említésre méltó, hogy szemben például a szerzői jog területéről ismert „*fair use-teszt*”⁸⁶ bírói kifejtésében vagy a szabadalmi jogból ismert „*staple article of commerce-teszt*” szerzői jogra való analóg alkalmazásában⁸⁷ megnyilvánuló bírói aktivitással, a hagyományos sztereotípiaként kezelt bírói jogalkotás eszközével a fellebbviteli fórumok ezúttal nem kívántak élni.

A felek – összhangban a szerződési szabadság magaskolájának tartott angolszász jogrendszer alapjellegzetességeivel – természetesen minden feltételt, így szavatossági klauzulákat is kiköthetnek a szerződésben, így egy szabadalmilicencia-szerződésben is. Egy amerikai szerző csoportosítása szerint így a licenciadó szavatosságot vállalhat arra, hogy *a)* rendelkezik az engedély megadásához szükséges jogokkal; *b)* nem adott még harmadik személy részére konkuráló engedélyt; *c)* legjobb tudása szerint az engedélyezett szabadalom érvényes; és *d)* az engedélyezett szabadalom nem sérti más személy szabadalmát. E csoportosításból is kitűnik, hogy a szerző szerint (tipikusan) jogszavatossági kikötések tétele képzelhető el a licenciaszerződésben.⁸⁸

Ahhoz képest, hogy a termékfelelősség és a licenciaszerződés összefonódásának lehetőségét Németországban milyen kiterjedt vizsgálatoknak vetették alá, meglepő lehet, hogy az Egyesült Államokból nem igazán lehet releváns tudományos, illetve esetjogi forrásokra bukkanni. Erre tekintettel – s bár az összehasonlító jogi elemzés ily módon kétségtelenül féloldalassá válik – e kérdéskör elemzése kivitelezhetetlennek tűnik.

4.3. A jogátültetés lehetősége

A jogátültetés (jogi transzplantáció) lehetőségeivel kapcsolatban némileg szkeptikusan kell fogalmaznunk. Egyrészt világosan látható, hogy *a másféle jogi kultúrára épülő Egyesült Államok kötelmi és tort jogi elhelyezésszerű nemzeti szabályanyagát nehezen lehetne a magyar jogba átültetni*. Ennek nem feltétlenül a konkrét jogi megfogalmazások, kifejezések az akadályai (érdemes csupán arra utalni, hogy a jótállási és szavatossági igények alapvetően összhang-

⁸⁵ The Troxel Manufacturing Company, v. Schwinn Bicycle Company, 465 F.2d 1253 (1972): p. 1260. A döntést később ugyancsak megerősítette a washingtoni székhelyű Federal Circuit. Lásd: Cordis Corporation v. Medtronic, Inc., 780 F.2d 991 (1986): p. 996. cert. denied Cordis Corporation v. Medtronic, Inc., 476 U.S. 1115 (1986).

⁸⁶ Ennek alkalmazásával kapcsolatban lásd: Mezei Péter: Mitől fair a fair? – Szerzői művek felhasználása a fair use-teszt fényében. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf. 6. sz. 2008. december, p. 26–68.

⁸⁷ A teszt alkalmazását a Szövetségi Legfelsőbb Bíróságon lásd: Sony Corporation of America et al. v. Universal City Studios, Inc. et al. 464 U.S. 417 (1983) p. 440–442.; Metro-Goldwyn-Mayer Studios, Inc., et al., v. Grokster, Ltd., et al., 545 U.S. 913 (2005), p. 934.

⁸⁸ Jager: i. m. (84), p. 237.

ban állnak a kontinentális hagyományokkal), hanem a szabályozás és az érdekérvényesítés eltérő módjai. A sokkal inkább dogmatikus, illetve általánosabb szabályokra szorítókozó magyar jogban nem lehet helye a hosszú oldalakon keresztül tartó felsorolásoknak.

A német jog átültetésének gondolata pedig azért tűnik szükségtelennek, mivel a magyar jog nagyjából véve hasonmása a német szavatossági jognak. Ennek elsősorban a régi Ptk. megalkotásakor (a szocialista rendszer fennállása ellenére is) érezhető német befolyás (konkrétan a BGB hatása) az oka. Erre tekintettel legfeljebb olyan gondolatokon törhetné a fejét a magyar jogalkotó, hogy – amint arra *Osterrieth* is utalt⁸⁹ – licenciaszerződés esetén mennyiben indokolt az igényérvényesítés általános elévülési idejét alkalmazni, s mennyire lenne indokolt a jogviszony tartós jellegére tekintettel is ennél hosszabb időtartamot meghatározni.⁹⁰ Erre a jogintézmény diszkussziójakor még visszatérünk.

Úgy látjuk, hogy a gyakorlatban felmerült megoldandó jogi feladatok és a jogfejlesztő szakirodalom a külföldi jognál biztosabb alapot szolgáltat a normatív oldallal összefüggő megfontolásainkhoz. Ez nem azt jelenti, hogy a jogfejlesztés során ne lenne indokolt tekintettel lenni a külföldi megoldásokra, amelyek vázlatos ismertetését a fentiekben megtettük. Különösen igaz ez azokban az esetekben, amikor a joggyakorlat nagyszámú nemzetközi megállapodásban manifesztálódik.⁹¹ Az olyan szakterületen, mint a licencijog, ahol az alapul fekvő iparjogvédelmi és versenyjogi normák legalább európai szinten harmonizálva vannak, a licenciaszabályozás fő vonása pedig a diszpozitív jelleg, úgy véljük, a jogfejlesztés irányai adottak, a külföldi jogok figyelembevétele pedig nem okoz megoldhatatlan problémát, ismeretük viszont elengedhetetlen.

5. A jogintézmények diszkussziója

A tanulmány jelen fejezetében a licenciaszerződések szavatossági és felelősségi kérdéseit úgy tekintjük át, hogy – ahol azt indokoltnak látjuk – a rendszerint licenciaadói pozícióban levő egyetemi szereplők álláspontját is igyekszünk ismertetni.

5.1. Kellékszavatosság

A kellékszavatosság célja a licenciaszerződésekben

A kellékszavatosság jelenlegi szabályozása a dologszolgáltatásra irányuló kötelmeken alakult ki; célja, hogy a termék (dolog) műszaki alkalmasságának meghatározott, minimális színvonalát valamennyi megállapodás esetében biztosítsa. Mivel a termék műszaki állapotával

⁸⁹ Vö: 78. lábjegyzet.

⁹⁰ Az ezzel kapcsolatos érdemi érvelést lásd alább, a 6.5. alfejezet végén.

⁹¹ Lásd még: *Ficsor*: i. m. (49), p. 88.

kapcsolatban pontos információval szinte kizárólag az átadó rendelkezik, kézenfekvő, hogy az ezzel kapcsolatos szavatosságot teljesen és objektíven rá terheljük. A nem testi dolgok szolgáltatására, illetve a hasznosítási jog engedélyezésére vonatkozóan láthattuk, hogy egy ideje igény van az általánosnál használhatóbb szavatossági szabályokra, és ezért a szerzők az előbb említettől eltérő célt fogalmaznának meg. Itt első számú cél a felek közötti *műszaki kockázat ésszerű megosztása*. A kutatás-fejlesztés és az eredmények transzferét biztosító licenciaszerződések világa ugyanis közismerten sok műszaki bizonytalanságot hordozó, kockázatos terület, ahol a szerződő felek a szerződés megkötésekor ezzel nagy valószínűséggel tisztában is vannak. E kockázat csökkentésének egyetlen módja a szerződő felek intenzív és jóhiszemű együttműködése, ezért meglátásunk szerint a licencijogban a kellékszavatosság másik célja a *licenciaadó jóhiszeműségének és együttműködési készségének a biztosítása*. Úgy látjuk, hogy a kellékszavatossági kötelezettségek esetében nem elhanyagolható cél az sem, hogy *azok vállalásuk esetén ténylegesen teljesíthetők is legyenek*.

A szerződő egyetem (mint licenciaadó) speciális célja a kellékszavatossággal

Tekintsünk egy termékfejlesztési és -bevezetési következményekkel járó licenciaszerződést, ahol az egyetem a licenciaadó. Az esetek túlnyomó többségében mind a szerződés megkötésekor esetlegesen fizetendő licenciadíj, mind a royalty messze elmarad attól a költségtől, amit a licenciavevőnek invesztálnia kell a technológiába. Ha a technológia műszaki értelemben csődöt mond, a licenciavevő a jelenlegi szabályozás értelmében valamennyi kárát érvényesítheti az egyetemen, azt is, amit a felesleges befektetés okozott. Az egyetemen tehát magától értetődő célja *a szavatossági kötelezettség olyan mértékű korlátozása*, aminek következtében egy korai fázisú találmány esetében nem kell szembenéznie egyrészt bizonytalan mértékű, másrészt előreláthatólag igen magas, harmadrészt a megkapott licenciadíjjal a legkevésbé sem arányos kártérítési kötelezettséggel (itt megismételjük, hogy a licenciaszerződéseknel is számolnia kell a licenciaadónak kártérítési kötelezettséggel a kellékszavatosság következményeként). Ha ezt a célt az egyetem nem látja biztosítva, akkor vagy elzárkózik mindennemű szavatosság vállalásától, vagy a későbbi potenciális követelések biztosításához elegendő mértékű, lényegesen magasabb összegű, a szerződés megkötésekor fizetendő licenciadíjat követel, vagy egyszerűen nem köti meg a szerződést, hiszen közpénzekkel gazdálkodó intézményként a felelős gazdálkodás követelményével nem engedhet meg magának ilyen mértékű kockázatot. Az utóbbi megoldások egyikéről sem mondható el, hogy a licenciavevői oldalnak érdekében állna.

Nem szabad azonban megfeledkeznünk a licenciavevő kellékszavatossággal kapcsolatos megfontolásairól sem. Igaz, hogy a szellemi alkotás transzfere és az azt követő termékfejlesztéssel kapcsolatos befektetés előtt a licenciavevő maga is végez vizsgálatokat, a technológiával összefüggésben mégis csak a licenciaadóra van utalva, így célja egy *felelős licenciaadói magatartás kikényszerítése* szigorú szavatossági szabályok alkalmazásával.

A kétféle cél közötti összhang megteremtése érdekében a jelenlegi szabályozás szerint három lehetőségük van a szerződő feleknek: a) az egyetem mint licenciaadó, maximális önvédelme érdekében, élve a törvény adta lehetőséggel, semmilyen kellékszavatosságot nem vállal; b) a licenciavevő saját védelme érdekében a törvény szerint biztosítható maximális szavatosságot megköveteli, és a szerződésben erre vonatkozóan további részletszabályokat nem állapítanak meg; c) a felek az érdekek és kockázatok megosztásával bizonyos szavatossági normákat a szerződésben kikötnek az egyetem terhére, ennek tartalmára azonban jelenleg sem a jogszabályokból, sem a magyar bírói gyakorlatból nem kaphatnak iránymutatást, ezért a közösen kidolgozott szabályok időtállósága csak egy peres eljárásban derülhet ki, ami egy a szerződésben levő, nagyobb számban kötött licenciaszerződés esetében pedig ismétlődő kockázat mindkét fél számára. Nem tűnik indokolatlannak az igény a célok összhangolására alkalmasabb jogi megoldásokra.

Az általános és konkrét (cél szerinti) megvalósíthatóság kérdésének vizsgálata

A kellékszavatosság tartalmi elemeinek tanulmányozásakor fontosnak tartjuk megvizsgálni a műszaki megvalósíthatóság kérdését. Láthattuk, hogy a szakirodalom egyöntetűen általános megvalósíthatóságról és a szerződéses cél szerinti, specifikus megvalósításról ír, a kontinentális területeken mindkettőt a kellékszavatosság részének tekintve, a tengeren túl mindkettő vállalásától óvva a licenciaadót. (A helyenként megemlített mellékhatások tárgyalását a termékfelelősség témakörére hagyjuk.) Nehezen elképzelhetőnek tartjuk, hogy szabadalmilicencia-szerződésekben a megvalósíthatóság kérdését a szabadalmi törvény által előírt műszaki megvalósításra való alkalmassági kritériumtól teljesen elválasztva kezeljük. 1969. évi szabadalmi törvényünk még közvetlen szabadalmazhatósági kritériumként kezelte a megvalósíthatóságot, (5. §) a hatályos törvény pedig (lényegében azonos tartalommal) a kiviteli példákkal való alátámasztott reprodukálhatóság kritériumánál fogalmazza meg a műszaki megvalósíthatóság követelményét (60. §). A megvalósíthatóság itt azt jelenti, hogy (felhasználva azonban a köteles tudáshoz tartozó ismereteket) a szakembernek a szabadalmi igénypontokban megfogalmazott oltalmi kör szerinti valamennyi megoldás megvalósítására képesnek kell lennie indokolatlan mértékű kísérletezés nélkül. Feltételezve, hogy a licenciavevő szakember a hasznosítandó találmány megvalósításához szakembert von be, szabadalmilicencia-szerződésnél a licenciavevő által indokoltan elvárható, hogy a hasznosításra átengedett találmány a szabadalmi leírásban foglaltaknak megfelelően megvalósítható legyen. Ellenkező esetben a találmányra nem lenne szerzhető szabadalmi oltalom sem. *Álláspontunk szerint ezért az általános műszaki megvalósíthatóság minimumkövetelményeként szavatossági szemszögből is megállapítható az Szt. 60. §-a szerinti megvalósíthatósági követelmény.* A szavatosság vállalását ezen a műszaki színvonalon azért is problémamentesnek tartjuk, mert a szabadalmi leírásban foglalt kiviteli példák szerinti kísérleteket a feltaláló elvégezte, annak eredménye szintén a leírás részét képezi. Ha a kellékszavatosság körében ennyit sem várnánk el a licenciaadótól, akkor közvetve az Szt. szerinti megvalósíthatósági

követelményt „puhítanánk fel”, ráadásul szavatosság kizárása esetén a licenciavevő kezében csak a szabadalom megsemmisítése maradna, ha a műszakilag alkalmatlan (de szabadalmaztatható) megoldásra irányuló licencszerződésből szeretne kilépni.

Az egyetem mint licenciadó szemszögéből nézve ez a követelmény megítélésünk szerint elfogadható lehet. Itt mutatunk rá, hogy közismerten az egyik legmagasabb műszaki szintű kutatás-fejlesztési és kísérleti tevékenység az egyetemeken zajlik, gyakran világszínvonalú eszközök felhasználásával. Ha valaki képes tehát reálisan megítélni találmánya műszaki megvalósíthatóságát, akkor az az egyetemi feltaláló. *Ezért ha a kellékszavatosság követelménye szerinti általános műszaki megvalósíthatóság megegyezik a szabadalmazhatóság követelménye szerintivel, akkor szabadalmilicencia-szerződések esetében ezt akár kógens, objektív normaként is el tudjuk képzelni.* Ha a találmányra a műszaki megvalósíthatóság hiányától eltérő okból nem engedélyeznek szabadalmat, akkor annak nincs külön hatása a kellékszavatosságra, tehát a két követelmény összekötése nem tűnik problematikusnak.

Ami egyetemi körökben gyakran ad okot aggodalomra, az a méretnövelésből és – egyes találmányok esetében – a káros mellékhatásokból, a toxicitásból adódó probléma, illetve ennek kellékszavatossági vetületei. Amint arra a következő pontban rámutatunk, álláspontunk szerint a káros mellékhatás nem kellékszavatossági, hanem inkább termékfelelősségi kérdés. Egyetértve a német termékfelelősség bemutatásánál ismertettekkel, sem a toxikológiai vizsgálat, sem a találmány ipari méretekre való felnövelése nem szabadalmazhatósági követelmény (és mint ilyeneket talán nem is célszerű a szabadalmi leírásba foglalni). Méretnövelési kitanítás és toxikológiai vizsgálatok nélkül még lehet egy megoldásra szabadalmat szerezni. A kellékszavatosság határát pedig célszerűnek tűnik a szerződés tárgyáig (szabadalomig) terjedően megoldani. Az előző gondolatmenet szerint tehát az általános megvalósíthatósági követelménynek e két körülményre nem is kell kiterjednie, azaz azok az egyetemi aggodalmak, amelyeket elvárható gondosság tanúsítása mellett az egyetem saját érdekkörében nem tud megoldani, nem lennének részei a szavatosságnak. Végül megemlítjük, hogy a megvalósíthatóság előbb említett színvonalának kellékszavatossági szintre történő emelésével a szabadalmi bejelentések hitelessége is fokozható lenne, ami a világtudáshoz való közismerten igen magas hozzájárulásuk fényében nem is tűnik teljesen haszontalannak. (Azzal a kérdéssel nem kívánunk részletekbe menően foglalkozni, hogy a méretnövelésre irányuló know-how hiányában mennyit ér a szabadalmi licencia, hiszen ez a körülmény a licenciadój meghatározásakor problémamentesen kezelhető.)

Ami a konkrét, szerződéses cél szerinti megvalósíthatóságot illeti, ezt akkor kell vizsgálni, ha a szerződéses hasznosítási cél nem azonos a szabadalmi leírásban foglalt célkitűzéssel. Ez könnyen elképzelhető például olyan esetekben, amikor a találmány tárgya egy gyógyszerhatóanyag egy konkrét betegség kezelésére, de a licenciavevő szerződésben kifejezett célja egy másik (adott esetben akár rokon) betegség kezelése ugyanazzal a hatóanyaggal. A szabadalmi leírásban foglalt műszaki információ nem terjed ki az utóbbi alkalmazásra, és a feltaláló az elvárható gondosság tanúsítása mellett sem képes a találmány megalkotásakor

az ilyen helyzetekre felkészülni. A kellékszavatosság tartalmát a szerződéses célra való műszaki alkalmasság tekintetében nem tekintjük elvárhatónak a szabadalmilicencia-adótól. A szerződéses cél szerinti kellékszavatosság tekintetében a diszpozitív szavatossági kötelezettség jogszabályi szintű megfogalmazásakor elképzelhetőnek tartanánk, hogy a kellékszavatosságot kizáró főszabályhoz képest a felek a szerződésben állapotodhassanak meg a kellékszavatosság kikötéséről. Objektív, vétkességtől független kellékszavatosság az ilyen esetekben a műszaki megvalósíthatóságra aligha köthető ki; a licenciadótól ugyanakkor megkövetelhető, hogy a legjobb tudása szerint minden, a megvalósítással összefüggő kockázatról tájékoztassa a licenciavevőt, tehát a jóhiszeműség és az elvárható gondosság tanúsítása feltétlenül indokolt. Egyetemi licenciadónál a szerződéses cél szerinti megvalósíthatóság vállalása indokolatlan kockázatot és olyan helyzetet eredményezhet, amelyre a licenciadónak a legkisebb befolyása sincs. A gyakorlatban szándékosan ilyen szavatosságot egyetem nem, vagy csak a licenciatörvény viszonyokhoz képest versenyképtelenül magas licenciadíj fejében vállalna; az utóbbi esetben a licenciadíj jelentős hányadát a kellékszavatossági jogok érvényesítésének esetére szóló biztosítékként kell értékelni. Egyetemi és más licenciadók is érzékelhetnek ugyanakkor egy, a szellemi alkotások piacán meglevő, erős kínálati helyzetből adódó erőfölényes licenciavevői pozíciót, aminek kezelésére vállalnának az itt tárgyalthoz hasonló szavatosságot. Ezek kockázatos jogi viszonyt és a jövőbeli jogviták veszélyét hordozzák magukban.

A megvalósíthatóság harmadik aspektusa a gazdaságos megvalósíthatóság,⁹² aminek kiköthetőségét a szakirodalom eléggé egyöntetűen elutasítja (lásd: fentebb). Mi úgy látjuk, hogy bár a gazdaságos megvalósíthatóság általános jelleggel valóban nem szavatolható, bizonyos esetekben viszont nem is annyira vállalatlan kikötés. Vegyük például azt az esetet, amikor a gazdaságosság záloga egy előállítási eljárásban meghatározott szintű kihozatal. Ha ezt a kihozatalt a szabadalmi leírás egy kiviteli példája ismertetette (most nem foglalkozva ipari méretnövelési kérdésekkel), akkor ez nem több, mint az általános megvalósíthatósági követelmény, ezért erre kellékszavatosság kiköthető. Így bár diszpozitív főszabályként indokolt a gazdaságos megvalósíthatóság kizárása, a felek a licenciaszerződésben objektív, vétkességtől független kötelezettségként meg is állapíthatnák erre – tehát a szabadalmi leírásban ismertetett, gazdaságos megvalósításra – a kellékszavatosságot. A szabadalmi leírásban nem ismertetett gazdaságos megvalósíthatóság kellékszavatossággént való kikötését teljességgel indokolatlannak tartjuk.

⁹² A szabadalmilicencia-szerződések esetében nem tartjuk relevánsnak azt, a szakirodalomban a kellékszavatosságnál említett kötelezettséget, ami szerint a licenciadó szavatol az átadott megvalósítási dokumentáció teljességéért. Szabadalmilicencia-szerződéseknel az említett dokumentáció a szabadalmi leírást foglalja magában, ami – a közzététel után – nyilvános dokumentum.

A kellékszavatosság indokolt tartalma

Összefoglalva és átcsoportosítva a fentieket, a szabadalmilicencia-szerződésekben a kellékszavatosságnak: *a) objektív és kógens* tartalmú kötelezettséggént lehetne megjelennie a licenciadó részéről a műszaki megoldás minden tulajdonságáról és veszélyéről való *tájékoztatás*, továbbá a műszaki megoldás *általános* (a szabadalmi leírásban ismertetett) *megvalósíthatósága* tekintetében; *b) főszabály szerint kizárt, de diszpozitív és vétkességtől függő*, a licenciaszerződésben kikötendően lehetne megjelennie a szabadalmi leírásban nem ismertetett, szerződéses *cél szerinti megvalósíthatóság* tekintetében; *c) főszabály szerint kizárt, de diszpozitív, ugyanakkor kikötése esetén objektív, vétkességtől független kötelezettséggént* lehetne megjelennie *a szabadalmi leírásban ismertetett gazdaságos megvalósíthatóság* tekintetében; *d) kógens és kizárt kikötésként* lehetne megjelennie *a szabadalmi leírásban nem ismertetett gazdaságos megvalósíthatóság* tekintetében.

Hangsúlyozzuk, hogy a fenti modell szigorúan *szabadalmilicencia-szerződések*re lett felállítva; a know-how átadására irányuló szerződésekre nem alkalmazható automatikusan. Anélkül, hogy a know-how licenciaszerződéseket tárgyalnánk, a szerzők azon az állásponton vannak, hogy miután a know-how átadása intenzívebb licenciadói közreműködést, ennél fogva a licenciaeveői gyártásra való nagyobb rálátást, egyszersmind nagyobb ráhatást feltételez, a kellékszavatossági normáknak a licenciadóra nézve szigorúbb megvonása ezekben az esetekben indokolt lehet.

A kellékszavatosság megsértésének indokolt jogkövetkezményei

Amint azt fentebb bemutattuk, a kellékszavatosság licenciadói megszegésére következményként a hatályos jog *a kijavítás, az árleszállítás, a felmondás és a kártérítés* eszközrendszerét kínálja (régi Ptk. 306. és 310. §). Már *Lontai* is megemlítette, hogy miután a törvény nem szabályozta (és azóta sem szabályozza), hogy például a kijavítás költsége kit terhel, azt a kockázatmegosztás alapelvéből kiindulva indokolt egészben vagy részben a licenciaeveőre terhelni. Ez a javaslat a szerzők szerint méltányos lehet, és az egyes licenciaszerződésekben való szabályozása mindenképpen megfontolandó. A kijavítás természetéből következően ez a jogkövetkezmény nem tartozik ugyanakkor a súlyosabbak közé, hiszen mégiscsak a szerződéses jogviszony fennmaradását feltételezi. A megszüntetésre a hatályos jog a felmondást teszi lehetővé. Ez nem kezeli azt a helyzetet, amikor az egyösszegű licenciadíj vagy a royalty egy részének átadása után, később derül ki a műszaki értelemben vett alkalmatlanság. Az 1969. évi szabadalmi törvény a jogszatossággal összefüggésben jogkövetkezményként kimondta, hogy ha a szabadalom keletkezésére visszaható hatállyal szűnik meg, *a hasznosító a fizetett díjnak csak azt a részét követelheti vissza, amelyet a találmány hasznosításából származó hasznos eredmény nem fedezett*. [Szt. 19. § (2) bek.] Ezt analóg módon a kellékszavatosság esetén való felmondás esetére is alkalmazhatónak tartjuk mindkét szerződő fél esetében: a licenciadó kiszámítható mértékű megtérítési kötelezettséggel számolhat, a licenciaeveő pedig – az általános szabályoknak megfelelően – a licenciadíj meg nem térült

részt visszakövetelheti. Egyetemi licenciadó esetében a közpénzek felhasználásán alapuló, kiszámítható gazdasági kapcsolatok követelménye ezt mindenképpen megkívánná.

Talán az előző bekezdésben ismertetettnél is nagyobb kockázattal jár a kellékszavatosság megsértéséből származó *kártérítés* esete. Amint azt fentebb ismertetjük, ha a licenciatvevő a termékfejlesztésbe, később pedig a gyártásba befektet, akkor ezeknek a költsége lényegesen meghaladja azt az összeget, amit a licenciadíj fizetésére áldoz. A fizetendő *kártérítés* ugyanakkor a kárhoz arányul, tehát a licenciatvevőt esetleg olyan *kártérítési kötelezettség* is terhelheti, ami messze sokszorosa a kapott licenciadíjnak. Ez kiszámíthatatlan mértékű, egyben igen nagy kockázatnak tűnik nemcsak az egyetemi, de minden licenciadó számára. Megjegyezzük ugyanakkor, hogy a *kártérítésre* ez esetben a régi Ptk. 339. §-a (az új Ptk. 5:497. §-a) az irányadó, tehát a licenciadónak az általános szabályok szerint lehetősége van bizonyítani, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. *Peters* egyébként megemlíti, hogy a felelősség korlátozása egy meghatározott összegre esetleg arra indíthatja a licenciadót, hogy ne teljesítsen megfelelően.⁹³ Nem vitatkozva ezzel úgy véljük, hogy az ilyen szabály a jóhiszemű és tisztességes licenciatforgalmat kiszámíthatóbbá, kevésbé kockázatosná teheti, és mint ilyen főleg egyetemi licenciadók esetében javasolható lenne, a magyar jogban azonban a *kártérítési felelősség korlátozása* enyhén szólva problematikus. A régi Ptk. 314. §-a megtiltja a szándékos és súlyos gondatlansággal okozott károk megtérítési felelősségének kizárását. *Lontai* javasolta a kérdésnek speciális szabályban való rendezését,⁹⁴ az azonban körültekintő vizsgálatot érdemelne, hogyan biztosítható az ilyen felelősségkorlátozásnak az általános *kártérítési szabályokkal* való összhangja. Jelenleg tehát mindössze a régi Ptk. 339. § szerinti kimentés áll a licenciadó rendelkezésére, és a *kártérítési felelősség korlátozására irányuló, a nemzetközi, főleg a tengerentúli joggyakorlatban kifejezetten elfogadott klauzulák alkalmazása problematikus*.

Indokoltnak tűnik viszont az 1969. évi Szt.-ből a jogszatatosságnál [18. § (1) bek.] már megismert, olyan szabály alkalmazásának megfontolása, hogy *amikor a licenciadónak a szerződés felmondásos megszüntetése következtében visszatérítési kötelezettsége keletkezik, akkor ennek mértéke nem haladhatja meg a megkapott licenciadíj mértékét csökkentve a hasznosításból származó hasznos eredménnyel, ezt azonban követelheti tőle a licenciatvevő ex nunc megszűnés esetén is*.

Végül érdemes kitérni a *jogérvényesítés határidejére*. A hatályos jog a kellékszavatosság érvényesítésének határidejét fél évben (rég Ptk. 308. §) állapítja meg (az új Ptk. esetében ez három év). A kellékszavatossági igény érvényesítésére rendelkezésre álló legrövidebb határidő hatályos jogunkban kógens szabály, ettől érvényesen eltérni nem lehet. A licenciaszerződések

⁹³ Jonathan Peters: Limiting Licensor's Liability. Les Nouvelles, 1982. március, p. 69.

⁹⁴ Lontai: i. m. (40), p. 418.

sokszor hosszabb termékfejlesztési időszakot is átfognak, ezért a kellékszavatossági típusú hibás teljesítésre esetenként csak később derülhet fény. Álláspontunk szerint mégsem feltétlenül indokolt javasolni a szabadalmilicencia-szerződésekben a kellékszavatosság érvényesítési határidejének általános meghosszabbítását: célszerűnek tűnik ismét megvizsgálni a kellékszavatosság tartalmi elemeit. A szabadalmi leírással összhangban levő, általános megvalósíthatóságot és a szabadalmi leírásban szintén ismertetett gazdaságos megvalósíthatóságot a licenciavevő akár a szerződés megkötése előtt is képes ellenőrizni, ezért itt a meghosszabbítás indokolatlan. A szerződéses cél szerinti megvalósíthatóságról és a szabadalmi leírásban nem ismertetett gazdaságos megvalósíthatóságról valóban csak később tud meggyőződni a licenciavevő; itt mérlegelhető a meghosszabbítás kérdése, de álláspontunk szerint a kockázatmegosztás alapelveibe akár „bele is férhet” a hatályos jog szerinti határidő.

5.2. Termékfelelősség, termékszavatosság

A termékfelelősség nem szavatossági kötelezettség. A jelen tanulmányban való elhelyezésének indokoltságára korábban a licencia tárgyának káros mellékhatásai kapcsán utaltunk, és úgy véljük, hogy a licencia-jogviszonyok felelősségi kérdéseinek vizsgálata valóban felveti a kérdéskör megemlítését. *Lontai* korábban a káros mellékhatások kérdését a kellékszavatosság körében vizsgálta, akkor helyenként „termelői felelősséggént” említve a jogintézményt,⁹⁵ jelezve, hogy bár akkori jogunkban még nem létezett erre speciális szabályozás, a realviszonyok már akkor is megkívánták azt. Időközben megalkották, majd napjainkban az új Ptk.-ba integrálták a termékfelelősségi törvényt, és a közelebbi jogszabályi elhelyezés még inkább arra készítet minket, hogy elgondolkozzunk a licenciaügyletekkel kapcsolatos termékfelelősség kérdéséről. Speciális jog továbbra sem áll rendelkezésre ezen a területen. A termékfelelősség objektív felelősség, hatályos törvényünk kógens szabályokkal védi a fogyasztót a hibás és veszélyes áruktól. Az új Ptk. ezen a normatív tartalommal nem változtat, a termékfelelősségi szabályokat lényegében átveszi a hatályos törvényből. Miután a termékfelelősség megszorítóan a gyártót helyezi az alanyi oldalra, *a szabadalmilicencia-ügyletekben a licenciadó általában teljes védettséget élvez a termékfelelősségi jogkövetkezmények alól*. A licenciaszerződésekre vonatkozó, Szt. szerinti, speciális szabályozás sem említ termékfelelősséget licenciadói oldalon. A német joggyakorlat a fokozott veszéllyel járó tevékenység folytatójára vonatkozó szabály segítségével vezeti le a licenciadó lehetséges termékfelelősségét, ami az objektív jelleg miatt indokolt is. Mi úgy látjuk, hogy a közös károkozás általános szabályai és a fokozott veszéllyel járó tevékenységet közösen végzőkre vonatkozó szabályok egyaránt alkalmasak annak megmagyarázására, hogy a licenciadó miért számolhat bizonyos esetekben termékfelelősséggel. A régi Ptk. 344. §-a úgy rendelke-

⁹⁵ *Lontai*: i. m. (40), p. 414.

zik, hogy ha többen közösen okoznak kárt, felelősségük a károsulttal szemben egyetemleges, egymással szemben pedig magatartásuk felróhatósága arányában oszlik meg. (A kár a károkozók között egyenlő arányban oszlik meg, ha magatartásuk felróhatóságának arányát nem lehet megállapítani.) A veszélyes üzemnél hasonlóan: ha a kárt több személy fokozott veszéllyel járó tevékenységgel, közösen okozta, egymás közötti viszonyukban a felelősség általános szabályait kell alkalmazni. (Ha a károkozás egyik félnek sem róható fel, de a kár az egyikük fokozott veszéllyel járó tevékenysége körében bekövetkezett rendellenességre vezethető vissza, a kárt ez utóbbi köteles megtéríteni, illetve ha a kárt a mindkét fél fokozott veszéllyel járó tevékenysége körében bekövetkezett rendellenesség okozta, továbbá, ha ilyen rendellenesség egyik félnél sem állapítható meg, kárát mindegyik fél maga viseli.)⁹⁶

Ha tehát a licenciaadó *ténylegesen közreműködött a gyártási folyamatban*, akkor bár licenciaszerződés-specifikus felelősség nem merül fel, de a károkozás jogkövetkezményeinek általános szabályai szerint felmerülhet a termékfelelőssége. Ez szabadalmilicencia-szerződést feltételezve rendkívül korlátozott körben képzelhető el. Messzemenőig egyetértünk Blumenroder (lásd: fentebb) érvelésével, hogy azt, aki egy termék-előállítási folyamathoz csak immateriális úton járul hozzá, jogilag lehetetlen a termékfelelősség alanyi körébe bevonní. Ugyanilyen fontos érvelés, hogy a szabadalmazott (veszélyes vagy káros mellékhatásokkal rendelkező) műszaki megoldás – miután a monopoljogok miatt korlátozott a potenciális gyártók köre – elvileg sokkal kisebb fogyasztói kört képes elérni, mint ugyanez az információ publikáció útján közkinccsé téve. Az azonban a szabadalmilicencia-szerződés keretében sem elképzelhetetlen, hogy a licenciaadó kötelezi a licenciatvevőt, hogy a szabadalmi leírásban ismertetett részmegoldást (anyagot vagy alkatrészt) tőle szerezze be. Teheti ezt már csak azért is, mert a szabadalmi oltalom következtében mindenki más joga van az adott megoldás előállításától eltiltani. Ha pedig a hasznosítási engedélyt a szabadalom egy olyan részére adja meg, ami nem tartalmazza az általa szállítani kívánt anyagot vagy alkatrészt, akkor az említett részmegoldás beszerzése tényleg csak a licenciaadótól képzelhető el. *Ha a licenciaadó által szállított anyag vagy alkatrész hibája következtében áll be a termékfelelősséget megalapozó káresemény, akkor álláspontunk szerint a közös károkozás előbb említett szabályai útján „indirekt” módon, de bekövetkezhet a licenciaadó termékfelelőssége, és itt hívjuk fel a figyelmet az egyetemleges felelősség beállásának a lehetőségére is.*

Egyetemi viszonyok között hogyan képzelhető el az, hogy az egyetem mint licenciaadó anyagot vagy alkatrészt szállítson? Ilyen beszállítás gyártási mennyiségben igen nehezen. Az viszont igen gyakori, hogy az egyetem *ún. anyagátadási megállapodást* köt. Ennek éppen az a lényege, hogy az átadó a magas szellemi hozzáadott értéket képviselő, általában más által nehezen előállítható, adott esetben pedig szabadalmazott anyagot fizikai formájában bocsátja a megrendelő rendelkezésére, kikötve az anyag megrendelő általi sokszorozásának a tilalmát.

⁹⁶ Régi Ptk. 346. § (1)–(3) bekezdés.

Ha tehát szabadalmazott anyag átadása történik, a hasznosítási engedély más része pedig a többi szabadalmazott információra vonatkozik, akkor egyetemi viszonyok között a gyakorlatban is elképzelhető anyag (alkatrész) licenciadói szállítását kikötő licenciaszerződés. Szerencsére a tapasztalat szerint az anyagátadási megállapodások többségét kutatási célokra kötik, ezért az így szállított anyagok kivételesen ritkán eredményezhetnek olyan helyzetet, aminek következtében a licenciadói termékfelelősség felmerülne.

A *Blumenroder* által említett további esetek, nevezetesen a licenciadó gyártóként való azonosítása, a védjegylicencia, a know-how átadása következtében a gyártási folyamatra való fokozott ráhatás nem képezi a jelenlegi, szabadalmi licenciára korlátozott tanulmány részét. Még akkor is, ha a szerződés részét képezi szabadalomhasznosítási engedély adása, az ilyen megállapodások a hibridlicencia-megállapodások körébe tartoznak, amelyek egyébként egyetemi technológiatranszfer-megállapodások esetén (a nagyszámú know-how átadás esetét kivéve) ritkábban fordulnak elő. A termékfelelősség kérdésével összefüggésben tehát úgy véljük, egy körülmekintő licenciadói megatartás biztonságos pozíciót eredményez.

Ami a *termékszavatosság* intézményét illeti, a normatív oldal fenti ismertetéséből kitűnik, hogy a termékszavatosság akkor keletkezteti a gyártónak (importálónak) a felelősségét, ha a termék nem rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, amelyeket a gyártó reklámozott. A termékszavatosság az üzleti tevékenység keretében forgalomba hozott termékekre terjed ki. Úgy látjuk, hogy azok az élethelyzetek, amelyek a termékszavatosságot megalapozzák, nagyon távol állnak a licencia-, ezen belül a szabadalmilicencia-viszonyoktól, ezért ilyen ügyletekben a licenciadói termékszavatosság jövőbeli felmerülését elképzelhetetlennek tartjuk.

5.3. Jogszatatosság

A jogszatatosság célja a licenciaszerződésekben

A jogszatatosság licenciaszerződés-specifikus céljai tekintetében hivatkozunk a kellékszavatosságra: analóg módon a jogszatatosság esetében is cél a szerződő felek közötti *jogi kockázat ésszerű megosztása, a licenciadó jóhiszeműségének és együttműködési készségének a biztosítása* és olyan jogszatatossági kötelezettségek előírása, amelyek *vállalásuk esetén ténylegesen teljesíthetők is*. (Az egyetemspecifikus cél sem különbözik a kellékszavatosságnál írtaktól: *a szavatossági kötelezettség olyan mértékű korlátozása, hogy ne álljon elő teljesíthetetlen kártérítési kötelezettség.*)

A jogszatatosság indokolt tartalma

A hatályos jog szerint a szabadalmas a hasznosítási szerződés egész tartama alatt szavatol azért, hogy harmadik személynek nincs a szabadalomra vonatkozó olyan joga, amely a hasznosítást akadályozza vagy korlátozza. Álláspontunk szerint vannak olyan szavatossági kötelezettségek, amelyeket – bár rá lehet kényszeríteni a licenciadóra – reálisan és biztonságosan

sággal nem lehet vállalni. Idetartozik az az eset, hogy a licenciadó szavatolja a találmánya „világújdonságát”, azaz azt a körülményt, hogy senkinek, sehol a világon nincs olyan szabadalma vagy akár csak bármely módon a nyilvánosságra jutott műszaki információja, amely a szabadalom újdonságát rontaná. Ezt még a legkörülményesebb újdonságkutatás mellett sem lehet szavatolni. (A jelenlegi – diszpozitív – szabályozás ezt az esetet is a *végző soron* objektív jogszatosság körébe sorolja.) Vannak ugyanakkor olyan licenciadói kötelezettségek, amelyek minden további nélkül szavatolhatók, ilyen például annak vállalása, hogy a szabadalmi oltalmat a licenciadó fenntartja. Ezért úgy látjuk, hogy a jogszatosság tartalmi elemei a kellékszavatossági normákhoz hasonlóan csoportosíthatók a következők szerint: *a) akár objektív és kogens normaként is megjeleníthető jogszatossági kötelezettség*: szavatosság arra, hogy a licenciadó az oltalom fenntartásához szükséges intézkedéseket megteszi, tehát befizeti a fenntartási díjat, vagy tartózkodik az oltalomról való lemondásról; szavatosság arra, hogy harmadik személynek nincs előhasználati, továbbhasználati joga és kényszerengedélye a szabadalom tárgyára; kizárólagos licenc esetén szavatosság arra, hogy más nem kapott és a jövőben nem kap a szabadalomra hasznosítási engedélyt;⁹⁷ szavatosság arra, hogy a szerződéskötéskor a szabadalom nem függő szabadalom; *b) főszabály szerint kizárt, de diszpozitív és vétkességtől függő kötelezettség*: szavatosság arra nézve, hogy a licencszerződés alapját képező szabadalom fennáll-e mind a szerződéskötés időpontjában, mind a szerződés egész hatálya alatt; szabadalmi bejelentés fázisában szavatosság arra nézve, hogy a licenciadó jogerősen szabadalmat kap.

A jogszatosság megsértésének indokolt jogkövetkezményei

A jogszatosság következményei tekintetében jórészt csak megismételni tudnánk a kellékszavatosságnál írtakat, ezért azokra ezúton hivatkozunk. Kiemeljük, hogy szabadalmi jogunk a felmondás jogkövetkezményével összefüggésben egyszer már alkalmazta azt a szabályt, hogy *a hasznosító a fizetett díjnak csak azt a részét követelheti vissza, amelyet a találmány hasznosításából származó hasznos eredmény nem fedezett* (1969. évi Szt.).⁹⁸ Ezt a felmondás mint jogkövetkezmény esetében hasznosnak tartanánk alkalmazni, annál is inkább, mert láthattuk, hogy a felelősség tengerentúli szerződésminták szerinti korlátozása a licenciadó bizonyos mértékéig (különösen a kártérítési felelősségnél) hatályos jogunkban problematikus.

⁹⁷ És adott esetben a licenciadó maga is tartózkodik a találmány hasznosításától.

⁹⁸ Érdemes e ponton utalni arra, hogy – amint az fentebb bemutatásra került, vö: 93. lábjegyzet – az Amerikai Egyesült Államok jogalkotója nem írt elő a szabadalmilicencia-szerződésekkel összefüggésben automatikusan alkalmazható, kötelező jog-, illetve kellékszavatossági klauzulákat. Ennek megfelelően amennyiben a szabadalmat valamilyen jogszatossággal összefüggő okból utólagosan érvénytelennek nyilvánítják, akkor a licenciadó kizárólag annyiban követelhetné a már kifizetett licenciadó visszatérítését, amennyiben erről a licencszerződésben konkrétan rendelkeztek a felek. Lásd: Troxal v. Schwinn, p. 1260.

6. A szavatossági kérdések szabályozásának jogi megoldásáról

Az előző fejezetben gondolat kísérletet hajtottunk végre annak megvizsgálására, hogy a licenciaszerződések szavatossági és termékfelelősségi szabályait milyen tartalommal lehetne pontosítani összhangban a már hosszabb ideje, egymástól függetlenül érkező kezdeményezésekkel. Speciális licenciadói minőségéből következően megnéztük, hogy ezek a szabályok hogyan hatnának az egyetemre. Az is látható volt, hogy ami az egyetemnek jobb, az a többi licenciadónak is jobb helyzetet teremt, és – miután a szerződő feleket a szavatossági kérdések körültekintőbb szabályozására készítené – a licenciavevői oldal érdekeit sem sérti. *Kérdés, hogy a jelen szabályozási környezet módját ad-e a fentiek szerinti szavatossági megoldásokra.* A hatályos szabályozás diszpozitív jellegénél fogva igen szélesre vonja a megállapodási lehetőségek spektrumát, igaz, iránymutatást csak a két szélsőségre ad: amikor a licenciadó szavatosságot vállal, és amikor a licenciadó szavatosságát szerződésileg kizárják. A köztes megoldásokra sem a szavatossági jogok tartalma, sem a jogkövetkezmények tekintetében nincs normatív iránymutatás, ezért a szerződő felek által (a kiindulási erőviszonyok által meglehetősen befolyásolt módon) kialakított szerződéses megoldások helyállósága már csak egy jogvita során derül ki. Jogalkalmazói gyakorlatunk pedig nem bővelkedik iránymutatásul szolgáló képes jogesetekben.

Meglátásunk szerint a szavatossági jogok fent javasolt tartalmi része a szerződések szintjén jórészt kivitelezhető (a kógens–diszpozitív megosztottság a szerződések szintjén már eltűnik). A jogkövetkezményeknél viszont a visszatérítési kötelezettség korlátozása problémás lehet. A hatályos jogszabályok alapján megkötött egyes licenciaszerződésekben indokolt kiemelt figyelmet szentelni a szavatossági kérdéseknek. *Hasznos lehet a szavatossági jogok tartalmának és a megsértésükhöz fűződő jogkövetkezményeknek a szerződésben való egyenkénti részletezése a fentiek szerint.* A termékfelelősség szerződéses szabályozása megítélésünk szerint nem teremt gyökeresen új helyzetet, hiszen a termékfelelősség kógens szabályozási terület.

Az Amerikai Egyesült Államokban és az EU szabályozásában gyakori az ún. *modell-szerződések* rendszeresítése. Ilyenre példa az EU 7. kutatási keretprogramjának támogatási modellszerződése.⁹⁹ Ez önmagában nem jogforrás, de a szerződő felek igen széles körben elfogadják a tartalmát. Másik példa a kifejezetten licenciamegállapodásokra rendszeresített ún. Lambert-széria az Egyesült Királyságban.¹⁰⁰ Indokolt lehet például a Magyar Szabadalmi Hivatal gondozásában megjelentetni az licenciaszerződések szavatossági és termékfelelősségi kérdéseit részletesen szabályozó, a fentiekben részletesen körülírt licenciadói

⁹⁹ <http://cordis.europa.eu/documents> (2009. december 15.)

¹⁰⁰ <http://www.lambert.uk> (2009. december 15.)

és licenciavevői érdekvizonyoknak egyaránt megfelelő modellszerződést. Egyetemi szemszögből nézve az ilyen modellszerződések azért is indokoltak, mert a tapasztalat szerint az egyetemek könnyebben teremtenek joggyakorlatot ilyen modellszerződések adaptálásával (a kutatás-fejlesztési támogatások lehívásának gyakorlatában már megszokottá vált modellszerződések alkalmazása). A modellszerződések szavatossági rendelkezéseire nézve az előző pontban ismertetett megoldásokat alkalmazhatónak tartjuk, de ezektől eltérő szabályozás is elképzelhető.

Nagy felelősséggel járó próbálkozás a *jogalkotásra irányuló szakmai javaslat*tétel. Amint ezt már fentebb jeleztük, a jelen tanulmány szerzői ezt inkább gondolkísérletnek tekintik, és reményüket fejezik ki, hogy szakmai vitát indíthatnak a következő gondolatokkal. A termékfelelősség kérdésével e helyütt nem kívánunk foglalkozni. A kellékszavatosság hatályos tartalmi (diszpozitív) szabálya [Szt. 28. § (2) bekezdés] így szól: „*A szabadalmas szavatol azért is, hogy a találmány műszakilag megvalósítható.*” Elképzelhetőnek tartunk egy olyan megoldást, amely szerint *kógens szabályként* szavatol a szabadalmas azért, hogy *a találmány a szabadalmi leírásban ismertetett módon, műszakilag megvalósítható, egyebekben diszpozitív szabályként a hasznosítási szerződés csak kifejezett kikötés esetén eredményez szavatosságot a műszaki megvalósíthatóságért.* A kellékszavatosság jogkövetkezményeinél pedig elképzelhetőnek tartjuk annak beiktatását, hogy felmondás esetén *a licenciavevő a fizetett licenciadíjnak azt a részét visszakövetelheti, amelyet a találmány hasznosításából származó hasznos eredmény nem fedezett.* Másrészt ha a szerződés keletkezésére visszamenő hatállyal szűnik meg, akkor (az 1969. évi Szt. mintájára) a licenciavevő csak azt a díjat követelhetné vissza, amit a találmány hasznosításából származó hasznos eredmény nem fedezett. A kellékszavatosság fentebb ismertetett diszpozitív részletszabályai megjelenhetnének *miniszteri rendelet szintjén* vagy – törvényi utalás nélkül – egy *MSZH által ajánlott modellszerződésben.* A jogszavatosság fentebb ismertetett csoportosításával összefüggésben elismerjük, hogy az általunk kógensként javasolt normaelemek törvénybe iktatása bonyolult, kazuisztikus szabályozásra vezethetne, ami adott esetben több hátránnyal járna, mint előnnyel. Ezért a jogszavatosság tartalmát illetően mindössze az Szt. 28. § (1) bekezdése szerinti, hatályos szöveg helyett azt a megoldást tartanánk elképzelhetőnek, hogy *a szabadalmas csak kifejezett kikötés esetén szavatol a szerződés egész tartama alatt azért, hogy harmadik személynek nincs a szabadalomra vonatkozó olyan joga, amely a hasznosítást akadályozza vagy korlátozza.* A jogkövetkezményeknél felélesztenénk az 1969. évi Szt. többször említett azon szabályát, amely szerint felmondás esetén *a szerződés visszamenőleges megszüntetése esetén a hasznosító a fizetett díjnak csak azt a részét követelheti vissza, amelyet a találmány hasznosításából származó hasznos eredmény nem fedezett.* A diszpozitív részletszabályok – a kellékszavatossághoz hasonlóan – megjelenhetnének miniszteri rendeletben vagy modellszerződésben. Felmerül a kérdés, hogy az itt vázolt megoldások nem feleslegesek-e, ha a hatályos normakincs ma is lehetővé teszi a felek ilyen értelmű megállapodását. Úgy látjuk,

hogy az ilyen szabályok arra készíthetik a szerződő feleket, hogy különös figyelmet szenteljenek a szavatossági kérdéseknek, ami mind licenciadói, mind licenciatevéői oldalon egyértelműen előnyös, biztonságos megoldást jelentene, és záloga lehetne a felek hosszú távú, zökkenőmentes együttműködésének.

7. Összefoglalás

A jelen tanulmányban megvizsgáltuk a szabadalmilicencia-szerződések szavatossági és termékfelelősségi kérdéseit. Külön foglalkoztunk az egyetem mint licenciadó speciális helyzetével. A szavatosságot tartalmi és jogkövetkezményi szempontból egyaránt vizsgáltuk, és a jogkövetkezményeknél kiértünk az objektív és vétkességi karakterre is. Arra a következtetésre jutottunk, hogy a licenciaszerződésekben a szavatosság részletszabályainak rendezése – vagy körütekintő szerződési gyakorlattal, vagy modellszerződéses megoldással, esetleg jogszabály-módosítással – indokolt lehet. Bár az előnyökre rámutattunk, az utóbbi esetben nem mellőzhető egy jogszabály-módosítás körütekintő hatásvizsgálata, már csak azért sem, mert az Szt.-ben szabályozott hasznosítási szerződési szabályokra hivatkozik az összes többi oltalmi forma hasznosítási szerződési konstrukciója, és a hasznosítási szerződések világa rendkívül heterogén terület, aminek megismerését bírói jogalkalmazói gyakorlat nemigen segíti.

AZ IGÉNYPONTOK SZEREPE A SZABADALMI JOGBAN – I. RÉSZ A SZABADALMAZHATÓSÁG EGYES KÉRDÉSEI – A TECHNIKA ÁLLÁSA, ÚJDONSÁG ÉS FELTALÁLÓI TEVÉKENYSÉG

Az alábbiakban a szabadalmazhatóság egyes kulcskérdéseit vizsgáljuk meg a magyar, illetve az Európai Szabadalmi Egyezményhez kötődő európai jogrendben. Elsőként a technika állásának mint az újdonság és a feltalálói tevékenység viszonyítási pontjának a meghatározásával foglalkozunk, ezen belül is a nyilvános, illetve a teljes kiterjesztésű technika állásának jogi és gazdasági szempontból betöltött szerepével. A következőkben áttérünk az újdonság, majd a feltalálói tevékenység tárgyalására. Ez utóbbi kapcsán ismertetjük az Európai Szabadalmi Hivatal által alkalmazott „feladat és megoldás-megközelítés” (*problem-and-solution-approach*) gyakorlati lépéseit egyszerű döntési modell formájában.

1. A szabadalmi igénypontok jogi relevanciája

Az egyes országok szabadalmi törvényei (illetve a regionális szabadalmi egyezmények) a szabadalmi igénypontokat jogi erővel ruházzák fel, a szabadalmi jogok megsértői számára pedig különböző joghátrányokat helyeznek kilátásba.

A szabadalomhoz fűződő jogok terjedelmét mind a magyarországi 1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról (továbbiakban: Szt.), mind az 1973. október 5-i Müncheni Egyezmény (Európai Szabadalmi Egyezmény – ESZE) elsősorban az igénypontokra vezeti vissza. Az Szt. 24. § (1) bekezdés első mondata szerint:

Szt. 24. § (1) *A szabadalmi oltalom terjedelmét az igénypontok határozzák meg.*

Hasonlóan fogalmaz az ESZE 69. cikk (1) bekezdésének első mondata:

ESZE 69. cikk (1) *Az európai szabadalom, illetve az európai szabadalmi bejelentés alapján fennálló oltalom terjedelmét az igénypontok határozzák meg.*

A fentiekből adódik az igénypontok kiemelt fontossága a szabadalmi jog területén. Mivel az igénypont határozza meg a szabadalmi oltalom terjedelmét, ezért az igénypontok vizsgálata több szempontból is szükséges:

- (i) egyrészt annak eldöntésére, hogy az igénypontot megilleti-e az oltalom, vagyis a technika állásához képest új-e, és feltalálói tevékenységen alapul-e (*szabadalmazhatóság kérdése*);
- (ii) másrészt annak eldöntésére, hogy megengedhető-e egy új igénypont felírása, illetve egy meglévő igénypont módosítása az elismert bejelentési napon benyújtott anyagok (leírás, igénypontok, rajzok) alapján (*bővítő értelmű módosítások kérdése*);

- (iii) harmadrészt annak eldöntésére, hogy egy későbbi bejelentés igénypontját mikor illeti meg egy korábbi bejelentés elsőbbsége, vagyis mikor tekinthető úgy, hogy a későbbi bejelentés igénypontja *ugyanazon találmányra* vonatkozik, mint amelyet a korábbi bejelentés feltár *(elsőbbség kérdése)*;
- (iv) negyedrészt annak eldöntésére, hogy egy későbbi megoldás beleesik-e az igénypont oltalmi körébe, vagyis az oltalom terjedelmének és a szabadalombitorlás kérdésének megítélésére *(az oltalom terjedelme és a szabadalombitorlás kérdése)*.

A jelen cikksorozatban megkíséreljük áttekinteni a fenti négy kérdéskör jogi szabályozását, illetve az ezeken a területeken kialakult joggyakorlatot a magyar és az európai szabadalmi rendszerben.

2. Szabadalmazhatóság, a technika állása

A szabadalmazhatóság kritériumait a magyarországi 1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról (továbbiakban: Szt.) és az 1973. október 5-i Müncheni Egyezmény (Európai Szabadalmi Egyezmény – ESZE) lényegében azonosan határozza meg.

Az egyezés nem véletlen, az új Szt. (vagyis az 1995. évi XXXIII. tv.) megalkotásakor az egyik elsődleges szempont volt az ESZE-hez való csatlakozást előkészítő jogharmonizáció megteremtése.

Az Európai Szabadalmi Egyezménynek itt a 2007. december 13-tól hatályos szövegét vesszük alapul, amelyre mint ESZE 2000 vagy röviden, mint ESZE hivatkozunk, míg a korábban hatályos szövegre minden esetben ESZE 1973-ként utalunk.

2.1. A szabadalmazhatóság alapkövei

A szabadalmat szokás egyfajta társadalmi szerződésként is megragadni, vagyis olyan szerződésként, amelyet a feltaláló vagy jogutódja köt a társadalommal. Ezt a szemléletet tükrözi az 1995. évi XXXIII. törvény (továbbiakban Szt.) indoklása is:

„A szabadalmi oltalom ... a találmány nyilvánosságra hozatala fejében időleges hasznosítási monopóliumhelyzetet biztosít.”

Ezzel összhangban a szabadalmazhatóságnak két alapvető kritériuma, hogy az igénypont által meghatározott találmány legyen új, és alapuljon feltalálói tevékenységen.

Ezekben a kérdésekben lényegében egyformán fogalmaz az Szt. és az ESZE:

Szt. 2. § (1) *Új a találmány, ha nem tartozik a technika állásához.*

ESZE 54. cikk – Újdonság

(1) *A találmányt újnak kell tekinteni, ha az nem tartozik a technika állásához.*

A feltalálói tevékenység jogszabályi szabályozása szintén azonos:

Szt. 4. § (1) *Feltalálói tevékenységen alapul a találmány, ha a technika állásához képest szakember számára nem nyilvánvaló.*

ESZE 56. cikk – Feltalálói tevékenység

A találmányt feltalálói tevékenységen alapulónak kell tekinteni, ha az a technika állásához képest szakember számára nem nyilvánvaló. (1. mondat)

Az ESZE-nek megfelelően került bevezetésre a technika állásának fogalma is, amely áll egyrészt a „nyilvános” technika állásából, másrészt a „teljes kiterjesztésű” technika állásából – anélkül, hogy ezek az elnevezések speciálisan megjelenjenek akár a magyar, akár az eu-rópai jogszabály szövegében.

2.2. A nyilvános technika állása

A nyilvános technika állását az Szt. 2. § (2) bekezdése, illetve az ESZE 54. cikkének (2) bekezdése adja meg:

Szt. 2. § (2) *A technika állásához tartozik mindaz, ami az elsőbbség időpontja előtt írásbeli közlés, szóbeli ismertetés, gyakorlatbavétel útján vagy bármilyen más módon bárki számára hozzáférhetővé vált.*

ESZE 54. cikk (2) *A technika állásához tartozónak minősül mindaz, ami az európai szabadalmi bejelentés bejelentési napja előtt írásbeli vagy szóbeli ismertetés, illetve használat útján vagy bármilyen más módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé vált.*

Vagyis a nyilvános technika állása a bejelentési nap, illetve az elsőbbség időpontja előtt bárhol a világon nyilvánosságra jutott összes információt takarja. Ha a találmány a technika állásához képest nem új, akkor megalkotása legfeljebb szubjektív teljesítményként értékelhető, hiszen ahhoz a feltaláló elméletileg „kész” hozzáférhetett. A szubjektív teljesítmény értékelésére nyilvánvalóan nem lehet mód egy mindenki felé azonos mércét állító objektív jogrendszer keretében, ezért a jogalkotó kategorikusan kizárja a bárki számára korábbról megismerhető találmányok oltalmazását.

Érdekes megvizsgálni a nyilvános technika állásának szerepét a gazdasági jogelmélet alapkoncepcióit szem előtt tartva. Ha abból indulunk ki, hogy a feltaláló, illetve jogutódja a hasznosítási monopoljogot annak a társadalmi haszonnak a fejében kapja, amelyet a találmány közkinccsé tétele eredményez, akkor megállapíthatjuk, hogy a nyilvános technika állásából korábbról objektíve megismerhető találmány esetében elvileg hiányzik a társadalom számára a hasznosság (hiszen a találmány amúgy is bárki számára hozzáférhető volt). A társadalomnak nem fűződik gazdasági érdeke ahhoz, hogy az ilyen „ismert” találmányokat monopoljogokkal jutalmazza. Ezzel összhangban áll, hogy az ismert találmányokat sem az Szt., sem az ESZE nem részesíti szabadalmi oltalomban.

Ám a társadalom számára adott esetben az is hasznos lehet, ha a feltaláló olyan találmányt tár fel, amely ugyan világszinten objektíve hozzáférhető, de az adott országban nem volt egy szabadalmi hivatali újdonságkutatás révén fellelhető. Ebben az esetben a találmány mindaddig oltalomban részesül, amíg valakinek nem sikerül az objektíve létező újdonságrontó anyagot feltárnia, és annak alapján a szabadalmat megsemmisítenie. Az objektíve ismert, de

az adott országban nem hozzáférhető találmány társadalmilag annál értékesebb, minél nehezebb a már korábbitól létező ismeretanyagot fellelni, és minél nehezebb azt fellelni, annál tovább élvezi a szabadalmas a neki „tévedésből” odaítélt monopoljogokat. Végeredményben a rendszerbe eleve kódolva van az objektíve létező találmányok újbóli feltalálásának a társadalmi hasznossággal arányos jutalmazása. Ugyan az utólag feltárt újdonságrontó anyag alapján a szabadalmat meg lehet semmisíteni, méghozzá a keletkezésére visszaható hatállyal, azonban a szabadalmas és a feltaláló által felvett díjnak csak azt a részét lehet visszakövetelni, amelyet a találmány hasznosításából származó gazdasági előnyök nem fedeztek (Szt. 43. §). Tehát – feltéve, hogy a találmány a társadalom számára valóban hasznos, ami maga után vonja a gazdasági értékesítés lehetőségét – a szabadalmas, illetve a feltaláló összességében profitál az objektíve létező, de nehezen hozzáférhető találmány újbóli feltalálásából és közkinccsé tételéből.

2.3. A teljes kiterjesztésű technika állása

A technika állásának másik részét az ún. teljes kiterjesztésű technika állása képezi, amelyet a *kettős szabadalmazás kizárásának* technikai megoldásaként szoktak alkalmazni. A teljes kiterjesztésű technika állásának bevezetésével a Magyarországon vagy Magyarországra kiterjedő hatállyal benyújtott, korábbi elsőbbségű szabadalmi bejelentéseket (bizonyos feltételekkel) akkor is a technika állásához tartozónak minősíti a törvény, ha a bejelentés tényleges közzététele későbbi, mint a vizsgált szabadalmi bejelentés elsőbbsége. Ebben az esetben tehát a feltaláló objektíve sem ismerhette meg a találmány tárgyát korábbi nyilvánosságra jutásból, mégis elesik a szabadalomhoz való jogtól.

Szt. 2. § (3) *A technika állásához tartozónak kell tekinteni az olyan korábbi elsőbbségű belföldi szabadalmi vagy használati mintaoltalmi bejelentés tartalmát is, amelyet a bejelentési eljárásban az elsőbbségi időpontot követően tettek közzé, illetve hirdettek meg. Az ilyen európai szabadalmi bejelentés [84/B. § (2) bek.] és nemzetközi szabadalmi bejelentés [84/P. § (1) bek.] tartalmát csak az e törvényben külön meghatározott feltételekkel [84/D. § (2) bek. és 84/T. § (2) bek.] kell a technika állásához tartozónak tekinteni. E rendelkezések alkalmazásában a kivonat nem tartozik a bejelentés tartalmához.*

A teljes kiterjesztésű technika állásának magyarországi szabályozása hűen követi az ESZE-ben kijelölt utat:

ESZE 54. cikk (3) *A technika állásához tartozónak kell tekinteni továbbá az olyan európai szabadalmi bejelentések eredetileg benyújtott szövegének tartalmát is, amelyeknél a bejelentés napja megelőzi a (2) bekezdésben megjelölt napot, és amelyeket a 93. cikk alapján ezen a napon vagy azt követően tettek közzé.*

A kettős szabadalmazás elkerülése többféleképpen is lehetséges, az egyik mód az ESZE és az Szt. által is átvett teljes kiterjesztésű technika állása, amelybe a korábbi elsőbbségű bejelentés *teljes* tartalmát bele kell érteni. Ezzel szemben olyan megoldás is létezik, amelynél a

korábbi elsőbbségű bejelentésnek csak az igénypontjait kell figyelembe venni, hiszen ezek határozzák meg a tényleges oltalmi igényt (ekkor beszélünk ún. igényrontásról). Különböző igénypontokkal engedélyezett szabadalmak különböző szabadalmi oltalmat eredményeznek, tehát elvileg ez is elég a kettős szabadalmazás kizárásához. Ezt a megoldást alkalmazta az 1969. évi II. törvényhez, azaz a korábbi szabadalmi törvényhez (továbbiakban: RSzt.) kapcsolódó Végrehajtási rendelet¹ az 1994. VII. 1-től 1995. XII. 31-ig hatályos állapotában, és Svájcban a mai napig ezt alkalmazzák. Ez utóbbi megoldással szemben szokás az eljárásjogi nehézségekre hivatkozni – mivel az eljárás során lehetőség van az igénypontok módosítására, ezért elvileg a korábbi elsőbbségű szabadalmi bejelentés engedélyezési eljárásának lezárulásáig nem lehet biztosan állítani, hogy mely igénypontosorozatot kell figyelembe venni az igényrontás megítélésénél. Mind a teljes kiterjesztésű technika állásának alkalmazásakor, mind az igényrontás alkalmazásakor elképzelhető, hogy a korábbi elsőbbségű szabadalmat végül valamiért mégsem adják meg, vagy a bejelentő éppenséggel lemond az oltalomról. Ilyenkor semmiképp nem beszélhetünk a kettős szabadalmazás veszélyeiről – a későbbi bejelentés mégsem részesülhet oltalomban.

Megint csak gazdasági jogelméleti szempontból szemlélve a kérdést megállapíthatjuk, hogy a társadalom számára ebben az esetben sem jelent objektív értéket a feltaláló teljesítménye, mivel a teljes kiterjesztésű technika állásához tartozás egyik követelménye, hogy legyen egy korábbi elsőbbségű bejelentés, és annak történjen meg Magyarországon, illetve az Európai Szabadalmi Hivatal (továbbiakban: ESZH) előtti hivatalos közzététele. Vagyis a Magyar Szabadalmi Hivatalnak (továbbiakban: MSZH), illetve az ESZH-nak legyen felhatalmazása a korábbi elsőbbségű bejelentés nyilvánosságra hozatalához, és ez a felhatalmazás ne szűnjön meg a közzétételt megelőzően (például a bejelentés visszavonása révén). Ezen feltételek fennállása mellett a társadalom számára a találmány anélkül is biztosan hozzáférhetővé válik, hogy erre hasznosítási monopolhelyzetet kellene biztosítani a későbbi elsőbbségű bejelentés feltalálójának vagy jogutódjának.

2.4. Az újdonság értelmezése

Az igénypont újdonságának megállapítására vonatkozó pontos szabályokat sem az Szt., sem az ESZE nem állapít meg.

A magyar, illetve az európai joggyakorlat értelmezése szerint egy igénypont által meghatározott találmány akkor új, ha a technika állásából nem ismerhető meg olyan korábbi megoldás, amely a találmány *minden jellemzőjét tartalmazza*.

A MSZH Módszertani útmutatója (röviden: MŰ) a következők szerint fogalmaz:
MŰ III. fejezet 3.3.1. *Általában csak akkor áll fenn az újdonság hiánya az igényelt megoldás vonatkozásában, ha a feltárt anteriorítások valamelyikéből a főigénypont valamennyi jellemzője megismerhető.*

¹ L. 4/1969. (XII. 28.) OMFB-IM együttes rendelet (továbbiakban: Vr.) 3. § (2).

Fontos hozzátenni, hogy a „jellemző” megnevezést a Módszertani útmutató az angol „feature” megfelelőjeként használja, tehát nem pusztán az igénypont ún. jellemző részében szereplő jellemzőkről van szó.

Ennél az interpretációnál tehát az újdonságrontó megoldásnak még további jellemzői is lehetnek azokon kívül, amelyek a vizsgált igénypontban is szerepelnek, vagyis nem az a követelmény, hogy pontosan ugyanazok a jellemzők szerepeljenek, se több, se kevesebb. Ez az interpretáció a bitorlás megítéléséhez igazodik, ahol az oltalmi körből szintén nem vezethet ki többletelemekek/-lépések alkalmazása.

Az újdonságrontó megoldást mind a MSZH, mind az ESZH joggyakorlatában *egyetlen* anterioritásnak kell tartalmaznia, vagyis írásbeli nyilvánosságra jutás esetén az újdonság-vizsgálat szempontjából nem megengedett a korábbi dokumentumok kombinálása, sőt, külön utalás nélkül még egyetlen közös dokumentumban szereplő megoldások sem kombinálhatók (MSZH: MŰ III. fejezet 3.3.1; ESZH GL² C-IV, 9.1). Az igénypont által meghatározott találmány tehát abban az esetben nem új, ha *egyetlen* korábbi (technika állása szerinti) megoldásban megtestesül az *összes* igényponti jellemző.

Nem ez volt a helyzet a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1969. évi II. törvény (RSzt.) 2. §-a szerint:

RSzt. 2. § „Új a megoldás, ha nem jutott olyan mértékben nyilvánosságra, hogy azt a szakember megvalósíthassa.”

A fenti definíció magában foglalta a feltalálói tevékenység vizsgálatát is, annak ellenére, hogy a törvény szövege nem mondja meg, hogy pontosan milyen mértékű nyilvánosságra jutás az, amely alapján már a szakember képes a megoldást megvalósítani. Pusztán a törvény indoklásából következik, hogy ez magában foglalta a szakembertől elvárható, a feltalálói tevékenység szintjét még el nem érő önálló lépések sorozatával elérhető megoldásokat is:

„A nyilvánosságra jutáshoz azonban csak akkor fűződik újdonságrontó hatás, ha az ismertetés tartalmilag legalább olyan mértékű volt, hogy annak alapján szakember a megoldást megvalósíthatta. Ezért nemcsak a szószerint egyező ismertetés nyilvánosságra jutása rontja le a találmány újdonságát, hanem az olyan mértékű nyilvánosságra jutás is, amely szakember számára elegendő útmutatást adott a megoldás megvalósításához, amelytől már feltalálói tevékenység nélkül is el lehetett jutni a bejelentett megoldáshoz.”

Látható tehát, hogy az újdonság definíciója olyan fontos jogi előkérdés, amely alapvető módon befolyásolja az arra adott választ, hogy egy adott igénypont új-e. Ugyanakkor azt is látjuk, hogy az újdonság követelményének pontos értelmezése nem olvasható ki közvetlenül a jogszabályokból.

² Guidelines for Examination in the European Patent Office – röviden: GL (az ESZH Módszertani útmutatója).

2.5. A feltalálói tevékenység és a teljes kiterjesztésű technika állása

Az előző pontban láttuk, hogy a találmány újdonsága azt feltételezi, hogy bármely korábbi megoldáshoz képest az igénypont által meghatározott találmány *legalább egy* jellemzőjében eltér. A feltalálói tevékenység meglétének kérdése abban áll, hogy vajon eljuthatott-e a szakember a közös jellemzőket tartalmazó ismert megoldásból az eltérő jellemzőket is tartalmazó találmány megvalósításához feltalálói tevékenység gyakorlása nélkül.

Mielőtt rátérnénk a feltalálói tevékenység megítélésének gyakorlati kérdéseire, először a teljes kiterjesztésű technika állásának speciális helyzetével foglalkozunk.

A teljes kiterjesztésű technika állását mind az Szt., mind az ESZE figyelmen kívül hagyja a feltalálói tevékenység megítélésekor:

Szt. 4. § (2) *A feltalálói tevékenység vizsgálata szempontjából a technika állásának a 2. § (3) bekezdése szerinti részét figyelmen kívül kell hagyni.*

ESZE 56. cikk [2. mondat] *Ha a technika állásának az 54. cikk (3) bekezdése szerinti iratok is részét képezik, ezeket az iratokat nem lehet figyelembe venni annak megítélésekor, hogy a találmány feltalálói tevékenységen alapul-e.*

A teljes kiterjesztésű technika állásához tartozó anterioritásokat csak az újdonság szempontjából kell tekinteni. Ennek szokásos indoklása, hogy a kettős szabadalmazás kizárása már azáltal is megvalósul, ha azonos találmány tekintetében nem engedélyezünk különböző bejelentők számára szabadalmat.

Ez az érvelés gazdasági jogelméleti szempontból aligha állja meg a helyét. Az olyan szabadalmi bejelentések, amelyek a teljes kiterjesztésű technika állásához képest nem alapulnak feltalálói tevékenységen, a társadalom számára alig képviselnek nagyobb értéket, mint azok a bejelentések, amelyek nem újak a teljes kiterjesztésű technika állásához képest, hiszen a feltalálói tevékenység hiánya pontosan azt jelenti, hogy a szakembertől elvárható rutinmunkával el lehet jutni a biztosan nyilvánosságra jutó korábbi elsőbbségű szabadalmi bejelentés tartalmából a későbbi bejelentés szerinti találmányig. Vagyis gazdasági jogelméleti szempontból első ránézésre semmi nem indokolja, hogy különbséget tegyünk az újdonság és a feltalálói tevékenység megítélésénél alkalmazott technika állása között. A különbségtétel nem is szerencsés, mivel egy, a teljes kiterjesztésű technika állásához tartozó megoldástól csak egy ekvivalens jellemző erejéig különböző későbbi találmány is újnak számít a korábbi megoldáshoz képest. Viszont két, egymástól csak egy ekvivalens jellemzőben eltérő szabadalom azonos oltalmi kört eredményez, tehát lényegében még a kettős szabadalmazás kiküszöbölését sem valósítja meg a jelenlegi szabályozás. Az oltalmi körök átfedése nemcsak ilyen sarkított példánál okozhat problémát, hanem általánosságban is, ha két szabadalom csak valamilyen nyilvánvaló módosításban különbözik egymástól.

Vegyük például azt az esetet, amikor a későbbi bejelentő speciális méretezéseket is megadott a bejelentésében, majd a szabadalmi hivatal által feltárt teljes kiterjesztésű technika állásához tartozó, újdonságrontó, korábbi szabadalmi bejelentéstől valamely speciális mé-

retezéssel elhatárolja magát (az igénypontot a méretezés megadásával szűkíti). Az így előálló igénypont már új, és a korábbi bejelentést a feltalálói tevékenység szempontjából nem lehet figyelembe venni, tehát a későbbi szabadalmi bejelentésre (ha más ellentartás nincs) a hatóság oltalmat fog engedélyezni. Ettől kezdve a korábbi bejelentés jogosultja sem tudja a későbbi bejelentésben kikötött speciális méretezéssel használni a saját találmányát (a két szabadalom az adott méretezés tekintetében kölcsönösen függő viszonyba kerül). Vagyis a későbbi bejelentés jogosultjának sikerülhet kisebb-nagyobb részt „kiharapnia” a korábbi bejelentés oltalmi köréből anélkül, hogy a korábbi bejelentéshez képest a szakembertől elvárható rutinmunkánál komolyabb teljesítményt nyújtott volna.

Azt látjuk tehát, hogy a teljes kiterjesztésű technika állásának a kizárása a feltalálói tevékenység megítéléséből leginkább a feltaláló szubjektív teljesítményét értékeli – ugyanakkor a kettős szabadalmazást csak formálisan akadályozza meg, ekvivalens jellemzők és triviális korlátozások révén azok gyakorlati szempontból mégis előfordulhatnak.

Mindemellett előfordul olyan speciális helyzet, amelyben az Szt. 4. § (2) bekezdésébe és az ESZE 56. cikkébe beépített korlátozás nemcsak indokolt, de kifejezetten kívánatos, ez pedig az öntütközés (*self collision*). Ha a korábbi bejelentés bejelentője maga kíván a korábbi bejelentéshez képest még egy apróbb fejlesztést is oltalom alá helyezni (a korábbi bejelentés közzétételét megelőzően, hiszen utána már csak a feltalálói tevékenység szintjét megütő fejlesztés részesülhet potenciálisan szabadalmi oltalomban), akkor a bejelentő korábbi bejelentése a későbbi bejelentésre nézve a teljes kiterjesztésű technika állásához tartozik. Ha a teljes kiterjesztésű technika állását a feltalálói tevékenység vizsgálatánál is figyelembe kellene venni, akkor a bejelentő saját korábbi bejelentése a későbbi apróbb fejlesztés feltalálói tevékenységen alapulását megkérdőjelezná. Például ha a bejelentő felismeri, hogy a találmány a korábbi bejelentésben feltárt specifikus méretezésen kívül eső mérettartományon belül is megvalósítható, ugyanakkor az új mérettartomány megállapítása nem igényelt a szakembertől elvárható rutinmunkát meghaladó innovatív tevékenységet, a bejelentő nem tudná oltalmi igényét kiterjeszteni a szélesebb mérettartományra, így szabadalma mit sem ér, hiszen azt bárki megkerülheti a később felismert mérettartomány használatával. Sem a magyar, sem az európai szabadalmi rendszer nem tesz különbséget a saját korábbi bejelentés és a mások általi korábbi bejelentés között (mint ahogy a saját publikációt és a harmadik felek általi publikációt sem különbözteti meg). Ebből a szempontból tehát méltányosnak tűnik az öntütközés kizárása. Másfelől viszont a bejelentő a korábbi bejelentéstől számított 12 hónapon belül a korábbi bejelentés elsőbbségének igénylése mellett is kiegészítheti a korábbi bejelentést (az ESZE szerint ez még csak a korábbi bejelentés visszavonását sem eredményezi, magyar belső elsőbbség igénylése viszont sajnos igen). Tehát az öntütközés veszélye a korábbi bejelentés elsőbbségi évének lejárta és a korábbi bejelentés közzététele között benyújtott későbbi bejelentések tekintetében állhat fenn. Ez a speciális helyzetre kihegyezett és csupán hat hónapnyi periódus aligha van arányban az Szt. 4. § (2) bekezdés és az ESZE 56. cikk célkitűzése ellenére továbbra is előforduló kettős szabadalmazás hátrá-

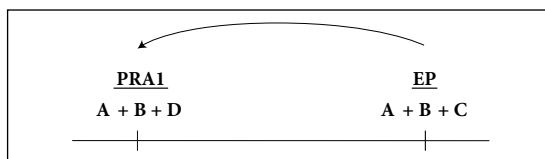
nyaival. Tetézi ezt, hogy az a szabályozás, ami a bejelentés benyújtásakor még az önütközés kizárását valósította meg, a későbbiekben – szabadalomátruházás révén – különböző felek kezében lévő átfedő oltalmi körű szabadalmakat eredményezhet. A kettős szabadalmazás rendezetlen tulajdonviszonyokat teremt, amely a piac és harmadik felek szempontjából semmiképp nem kívánatos.

3. Az újdonság vizsgálata

Az előző fejezetekben röviden áttekintettük a szabadalmazhatóság két sarkalatos pontjának – az újdonság és a feltalálói tevékenységen alapulás követelményének – jogszabályi hátterét. Azt is láttuk, hogy mindkét követelmény teljesülésének vizsgálatához előfeltétel a technika állásának ismerete, hiszen az újdonság és a nyilvánvalóság is csak a technika állása fényében értelmezhető.

Láttuk, hogy az újdonság feltételét mind a magyar joggyakorlat, mind az európai joggyakorlat úgy határozza meg, hogy a találmány csak abban az esetben új, ha tetszőleges, a nyilvános vagy a teljes kiterjesztésű technika állásához tartozó anterioritáshoz képest van olyan jellemzője, amely az anterioritásból nem ismerhető meg.

Nézzük meg, hogyan kerül ez átültetésre a gyakorlatban! Legyen például egy EP európai szabadalmi bejelentés (vagy szabadalom) igénypontja $A + B + C$ alakú (vagyis A és B és C jellemzőkkel leírt találmány), és a technika állásához tartozó PRA1 ellentartásból megismerhető találmány legyen $A + B + D$ alakú (A és B és D jellemzőkkel leírható megoldás, függetlenül attól, hogy igényponti szinten megjelent-e).

A szemléltetés kedvéért tekintsünk egy egyszerű példát. Az I igénypont legyen a következő:

Edény, amelynek nyele van, *azzal jellemezve*, hogy a nyél fémből van.

Ekkor az I igénypont a következő jellemzőket tartalmazza:

A = a találmány edény,

B = az edénynek nyele van,

C = a nyél fémből van.

Ehhez képest a PRA1 anterioritásban szerepeljen egy olyan megoldás, amelynél az edény nyele hőszigetelő anyagból van. Ekkor az ismert megoldás jellemzői:

A = a találmány edény,

B = az edénynek nyele van,

D = a nyél szigetelőanyagból van.

Annak eldöntésére, hogy az EP bejelentés (vagy szabadalom) $I = A + B + C$ alakú igénypontja új-e, minden egyes jellemzőre megnézzük, hogy az megismerhető-e a PRA1 anterioritásban szereplő $A + B + D$ alakú találmányból. Ez nyilván egy eldöntendő, igaz-hamis jellegű kérdés. A válaszaink a következőképpen alakulnak: A jellemző megismerhető (igaz – i), B jellemző megismerhető (igaz – i), C jellemző nem ismerhető meg (hamis – h). Mivel az európai (és a magyar) joggyakorlat szerint az I igénypont tárgyát képező $A + B + C$ találmány csak akkor ismerhető meg a technika állásából, ha a találmány minden jellemzője megismerhető, ezért a teljes I igénypontra is azt mondhatjuk, hogy nem ismerhető meg (hamis – h). A válaszokat az alábbi ábrán szemléltetjük.

<u>PRA1</u>	<u>I</u>
A	A
B	B
D	C
	↓
	<u>I</u>
	A – i
	B – i
	<u>C – h</u>
	→ h

Az I igénypont nem ismerhető meg a PRA1 anterioritásból (hamis – h), tehát az I igénypont új megoldást határoz meg a PRA1 anterioritáshoz képest.

Ha a szabadalmi igénypont által meghatározott találmány új a technika állásához képest, akkor van értelme továbbmenni, és belekezdeni a feltalálói tevékenység vizsgálatába.

4. A feltalálói tevékenység vizsgálata

4.1. „Feladat és megoldás megközelítés” (Problem-and-solution approach)

A feltalálói tevékenység megítélésénél mind a magyar jogszabály, mind az ESZE egyértelművé teszi, hogy azt egy fiktív szakember képességeihez, illetve a nyilvános technika állásához kell mérni:

Szt. 4. § (1) *Feltalálói tevékenységen alapul a találmány, ha a technika állásához képest szakember számára nem nyilvánvaló.*

ESZE 56. cikk – Feltalálói tevékenység

A találmányt feltalálói tevékenységen alapulónak kell tekinteni, ha az a technika állásához képest szakember számára nem nyilvánvaló. (1. mondat)

Tehát a szabadalmi jog területén „objektív” feltalálói tevékenységről beszélünk – és nem a feltaláló önmagához képest nyújtott teljesítményéről. De vajon milyen zsinórmércével állunk szemben, amikor a „szakemberről” beszélünk? Az MSZH Módszertani útmutatója erről a következőképpen nyilatkozik:

MŰ III. fejezet 4.2: *A szabadalmi jogi szakember elképzelt személy – bizonyos műszaki szakterületeken emberek csoportja –, aki egyfelől rendkívüli, másfelől csupán átlagos képességekkel van felruházva.*

Feltételezzük róla, hogy teljes egészében ismeri a szakterületén a technika állását. ...

A technika állására vonatkozó „mindentudásán” kívül csupán átlagos kombináló és feladatmegoldó képességet tulajdonítunk a szakembernek.

Az ESZH Módszertani útmutatója hasonlóan emberfeletti képességekkel ruházza fel a fiktív szakembert, amennyiben úgy tekinti, hogy a saját műszaki területén maradéktalanul ismeri a technika állását, különösen a kutatási jelentésben felhozott dokumentumokat.³

A feltalálói tevékenység megítélésekor az a kérdés, hogy a nyilvános technika állását tökéletesen ismerő fiktív szakember – akinek bár lexikális tudása emberfeletti, leleményessége igen korlátozott – vajon eljuthatott-e a találmányhoz. Ehhez mind az MSZH, mind az ESZH lényegében a következő lépésekből álló analízist folytatja le.

1. Új-e a találmány a technika állásához képest?

Nem kérdéses, hogy a technika állását képező megoldás nyilvánvaló a technika állásához képest (ti. fellelhető benne), ezért újdonság hiányában a feltalálói tevékenységet felesleges vizsgálni – amelyik találmány nem új, az többnyire feltalálói tevékenységen sem alapulhat.

Bizonyos szakmai nézetek szerint ez alól a megállapítás alól kivételt képeznek a kiválasztási találmányok, amelyek egy ismert csoport vagy intervallum meghatározott elemére vagy tartományára vonatkoznak – vagyis a kiválasztási találmány voltaképpen „feltalálói tevékenységen alapul, de nem új”. Ezeket – annak ellenére, hogy az általános feltárás, illetve oltalom elvileg kiterjed a speciálisra is – mind az ESZH, mind az MSZH újnak ismeri el, így mi is.

³ The „person skilled in the art” should be presumed to be an ordinary practitioner in a field of technology aware of what was common general knowledge in the art at the relevant date. He should also be presumed to have had access to everything in the „state of the art”, in particular the documents cited in the search report, and to have had at his disposal the normal means and capacity for routine work and experimentation. (GL C-IV, 11.3)

Ennek megfelelően a feltalálói tevékenység előkérdésévé tesszük az újdonság meglétét, és első lépésként a fenti kérdést tisztázzuk. Utalunk a korábban ismertetett jogértelmezésre, miszerint az újdonság megítélésénél az egyes anterioritások nem kombinálhatók.

Az előző fejezetben látott EP európai szabadalmi bejelentésre vonatkozó példában a találmány (pontosabban az azt meghatározó igénypont) új, mivel a C jellemző (fémnyél) nem volt megismerhető az ellentartott PRA1 anterioritásból.

A bejelentési eljárásba bevont anterioritásokat a hivatal szolgáltatja a kutatási jelentésben, a szabadalom megadását követő kontradiktórius eljárásban technika állása az, amit a kérelmező az eljárásba ilyenként becsatol (esetleg bizonyos köztudomású tények, de az ESZH ezek tekintetében is elvárja az alátámasztó bizonyítékokat). Az újdonság megállapítása tehát sohasem abszolút értékelés – az igénypont újdonságáról mindig csak a felhozott anterioritások vonatkozásában beszélhetünk.

2. Ha új a találmány, akkor miben (milyen megkülönböztető jellemzőben) tér el a legközelebbi technika állásától?

Ha a találmány új, akkor értelemszerűen *minden* anterioritástól különbözik. Azonban az egyes anterioritásoktól más-más jellemzőkben térhet el. A feltalálói tevékenység vizsgálatánál kiválasztjuk a *legközelebbi* technika állását, vagyis azt az ismert megoldást, amely a legjobb kiindulópontnak tűnik a találmány „megvalósításához” – ez általában a találmánnyal legtöbb közös jellemzőt tartalmazó megoldás (GL C-IV, 11.7.1). A legközelebbi technika állása nem feltétlenül látható előre – és valójában *nem is létezik*, ha a találmány feltalálói tevékenységen alapul, hiszen az pont azt jelenti, hogy *semelyik* anterioritásból sem juthatott el a szakember a találmányhoz. Ez utóbbi esetben nyilvánvalóan értelmetlen rangsorolni, hogy melyik anterioritásból milyen nehézségek árán nem jutott el a találmány megalkotásához. Ezért a bejelentő vagy szabadalmas feladata nem könnyű, elvileg *mindegyik* anterioritásról meg kell mutatnia, hogy abból kiindulva a szakember nem tudta volna megalkotni a találmányt. Gyakorlatilag elég, ha a hivatal vagy kontradiktórius eljárásoknál az ellenérdekű fél által feltételezett utat cáfolja.

A fenti példánál tegyük fel, hogy a hivatal vagy az ellenérdekű fél által a legközelebbi technika állásaként megnevezett anterioritás a PRA1 feltárás, amelyből A + B + D megoldás ismerhető meg. Ez esetben nyilván azok a megkülönböztető jellemzők, amelyek nem ismerhetők meg a kiszemelt technika állásából [vagyis amelyek mellett a fenti ábrázolásnál h (hamis) betű szerepel]. Az ilyen jellemzők eredményezik ugyanis az I igénypont újdonságát. Jelen esetben egy ilyen jellemző van: a C jellemző (a nyél fémből van).

Értelemszerűen több jellemzőben is különbözhet a találmány a technika állásából kiválasztott egy-egy megoldástól. Az újdonságvizsgálathoz hasonlóan fontos, hogy itt is egy-szerre az egyetlen korábbi megoldáshoz képest fellelhető különbségeket vizsgáljuk.

3. Milyen műszaki hatása van a megkülönböztető jellemzőnek?

Több megkülönböztető jellemző esetén azok műszaki hatása vagy együttesen vizsgálándó – ilyenkor beszélhetünk szinergikus hatásról – vagy a jellemzők egymástól függetlenül más-más műszaki hatást eredményeznek, és ezért a feltalálói tevékenység szempontjából is külön-külön vizsgálándók (addíció vagy aggregáció, angol terminológiában „*partial problems*”).⁴

Itt kell megjegyezni, hogy az ESZH nem ismeri el a technika állásához tartozó megoldások előre látható rosszabbításához, illetve egy tartomány vagy halmaz egy elemének véletlenszerű kiválasztásához kapcsolódó műszaki hatásokat – hacsak nem kíséri ezt valamiféle nem várt műszaki előny vagy többlethatás (GL C-IV, 11.9.1).

A műszaki hatás – akár csak a megkülönböztető jellemző – mindig attól függ, hogy mi a legközelebbi technika állása.

A feltalálói tevékenység vizsgálatának ezen pontjánál a bejelentő feladata megmondani, hogy a megkülönböztető jellemzőnek milyen műszaki hatása van – a hivatal feladata eldönteni, hogy a megnevezett műszaki hatás elfogadható-e. Tehát a hatóság (szabadalmi hivatal, bíróság, fellebbezési tanács) részéről itt az újdonság vizsgálatához hasonlóan ismét egy igen-nem típusú döntést kell hozni.

A műszaki hatást megjelölő bejelentői állítást jelöljük Z3-mal.

Például a megkülönböztető C jellemzőnek a bejelentő azt a műszaki hatást tulajdonítja, hogy az edény használaton kívül fémnyelénél fogva egyszerűen felakasztható egy mágneses fali tartószerkezetre akasztók, kampók, csipetők és egyéb hasonló szerkezetek nélkül is.

Tehát egy lehetséges bejelentői állítás:

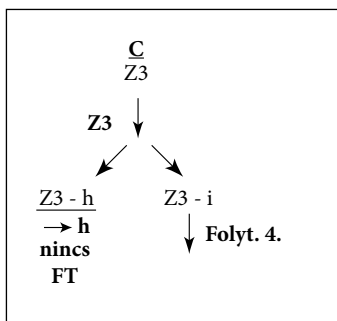
Z3 = „A fémnyél egy lehetséges műszaki hatása, hogy az edény a nyelénél fogva mágnes segítségével felfüggeszthető.”

A hatóság a Z3 állítás igazságtartalmát értékeli – ha elfogadja a bejelentő által felmutatott műszaki hatást mint plauzibilis műszaki hatást (függetlenül attól, hogy adott esetben milyen más műszaki hatások fűződhetnek a megkülönböztető jellemzőhöz), akkor Z3 állításhoz az i (igaz) értéket rendeli, ha nem fogadja el, akkor a h (hamis) értéket. Az utóbbi esetben a bejelentő vagy próbálhat még más műszaki hatást megnevezni, vagy, ha erre már nincs lehetősége, a hatóság további vizsgálat nélkül is megállapíthatja, hogy a találmány nem alapul feltalálói tevékenységen.

Ha azonban Z3 állítás igaz (amelyre a továbbiakban a „Z3 – i” jelölési konvenciót vezetjük be), akkor az érdemi vizsgálat folytatódik.

⁴ Sometimes, the objective technical problem must be regarded as an aggregation of a plurality of „partial problems”. This is the case where there is no technical effect achieved by all the distinguishing features taken in combination, but rather a plurality of partial problems is independently solved by different sets of distinguishing features (see IV, 11.8 and T 389/86, OJ 3/1988, 87). (GL C-IV, 11.7.2).

Az alábbiakban ábrázoljuk a Z3 állítás értékelésének döntési folyamatát. A függőleges nyíl mellett az állítás betűjele az állítás értékelését jelöli, míg a „folyt. 4)” felirat arra utal, hogy továbbléphetünk a 4. pont szerinti vizsgálati lépésre. A döntési folyamatnak itt azon ága, ahol a Z3 állítás értékelése hamis, a feltalálói tevékenység (FT) hiányának megállapításával lezárul.

4. Milyen objektív műszaki problémát old meg a megkülönböztető jellemző?

Ennél a pontnál meg kell vizsgálni, hogy miért akarhatta a szakember a megkülönböztető jellemző által eredményezett műszaki hatást elérni. A leggyakrabban maga az adott műszaki hatás kiváltása a cél, vagyis az objektív műszaki probléma úgy fogalmazható meg, hogy a technika állásából kiindulva miként érhető el az a bizonyos műszaki hatás. Erre nyilvánvalóan az a válasz, hogy az adott megkülönböztető jellemző implementálásával.

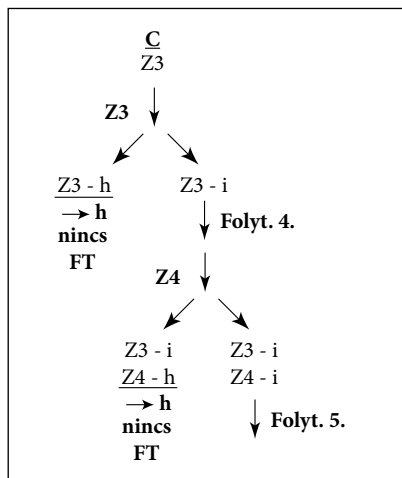
Ismét a bejelentő (vagy szabadalmas) feladata az objektív műszaki probléma megnevezése. Itt értelemszerűen születik egy Z4 állítás. Például:

Z4 = „Az objektív műszaki probléma, amelyet megold a műszaki jellegű megkülönböztető jellemző az, hogy hogyan lehet olyan edénynyelet kialakítani, ami kampók és mechanikailag egymásba akadó fogószerkezetek nélkül függeszthető fel egy falra szerelt tartóra.”

Amennyiben ennek az állításnak a hatásági értékelése szintén igaz, vagyis a hatáság elfogadja objektív műszaki problémaként a bejelentő vagy szabadalmas által felvetett problémát, akkor az érdemi vizsgálat folytatódik, és továbblépünk az 5. ponthoz.

Idáig tehát akkor beszélhetünk egyáltalán feltalálói tevékenységről, ha a Z3 és a Z4 állítás mindegyikének igaz az értékelése, vagyis ha konjunktív ÉS kapcsolatban vannak egymással.

C jellemző feltalálói tevékenységének alapulásának eddigi döntésfája a következő, ahol a vertikálisan elhelyezkedő állítások konjunktív ÉS kapcsolatban állnak egymással.

5. Felismerhette-e a szakember az objektív műszaki problémát?

Sok esetben hiába lehet a megoldás fényében megfogalmazni objektív műszaki problémát, annak felismerése mégsem volt nyilvánvaló a szakember számára. Például nagyon sokáig nem tudták, hogy a radioaktív anyagok az emberi szervezetre káros radioaktív sugárzást bocsátanak ki, így semmiféle objektív műszaki problémát nem ismertek volna fel, ami a káros sugárzások kiküszöbölésével kapcsolatos.

Ha a szakember nem ismerhette volna fel nyilvánvaló módon (elsősorban a technika állásából) az objektív műszaki probléma létét, akkor nem kérdéses, hogy a találmány feltalálói tevékenységen alapul.

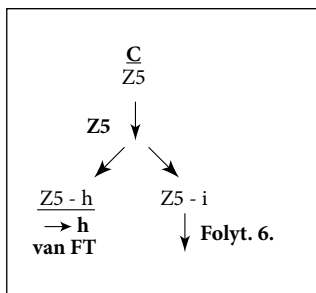
Az előző pontokhoz hasonlóan itt is megadhatunk egy, a hatóság által értékelendő Z5 állítást, amelyet az egységesség kedvéért olyan formában fogalmazunk meg, hogy ez esetben is az igenlő válasz vezessen tovább a 6. pontra:

Z5 = „A szakember felismerhette az objektív műszaki problémát.”

Az előbbi állítás tipikusan a hatóság (vagy az ellenérdekű fél) részéről hangzik el, amelyet a bejelentő (vagy szabadalmas) nyilatkozatokkal, bizonyítékokkal igyekezhetsz cáfolni.

Ha a bejelentő (vagy szabadalmas) sikerrel jár, és a Z5 állítás hatósági értékelése hamis (Z5 – h), akkor az érdemi vizsgálat lezárul – azonban ez esetben azzal, hogy a C jellemző, és így az I igénypont is feltalálói tevékenységen alapul, hiszen a szakember magát a műszaki problémát sem ismerhette fel.

A Z5 állítás teljesülése esetén (Z5 – i) az érdemi vizsgálat folytatódik, és továbblépünk a 6. pontra. A Z5 állítás értékeléséhez kapcsolódó döntési folyamat tehát a következők szerint ábrázolható:

6. Ha a szakember felismerhette az objektív műszaki problémát, találhatott-e a technika állásában útmutatást a probléma kiküszöbölésére?

Konkrétan: van-e olyan ismert megoldás, ami ugyanezt a műszaki problémát küszöböli ki.

Ez a pont a gyakorlatban tipikusan úgy valósul meg, hogy a hivatal felhoz egy PRA2 anterioritást, amelyben ezt az útmutatást megvalósulni látja – például egy mágneses, irodai gémkapocstartót, amelyen a fém gémkapcsok a tartó mágneses erejénél fogva feltapadnak a tartóra.

Természetesen megadott szabadalommal kapcsolatban felmerülő kontradiktórius eljárásban az ellenérdekű fél nevezi meg a PRA2 szabadalmat, és érvel amellett, hogy a fém gémkapocstartó miért szolgálhatott útmutatásként az általános fémnyél megalkotásához. Mindkét esetben a bejelentő (illetve a szabadalmas) feladata, hogy rámutasson ennek az ellenkezőjére.

Itt az egységesség kedvéért szintén olyan formában írjuk fel a hatóság által értékelendő Z6 állítást, hogy annak pozitív értékelése vezessen tovább a 7. pontra. Így a vizsgálandó állítás:

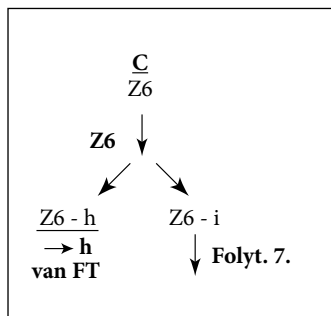
Z6 = „Létezik a technika állásában útmutatás az objektív műszaki probléma leküzdésére.”

A Z6 állítást a hatóság akkor fogja hamisként értékelni (Z6 – h), ha az eljárásban nem hoztak fel a célnak megfelelő PRA2 anterioritást, illetve ha a bejelentő (vagy szabadalmas) sikeresen érvel amellett, hogy a gémkapocstartó nem vezethette rá a szakembert a találmány kidolgozására. Például rámutat arra, hogy az irodaszerek és a konyhai edények két egymástól annyira távoli szakterület, hogy a konyhai edények fejlesztésén dolgozó szakember soha nem gondolna rá, hogy az irodaszerek világában keressen megoldást a felmerült műszaki problémára. Ha a hatóság (vagy az ellenérdekű fél) más anterioritást nem tud felhozni, amely a megoldás irányába mutat, akkor a feltalálói tevékenység tovább nem vitatható.

A Z6 állítást a hatóság abban az esetben fogadja el igazként (Z6 – i), ha az nyer bizonyítást, hogy a szakembertől elvárható lett volna, hogy ötletet merítsen a PRA2 tanításából. Például az ellenérdekű fél rámutat, hogy a mágneses gémkapocstartó mindennapi használata olyan mértékben elterjedt, hogy ezt az eszközt immár a köztudomású tények (*common general knowledge*) kategóriájában kell figyelembe venni. Ilyen jellegű kijelentést természetesen a hivatal is tehetne a lajstromozásra irányuló eljárás során, azonban a köztudomású tényeket

is igazolni kell, amit jelen esetben csak igen nehézkesen – például közvélemény-kutatások, eladási statisztikák, reklámstatisztikák stb. segítségével – lehetne, ezért ettől a hivatal várhatóan tartózkodni fog.

A Z6 állítás értékeléséhez kapcsolódó döntési folyamat a következő:

7. *Ha található a technika állásában útmutatás a műszaki probléma leküzdésére, akkor vajon azt a szakember megpróbálná-e, és képes lenne-e a kitűzött cél érdekében implementálni?*

Ez a feltalálói tevékenység vizsgálatának legbonyolultabb és legszerteágazóbb pontja, hiszen itt kell megvizsgálni, hogy a két anterioritás tanítása kombinálható-e a szakembertől elvárható rutinintézkedések segítségével (például az egyik komponens méretarányos kicsinyítése általában elvárható). Nem elég azonban, hogy a kombináció a szakember által végrehajtható legyen, az is kérdéses, hogy a kombinációt ténylegesen megpróbálta volna-e megvalósítani. Például ha az adott kombinációval szemben bizonyos szakmai előítéletek álltak fenn, akkor az a szakembert eltántorította volna a sikerre vezető kombináció létrehozásától.

Ebbe a pontba tartozik a feltalálói tevékenység indikációinak döntő többsége, úgymint:

- nem várt műszaki többlethatás (hiába volt a műszaki többlethatás az objektív műszaki probléma, nem lehetett előre látni, hogy az pont a jellemzők ilyen kombinációja esetén fog fellépni),
- új és nem várt műszaki előny (nem többlethatás, de eddig mégsem ismerték fel),
- régóta kielégítetlen igény, kereskedelmi siker (hiába tűnik a megoldás utólag rendkívül egyszerűnek, ha régóta keresték a választ, és mégsem találták, akkor gyanítható, hogy a megoldás csak *ex post facto* triviális),
- súlyos szakmai előítélet (ami miatt a „szolgalelkű” fiktív szakember meg sem próbálta volna alkalmazni az adott megoldást).

A feltalálói tevékenység vizsgálatában eddig a pontig csak akkor jutunk el, ha az összes korábbi kérdésre igenlő választ adott a hatóság. Ha a folyamat korábban félbeszakadt, az történhetett a feltalálói tevékenység hiányának megállapítása miatt (a 3. és 4. pont szerinti negatív értékelés), vagy mert a feltalálói tevékenység megléte már korábban bizonyítást nyert (az 5. és 6. pont szerinti negatív értékelés).

Jelen esetben a hatóság azt az igen összetett kérdést vizsgálja, hogy ha a Z6 állítást igaznak találta, vagyis úgy látta, hogy van olyan PRA2 anterioritás, amely a szakembert rávezethetné a PRA1 anterioritásból kiindulva az objektív műszaki probléma megoldására, akkor vajon ezt a PRA2 anterioritást a szakember ténylegesen megpróbálná-e, illetve képes lenne-e feltalálói tevékenység gyakorlása nélkül kombinálni a PRA1 anterioritás tartalmával úgy, hogy az az I igénypont által meghatározott találmányra vezessen.

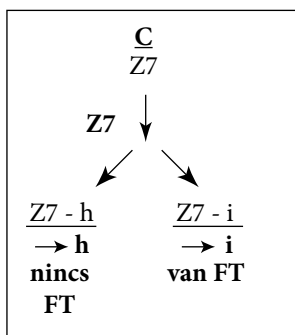
A hatóság által értékelendő Z7 állítást most is úgy fogalmazzuk meg, hogy az igaz értékelés utaljon a feltalálói tevékenység meglétére, míg a hamis értékelés a feltalálói tevékenység hiányát jelentse.

Z7 = „A szakember a PRA1 anterioritásból kiindulva a PRA2 anterioritás útmutatása alapján nem tudta volna megvalósítani a találmányt.”

Például a bejelentő (vagy szabadalmas) sikeresen rámutat, hogy hiába tűnt volna jó ötletnek a mágneses gémkapocstartó elvének felhasználása, súlyos szakmai előítélet állt fenn a fémnyéllel szemben, mivel azt jó hővezető-képessége miatt főzőedények esetén kötelező jelleggel szigetelő anyaggal vonták be. Ez esetben a Z7 állítás értékelése igaz, azaz a találmány feltalálói tevékenységen alapul.

Ha azonban a hagyományos vas palacsintasütő hozzátartozik a technika állásához, akkor a hivatali elbíráló vagy az ellenérdekű fél rámutathat, hogy annak szintén meg lehet fogni a nyelét külön hőszigetelés nélkül is (ti. a hosszú vékony fémnyélnek a felhasználó felőli vége nem forrósodik át, mivel a nyél a hossza mentén a nagy felület/térfogat arány miatt leadja a hőt). Vagyis Z7 állítás értékelése hamis lesz.

Az utolsó döntési lépést is ábrázolva:

A fent ismertetett pontok az európai joggyakorlatban a „*problem-and-solution approach*” (feladat és megoldás megközelítés) néven ismert vizsgálati módszer gyakorlati lépéseit illusztrálják. Az európai szabadalmi ügyvivői vizsga ezt a metodikát kéri számon a jelöltektől, és hasonlóan, az ESZH elbírálóinak is ezt a protokollt oktatják. Képviselői oldalon meg lehet próbálni a feltalálói tevékenység meglétét más logika mentén levezetni – de nem ajánlatos. Fennáll ugyanis a veszélye, hogy a fenti gondolatmenetre ráállt európai hivatali elbíráló

kevésbé fogja magát megerőltetni a számára idegen érvelés követésekor. Ha ráadásul a képviselő nem is tudja, hogy a hivatali elbíráló milyen koordinátarendszerben adja a választ, akkor jó eséllyel süketek dialógusa fog kialakulni, és a hivatal és a bejelentő, illetve a képviselője – ki-ki a maga érvrendszerébe ragadva – szépen elbeszél egymás mellett. Mondanunk sem kell, hogy „igaza” a közhatalmi pozícióban lévő hivatalnak lesz.

4.3. Műszaki jelleg, műszak jellemző

Az előző pontban szinte homéroszi jelzőként használtuk a „műszaki” megnevezést a műszaki hatás, illetve az objektív műszaki probléma kapcsán. Ez nem a pátoz kedvéért, és nem is a karakterszám szaporítása végett történt – hanem mert a „műszaki” szó komoly jogi relevanciával bír.

Eddig még nem beszéltünk az ESZH, illetve az MSZH azon joggyakorlatáról, hogy bizonyos vizsgálati szempontoknál, de elsősorban a feltalálói tevékenység megítélésénél különbséget tesz az igénypontban szereplő műszaki, illetve nem műszaki jellemzők között.

Ehhez mindenekelőtt értelmezni kell, hogy mit ért az ESZH, illetve az MSZH „műszaki jellemző” (*technical feature*) alatt. Elsőként az ESZH interpretációjával, illetve joggyakorlatával foglalkozunk.

4.3.1.

A szabadalmazhatóság előfeltétele, hogy az ESZE 52. cikkének értelmében vett „találmányról” legyen szó. Ez egészül ki az ipari alkalmazhatóság [ESZE 52. cikk (1) bekezdés] és a már eddig látott újdonság (ESZE 54. cikk), illetve feltalálói tevékenység (ESZE 56. cikk) követelményével.

Az ESZH Módszertani útmutatója ehhez még további követelményként hozzáteszi a „műszaki jelleget” (*technical character*), amelyet az ESZE 42. és 43. szabályából vezet le. A találmány „műszaki jellegét” abban látja megnyilvánulni, hogy:

- az ESZE 42. szabály (1) bekezdés (a) pontja szerint meg kell határozni azt a műszaki területet, amelyre a találmány vonatkozik,
- az ESZE 42. szabály (1) bekezdés (c) pontja szerint a találmánynak valamely műszaki feladat megoldására kell irányulnia, és
- az ESZE 43. szabály (1) bekezdése szerint a szabadalmi igénypontokban a találmány *műszaki jellemző*inek megadásával kell meghatározni azt a tárgyat, amelyre az oltalmat igényelik.⁵

⁵ ... the invention must be of “technical character” to the extent that it must relate to a technical field (Rule 42(1)(a)), must be concerned with a technical problem (Rule 42(1)(c)), and must have technical features in terms of which the matter for which protection is sought can be defined in the claim (Rule 43(1)). (GL. C-IV, 1.2 (ii))

A fenti meghatározásban szereplő „műszaki jellemzők” fogalmát – akárcsak a találmány fogalmát – az ESZE nem definiálja, erre pozitív, tételes meghatározást az ESZH Módszertani útmutatójában sem találunk. A „műszaki jellemzők” tekintetében az ESZH Módszertani útmutatója kissé redundáns: a műszaki jellemzők azok, amelyek hozzájárulnak a találmány műszaki jellegéhez (amelyet viszont részben a műszaki jellemzők jelenlétével definiálnak).

Azáltal, hogy az ESZH Módszertani útmutatója nem ad egyértelmű definíciót a találmány műszaki jellege, illetve a műszaki jellemzők tekintetében, az ESZH implicit módon a műszaki jelleg dinamikus felfogása mellett teszi le a voksát, vagyis lehetővé teszi, hogy a technika fejlődésével magának a „műszaki jellegnek” a meghatározása is fejlődjön.

A műszaki jellemzők fogalmát az európai szabadalmi rendszerben leginkább a nem műszaki jellemzőktől való elhatárolás révén tudjuk értelmezni. Ez utóbbiak viszont a találmánynak nem minősülő alkotásokra vezethetők vissza. Az ESZE 52. cikk (2) bekezdése szerint nem minősül szabadalmi oltalomban részesíthető találmánynak

- a) a felfedezés, a tudományos elmélet és a matematikai módszer;
- b) az esztétikai alkotás;
- c) a szellemi tevékenységre, játékra, üzletvitelre vonatkozó terv, szabály vagy eljárás, valamint a számítógépi program;
- d) az információk megjelenítése.

Igéyponti jellemzőkre vetítve ez azt jelenti, hogy nem tekinthetők műszaki jellemzőnek például:

- a pusztán matematikai lépések (matematikai műveletek); a termék esztétikai jellemzői (szín, műszaki funkció nélküli forma stb. – tehát a formatervezésiminta-oltalom tárgykörébe eső formai kialakítások),
- az üzleti módszer lépései (pl. felkeresem, rábeszélem, eladom neki);
- játékszabály eljárási lépései (pl. játéktáblán milyen szabályok szerint lehet lépni a játéktáblákkal);
- fizikai műveletekhez nem kapcsolható számítógépi programok (pl. szövegfeldolgozó program karakterszámlálója);
- információk megjelenítésére vonatkozó intézkedések (pl. a zenei hangokat kottával vagy kézjelekkel jelölik, pl. menüsorban ikonokkal jelenítik meg a parancsokat stb.).

Bár a műszaki jelleg, illetve a műszaki jellemzők tételes meghatározását sehol nem fogjuk megtalálni, azonban ezeknek az indikátorai az ESZH esetjogában töredezetten, de fellelhetők. Az ilyen indikátorokat a Módszertani útmutató elsősorban a szabadalmazható találmányok és az azok köréből kizárt alkotások fogalmának tárgyalása kapcsán részletezi (GL C-III, 2.), és lényegében a fent felsorolt kizárt alkotások műszaki jellegét megalapozó lehetséges műszaki jellemzőkre ad számos példát. Ebből közvetlenül nyerhetünk egy példálózó jellegű, pozitív felsorolást, hogy mi minősül műszaki jellemzőnek.

A Módszertani útmutató másik fontos, idevágó része a feltalálói tevékenység vizsgálati szempontjaival foglalkozó fejezet – amely a műszaki jelleg gyakorlati jelentőségére világít rá.

A találmány, illetve az arra vonatkozó igénypont egyaránt tartalmazhat műszaki és nem műszaki jellemzőket, amelyeket együttesen kell figyelembe venni annak meghatározására, hogy a találmány nincs-e kizárva a szabadalmi oltalomból az ESZE 52. cikk (2) bekezdése alapján. Ezzel szemben a feltalálói tevékenység vizsgálatánál a T641/00 Fellebbezési Tanácsi döntés értelmében figyelmen kívül kell hagyni azokat az igényponti jellemzőket, amelyek sem önmagukban, sem más jellemzőkkel közösen nem járulnak hozzá a találmány műszaki jellegéhez. Ilyen helyzet állhat fenn például olyan jellemzők tekintetében, amelyek csak egy nem műszaki feladat megoldásához járulnak hozzá, például a megoldandó feladat a szabadalmazhatóság köréből kizárt területre esik (üzleti módszer, esztétikusabb külső stb.).⁶

Az ESZH korábbi joggyakorlata nemcsak a feltalálói tevékenység vizsgálatakor különböztette meg a technika állásához képest új és nem új jellemzőket, hanem az alkotást eleve csak akkor minősítette találmánynak az ESZE 52. cikk (1) bekezdése értelmében, ha az új jellemzők nem estek kizárólag az ESZE 52. cikk (2) bekezdésében kizárt tárgykörbe – ez volt az ún. „*contribution approach*” (megkülönböztető jellemzők szemlélete). Ezt a megkülönböztetést azonban a T931/95 döntés az ESZE, különösen az ESZE 52. cikke alapján mindennemű alapot nélkülözőnek találta, és ezzel megfordította az újdonság mint előkérdés és a találmánynak minősülő alkotás vizsgálatának sorrendjét. Így a „találmányokkal” szemben támasztott kritérium enyhült, hiszen kizárólag azt szabad nézni, hogy az alkotás egésze mint olyan nincs-e kizárva a találmányok köréből – vagyis az egyes jellemzők újdonságára való tekintet nélkül kell vizsgálni azok műszaki jellegét. Ebből kifolyólag a jelenlegi joggyakorlat a feltalálói tevékenység vizsgálatának kérdéskörében gondoskodik arról, hogy a technika állásához képest kizárólag nem műszaki jellegű kontribúciót nyújtó találmányok ne részesülhessenek szabadalmi oltalomban.

4.3.2.

A MSZH Módszertani útmutatója még a korábbi európai joggyakorlatot tükrözi. A MSZH elsőként azt vizsgálja, hogy a szabadalmi igény nem olyan szellemi alkotásra vonatkozik-e, amely a tárgyánál fogva eleve nem minősül találmánynak az Szt. 1. § (2) bekezdése értelmében [ez utóbbi egy az egyben megfelel az ESZE 52. cikk (2) bekezdésének]. A Módszertani útmutatóban a következő kifejtést olvashatjuk:

„Ha a vizsgált megoldás megkülönböztető jellemzői között legalább egy műszaki jellemző van, akkor a vizsgált megoldás (a szabadalmi igény tárgya) találmány. Ha viszont a megkülönböztető jellemzők kizárólag nem műszaki intézkedések, akkor ezek nem jelentenek változást

⁶ Features which cannot be seen to make any contribution, either independently or in combination with other features, to the technical character of an invention are not relevant for assessing inventive step (see T 641/00, OJ 7/2003, 352). Such a situation can occur for instance if a feature only contributes to the solution of a non-technical problem, for instance a problem in a field excluded from patentability (see T 931/95, OJ 10/2001, 441). (GL C-IV, 11.7.2)

a technika állásához tartozó (közös) jellemzőkkel meghatározott termékben vagy eljárásban, így a szabadalmi igény tárgya nem minősül találmánynak.”

Vagyis a magyar joggyakorlat egyértelműen a technika állásához képest új (megkülönböztető) jellemzők körében követeli meg a műszaki jelleget ahhoz, hogy egyáltalán találmányról lehessen beszélni.

Az újdonság és a találmánynak minősülő alkotás vizsgálatának sorrendje a T931/95 döntésben feszegetett jogelvi kérdésen túl (ti. a szabadalmi bejelentést azon az alapon kell-e elutasítani, hogy az alkotás nem minősül találmánynak, vagy azon az alapon, hogy nem alapul műszaki intézkedésben megnyilvánuló feltalálói lépésen) inkább praktikus szempontokat szolgál. Az ESZE 63. szabálya értelmében az ESZH nem végzi el a kutatást, vagy részleges kutatási jelentést ad ki, amennyiben a szabadalmi bejelentés összes, illetve néhány szabadalmi igénypontja olyan mértékben nem felel meg az ESZE rendelkezéseinek, hogy az lehetetlenné teszi az érdemleges kutatást. Az ESZH Módszertani útmutatója pontosítja, hogy mikor tekinti az érdemleges kutatás elvégzését kivitelezhetetlennek, megállapítva, hogy többek között a találmánynak nem minősülő alkotásokra nézve nem tartja a technika állását kutathatónak.⁷ Az ESZH számára tehát nem célszerű az újdonság szempontjait belekeverni a találmányok köréből kizárt alkotások kérdésébe, hiszen a kutatás csak a találmányokon értelmezett.

Ezzel szemben az Szt. alapján a MSZH-nak nincs lehetősége ezen az alapon megtagadni a kutatást, így a magyar eljárásban nincs gyakorlati jelentősége, hogy a MSZH az alkotás mint találmány kérdésében az újdonságkutatás elvégzése előtt vagy azt követően dönt.

A MSZH a műszaki jelleg és műszaki jellemzők meghatározatlansága terén sem követi az ESZH gyakorlatát. A MSZH Módszertani útmutatója mind a hivatali elbírálók, mind a bejelentők és képviselők számára biztos támpontot nyújt e kulcsfontosságú fogalmak értelmezéséhez:

„Műszaki jellemzők azok, amelyek emberi közrehatással létrejövő fizikai, kémiai vagy biológiai folyamatokat, illetve struktúrákat határoznak meg, és amelyek fizikai, kémiai, biológiai hatásaikkal vesznek részt a kitűzött feladat megoldásában. Műszaki jellemzők általában szerkezetre, kialakításra, elrendezésre vonatkozó jellemzők, anyag- és állapotjellemzők, az ipari műveletek, környezeti feltételek, közreható eszközök jellemzői. Nem műszaki jellemzők állatában a szellemi úton végrehajtható műveletek, valamint az olyan intézkedések, amelyek a termékben csak szellemi úton elsajátítható értékváltozást hoznak létre, vagyis kizárólag az információtartalom vagy az esztétikai tartalom megváltozását eredményezik.” (MSZH MŰ III. fejezet, 2.2)

⁷ In relation to searches carried out for European patent applications, the subject-matter listed in Rule 39.1 PCT may be considered under the EPC either not to be susceptible of industrial application (Art. 57) or, to the extent to that the European patent application relates to that subject-matter as such, to be excluded from patentability under Art. 52(2) and (3), or to constitute an exception to patentability under Art. 53(b) and (c), the claims are not searched in as far as they relate to such subject-matter. (GL. B-VIII, 1)

Bár ilyen vagy hasonló meghatározás az ESZH Módszertani útmutatójában nem található, azonban az ott lefektetett elvekkel, bemutatott példákkal tökéletesen összhangban van, ezért elmondhatjuk, hogy ami a fenti definíció alapján műszaki jellemzőnek minősül a MSZH előtti eljárásban, azt az ESZH is műszaki jellemzőnek tekintené.

4.4. A műszaki jelleg követelményének beillesztése a döntési modellbe

Az előző pontban látottak alapján térjünk most vissza a feltalálói lépés vizsgálatához, amit a következő kérdéssorozatra alapítottunk:

1. Új-e a találmány a technika állásához képest?
2. Ha új, akkor miben (milyen megkülönböztető jellemzőben) tér el a *legközelebbi* technika állásától?
3. Milyen műszaki hatása van a megkülönböztető jellemzőnek?
4. Milyen objektív műszaki problémát old meg a megkülönböztető jellemző?
5. Felismerhette-e a szakember az objektív műszaki problémát?
6. Ha a szakember felismerhette az objektív műszaki problémát, találhatott-e a technika állásában útmutatást a probléma kiküszöbölésére?
7. Ha található a technika állásában útmutatás a műszaki probléma leküzdésére, akkor vajon azt a szakember megpróbálná-e, és képes lenne-e a kitűzött cél érdekében implementálni?

Lássuk, hova lehet beilleszteni a műszaki jelleg abszolút és relatív követelményét. Abszolút követelmény alatt az ESZE 52. cikk (2) bekezdésére alapított előzetes vizsgálatot értjük, amelynél az egyes jellemzők újdonságára való tekintet nélkül nézzük, hogy van-e az alkotásnak *bármilyen* műszaki jellege. Ez a T931/95 döntés értelmében az újdonságvizsgálatot is megelőző előkérdés, tehát a fenti kérdéssorozatban nulladik lépésként tárgyalhatjuk.

0. Nincs-e az alkotás kizárva a szabadalmazható találmányok köréből az ESZE 52. cikk (2) bekezdése alapján?

Az előzőekben láttuk, hogy az ESZH joggyakorlata szerint egyetlen műszaki jellemző is elégséges a találmány műszaki jellegének biztosításához. Tehát az előkérdésre adott eldöntendő állítás így hangzik:

Z0 = „A találmánynak van műszaki jellemzője.”

A Z0 állítás pozitív értékelése (Z0 – i) azt jelenti, hogy a találmány kielégíti a műszaki jelleg abszolút követelményét.

A műszaki jelleg relatív követelménye abban nyilvánul meg, hogy a találmánynak a legközelebbi technika állásához képest legalább egy megkülönböztető *műszaki* jellemzővel kell rendelkeznie. Ezt a kérdést nyilván a 2. lépésben érdemes tárgyalni, amikor amúgy is megadjuk a megkülönböztető jellemzőt. Ennek megfelelően módosítjuk a 2. kérdést:

2. *Ha új, akkor **műszaki** jellegű megkülönböztető jellemzőben tér-e el a legközelebbi technika állásától?*

Elég egyetlen megkülönböztető műszaki jellemzőt találni a legközelebbi technika állásához képest, de nyilván több ilyen is tartalmazhat a vizsgált igénypont. A 2. ponthoz tartozó, a hatóság által értékelendő állítás a következő lehet:

Z2 = „A találmánynak van műszaki jellegű megkülönböztető jellemzője a legközelebbi technika állásához képest.”

A feltalálói tevékenység vizsgálata csak abban az esetben folytatódik, ha a Z2 állítást a hatóság igaznak fogadja el (Z2 – i). Ellenkező esetben a találmány nem tesz eleget a feltalálói tevékenység követelményének (ettől még találmánynak minősül, hiszen a Z0 állításra pozitív válasz született).

Ebből egyben az is látszik, hogy ha akár a hatóság, akár egy kontradiktórus eljárás során egy ellenérdekű fél talál olyan anterioritást, amelyhez képest a találmány csak nem műszaki jellemzőkben tér el, akkor a találmány nem alapul feltalálói tevékenységen.

Értelemszerűen a további lépésekben is ezt a megkülönböztető műszaki jellemzőt vizsgáljuk.

A rend és a teljesség kedvéért az 1. lépés szerinti vizsgálatot, vagyis az újdonság követelményét is felírhatjuk eldöntendő állítás formájában:

Z1 = „A találmány új.”

A fenti állításokat is figyelembe véve a feltalálói tevékenység meghatározásánál a kérdés-sorozat és az ahhoz kapcsolódó állítássorozat a következő:

0. *Nincs-e az alkotás kizárva a szabadalmazható találmányok köréből az ESZE 52. cikk (2) bekezdése alapján?*

Z0 = „A találmánynak van műszaki jellemzője”

1. *Új-e a találmány a technika állásához képest?*

Z1 = „A találmány új.”

2. *Ha új, akkor **műszaki** jellegű megkülönböztető jellemzőben tér-e el a legközelebbi technika állásától?*

Z2 = „A találmánynak van műszaki jellegű megkülönböztető jellemzője a legközelebbi technika állásához képest.”

3. *Milyen műszaki hatása van a megkülönböztető jellemzőnek?*

Z3 = „A műszaki jellegű megkülönböztető jellemző egy műszaki hatása, hogy ... (a jogosult állítása).”

4. *Milyen objektív műszaki problémát old meg a megkülönböztető jellemző?*

Z4 = „Egy lehetséges objektív műszaki probléma, amelyet megold a műszaki jellegű megkülönböztető jellemző az, hogy ... (a jogosult állítása).”

5. *Felismerhette-e a szakember az objektív műszaki problémát?*

Z5 = „A szakember felismerhette az objektív műszaki problémát.”

6. *Ha a szakember felismerhette az objektív műszaki problémát, találhatott-e a technika állásában útmutatást a probléma kiküszöbölésére?*

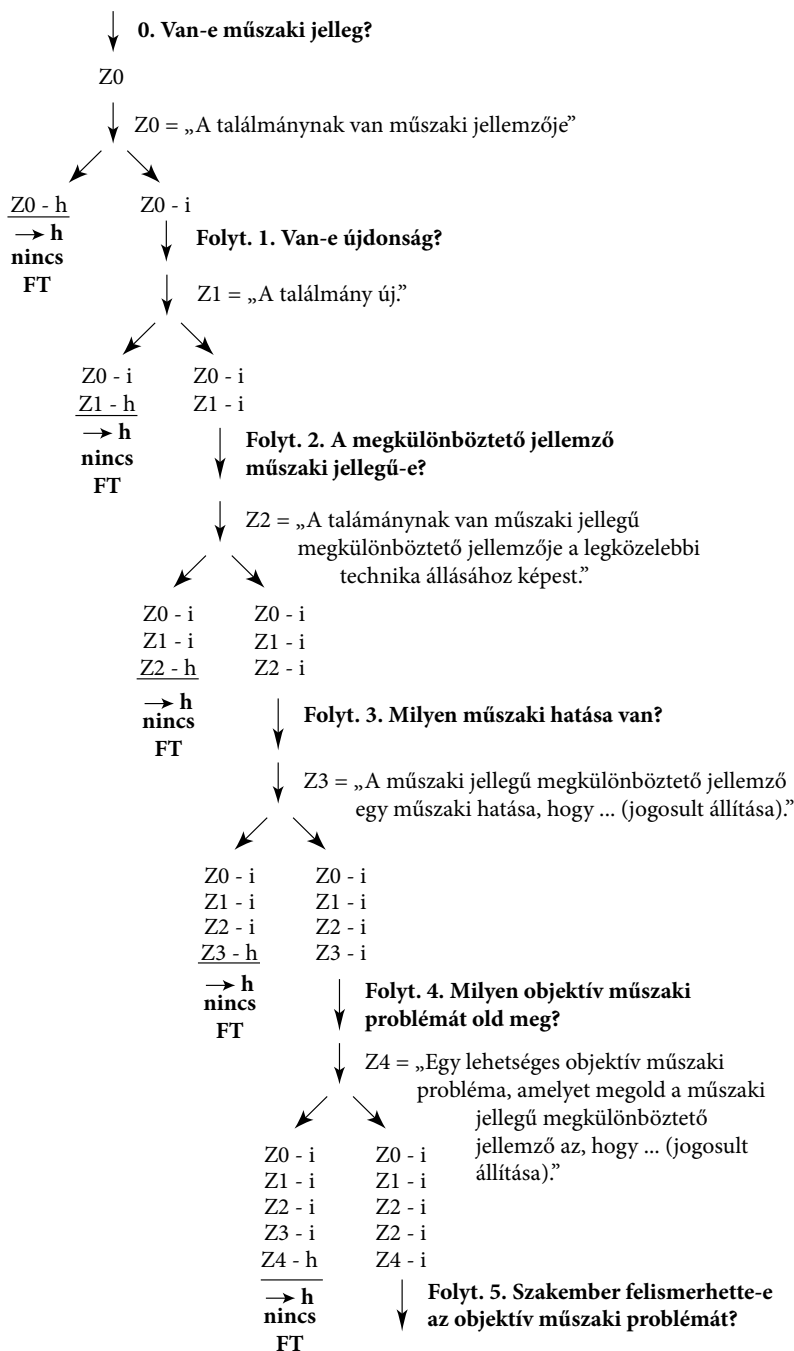
Z6 = „Létezik a technika állásában útmutatás az objektív műszaki probléma leküzdésére.”

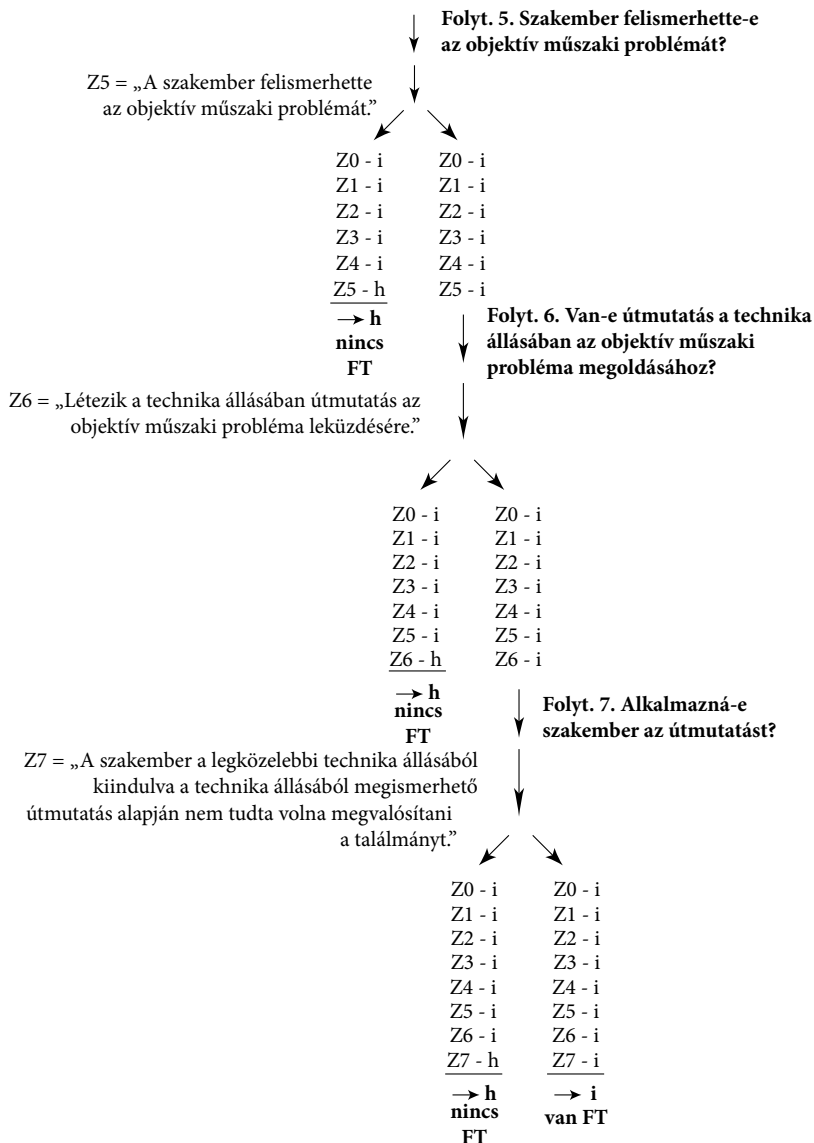
7. *Ha található a technika állásában útmutatás a műszaki probléma leküzdésére, akkor vajon azt a szakember megpróbálná-e, és képes lenne-e a kitűzött cél érdekében implementálni?*

Z7 = „A szakember a legközelebbi technika állásából kiindulva a technika állásából megismerhető útmutatás alapján nem tudta volna megvalósítani a találmányt.”

Mint látható a kérdés nem feltétlenül eldöntendő jellegű, azonban a tisztázásához megfogalmazott állítás igazságtartalmának értékelése mindig igaz vagy hamis.

Ez alapján a teljes döntési fa a következőképpen néz ki.

Ezzel áttekintettük a feltalálói tevékenység megítélésének tipikus (és az ESZH gyakorlatában szinte kizárólagos) folyamatát egyszerű döntési lépések sorozataként.

5. Kitekintés

A jelen tanulmányban az igénypontok jogi relevanciájának két fontos aspektusával, az újdonság és a feltalálói tevékenység megítélésében betöltött szerepével foglalkoztunk. Ezenkívül további fontos kérdéskörök is szorosan kötődnek az igénypontok vizsgálatához. Annak eldöntése, hogy mi tartozik a technika állásához, olyan fontos előkérdést vet fel, mint a szabadalmi bejelentés (vagy szabadalom) elsőbbségének elismerhetősége. A szabadalmazhatósági akadályként felhozott technika állásához tartozó anterioritások fényében gyakran szükségessé válik az igénypontok módosítása, szűkítése. Ehhez elengedhetetlen a módosítások elfogadható körének és a tiltott, ún. bővítő értelmű módosítások körének pontos ismerete. A szabadalmi oltalom terjedelmét, illetve a szabadalombitorlás megvalósulását szintén az igénypontok határozzák meg. Ezekre és egyéb az igénypontok vizsgálatához köthető kérdésekre a cikksorozat következő részeiben fogunk részletesen kitérni.

Irodalom

Albert Ballester Rodès, Sabine Demangue, Christos Dimopoulos, Barbara Dobrucki, Jane Osbeldiston, Chrysoula Pentheroudakis, Yvonne Podbielski, Jérôme Serre (ed.): Case Law of the Boards of Appeal of the European Patent Office, Fifth Edition. EPO, 2006.

Ficsor Mihály: Tízéves szabadalmi törvényükről, I. rész. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 1. sz. 2006. február.

Ficsor Mihály: Tízéves szabadalmi törvényükről, II. rész. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 2. sz. 2006. április.

Kacsuk Zsófia: Az európai elsőbbségi jog elemzése az Európai Szabadalmi Hivatal joggyakorlatának tükrében – avagy hogyan igényeljük a serpenyő elsőbbségét műanyag pohárra? Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf. 6. sz. 2008. december.

Dr. Palágyi Tivadar: A szabadalmazhatóság megítélése az Európai Szabadalmi Hivatal joggyakorlatában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 107. évf. 2. sz. 2002. április.

Pokol Béla: Társadalomtudományi trilógia. Szociológiaelmélet, jogelmélet, politikaelmélet. Internetes előadások, Telemedia Network Bt., 2008.

Derk Visser (ed.): The Annotated European Patent Convention, 16th revised edition. Updated till 15 November 2008. H. Tel Publisher, 2008.

Guidelines for Examination in the European Patent Office. European Patent Office, 2007.

Ancillary Regulations to the European Patent Convention. European Patent Office, 2007.

Revision of the European Patent Convention (EPC 2000), Synoptic presentation EPC 1973/2000 – Part I: The Articles. EPO Official Journal, Special Ed. 4, 2007.

Revision of the European Patent Convention (EPC 2000), Update of decision of the President and notices from the European Patent Office of relevance to patent practitioners. EPO Official Journal, Special Ed. 3, 2007.

A szabadalmi ügyintézés módszertani útmutatója (1. sz. frissítés). Magyar Szabadalmi Hivatal, 2001.

Felhasznált ESZH-döntések: T931/95, T641/00, T258/03; forrás: Search the boards of appeal decisions database; <http://www.epo.org/patents/appeals/search-decisions.html>

Dr. Palágyi Tivadar

A SZABADALMI REFORMMOZGALOM ÉS A BÍRÓI GYAKORLAT VÁLTOZÁSA AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN AZ UTÓBBI KÉT ÉVTIZEDBEN

A New York Timesban 1967-ben megjelent egy cikk, amely szembeállította a feltalálói (*first to invent*) rendszert a bejelentői (*first to file*) rendszerrel, és hivatkozott egy kormánytisztviselőre, aki szerint az Egyesült Államoknak át kellene térnie az utóbbira. Az azóta eltelt több mint négy évtized alatt számos kísérlet történt a szabadalmi rendszer korszerűsítésére, de az áttérés még mindig nem történt meg.

Az alábbiakban az elmúlt két évtized szabadalmi reformtörekvéseit és a szabadalmi joggyakorlatot jelentős mértékben befolyásoló néhány bírói döntést tárgyaljuk meg.

Az 1992-es „Szabadalmrendszer-harmonizálási törvény” (Patent Systems Harmonization Act) tervezete nem vezetett konkrét eredményre.

Az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala (United States Patent and Trademark Office, USPTO vagy PTO) 1996 februárjában a szoftvertárgyú szabadalmi bejelentések vizsgálatára vonatkozó irányelveket adott ki, amelyek kimondják, hogy az ilyen tárgyú bejelentés vizsgálatát nem szabad azzal kezdeni, hogy megállapítják: egy igénypont matematikai algoritmusra vonatkozik-e. Így megszűnt az ilyen tárgyú bejelentéseknek nem szabadalmazható találmányokként való kezelése.

A szoftvertárgyú találmányok vizsgálata során tehát már nem az volt az alapkérdés, hogy a szoftver szabadalmazható-e, hanem az, hogy az adott szoftvertalálmány új, hasznos és nem kézenfekvő-e, és a bejelentés a találmányt olyan módon írja-e le, hogy annak alapján szakember meg tudja azt valósítani.

Ezzel az Egyesült Államokban a szoftvertárgyú szabadalmak terén új időszak kezdődött, amit az ilyen tárgyú engedélyezett szabadalmak számának exponenciális növekedése, valamint a Szövetségi Fellebbezési Bíróság (*Court of Appeals for the Federal Circuit*, CAFC) két, 1998. évi, szoftverpárti döntése jelez. Az utóbbi döntések megállapítják, hogy a szoftver, valamint az üzleti módszerek az Amerikai Egyesült Államok szabadalmi törvényének 101. szakasza alapján szabadalmazható tárgyat képeznek. 1999 januárjában az egyik ilyen döntés ellen a Legfelsőbb Bírósághoz benyújtott fellebbezést elutasították, ami a szoftverek szabadalmazhatóságáért folyó harc végét jelzi.

Ez a harc a '60-as évek közepén kezdődött, amikor a szabadalmi rendszer felülvizsgálatára létrehozott elnöki bizottság az amerikai szabadalmi törvény olyan módosítását javasolta, hogy az zárja ki a számítógépprogramok szabadalmazhatóságát. Ezt a javaslatot a Kongresszus soha nem fogadta el, de a hivatali elővizsgálók a gyakorlatban a magukévá tették.

Az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala 1998 februárjában az Open Market Inc. számára szabadalmat engedélyezett egy 1994-ben benyújtott szabadalmi bejelentés alapján, amely az interneten keresztül történő árurendelés egy sajátos módszerére vonatkozott. A szabadalom széles körben ismertté vált, mert az ún. „vásárlókártya-eljárást” védte, amely számos kereskedelmi weboldal közös vonása, de heves vitát váltott ki, mert úgy tűnt, hogy kézenfekvő ötlet szabadalmazását tette lehetővé, és tisztességtelen módon avatkozott be a piaci viszonyokba.

Másrészről a találmány azért tűnhetett kézenfekvőnek az adott terület szakembere számára a szabadalom engedélyezésének időpontjában, vagyis négy évvel a bejelentés benyújtása után, mert a találmány szerinti technológiák területén az általános tudásszint rendkívül gyorsan növekedett.

1996. január 1-jétől 1999. augusztus 10-éig az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala 570 olyan szabadalmat engedélyezett, amelynek címében szerepel a „szoftver” szó, és ez közel 50%-kal több, mint a megelőző húsz évben engedélyezett ilyen tárgyú szabadalmak száma.

A Képviselőház 1999. augusztus 3-án elkezdte a szabadalmi törvény módosítására, valamint a szabadalmi hivatal átszervezésére vonatkozó törvényjavaslat vitáját, amelynek során kiderült, hogy a Jogi Bizottság által jóváhagyott változat számos módosításon ment keresztül. Végül a Képviselőház a törvényjavaslatot 1999. november 18-án, a Szenátus pedig november 19-én hagyta jóvá, és Clinton elnök november 29-én írta alá.

A hivatal 1999. november 10-én kinevezett vezetője, Q. Todd Dickinson egy 1999. november 22-i nyilatkozatában kijelentette, hogy a feltalálóvédelmi törvénynek (*American Inventors Protection Act*) nevezett szabadalmi reformcsomag törvénybe iktatása a szabadalmi törvény 1952. évi alapvető módosítása óta a legfontosabb szabadalomjogi változást jelenti. Az új törvénynek a szabadalmi törvény módosítására vonatkozó főbb rendelkezései a következők.

a) Csökkentették a szabadalmi illetékeket. Így pl. az első fenntartási illeték 940 USD-ről 830 USD-re csökkent.

b) Lehetővé vált az oltalmi idő meghosszabbítása olyan szabadalmak esetében, amelyek engedélyezése a szabadalmi hivatal elővizsgálati eljárásának elhúzódása, interferenciaeljárás vagy fellebbezés miatt késett. Ilyen ok például, ha egy bejelentés benyújtási napját követő 14 hónapon belül nem adják ki az első végzést.

c) Az olyan szabadalmi bejelentéseket, amelyeket külföldön is benyújtottak, a benyújtás napjától számított 18 hónap eltelte után közrebocsátják. Az erre vonatkozó törvény 2000. november 29-én lépett hatályba, és ettől az időponttól kezdve az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatalánál benyújtott szabadalmi bejelentéseket a legkorábbi bejelentési naptól számított 18 hónap elteltével közrebocsátják, kivéve az alábbi eseteket:

- a bejelentés már nem függ, mert ejtették, szabadalmat adtak rá, vagy befejezték az elővizsgálatát;
- a bejelentés nemzetbiztonsági okból titkos;
- a bejelentés ideiglenes;
- a bejelentés mintára vonatkozik;
- a bejelentés újbóli engedélyezésre vonatkozik; vagy
- a bejelentő a bejelentés benyújtásakor kérte, hogy bejelentését ne publikálják, és bizonyítja, hogy bejelentése tárgyát nem fogják külföldön publikálni.

d) A körzeti bíróságok (*district courts*) előtt folyó peres ügyek számát csökkenteni fogják azáltal, hogy harmadik felek kérésére *inter partes* eljárásban lehetőség lesz szabadalmak újbóli vizsgálatának lefolytatására.

e) Új szabadalmi bejelentések elektronikus úton is benyújthatók.

f) A hivatal vezetőjének nemrég megváltoztatott „director” címét visszaállították „commissioner”-re.

g) A szabadalmi törvény 102(e) szakaszában törölték a PCT-bejelentések újdonságrontó hatására vonatkozó részt. Így a módosított szöveg szerint az angol nyelven publikált PCT-bejelentések alapján engedélyezett amerikai szabadalmak újdonságrontási szempontból számításba jövő dátuma (*prior art date*) a nemzetközi közrebocsátás napja.

h) A hivatalt „teljesítményalapon működő” hivatallá szervezik át, amelyet továbbra is a Kereskedelmi Minisztérium felügyel, de ügyvitelét és adminisztrációját nagyobb hatáskörrel ellenőrzi a hivatal vezetése. Ennek a rendszernek az alátámasztására a törvénytervezet idősebb hivatali szakemberekből olyan „igazgatótanács” felállítását írja elő, amely egy helyettes vezetőt, továbbá szabadalmi igazgatót és egy védjegyigazgatót is magában foglal. A helyettes vezetőt az elnök, míg a szabadalmi és a védjegyigazgatót a kereskedelmi miniszter nevezi ki öt év időtartamra. Ennek az elvnek a háttérében az a szándék áll, hogy a két utóbbi személy kinevezését mentesítsék politikai szempontoktól, vagyis ezekre a posztokra olyan személyek kerülhessenek, akiknek megfelelő igazgatási gyakorlatuk van.

Az új törvény a) és b) pontja 2000. május 29-én, többi pontja 2000. november 29-én lépett hatályba.

A Szövetségi Fellebbezési Bíróság 2000. november 29-én a *Festo v. Shoketsu Kinzoku Kogyo Kabushiki Co.*-ügyben új szabályokat állapított meg az elővizsgálati eljárás lefolytatásának a szabadalom oltalmi körére gyakorolt korlátozó befolyásával (*Prosecution History Estoppel*, PHE) kapcsolatban.

Az amerikai szabadalmi jogban az ekvivalencián (*Doctrine of Equivalents*) lehetővé teszi, hogy egy szabadalom oltalmi körét az igénypontok szövegénél tágabban értelmezzék. A PHE gátolja az oltalmi kör kiterjesztését, mert a szabadalmas nem állíthatja, hogy a szabadalom oltalmi köre olyan tárgyra is kiterjed, amelyről az elővizsgálati eljárás során lemondott. A fenti bírósági döntés szerint ilyen befolyással kell számolni, amikor egy igénypont

megváltoztatása azért történik, hogy a bejelentő a technika állásának figyelembevételével biztosítsa a szabadalmazhatóságot.

A bíróság szerint ilyen befolyás nemcsak akkor forog fenn, amikor a bejelentő a technika állásától való elhatárolás miatt módosítja a leírást, hanem minden olyan módosítás esetében is, amelynek az a célja, hogy a szabadalmazás bármilyen követelményének eleget tegyen, ideértve az önkéntes módosításokat is, amilyen például az „előzetes módosítás” (*preliminary amendment*). Ennek megfelelően a bejelentés benyújtása után eszközölt minden módosítás, amely a törvényes követelmények kielégítését célzó bármilyen okból szűkíti egy igénypont oltalmi körét, PHE-t képez a módosított igénypontelem vonatkozásában (de a módosítatlan igénypontelemekre nézve nem). Ebből következik, hogy a módosított igénypontelemre nem alkalmazható az ekvivalencián, ha PHE forog fenn.

A Festo-döntésből következik, hogy azoknak a külföldi bejelentőknek, akik PCT-úton nyújtanak be külföldi elsőbbségre alapozott amerikai bejelentést, célszerű figyelembe venniük az alábbi megfontolásokat.

- Az olyan PCT-bejelentéseket, amelyekben az Amerikai Egyesült Államokat is megjelölik, előnyös angol nyelven benyújtani, mert az ilyen nemzetközi bejelentések közrebocsátási irata a PCT-bejelentés nemzetközi bejelentési napjától újdonságrontó hatású.

- Az amerikai szabadalmi bejelentéseket minél többféle oltalmi körű igénypontból összeállított igénypontosorozattal célszerű benyújtani.

- Az amerikai bejelentés benyújtásakor kerülni kell az előzetes módosítás (*preliminary amendment*) kérelmezését annak érdekében, hogy elkerüljük a Festo-ügyben hozott ítéletről esetleg származó káros hatásokat.

- Egy nemzetközi bejelentés elsőbbségét igénylő amerikai bejelentést célszerű a PCT-bejelentés folytatásaként (*continuation of the PCT-application*) benyújtani az amerikai joggyakorlatnak megfelelő igénypontokkal. A folytatólagos bejelentésre engedélyezett szabadalmat ugyanis a szabadalmi törvény 102(e) szakasza alapján vizsgált újdonság szempontjából a korábbi nemzetközi bejelentésben igényelt elsőbbség illeti meg, míg a nemzeti szakasz megindítása után benyújtott bejelentés alapján engedélyezett szabadalom csak az amerikai nemzeti szakasz megindítási napjának elsőbbségét élvezve a 102(e) szakasz szerinti újdonság elbírálásakor. (Ez az utóbbi szakasz lényegileg azt mondja ki, hogy nem új egy találmány, ha már leírták egy olyan szabadalomban, amelyre vonatkozó bejelentést egy másik személy az Egyesült Államokban már benyújtott mielőtt a találmányt a bejelentő feltalálta.) Ebből következik, hogy egy nemzetközi bejelentés nemzeti szakaszának megindítására rendelkezésre álló, az elsőbbség napjától számított harminc hónap határidő igénybevétele helyett az Egyesült Államokban előnyösebb lehet folytatólagos bejelentést benyújtani.

A Képviselőház 2001. szeptember 5-én a megadott szabadalmak újbóli vizsgálatára vonatkozó törvényjavaslatot fogadott el. A korábbi törvény szerint egy újbóli vizsgálatra vonatkozó kérelmet a hivatal akkor köteles elfogadni, ha a kérelmező által megnevezett nyomtatvány (szabadalom vagy kinyomtatott közlemény) a szabadalom bármelyik igénypontjával

kapcsolatban „lényeges új szabadalmazási kérdést” vet fel. A törvényjavaslat szerint „egy lényeges új szabadalmazási kérdés meglétét nem zárja ki az a tény, hogy a megnevezett szabadalmat vagy kinyomtatott közleményt a hivatal korábban már megnevezte vagy figyelembe vette”.

A PTO 2002. július 5-én közreadta a XXI. századra vonatkozó stratégiai tervét, amely tartalmazta a hivatal által 2008-ig elérni kívánt célokat.

A szabadalmi ügyek intézésében tervezett legfontosabb változás, hogy külön kívánják választani a bejelentési és a vizsgálati illetéket, ami lehetővé teszi a bejelentők számára, hogy a legkorábbi amerikai bejelentési naptól számított 18 hónapot követő közrebocsátásig elhalasszák a bejelentés vizsgálatát.

Tervezték az igénypontok számának növekedésével arányosan növekvő igénypontilletékek bevezetését is.

A PTO új vezetője, James Rogan egy 2002. október 15-én tartott beszédében kijelentette: nem lát okot arra, hogy az Egyesült Államok áttérjen a feltalálói rendszerről a bejelentői rendszerre. Ugyanakkor elismerte, hogy az Egyesült Államok az egyetlen ország a világon, amely ragaszkodik ehhez a rendszerhez. Ennek ellenére arra a kérdésre, hogy nem kellene-e az amerikai szabadalmi rendszert hozzáigazítani a nemzetközileg elfogadotthoz, ezt válaszolta: „Nem látom a politikai akaratot a változtatásra, és én sem látom ennek szükségességét.”

A korábbi elnök, Todd Dickinson fontosnak tartotta a kutatási munka megosztását más hivatalokkal: „Az Európai Szabadalmi Hivatal számára más technika állása férhető hozzá, mint az amerikai hivatal számára; emellett olyan elővizsgálói vannak, akik több nyelvet is jól ismernek, és így könnyebben tudnak vizsgálatot végezni az angoltól eltérő nyelven.”

Bush elnök 2002. november 2-án aláírta a szellemi tulajdonra és a magas szintű műszaki megoldásokra vonatkozó 2002. évi törvénymódosítást. Az új törvény 150 millió dollárt irányzott elő a következő három évben a szabadalmi és védjegybejelentések elektronikus benyújtási rendszerének kidolgozására és fejlesztésére.

2003 októberében a Szövetségi Kereskedelmi Bizottság (*Federal Trade Commission*) kiadott egy jelentést az innováció elősegítése céljából (*To Promote Innovation: The Proper Balance of Competition and Patent Law and Policy*). Ez a jelentés a szabadalmi jog megváltoztatását javasolta több vonatkozásban. A jelentés egy szakértőkből álló tanács hároméves munkájának az eredményeit tükrözte; ezt a munkát a Kereskedelmi Minisztérium, a Szövetségi Légügyi és Űrhivatal (NASA), valamint több alapítvány és nagyvállalat szponzorálta.

A jelentés többek között megállapította, hogy a szabadalmi rendszer a '80-as és '90-es években „a szabadalmak oltalmi körének tágítása és megerősítése irányában változott”, és a szabadalmak száma a költségek növekedése ellenére fokozott mértékben nőtt. Felvetődött viszont az a kérdés, hogy a szabadalmak nem gátolják-e a kutatási tevékenységet.

A jelentés az alábbi ajánlásokat tartalmazta a XXI. század szabadalmi rendszere életképességének biztosítására és működésének javítására.

– Meg kell őrizni a nyitott, egységes és rugalmas szabadalmi rendszert, amelynek alkalmazkodnia kell az új technológiákhoz.

– Nagy figyelmet kell fordítani a nem kézenfekvőség követelményére. Olyan területeken, ahol kevés publikáció található – így az üzleti módszerek területén –, másmilyen módszert kell használni a technika állásának meghatározásához.

– Nyitott felülvizsgálati eljárást kell létrehozni. Ehhez a Kongresszusnak olyan módszert kell kidolgoznia, amely harmadik személyek számára lehetővé teszi a megadott szabadalmak érvényességének kétségbevonását.

– Növelni kell a PTO lehetőségeit, és további anyagi forrásokat kell biztosítani számára ahhoz, hogy új elővizsgálókat állíthasson munkába és azokat betanítsa, valamint ahhoz, hogy javítani lehessen az elektronikus feldolgozási rendszert.

– Biztosítani kell a szabadalmazott találmányok kutatási felhasználását anélkül, hogy a kutatót bitorlás miatt el lehessen marasztalni.

– Ki kell küszöbölni a bitorlási perek szubjektív elemeit. Bizonyos tényezők növelik a szabadalombitorlási viták költségeit, és csökkentik azok kimenetelének megítélhetőségét. Ilyen tényezők lehetnek például, hogy egy fél „szándékosan” bitorolt-e egy szabadalmat; hogy a szabadalmi leírás tartalmazza-e a találmány megvalósításának „legjobb módját”; és hogy egy feltaláló vagy egy szabadalmi ügyvivő „méltánytalan magatartást” tanúsított-e azáltal, hogy nem ismertette megfelelő módon a technika állását a szabadalmi bejelentés benyújtásakor.

– Tovább kell harmonizálni az Amerikai Egyesült Államok, Európa és Japán szabadalmi rendszerét a szabadalmi kutatások és vizsgálatok párhuzamosságának csökkentése, valamint a kutatási eredmények kölcsönös elismerése által.

A PTO 2004 januárjában közölte, hogy a szabadalmi törvény olyan módosítását készíti elő, amely szerint harmadik személyek – ideértve a generikusgyógyszer-gyártókat is – kétségbe vonhatják az új szabadalmak érvényességét a PTO adminisztratív jogászai előtt, így elkerülve a bíróságok előtti szabadalmi vitákat.

Az akkori rendszer szerint egy generikus cégnek meg kellett várnia, amíg egy gyógyszer szabadalmat beiktatnak az Élelmiszer- és Gyógyszerellenőrző Hatóság (*Food and Drug Administration*, FDA) nyilvántartásába (*Orange Book*), és csak ezt követően vonhatta kétségbe a szabadalom érvényességét peres úton, ami évekig tartó eljárást jelentett. Brigid Quinn, a PTO szóvivője mondta egy szenátusi meghallgatás után: „A szellemi tulajdon világában sokan vannak azon a véleményen, hogy annak az alapnak a szélesítése, amelyre hivatkozva kétségbe lehet vonni egy szabadalom érvényességét a szabadalmi hivatal előtt, a rendszer előnyére szolgálna. Úgy gondoljuk, hogy a tervezett rendszer gyorsabb és kevésbé költséges alternatívája a bírósági eljárásnak.”

A PTO javaslata a hivatal XXI. századi stratégiai tervének fontos részét képezte, amely új törvényt igényelt. A Nemzeti Akadémiák Nemzeti Kutatási Tanácsa (*National Academies' National Research Council*, NRC) sürgette a Kongresszust ilyen rendszabály elfogadására,

megjegyezve, hogy ez csökkentené a vállalatok bírósági költségeit, és a szabadalmi viták gyorsabb elintézését tenné lehetővé. E tanács egy 2004. április 12-én kiadott jelentése (*A Patent System for the 21st Century*) rámutott az amerikai szabadalmi rendszer hiányosságaira, és ismét javasolta a bejelentési rendszerre való áttérést. Ezt a javaslatot még további négy követte, azonban egyik sem talált általános elfogadásra.

A szabadalmi hivatal elnöke 2004. április 16-án a Kalifornia Egyetemen a szabadalmi jog reformjával kapcsolatos konferencián bejelentette, hogy az amerikai kormány egy új technológiai ipari munkacsoportot bízott meg tanácsadással, amelynek feladata, hogy segítsen a szabadalmi rendszert a műszaki innováció követelményeinek megfelelően átalakítani.

A Tudományos Akadémia Műszaki és Gazdaságtudományi Tanácsa, az Amerikai Szellemitulajdon-védelmi Törvény Társasága és a Szövetségi Kereskedelmi Bizottság 2005 februárjában San Joséban tartott ülést a szabadalmi reformbizottság javaslatainak megtárgyalására. Ezt az ülést márciusban Chicagóban és Bostonban, júniusban pedig Washingtonban követte hasonló összejövetel.

Az ülések célja volt, hogy olyan módosításokat javasoljanak a hatályos szabadalmi törvényben, amelyek azt hatékonyabbá, gyorsabbá és jobbá teszik. A megtárgyalt legfontosabb kérdések a feltalálói elvről a bejelentői elvre való áttérésre, az összes bejelentésnek 18 hónap eltelte után való publikálására és az engedélyezés utáni felülvizsgálatra vonatkoztak.

Az ülés résztvevői egyetértettek abban, hogy át kell térni az első feltaláló általi bejelentés rendszerére (*first-inventor-to-file system*).

Megállapodtak abban is, hogy a szabadalmazhatóság feltételeként szubjektív követelmények helyett objektív követelményekre kell áttérni, és ezért nem arra kell támaszkodni, hogy a benyújtáskor mit tudott a feltaláló, hanem arra, hogy mi volt ismert a köz számára.

Abban is egyetértettek, hogy az akkori publikációs rendszert úgy kell megváltoztatni, hogy 18 hónap után kötelező legyen az összes bejelentés publikálása.

Az engedélyezés utáni felülvizsgálatra a Berkeley Egyetem professzora, Bronwyn Hall szerint azért volt szükség, mert egyre nőtt a kétségbe vonható értékű szabadalmak száma, aminek a PTO túlterheltsége, a tapasztalt elővizsgálók hiánya, bizonyos műszaki területeken a technika állására vonatkozó adatbázisok nem kielégítő volta és a bírósági döntések színvonalának csökkenése volt az oka. Ezért kényes egyensúlyt kívántak teremteni annak érdekében, hogy bátorítsák a vitatható szabadalmak megtámadására vonatkozó készséget anélkül, hogy ez ösztönözne a szabadalomtulajdonosok zaklatására.

A résztvevők egyetértettek abban, hogy a fenti célok eléréséhez elengedhetetlen a szabadalmi hivatal adminisztrációjának segítése új elővizsgálók felvételével.

Ezzel egyidejűleg a Képviselőház bizottsága tervezet dolgozott ki a szabadalmi törvény módosítására, amelyben javasolták többek között az engedélyezés utáni felszólalás intézményének bevezetését, valamint szándékos bitorlás esetén a megnövelt kártérítés megszüntetését.

Az utahi Orrin Hatch szenátort 2005-ben hivatalosan kinevezték egy, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó új szenátusi albizottság vezetőjévé, és azt várták, hogy e megbízást felhasználja egy olyan javaslat benyújtására, hogy a szabadalmi törvény tegye lehetővé általános biológiai (*generic biologics*) találmányoknak a szabadalmaztatható találmányok körébe való beiktatását.

Egy Igazságügyi Szenátusi Bizottság 2005-től kezdve nyolc meghallgatást tartott a szabadalmi rendszer reformjáról, és közben mintegy 50 szakértőt hallgatott meg. Ilyen előzmények után a Képviselőház Igazságügyi Albizottságának vezetője, Lamar Smith 2005. június 8-án a Képviselőházban betervezte a 2005. évi szabadalmi reformtörvényt (*Patent Reform Act 2005*), amely az alábbi alapvető változtatásokat javasolta:

- áttérés a feltalálói elvről a bejelentői elvre,
- a legjobb megvalósítási mód kinyilvánítási követelményének eltörlése,
- a folytatólagos bejelentések korlátozása,
- az igénypontok számának korlátozása,
- az engedélyezés utáni felszólalás lehetősége,
- az újdonság feltételeinek korszerűsítése,
- a szándékos bitorlás próbájának megszigorítása,
- szabadalombitorlás eredményes bizonyítása esetén a bírói végzésre vonatkozó önműködő jog megszüntetése.

Az utolsóként említett változtatási javaslat háttérében az állt, hogy egyes iparágakban egyre több panasz hangzott el amiatt, hogy szabadalmi joggal rendelkező személyek számos esetben alaptalanul indítottak szabadalmi pereket. A szakmában teljesen új, rosszaló kifejezés honosodott meg a szabadalmi vitát alaptalanul provokáló személyekre, akiket angolul „patent troll”-oknak neveznek. Ezek a személyek egy vagy több szabadalommal rendelkeznek, de a szabadalmazott terméket nem gyártják, hanem ehelyett szabadalmi portfóliójukból úgy próbálnak hasznot húzni, hogy beperelnek kereskedelmi termékkláncsal rendelkező társaságokat. Az alperesek ilyen esetben súlyos kártérítésnek és olyan bírósági végzésnek nézhetnek elébe, amely tönkretetheti üzleti tevékenységüket, és gyakran komoly összegeket kell fizetniük a per megszüntetése érdekében még akkor is, ha a szabadalom kétes értékű. A törvény kritikusai szerint tehát egyes szabadalomtulajdonosok a meglévő jogi rendszert arra használták fel, hogy jogtalan hasznot húzzanak törvényes üzleti tevékenységet folytató cégektől és személyektől.

A folytatólagos és a részben folytatólagos bejelentések (*continuation and CIP applications*) benyújtására egy bejelentési családban nagyon szűk kör kivételével csupán egyetlen alkalmat kívántak biztosítani. (Az ilyen család az alapbejelentést és annak folytatólagos vagy részben folytatólagos bejelentéseit foglalja magában.)

Minden olyan ügy kapcsán, amelyben 2007. augusztus 21. előtt két vagy több folytatólagos bejelentést nyújtottak be, 2007. november 1-je után még egy folytatólagos bejelentést

lehetne benyújtani, ezzel megszüntetve azt a lehetőséget, hogy a szabadalom megadását CIP-bejelentések sorozatával akár egy évtizednél is hosszabb ideig el lehessen halasztani.

A megosztott bejelentést (*divisional application*) csupán egyetlen bejelentésre kívánták alapozni, nagyon szűk kör kivételével. Így a megosztott bejelentéseket annak az alapbejelentésnek a függősége alatt kellene benyújtani, amelyben a hivatal korlátozási felhívást adott ki, vagy kifogásolta a találmány egységességének hiányát. A javaslat elfogadása esetén olyan megosztott bejelentésből, amelynek az alapbejelentése már nem függ, nem lenne lehetőség további megosztott bejelentés benyújtására.

Egy szabadalmi bejelentés legfeljebb 5 független igénypontot és összesen legfeljebb 25 igénypontot tartalmazhatna. Ha egy 2007. november 1-jén függő bejelentés, amelyben még nem adtak ki hivatali végzést, 5-nél több főigénypontot és összesen 25-nél több igénypontot tartalmaz, a bejelentő az elővizsgálótól értesítést kap, és két hónapon belül vagy 5/25-re kell csökkentenie az igénypontok számát, vagy pedig be kell nyújtania egy „elővizsgálatot segítő dokumentumot” (*examination support document*, ESD).

Egy szabadalmi bejelentés kezdeti vizsgálatát csupán a független igénypontokra kívánták korlátozni, vagy olyan megjelölt igénypontokra, amelyek száma nem lehet több tíznél.

A törvénytervezet második meghallgatása után Smith képviselő megállapította, hogy számos javaslat – így többek között az engedélyezés utáni felszólalás, a bejelentői elvre való áttérés és a legjobb megvalósítási mód kinyilvánítási kötelezettségének eltörlése – széles körű támogatást kapott, míg az utolsóként említett javaslatot sokan elleneztek.

Ezeket a változásokat a PTO is támogatta, és azokat 2007 augusztusában publikálta a Szövetségi Nyilvántartásban (*Federal Register*). Az új szabályoknak 2007. november 1-jén kellett volna hatályba lépniük, de mint később látni fogjuk, ez nem következett be.

A hivatal 2006 augusztusában gyorsított vizsgálatra vonatkozó programot hirdetett meg olyan bejelentők számára, akik a hivatal bejelentésükkel kapcsolatban olyan részletes tájékoztatással látják el, amelynek alapján az elővizsgáló a bejelentésre 12 hónapon belül szabadalmat tud adni, vagy a bejelentést el tudja utasítani. Azok a bejelentések választhatók ki gyorsított vizsgálat céljára, amelyekkel kapcsolatban a bejelentő újdonságvizsgálatot végez, a hivatal számára rendelkezésre bocsátja az összes olyan anterioritást, amely közelről érinti a találmányt, és megmagyarázza, hogy mit tanít a technika állása, és attól találmánya miben különbözik.

A hivatal 2007 áprilisában engedélyezte az első szabadalmat a gyorsított vizsgálati program alapján. A nyomdafestékre vonatkozó szabadalmi bejelentést 2006. szeptember 29-én nyújtotta be a Brother International, és a szabadalmat a hivatal 2007. március 13-án engedélyezte.

A hivatal akkori elnöke, Jon Dudas egy szenátusi bizottsággal 2007 áprilisában folytatott megbeszélésen közölte, hogy eredményesen alkalmazzák a gyorsított vizsgálati programot. Az elnök többek között az alábbi kijelentést tette: „Biztosan tudjuk, hogy egy szabadalmat 12 hónap vagy rövidebb idő alatt meg lehet adni, ha rendelkezünk a szabadalmi bejelentő

által adott megfelelő tájékoztatással.” Az elnök kiemelte: rendkívül fontos, hogy az elővizsgálók már a vizsgálat kezdetén rendelkezzenek a lehető legjobb tájékoztatással.

A PTO 2007-ben a végrehajtási utasítás módosításával megváltoztatta a szabadalmi bejelentések benyújtásával egyidejűleg benyújtott előzetes módosításokkal (*preliminary amendments*) kapcsolatos eljárást. Ennek megfelelően ha egy előzetes módosítást olyan formában nyújtanak be, amely nem alkalmas publikálásra, a Kezdeti Szabadalmi Vizsgálatok Hivatala (*Office of Initial Patent Examination, OIPE*) felhívja a bejelentőt, hogy a módosítást publikálási célra használható formában nyújtsa be. A leírás módosításának egyetlen elfogadható új módja egy új leírás (*substitute specification*) benyújtása (ez nem vonatkozik az igénypontra). Ezért ha a bejelentő „előzetes módosítást” csatol benyújtáskor a leíráshoz, a PTO felhívást ad ki helyesbített bejelentési iratok benyújtására (*notice to file corrected application papers*), amelyben új leírás benyújtását írja elő.

A PTO 1997 óta arra ösztönzi a bejelentőket, hogy a nem ideiglenes szabadalmi bejelentéseket, valamint a folytatólagos és a megosztott bejelentéseket előzetes módosítás (*preliminary amendment*) nélkül nyújtsák be, és a kívánt változtatásokat az új bejelentés leírásának és rajzának részeként csatolják. Az előző bejelentés nyilatkozatának (*declaration*) másolata felhasználható a folytatólagos vagy a megosztott bejelentés benyújtásakor még akkor is, ha a folytatólagos vagy megosztott bejelentés leírása eltér a korábbi bejelentés leírásától, feltéve, hogy nem tartalmaz új anyagot.

A nemzetközi (PCT-) bejelentés nemzeti szakaszának megindításakor benyújtott előzetes módosítás nem része az eredeti kinyilvánításnak, mert a nemzeti szakaszban benyújtott bejelentés benyújtási időpontja a nemzetközi bejelentés napja, nem pedig a nemzeti szakasz megindításának napja. Ezért a szabadalmi bejelentés közrebocsátott leírása nem tartalmazza az ilyen módosítást.

A fentiek szerint tehát a 2007. évi szabálmódosításnak megfelelően a leírás előzetes módosítását nem publikálják önműködően, mert a hivatal új leírás benyújtását kívánja, amikor a bejelentő előzetes módosítással nyújt be egy bejelentést; ez az előírás nem vonatkozik az igénypontok megváltoztatására irányuló előzetes módosításra.

2007 áprilisában két szenátor, Patrick Leahy és Orrin Hatch két képviselővel, Howard Bermannel és Lamar Smith-szel együtt új szabadalmi törvény-tervezetet nyújtott be mind a Képviselőháznak, mind a Szenátusnak. (Hatch szenátor és Smith képviselő nevével már találkoztunk.) A 2007. évi Szabadalmireform-törvénytervezet (*Patent Reform Act 2007*) elnevezésű javaslatnak három fő pontja volt.

A tervezet elsősorban azt javasolta, hogy az Egyesült Államok térjen át a feltalálói elvről a bejelentői elvre. Ezt a legtöbb szabadalomtulajdonos és bejelentő helyeselte.

Másodszor egy európai stílusú felszólalási rendszer bevezetését javasolta, amivel csökkenteni kívánták a szövetségi kerületi bíróságokon lefolytatott költséges és időrabló pereskedések számát.

Harmadszor a törvénytervezet a bitorlással okozott kárhoz jobban közelítő kártérítéseket javasolt.

Az első reakciók szerint az új törvénytervezet jobb volt az előző három évben már benyújtott korábbi javaslatoknál, de számos pontja még kiegészítésre szorult. A szenátusban komoly vitákat folytattak a szabadalmi rendszernek a feltalálói elvről a bejelentői elvre való átállítása kapcsán.

A hivatal szabadalmi elővizsgálóinak egy csoportja 2007 szeptemberének első felében nyilvánosságra hozta azt a véleményét, hogy a jóváhagyásra váró szabadalmi reformjavaslattal nem értenek egyet, mert az nem egyeztethető össze a törvényes szabadalmazási eljárással. Az 5000-nél több tagot számláló a Szabadalmi Hivatal Szakembereinek Szövetsége (*Patent Office Professional Association, POPA*) által publikált nyilatkozat megállapítása szerint a tervezet „egy olyan veszélyes megállapítást tartalmaz, hogy a szabadalomkutatást gyakorlatilag külső cégekre bízánk, ami lehetővé tenné, hogy a hivatal bárki – akár külföldiek – számára kiadhasson kutatási munkát”.

A csoport azt kívánja, hogy a Kongresszus segítse elő a munka megtartását, biztosítson az elővizsgálók számára elegendő időt a bejelentések vizsgálatához, és a rendszer megváltoztatása helyett növelje az anyagi forrásokat. A csoport javasolja, hogy a törvénytervezet írja elő: a bejelentők szolgáltatassanak a hivatal számára olyan kutatási jelentést, amely tartalmazza a találmány tárgyát közelről érintő összes szabadalmi és nem szabadalmi irodalmat.

Sem a 2005. évi reformtörvény-tervezet, sem a 2007. évi törvénytervezet nem lépett 2007. november 1-jén hatályba, mert a *GlaxoSmithKline* (Glaxo) és egy magánbejelentő, *dr. Triantafyllos Tafas* kérte a kelet-virginiai körzeti bíróságot (*District Court for the Eastern District of Virginia*) a törvénymódosítás hatálytalanítására. Ennek alapján Cacheris bíró 2007. október 31-én ideiglenes intézkedést adott ki. Ebben megtiltotta, hogy a szabadalmi hivatal gyakorlatba vegye a vonatkozó végleges rendelkezéseket (*final rules*).

A körzeti bíróság a szabadalmi hivatal ellen indított perben – helyt adva a felperesek keresetének – 2008. április 1-jén hozott döntést, amely szerint a kifogásolt szabályok korlátozták volna a vizsgált igénypontok számát, valamint a bejelentők lehetőségeit folytatólagos bejelentések benyújtására.

A bíróság azt is megállapította, hogy a PTO az új szabályok megváltoztatásával túllépte a számára törvény által biztosított szabálykészítési kereteket.

A bírósági döntés következtében továbbra is hatályban maradt a korábban elrendelt ideiglenes intézkedés.

A PTO fenntartotta azt az álláspontját, hogy a javasolt változtatások hozzájárulnának az engedélyezett amerikai szabadalmak minőségének javításához. Ezért fellebbezést nyújtott be a CAFC-hez.

A CAFC 2009. áprilisi döntésében nagyrészt elutasította a felperesek azon törekvéseit, hogy érvénytelenítsék a PTO szabadalmakra vonatkozó új szabályait, és a szabályok közül csak egynek az érvénytelenítését fogadta el.

2:1 arányú döntéssel a CAFC fenntartotta azt az új szabályt, amely előírja, hogy az olyan szabadalmas, aki nagyszámú igénypontot nyújt be, szolgáltatson részletes tájékoztatást arról, hogy találmánya miért érdemel oltalmat. A CAFC azt az új szabályt is fenntartotta, amely korlátozná, hogy egy bejelentő hányszor nyújthat be kérelmet egy elutasított bejelentés újbóli vizsgálata iránt.

A felperesek azonban meg tudták győzni a CAFC-t arról, hogy érvénytelen a hivatal által bevezetni kívánt azon új szabály, amely korlátozná a szabadalmi bejelentések módosítására használt „folytatólagos bejelentések” számát. A bíróság szerint a hivatalnak ez a kísérlete ellentmond a szabadalmi törvényben foglaltaknak.

A CAFC döntése szerint a hivatal által javasolt szabályok eljárási jellegűek, és a hivatal szabálykészítési jogosultságának (*rulemaking authority*) keretén belülre esnek. Így a szabályok – kivéve a folytatólagos bejelentésekre vonatkozó szabályt – összeegyeztethetők voltak a szabadalmi törvénnyel.

Az ügy további tanulmányozás céljából visszakerült a körzeti bírósághoz, a CAFC azonban közölte, hogy a felpereseknek még van lehetőségük további jogi érvek érvényesítésére az új szabadalmi szabályok ellen.

A CAFC hozzájárult az ügynek a teljes bírói kar előtti (*en banc*) meghallgatásához, amelyről lapzártáig nem kaptunk tájékoztatást.

Az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága (*U. S. Supreme Court*) a *KSR International Co. v. Teleflex Inc.*-ügyben 2007. április 30-án hozott döntése alapvetően befolyásolja az amerikai szabadalmi joggyakorlatot a szabadalmazható találmányok kézenfekvőségének megítélése kapcsán.

A *KSR v. Teleflex*-ügy előzménye, hogy a Teleflex gépkocsik állítható gázpedálszerkezetére vonatkozó, 6 237 565 sz. szabadalmának bitorlása miatt beperelte a KSR-t. A michigani keleti körzeti bíróság a szabadalmi törvény kézenfekvőségre vonatkozó 103. szakasza alapján érvénytelennek nyilvánította a Teleflex szabadalmát, megállapítva, hogy a találmány az ismert állítható pedálszerkezet és az ugyancsak ismert helyszerszenzorok kézenfekvő kombinációjára vonatkozott.

A CAFC megváltoztatta a körzeti bíróság döntését, megállapítva, hogy az tévedett a kézenfekvőség megítélésében és így a szabadalom érvénytelennek nyilvánításában, mert helytelenül, nem elég szigorúan alkalmazta a „TSM-próbát”. Ez az elnevezés a tanítás, javaslat vagy ösztönzés szavak angol megfelelőinek (*teaching, suggestion or motivation*) kezdőbetűiből alkotott rövidítést tartalmazza, és e próba szerint egy szabadalmi igénypont akkor tekinthető kézenfekvőnek, illetve érvénytelennek, ha a technika állása valamilyen tanítást, javaslatot vagy ösztönzést tartalmaz arra, hogy az ismert megoldásokat a siker némi reményével kombinálják vagy módosítsák. A CAFC szerint tehát a kézenfekvőség megállapításához arra is szükség van, hogy a technika állása tartalmazza a szabadalom által megoldani kívánt pontos problémát, és konkrét tanítást, javaslatot vagy ösztönzést adjon a szabadalom által igényelt kombinációra.

A CAFC döntése ellen a KSR fellebbezést nyújtott be a Legfelsőbb Bírósághoz.

A Legfelsőbb Bíróság szerint egy ismert elemek kombinációját igénylő szabadalom akkor tekinthető kézenfekvőnek, ha szakember el tud készíteni egy előre megjósolható változatot, és így a 103. szakasz valószínűleg gátolja annak szabadalmazását. Ugyanilyen ok miatt ha egy módszert felhasználtak egy készülék javítására, és egy szakember felismeri, hogy azonos módon meg lehet javítani hasonló készülékeket, a módszer alkalmazása kézenfekvő, hacsak annak tényleges alkalmazása nem haladja meg a szakember köteles tudását.

A Legfelsőbb Bíróság döntésének az a lényege, hogy az ismert elemek kombinációjára alapozott bejelentéseknek a szabadalmi törvény 103. szakaszára alapozott elutasítása esetén meg kell adni azt az indokot, amely egy szakembert arra indított volna, hogy az ismert elemeket az igényelt módon kombinálja.

A Legfelsőbb Bíróság nem utalta vissza az ügyet a CAFC-nek, hanem hatálytalanította annak döntését, és megállapította, hogy a kérdéses igénypont kézenfekvő és így érvénytelen.

A PTO a KSR v. Teleflex-döntés alapján 2007. május 3-án memorandumot adott ki, amelyben megerősíti, hogy a kézenfekvőség meghatározásakor az alábbi négy tényezőt kell figyelembe venni:

- a) a technika állásának tartalma és terjedelme;
- b) a technika állása és a vizsgált igénypontok közötti különbségek;
- c) a vonatkozó műszaki terület szakemberének tudásszintje; és
- d) a másodlagos megfontolások (pl. a találmány kereskedelmi sikere, a találmány iránt régóta meglevő szükséglet) szerepe.

Végül a memorandum megállapítja, hogy az ismert elemek kombinációjára alapozott bejelentéseknek a szabadalmi törvény 103. szakaszára alapozott elutasítása esetén meg kell adni azt az indokot, amely egy szakembert arra indított volna, hogy az ismert elemeket az igényelt módon kombinálja.

A Legfelsőbb Bíróság döntésének és a PTO memorandumának ismeretében az volt várható, hogy mind a PTO, mind a CAFC szigorúbban fogja elbírálni a szabadalmi bejelentések kézenfekvő vagy nem kézenfekvő voltát, és így a jövőben nehezebb lesz az Amerikai Egyesült Államokban szabadalmat kapni. Ezért az olyan új amerikai bejelentések esetén, amelyek ismert elemek kombinációját igénylik, a lehető legteljesebb mértékben és meggyőző módon kell bizonyítani, hogy a kombináció az egyes elemek funkciójának ismeretében várhatónál kedvezőbb eredményhez vezet.

A joggyakorlat szigorodása a kézenfekvőség megítélésében valóban bekövetkezett. A PTO Fellebbezési és Interferenciatanácsa a KSR v. Teleflex-ügyre figyelemmel már 2007. májusában (Kubin-ügy) és júliusában (Catan-ügy) két szabadalmi bejelentést is elutasított a kézenfekvőség megítélésekor a korábbinál magasabb követelmény állításával.

Gerald Mossinghoff, aki a Reagan-adminisztráció alatt volt a szabadalmi hivatal első embere, és egyértelműen a globális szabadalmi rendszert támogatta, mert csak ebben látott lehetőséget arra, hogy az amerikai, az európai és a japán szabadalmi hivatal megszabaduljon a

nagyszámú bejelentés miatt rájuk nehezedő súlyos nyomástól, 2008-ban kijelentette: „Amikor az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala vezetője voltam, évente 107 000 bejelentést kaptunk. Most a bejelentések száma ennek háromszorosa. A fontos találmányokat egyaránt benyújtják az Egyesült Államokban, Japánban és Európában, így háromszorosan redundáns rendszerünk van, mert mind a három hivatal elvégzi ugyanazt az elővizsgálati munkát. Ezt nem lehet tovább folytatni.”

Mossinghoff arra is hivatkozott, hogy 1983 és 2000 között az Egyesült Államokban 3 millió szabadalmi bejelentést nyújtottak be, és 1,7 millió szabadalmat engedélyeztek. Ezek közül 3000-et engedélyeztek interferenciaeljárásban hozott döntés alapján, vagyis olyan bejelentések ügyében, ahol több azonos tárgyú bejelentés kapcsán ilyen eljárásban kellett meghatározni az első feltalálót. Ez a szám mutatja, hogy a feltalálói rendszerhez való ragaszkodásnak nincs gyakorlati jelentősége, mert az eseteknek csak nagyon kis százalékát érinti, és gyakorlatilag senkinek a számára sem nyújt világos előnyt. Ebből Mossinghoff arra következtetett, hogy az Egyesült Államok végül át fog térni a bejelentői rendszerre.

Egy USA-beli ügyvivő 2009. szeptemberi körlevele szerint „az utóbbi években drámaian csökkent az engedélyezésre elfogadott szabadalmi bejelentések százalékos aránya”, aminek „egyik oka a Legfelsőbb Bíróság 2007. áprilisi KSR v. Teleflex-döntésének az utóhatása. Ez az ügy megváltoztatta a módot, ahogyan a PTO értékeli a kézenfekvőséget.”

Jelentős mértékben befolyásolja az amerikai szabadalmi joggyakorlatot az az *In re Bilski* ügy is, amelyben a CAFC egy 2007 végén tartott szóbeli tárgyalás után 2008. május 8-ra saját elhatározásából (*sua sponte*) a teljes bírói kar előtti (*en banc*) tárgyalást tűzött ki üzleti módszerre, illetve a szoftverre vonatkozó eljárási szabadalmakkal kapcsolatban.

A Bernard Bilski és Rand Warsaw által benyújtott szabadalmi bejelentés tárgya módszer volt egy rögzített áron árusított cikk fogyasztási kockázati költségeinek kezelésére. A módszer három lépésből áll, amelyeket gépen vagy elvontan lehet megtenni.

Mind a PTO, mind annak Fellebbezési és Interferenciatanácsa úgy döntött, hogy az igénypontok a szabadalmi törvény 101. szakasza alapján nem szabadalmazhatók, mert nem eredményezik anyag vagy energia átalakulását, hanem csupán elvont ötletek, és nem vonatkoznak gyakorlati alkalmazásra, illetve nem vezetnek konkrét és megfogható eredményhez.

A CAFC-nek azt kellett eldöntenie, hogy az üzleti módszerre vonatkozó szabadalmi bejelentés az amerikai szabadalmi törvény 101.3 szakasza alapján szabadalmazható tárgyra vonatkozik-e. A CAFC döntése által felvetett, *en banc* tárgyaláshoz vezető kérdések rendkívül mélyen érintik a szabadalmi jog és joggyakorlat alapkérdéseit, és kétséggé teszik az üzleti módszerek és/vagy szoftverek szabadalmazhatóságát. Az 1990-es évek végéig az üzleti módszereket (és valójában az algoritmusok minden formáját) általában nem szabadalmazható tárgynak tekintették. A CAFC azonban egy már említett, 1998. februári üttörő döntésében elvetette az üzleti módszer kivételt. Ettől kezdve a szoftver- vagy banki tevékenységet végző, a telekommunikációs, az e-kereskedelmet végző és a biztosítási társaságok portfóliója bővült az üzletimódszer- és szoftvertárgyú szabadalmakkal.

Az ilyen bővülés folytán azonban számos ún. „bóvlistabadalmat” is engedélyeztek, ami ellenérzést váltott ki a médiumok és a köz részéről. Az üzletimódszer-szabadalmak számos tulajdonosa egyúttal agresszív licencadási és pereskedési tevékenységbe kezdett.

E fejlemények következtében egyesek annak a véleményüknek adtak hangot, hogy túl sok üzleti szabadalmat érvényesítettek egyszerűen azért, hogy elfojtsák a versenyt és feltartsák a piac résztvevőit. Más kommentátorok viszont védték az üzletimódszer-szabadalmakat, azt állítva, hogy azok elősegítik a korszerű gazdaság innovációját.

Az a tény, hogy a CAFC saját elhatározásából döntött úgy, hogy *en banc* újra meghallgatja az ügyet, az üzleti módszerek és a szoftverek szabadalmazhatóságát eldöntetlenül hagyta, és így egyik irányban sem volt bizonyosság.

A 2008. május 8-i tárgyaláson a bírók arra a kérdésre összpontosítottak, hogy milyen próbával célszerű vizsgálni a szabadalmi törvény 101. szakasza alapján azt a kérdést, hogy mi lehet szabadalmazható, és egyúttal az üzleti módszerekre vonatkozó szabadalmak eseti jogát is górcső alá vették. A CAFC 25 éves történetében ez volt a legnagyobb érdeklődéssel kísért tárgyalás,

A döntés 2008. október 30-án megtörtént, és a bíróság az amerikai szabadalmi törvény 31. szakasza alapján szabta meg benne az eljárási szabadalmakkal szemben támasztott követelményeket. Ez a törvényszakasz kimondja, hogy egy szabadalmazható találmánynak eljárásra, gépre, gyártmányra vagy anyagösszetételre kell vonatkoznia. A CAFC megerősítette a Szabadalmi Fellebbezési és Interferenciatanács megállapítását, amely szerint az igényelt eljárás csak elvont ötletet foglal magában, mert „csupán szellemi és matematikai eljárásra irányul”, és ezért nem elégíti ki a szabadalmazhatósági követelményeket.

A fenti döntés nem érvényteleníti általánosan az üzleti módszerekre vonatkozó szabadalmakat, de szigorúbbá teszi az érvényességük meghatározására használt próbát. Ez a próba, miként a CAFC döntése kimondja, annak megítélésében áll, hogy a szabadalom kapcsolódik-e egy sajátos géphez vagy készülékhez, vagy egy sajátos gyártmányt átalakít-e egy eltérő állapotú dologgá.

A két feltaláló, Bilski és Warsaw a CAFC döntése után a Legfelsőbb Bíróságnál kérelmet nyújtott be annak megváltoztatása iránt, az alábbi két kérdés megfontolását javasolva:

1. A CAFC tévedett-e, amikor azt állította, hogy egy eljárásnak egy sajátos géphez vagy készülékhez kell kötődnie, vagy egy sajátos tárgyat kell átalakítania eltérő állapotúvá vagy egy dologgá?

2. A CAFC által alkalmazott „gép- vagy átalakításpróba” ellentmond-e a Kongresszus azon szándékának, hogy a szabadalmaknak „üzletkötésre vagy üzletvitelre vonatkozó módszereket” is védeniük kell?

A feltalálók a kérelem benyújtása után nyilatkozatot tettek közzé, amelyben megállapították, hogy a CAFC Bilski-döntése a XIX. századba való visszatérést jelent, mert nem ismeri fel, hogy számos találmány olyan ötleteken alapszik, amelyek nem szükségszerűen kapcsolódnak géphez vagy berendezéshez.

A Legfelsőbb Bíróság 2009 júniusában engedélyezte a CAFC döntésének felülvizsgálatát. A Legfelsőbb Bíróság a fenti két kérdéssel fog foglalkozni, illetve az első kérdés kapcsán azt fogja vizsgálni, hogy a CAFC döntése ütközik-e a Legfelsőbb Bíróság által a *Diamond v. Diehr*-ügyben hozott korábbi döntéssel, amelyben megállapította, hogy csupán a természeti törvények, fizikai jelenségek és elvont elvek nem szabadalmazhatók. Szakmai körökben nagy érdeklődéssel várják a Legfelsőbb Bíróság döntését.

Arra tekintettel, hogy a Legfelsőbb Bíróság által a Bilski-ügyben hozandó döntés megszületése előtt nem tekinthető egyértelműen világosnak, hogy az amerikai szabadalmi törvény 101. szakasza alapján mi minősül szabadalmazható találmánynak, a PTO 2009. augusztus 24-én „Ideiglenes Vizsgálati Irányelveket” (*Interim Examination Instruction for Evaluating Subject Matter Eligibility Under 35 U.S.C: § 101, IVI*) adott ki, amelyeket az alábbiakban röviden összefoglalunk.

Az IVI bevezetése megállapítja, hogy a szabadalmazható tárgyak vonatkozásában a törvény állapota változás alatt áll. A vizsgálati irányelvek nem képeznek lényeges szabályokat, és ezért nem bírnak törvényerővel.

A 101. szakasz két különálló megfontolást tartalmaz a szabadalmazható találmányok meghatározására; ezek: a tárgy és a hasznosság. A tárgy szabadalmazhatósága (*subject matter eligibility*) meghatározásának két kritériuma van: az igényelt találmánynak a törvényes kategóriák (eljárás, gép, gyártmány és anyagösszetétel) valamelyikére kell irányulnia, és nem vonatkozhat törvényileg elismert kivételre, amilyen például a számítógépprogram *per se*.

A számítógépet igénybe vevő eljárások esetén a „gép” gyakran általános célra szolgáló komputerként van kinyilvánítva. Ilyen esetekben a számítógép kellően „sajátos” (*particular*) lehet, ha az eljárási lépések végrehajtására van programozva. Az ilyen programozás új gépet hoz létre, mert az általános célra szolgáló számítógép valójában sajátos célú számítógéppé változik, ha arra van programozva, hogy a programszoftver instrukciói szerint sajátos funkciókat teljesítsen. Ahhoz, hogy a gép sajátos gépnek minősüljön, az igénypontnak világosan ki kell fejeznie, hogy a számítógép arra van programozva, hogy az eljárás lépéseit hajtsa végre, mert az ilyen programozással létrehozott számítógépelemek sajátosan igényelt kombinációjának az alkalmazására van korlátozva.

A fentiek alapján a szabadalmazható tárgy meghatározására irányuló ideiglenes vizsgálati eljárásban a következő lépéseket kell alkalmazni.

1. lépés: az igénypont jelentésének meghatározása. Itt az „ésszerűen legszélesebb értelmezést kell alkalmazni”.

2. lépés: annak meghatározása, hogy az igénypont mint egész a négy találmánykategória egyikébe tartozik-e. Ha ez a feltétel nem teljesül, az igénypontot el kell utasítani.

3. lépés: annak meghatározása, hogy az igénypont mint egész egy jogi kivétel (elvont gondolat, természeti törvény vagy természeti jelenség) sajátos gyakorlati alkalmazására vagy egy jogi kivételre irányul-e.

4. lépés: a tárgy szabadalmazhatósága elemzésének befejezése után az igénypontok érdemi vizsgálatának lefolytatása, ideértve a hasznosság kiértékelését a 101. szakasz alapján, a kettős szabadalmazás vizsgálatát, a leírás készítésére vonatkozó 112. szakasz kielégítésének vizsgálatát, az újdonság vizsgálatát a 102. szakasz alapján, és a nem kézenfekvőség vizsgálatát a 103. szakasz alapján.

A hasznossági irányelvek szerint az igénypontokat és az azokat alátámasztó kinyilvánítást kell áttekinteni ahhoz, hogy meg lehessen állapítani, vajon az igényelt találmány az állított vagy jól megalapozott sajátos, lényeges és hihető hasznossággal bír-e.

Az Amerikai Egyesült Államok Szenátusa 2008 májusában hivatalosan törölte a megtárgyalandó törvénytervezetek közül a szabadalmi reformra vonatkozó S1145 jelű anyagot. Így az nem került a 2008. őszi kongresszusi időszak által megvitatandó törvénytervezetek közé.

A Szenátus Jogi Bizottságának elnöke, Patrick Leahy és Orrin Hatch szenátor az Igazságügyi Házbizottság elnökével, John Conyersszel és Lamar Smith képviselővel közösen 2009. március 3-án S515 jelű új szabadalmireform-törvénytervezetet (*Patent Reform Act of 2009*) nyújtott be. (E négy név közül hárommal már korábban is találkoztunk.) Az új törvénytervezetet Hatch szenátor „a nemzet szabadalmi rendszerének az elmúlt 50 évben a legjelentősebb felülvizsgálataként” minősítette.

A Szenátus új javaslata eredeti formájában azonban nem jutott messze, mert kiiktatták a legellentmondóbb szempontjait. Így a szabadalmi rendszer alapvető megreformálására irányuló kezdeti lendület megrekedt; emellett a törvényhozók figyelmét egyéb ügyek, többek között az egészségügyi reform kötötték le.

Leahy szenátor újabb lendületet adott a javaslatnak, amikor bejelentette, hogy a 2009. év vége előtt szeretne vitát folytatni a törvénytervezetről. Minthogy azonban egyes szenátorok annak a nézetüknek adtak kifejezést, hogy a szabadalmak engedélyezés utáni felülvizsgálatára vonatkozó javaslat „igen problematikus”, bizonytalan, hogy a Szenátus a 2009. évi szabadalmireform-törvénytervezetre ugyanolyan figyelmet fog-e fordítani, mint annak benyújtásakor.

A törvénytervezet a feltalálói rendszerről a bejelentői rendszerre való áttérést írja elő. Ennek megfelelően az igényelt találmány tényleges bejelentési napja megegyezik a bejelentés napjával, szemben a tényleges feltalálás időpontjával. Az elsőbbség igénylése változatlan maradna.

A szabadalmi törvény újdonságra vonatkozó 102. szakasza egyszerűsíti az újdonság meghatározását, kimondva, hogy nem lehet szabadalmat kapni, ha a találmányt korábban szabadalmaztatták, nyomtatott publikációban leírták vagy nyilvánosan használták, illetve az kereskedelmi forgalomban vagy egyéb módon hozzáférhető volt. Lényeges változás, hogy a nyilvános használat vagy a kereskedelmi forgalomba kerülés nem csupán az Egyesült Államokra, hanem az egész világra vonatkozó tilalmat jelent.

Az egyéves türelmi időt az új törvény is meghagyja, ami annyit jelent, hogy találmányuk nyilvánosságra hozatala után még egy év áll a feltalálók rendelkezésére ahhoz, hogy benyújthassanak szabadalmi bejelentést anélkül, hogy a nyilvánosságra hozatal újdonságrontó lenne. Ez az egy év türelmi idő csak a feltalálók által történő publikálásra vonatkozik; más személyek általi nyilvánosságra hozatal újdonságrontónak minősül. Lehetséges azonban, hogy ez a változás csak akkor lép majd hatályba, ha a Szellemi Tulajdon Világszervezetének egyéb tagjai (pl. az Európai Unió és Japán) is hasonló, egyéves türelmi időt vezetnek be.

A kézenfekvőségre vonatkozó 103. szakasz csupán a vonatkozó időpontot változtatja meg összhangban a 102. szakasszal, vagyis a kézenfekvőséget a tényleges bejelentési naptól, nem pedig a feltalálás időpontjától vizsgálnák.

A bejelentői rendszerre való áttérés a végét fogja jelenteni a jelenlegi elsőbbségi versenynek, amelyet az interferenciaeljárás keretén belül folytatnak olyan esetekben, amikor több szabadalmi bejelentés azonos tárgyra irányul. Az interferenciaeljárás, amelyet ma már csak az Amerikai Egyesült Államokban alkalmaznak, a feltalálói rendszer mellékterméke, mert arra szolgál, hogy eldöntse azt a kérdést, hogy két vagy több versengő feltaláló közül ki jogosult amerikai szabadalomra, figyelembe véve a találmány megszületésének és gyakorlatba-vételének időpontját, valamint a feltalálók szorgalmát. A bejelentői rendszerre való áttérés esetében csupán azt kellene meghatározni, hogy egy korábbi bejelentő nem származtatta-e vitatott találmányát egy későbbi bejelentő találmányából. Ez az eljárás mindenképpen gyorsabb és olcsóbb lenne, mint az interferenciaeljárás, amelyet az új törvény eltöröl, és helyette bevezeti a származtatási eljárást (*derivation proceeding*). Ennek értelmében bármely bejelentő kérhetné ilyen eljárás megindítását olyan igénypont publikálásától számított 12 hónapon belül, amely azonos vagy lényegileg azonos a kérelmező igényelt találmányával. A szabadalomra vonatkozó jogot egy újonnan felállítandó Szabadalmi Felülvizsgálati és Fellebbezési Tanács (*Patent Trial and Appeal Board*) bírálná el, amely a jelenlegi Szabadalmi Fellebbezési és Interferenciatanács helyébe lépne.

Az S515 jelű törvénytervezet felhatalmazná a PTO-t, hogy az *inter partes* felülvizsgálati eljárás (*re-examination proceedings*) és az *ex parte* felülvizsgálati eljárás kiegészítéseként új rendszert dolgozzon ki harmadik felek számára, ha azok a szabadalom engedélyezését követő 12 hónapon belül kétségbe kívánják vonni a szabadalom érvényességét. Eltérően a felülvizsgálati eljárásoktól, amelyekben az érvényességet szabadalmakra és nyomtatott publikációkra alapozva lehet kétségbe vonni, bármilyen ok, amelyet fel lehet hozni egy szabadalom érvényességének megkérdőjelezésére egy körzeti bíróság előtti perben felhasználható lenne a szabadalom érvényességének kétségbevonására egy engedélyezés utáni felülvizsgálati eljárásban (*post-grant review proceeding*), és eltérően a felülvizsgálati eljárásoktól, amelyeket többnyire rendes szabadalmi bejelentésekkel kapcsolatban folytatnak le, az engedélyezés utáni felülvizsgálati eljárásokat a Szabadalmi Felülvizsgálati és Fellebbezési Tanács folytatná le.

A jelenlegi *inter partes* felülvizsgálati eljárás két szempontját tekintik komoly mértékben elrettentőnek attól, hogy bárki ilyen felülvizsgálatot kérjen: (i) a törvényi kizárás (*statutory estoppel*), amely gátolja, hogy a kérelmező később kétségbe vonja a szabadalom érvényességét bármilyen alapon, amelyet megemlíttet vagy megemlíthetett volna az eljárás alatt; és (ii) a szoros határidő, amely a törvény erejénél fogva a szabadalmas válaszában kézbesítésétől számított 30 napon belüli válaszadást ír elő, és így nem hosszabbítható meg a kérelmező számára ahhoz, hogy elutasítás esetén megjegyzéseket nyújtson be, vagy a szabadalmas arra válaszoljon.

Az S515 jelű törvénytervezet könnyíti az *inter partes* felülvizsgálati eljárás szabályain. A törvényi kizárás vonatkozásában törli a „megemlíthetett volna” kitélt, így a tiltást olyan okokra korlátozza, amelyekre a kérelmező hivatkozott az *inter partes* felülvizsgálati eljárásban. A megjegyzések benyújtására vonatkozó válaszadási időtartamot a törvénytervezet megkétszerezi, vagyis 60 napot ír elő. Emellett úgy tűnik, hogy a kérelmező számára kétszer áll rendelkezésre 60 napos válaszadási határidő: az elsőt a hivatali végzés kézbesítésének napjától, míg a másodikat a szabadalmas válaszában kézbesítési napjától mérik. Ez a hosszabb válaszadási határidő igen kedvező különösen olyan esetekben, amikor szükség lehet a technika állásának kiegészítő kutatására, ha az igénypontok javasolt módosítása új kérdéseket vet fel.

A törvénytervezet megkönnyítené bejelentések benyújtását olyan esetben, amikor a feltaláló nem hajlandó aláírni eskü alatti vagy egyszerű nyilatkozatot, mert nem azt kellene aláírnia, hogy ő „első” feltaláló, hanem csak azt, hogy ő „eredeti” feltaláló.

A törvénytervezet a hatályos törvénynek a feltaláló kártérítésre vonatkozó jogát szabályozó 284. szakaszát is módosítja, és a jelenlegi 11 sor helyett több oldal hosszúságúra bővíti. Ennek a szakasznak a nem kellő részletessége és határozatlansága okozta ugyanis részben azt, hogy már korábban is szükségesnek tartották, illetve javasolták a szabadalmi törvény módosítását. A javaslat annak a „sajátos hozzájárulásnak” az azonosítását írja elő, amelyet a találmány a technika állásához viszonyítva biztosít. Ez a „sajátos hozzájárulás” az alapja a piaci igény meghatározásának. Ezt követően lehet a kártérítésre vonatkozó igényt a „teljes piaci érték” elmélete alapján bizonyítani.

A törvénytervezet feljogosítja a hivatal igazgatóját, hogy egy hozzászólási időszak után megállapítsa a hivatali illetékeket, de nem tartalmaz olyan előírást, amely megtiltaná a Kongresszusnak, hogy a hivatal erőforrásait más intézmények támogatására használja fel.

A törvénytervezet leszögezi, hogy nem kötelező egy találmány legjobb megvalósítási módjának a kinyilvánítása, és annak elmulasztása nem képezheti alapját a törvény 112. szakasza szerinti érvénytelenné nyilvánításnak.

A PTO 2009-ben kinevezett új vezetője, David Kappos egy új „végső szabályt” (*final rule*) írt alá, amely érvényteleníti az elődje által javasolt változtatásokat, mert a szabadalmi bejelentők nagy része úgy érezte, hogy az előző adminisztráció javaslatai korlátozzák szellemi tulajdonuk oltalmának lehetőségeit. A hivatal előző adminisztrációja által 2007 augusztusá-

ban publikált új javaslatok – miként fentebb már említettük – korlátozták volna a folytatódó bejelentések, valamint az egy bejelentésbe foglalható fő- és aligénypontok számát.

Kappos elnök azt is bejelentette, hogy kérni fogja a körzeti bíróság döntésének érvénytelenítését. A GlaxoSmithKline közölte, hogy csatlakozni fog a PTO beadványához.

Kappos elnök nyilatkozata szerint a PTO ösztönözni kívánja az innovációt, és olyan szabályokat akar hatályba léptetni, amelyek megfelelnek a bejelentők szükségleteinek, és elősegítik azok termékeinek és szolgáltatásainak piacra vitelét. „A hatályon kívül helyezni kívánt szabályok kezdettől fogva rendkívül népszerűtlenek voltak, és azokat nem jól fogadta a bejelentőközösség. A ma bejelentett tevékenységgel azt reméljük elérni, hogy hatékonyabban támogatjuk a bejelentőket olyan javításokkal, amelyek segíteni fognak abban, hogy a PTO-t hatékonyabbá, együttműködőbbé és a közösség számára átláthatóvá tegyük. ... Hálásak vagyunk a GlaxoSmithKline-nak, amiért együttműködik velünk annak a közös beadványnak a benyújtásában, amellyel azt kérjük, hogy utasítsák el fellebbezésünket, és érvénytelenítsék a körzeti bíróság döntését. Ez a tevékenységünk a leghatékonyabb utat jelenti ahhoz, hogy formailag és tartósan továbblépjünk ezeken a szabályozásokon, és együttműködjünk a szellemi tulajdon-védelem közösségével olyan új utakon, amelyek eleget tesznek azon kihívásoknak, amelyeket az eredetileg benyújtott szabályozások állítottak a bejelentők elé.”

A 2009. évi szabadalmi törvény-tervezet elfogadása kedvező lenne a bejelentők számára, mert egy feltalálócentrikus rendszerről egy bejelentőcentrikus rendszerre térnének át. Egyszerűsíteni és megkönnyíteni a bejelentési eljárást és a bejelentéskor elvégzendő papírmunkát. Például lehetővé tenné a bejelentés egyszerű benyújtását szolgálati találmány esetén; jelenleg ugyanis átruházási iratot kell benyújtani.

Bár ismeretes Obama elnök vonzalma a műszaki dolgok iránt, szakemberei nem vettek részt jelentős mértékben a reformmal kapcsolatos megbeszéléseken. A Fehér Ház honlapja a következő kérdésekben fejez ki érdeklődést:

„Szabadalmi és szellemi tulajdon-védelmi rendszerünk korszerűsítése és megreformálása annak érdekében, hogy elősegítsük ... az innovációt és a beruházást, egyúttal biztosítva, hogy a szellemi tulajdon-jogok birtokosait méltányosan kezeljük.”

Az amerikai innovációs társadalom szinte valamennyi tagja egyetért azzal, hogy korszerűsíteni kell a szabadalmi rendszert. Azt lehet mondani, hogy manapság már fokozottabb mértékben áll fenn az igény a szabadalmi törvény változtatása és a bejelentői rendszer bevezetése iránt, mint amikor először javasolták a szabadalmi törvény alapvető megváltoztatását. Ma azonban már nemcsak az igény áll fenn, hanem várható, hogy rövidesen a törvényhozói akarat is megszerezze a rendszer megváltoztatására.

MEGJEGYZÉSEK A MAGYAR LEGO-DÖNTÉSEKHEZ – HARMONIZÁCIÓS PROBLÉMÁK A MAGYAR VÉDJEGYJOGBAN II. RÉSZ

5. ABSZTRAKT MEGKÜLÖNBÖZTETŐKÉPESSÉG^{90, 91}

Tanulmányom előző részében tisztáztam az absztrakt és konkrét megkülönböztetőképesseggel kapcsolatos elvi alapokat. Ezt követően visszatérek a Lego-döntésekhez, és megvizsgálom az absztrakt megkülönböztetőképesseggel kapcsolatos bírósági döntéseket és iránymutatásokat.

5.1. Az Európai Bíróság értelmezése

Az Európai Bíróság esetjoga – az előző részben bemutatott elméleti megközelítés keretei között – értelmezte az absztrakt megkülönböztetőképesseg fogalmát.

Az absztrakt megkülönböztetőképesseg lényege, *„hogy azokat a megjelöléseket zárja ki a védjegyjaltalomból, amelyek általánosságban grafikailag nem ábrázolhatók és/vagy nem alkalmasak egy vállalkozás árujának vagy szolgáltatásának más vállalkozásokétól történő megkülönböztetésére”*.⁹²

A Philips/Remington-ügyben azt is kimondta az Európai Bíróság, nincs olyan megjelöléstípus, amely akár használat révén, akár önmagában megfelel a konkrét megkülönböztetőképesseggel kapcsolatos kritériumoknak, ugyanakkor oltalomképtelen az absztrakt megkülönböztetőképesseg hiánya miatt.⁹³

A Libertel-eset szerint: *„a [védjegyirányelv] 2. cikk kontextusában azt kell megvizsgálni, hogy [a megjelölés] önmagában hordoz-e speciális információt különösen a termék ... eredetére vonatkozóan”*.⁹⁴

⁹⁰ Vt. 1. § (1) bekezdés: „Védjegyjaltalomban részesülhet minden grafikailag ábrázolható megjelölés, amely alkalmas arra, hogy valamely árut vagy szolgáltatást megkülönböztesse mások áruitól vagy szolgáltatásaitól. Módosított Vt. 2. § (1): „A megjelölés nem részesülhet védjegyjaltalomban, ha nem felel meg az 1. §-ban meghatározott követelményeknek.”

⁹¹ Irányelv 2. cikk: „Védjegyjaltalomban részesülhet minden grafikailag ábrázolható megjelölés, így különösen szó – beleértve a személyneveket – ábra, kép, alakzat, betű, szám, továbbá az áru vagy csomagolás formája, ha e megjelölés alkalmas arra, hogy valamely vállalkozás áruit vagy szolgáltatásait megkülönböztessen más vállalkozások áruitól vagy szolgáltatásaitól”. Irányelv 3. cikk (1) bekezdés: „A megjelölés nem részesülhet védjegyjaltalomban, illetve a védjegy törlésének van helye, ha a megjelölés: a) nem képezheti védjegy részét; ...”

⁹² Philips/Remington 37. pont.

⁹³ Philips/Remington 29–30. pont.

⁹⁴ Libertel 39. pont.

Ebben az ügyben az Európai Bíróság kibontotta a „speciális információ” fogalmát is. Eszerint egy adott megjelölés ugyan „alkalmas lehet bizonyos ötletek/gondolatok vagy érzések közvetítésére, azonban kevésbé rendelkezik olyan inherens képességgel, amely különleges információk közvetítésére teszi alkalmassá a megjelenése által – különös tekintettel arra, hogy szokásosan és széles körben használt [megjelölés] –, olyan célból, hogy a terméket ... reklámozza, vagy értékesítését elősegítse minden egyéb, külön üzenet továbbítása nélkül”.⁹⁵

Az Európai Bíróság minőségi követelményt is megfogalmazott az absztrakt szinten vizsgálendő speciális, különleges információval kapcsolatban: „meg kell határozni, hogy ... [a megjelölés] alkalmas-e pontos információk közvetítésére, különösen a termék eredetére vonatkozóan”.⁹⁶

A megjelölés absztrakt megkülönböztetőképessége szempontjából tehát önállóan, absztrakt szinten kell megvizsgálni, vajon hordozhat-e speciális információt termék, szolgáltatás eredetére vonatkozóan. A megjelölés inherens, önmagában álló tulajdonságait kell megvizsgálni: vajon külön kiegészítő üzenet nélkül képesek-e az áru vagy szolgáltatás eredetére utalni. Az ilyen üzenetnek, információnak kielégítő pontosságúnak kell lennie, hogy egyértelmű kapcsolatot teremtsen bármilyen eredetű termékkel vagy szolgáltatással.⁹⁷ Ha a megjelölés nem hordoz ilyen speciális információt, akkor nyilvánvalóan arra sem lehet képes, hogy megkülönböztessen egy árut vagy szolgáltatást más, hasonló áruktól vagy szolgáltatásoktól.

5.2. A LEGO védjegyek absztrakt megkülönböztetőképessége a magyar bíróságok értelmezésében

A Fővárosi Bíróság ítéletében a Vt. 1. § (1) bekezdése értelmezésében elvi síkon az Európai Bírósághoz közelít, és helyesen állapítja meg, az absztrakt megkülönböztetőképesség megítélésében azt kell vizsgálni, hogy „a védjegy egyáltalán alkalmas lehet-e arra, hogy valamely árut vagy szolgáltatást mások áruitól vagy szolgáltatásaitól megkülönböztessen”. Az elsőfokú határozat azt is leszögezi, hogy az elemzés figyelmen kívül kell hagyja, hogy a megjelölés „ténylegesen kifejti-e hatását” a lajstromozás szerinti áruviszonyokban. A bíróság kiindulópontja tehát helyes, eltekintve attól, hogy a megjelölés és a védjegy között nem tesz különbséget.

A konkrét elemzésben azonban a bíróság eltér az előzetesen kifejtett elvektől. Egyfelől megállapítja, hogy „előzetes ismeret nélkül nem állapítható meg, hogy a tárgy micsoda, illetve milyen funkciója van”, másfelől az ítélet szerint a kockák „szögletes alapja és kerek toldata

⁹⁵ Libertel 40. pont.

⁹⁶ Heidelberger Bauchemie GmbH C-49/02 sz. ügy [Heidelberger Bauchemie] 37. pont.

⁹⁷ Emellett a grafikai ábrázolhatósága biztosítja, hogy a megjelölés formai szempontból is pontos és állandó (közhitel) információt hordozzon.

közt feszülő formai ellentét ... egyedivé teszi” a megjelölésen ábrázolt formát. Mivel pedig e forma „nem természetes képződmény, hanem valaki valamilyen célra készítette”, ezért „objektíve alkalmas lehet” a megkülönböztetésre.

A Fővárosi Ítéltábla döntése elfogadja a Fővárosi Bíróság érvelését, és arra hivatkozik, hogy a LEGO védjegyek alkalmasak lehetnek áruk, szolgáltatások megkülönböztetésére, mert a Vt. 1. § (2) bekezdés *d*) pontja alapján az áru, így az építőkocka formája lajstromozható megjelölés.

5.3. Az értelmezés kritikája

A Lego-döntések az áru formáját oltalmazó védjegynek tekintik a LEGO védjegyeket. Az áru formájára adott védjegyoltalom azonban, mind a Vt., mind az idézett miniszteri indokolás szerint, a térbeli védjegyek egyik fajtája, „*tipikusan jelentkező változata*”.⁹⁸ Azt az ellentmondást, hogy egy ábrás védjegy hogyan lehet a térbeli védjegy egyik altípusa, a Fővárosi Ítéltábla úgy oldja fel, hogy a Vt. 1. § (2) bekezdésében felsorolt védjegy-kategóriáknak nem tulajdonít jelentőséget, azt csupán „*alaki kelléknek*” tekinti. Ezen értelmezés veszélyeire és ellentmondásaira az előbbieken már felhívtam a figyelmet.⁹⁹ A bíróság a védjegy-kategória téves minősítésével megkerülte azt a kérdést, hogy egy fekete-fehér termékfotó mennyiben képes a termék gyártói közül egy meghatározott gyártóra utalni.

A másik probléma, hogy a Lego-döntések a saját maguk által felállított vizsgálati szempontoknak is ellentmondanak. Nem világos ugyanis: ha a Fővárosi Bíróság szerint a LEGO védjegyekről „*előzetes ismeret nélkül*” nem állapítható meg, hogy mit ábrázolnak, miként képesek az egyébként felismerhetetlen termék eredetére utalni.¹⁰⁰

A bíróság az ábrán látható tárgy azonosíthatatlanságából vezeti le, hogy a megjelölés (a bíróság értelmezésében a forma) egyedi. Ez az állítás egyrészt tényszerűen sem igazolható, hiszen – amint ezt a Lego igazolta is az eljárásban – a legókocka jól ismert a fogyasztók körében. Másfelől az absztrakt megkülönböztetőképesség szempontjából teljességgel érdektelen a megjelölés „*egyedisége*” és „*természetes képződmény*” jellege.¹⁰¹

Helyes értelmezésben a vizsgálat során arra kell válaszolni, az adott megjelölés önmagában és általánosságban képes-e megkülönböztetni egy árut más gyártók áruitól, képes-e betölteni a védjegy fogalmából következő eredetjelző szerepét. Ebből a szempontból egy

⁹⁸ L. 3.7 pont.

⁹⁹ L. 3.6 pont.

¹⁰⁰ A Vt. 1. § (1) bekezdésével kapcsolatos elemzéssel ellentétben a konkrét megkülönböztetőképesség [Vt. 2. § (2) bekezdés *a*) pont] vizsgálatok ugyanakkor megállapítják, hogy a LEGO védjegyek, amelyek kizárólag az áru formájából állnak, az átlagos fogyasztók körében közismertek.

¹⁰¹ A „természetes” jelleg kérdése a funkcionalitás kapcsán újra felmerül (l. 7.4.1 és 7.4.2 pont).

felismerhetetlen áru képe nyilvánvalóan nem rendelkezhetne absztrakt megkülönböztető-képességgel a Vt. 1. § (1) bekezdése alapján az áru származására, eredetére vonatkozóan.¹⁰²

A bíróságok a „természetes képződmény” követelményével és a fotón látható forma geometriai elemei közötti „formai ellentét” figyelembevételével olyan kérdéseket vizsgáltak az absztrakt megkülönböztető-képességgel kapcsolatban, amelyek nem a megjelölés piaci versenyben betöltött alkalmasságát, illetve a védjegy elsődleges funkcióját, hanem esztétikai, szubjektív szempontokat helyeztek a középpontba. Ez az értelmezés nincs összhangban a Vt. és az irányelv alapján felállított elvekkel.

5.4. Javaslat az absztrakt megkülönböztető-képesség értelmezésére

A következőkben leírt érvek alapján felvethető, hogy a LEGO védjegyek nem rendelkeznek abszolút megkülönböztető-képességgel.

5.4.1. Leíró termékfotók

A LEGO védjegyek absztrakt megkülönböztető-képességének vizsgálata a megjelölés, tehát az építőkockákat ábrázoló termékfotók elemzését igényli. A termékfotók egyértelműen olyan megjelöléseknek minősülnek, amelyek – Keeling és az általa idézett szakirodalom megfogalmazása szerint – „mélysegesen leírók”. Termékfotónál leíróbb ábra, kép egy adott árutípusról nehezen készíthető.

Indokolt tehát a kérdés, mennyiben képes egy termékfotó ábrás megjelölésként a védjegy definíciójának és funkciójának megfelelni. A termékfotó leíró jellegét már az 1969-es védjegy törvény is kifejezett lajstromozási akadállyal, illetve törlési oknak tekintette,¹⁰³ de a '90-es évekből is ismert olyan bírósági döntés, ami magától értetődőnek tekintette a fotografikus megjelölések ábrás védjegyként történő lajstromozhatatlanságát.¹⁰⁴

¹⁰² Természetesen egy grafika vagy embléma már alkalmas lehet arra, hogy egy áru, szolgáltatás eredetére utaljon, de a LEGO védjegyek esetében a megjelölés kizárólag az áru fotójából áll.

¹⁰³ Az 1969. évi IX. törvény végrehajtási rendelete, a 4/1970. (VII.1.) IM rendelet 1. § (1) bekezdése kimondta „nincs a megjelölésnek megkülönböztető jellege, ha kizárólag az áru nevéből vagy egyszerű ábrázolásából áll”.

¹⁰⁴ Az 1.Pk.24.634/2001. számú esetben a bíróság a következő indokollással látta lajstromozhatónak egy kinyomott fogkrémcsíkot ábrázoló grafika lajstromozását: „A fogkrémcsík grafikai ábrázolása hengeres formájával, cseppszerű kiképzésével térhatást vált ki a szemlélőben, ... az ilyen megjelenítés nem az áru rendeltetésének egyszerű ábrázolása, megjelölése”, illetve a védjegy „nem egy, az árut egyszerűen ábrázoló fotóból vagy fotórealista grafikából áll, hanem egy erősen stilizált, jellegzetes színekombinációjú, sajátos nézőpontból megjelenített ábra, amely ezért rendelkezik megkülönböztető erővel”. A LEGO védjegyek minden tekintetben megfelelnek a bíróság által nem lajstromozhatónak tekintett megjelöléseknek, hiszen az árut ábrázoló fotók. Egyébként az angol szabadalmi hivatal már ezt a fogkrémcsíkgrafikát is leírónak találta, és nem lajstromozta (Application No. 2148672, 29th January, 2002).

5.4.2. Speciális információk a termék eredetére

Az Európai Bíróság gyakorlata alapján is egyértelműnek látszik, hogy a LEGO védjegyekben megtestesülő megjelölések nem alkalmasak az egyik vállalkozás árujának megkülönböztetésére a másik, ugyanilyen megoldást alkalmazó vállalkozás áruitól, hiszen semmilyen speciális információt nem hordoznak a termék eredetére vonatkozóan,¹⁰⁵ és nem rendelkeznek olyan tulajdonsággal, ami különleges és pontos információkat¹⁰⁶ közvetítene az „*átlagosan tájékozott, körütekintő és értelmes fogyasztó*”¹⁰⁷ felé az áru eredetére vonatkozóan. Egy legókocka fotója csak külön üzenet eljuttatásával (pl. a LEGO szövédjegy használatával a kapcsológombokon) válik képessé arra, hogy a fogyasztók irányában az adott gyártó termékének reklámozását vagy értékesítését segítse.¹⁰⁸

5.4.3. Közkinccsé vált műszaki megoldás fotója

A LEGO védjegyek absztrakt megkülönböztetőképességének vizsgálatában fontos a legó- (és Kiddyraft) kockákra adott szabadalmak szerepe is. A termékfotó ugyanis olyan műszaki megoldást ábrázol, amely szabadalmi szempontból közel fél évszázada közkinccsé vált. A korábban oltalom alatt álló műszaki megoldás bárki által szabadon felhasználható. Ha a műszaki megoldást bárki jogszerűen alkalmazhatja, akkor az azt megvalósító forma fotója értelemszerűen nem utalhat egy meghatározott legókockára, illetve gyártójára, hiszen ilyen kockát bármelyik gyártó készíthet, és azt forgalmazhatja.¹⁰⁹ A LEGO védjegyek objektíve ugyanúgy képtelenek eredetükre, gyártójukra utalni, mint ahogy a téglákról, fogaskerekekről, gerendákról vagy autógumikről (azaz más, a technika mai állása szerinti közkinccsé vált műszaki megoldásokról) készített fotók sem alkalmasak erre.

5.4.4. A fogyasztók percepciója termékfotók esetén

Kérdéses, hogy a megjelölés mennyiben alkalmas a védjegy funkciójának betöltésére, mennyiben tekintik a fogyasztók a fotókat ábrás védjegynek. A védjegy fogalmából szükségszerűen következik, hogy a megjelölés önállóan alkalmas eredetjelzőként funkcionálni. Egy

¹⁰⁵ Libertel 23. és 39. pont.

¹⁰⁶ Heidelberger Bauchemie, 37. pont.

¹⁰⁷ C-342/97 Lloyd Schuhfabrik Meyer-est 35. pont, a védjegyjogi megítélés során vizsgálandó fogyasztó európai gyakorlatát részletesen bemutatja *Vida Sándor: Az „átlagos fogyasztó” az európai és a német védjegyjogban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 109. évf. 2. szám, 2004. április.

¹⁰⁸ L. Libertel 40. pont.

¹⁰⁹ Ugyanezt az elvet ismerteti Michael D. Bednarek cikke (*Michael D. Bednarek: Trade Dress Protectionism. Can product configuration be protected without destroying competition? Trade Mark World*, 1997. június–július, p. 18–23) egy több mint negyvenéves amerikai jogesetre hivatkozva.

termékfotó védjeggyé válása ebből a szempontból komoly aggályokat vet fel. Nehezen látható be, hogyan lehet egy ilyen megjelölés alkalmas arra, hogy a fogyasztók védjegyként érzékeljék a feléjük irányuló marketing- és reklámmüzenetek között. E nélkül azonban a megjelölés fogalmilag alkalmatlan a védjegy funkciójának betöltésére.¹¹⁰

6. KONKRÉT MEGKÜLÖNBÖZTETŐKÉPESSÉG^{111, 112}

Ebben a részben vizsgálom meg a konkrét megkülönböztetőképesség és a kapcsolódó feltétlen kizáró okok értelmezését a Lego-döntésekben.

6.1. A konkrét megkülönböztetőképesség és a leíró védjegy a Vt. rendszerében (a „három az egyben” megoldás)

A konkrét megkülönböztetőképesség tágabb értelemben¹¹³ három kizáró okot foglal magában: (i) a megkülönböztetőképesség hiányát (lack of distinctiveness); (ii) a leíró jelleget (descriptiveness); és (iii) a generikus védjegyeket (generic signs). Az irányelv külön pontokban szabályozza ezeket az okokat. A védjegyirányelv 3. cikk (1) bekezdés *b*) pontja általánosságban a megkülönböztetőképességgel nem rendelkező védjegyek lajstromozását, a 3. cikk (1) bekezdés *c*) pontja a leíró, a 3. cikk (1) bekezdés *d*) pontja pedig a generikus védjegyek lajstromozását tiltja.

A magyar szabályozás ezzel szemben egy rendelkezésbe, a Vt. 2. § (2) bekezdés *a*) pontjába sűríti e három, az irányelvben külön meghatározott abszolút kizáró okot. Ezt ráadásul úgy teszi, hogy a leíró és a generikus védjegyeket a konkrét megkülönböztetőképesség-

¹¹⁰ A Dyson-esetben az Európai Bíróság hasonló szempontokat mérlegelt, és megállapította: a porszívók porgyűjtő egységének (porzsákjának) átlátszó anyagból történő elkészítésének elvi koncepciója nem minősül megjelölésnek.

¹¹¹ Vt. 2. § (2) bekezdés *a*) pont: „Ki van zárva a védjegyvoltalomból a megjelölés, ha *a*) nem alkalmas a megkülönböztetésre, különösen, ha kizárólag olyan jelekből vagy adatokból áll, amelyeket a forgalomban az áru vagy a szolgáltatás fajtája, minősége, mennyisége, rendeltetése, értéke, földrajzi származása, előállítási vagy teljesítési ideje, illetve egyéb jellemzője feltüntetésére használhatnak, vagy pedig amelyeket az általános nyelvhasználatban, illetve az üzleti kapcsolatokban állandóan és szokásosan alkalmaznak.”

¹¹² Irányelv 3. cikk (1) bekezdés: „A megjelölés nem részesülhet védjegyvoltalomban, illetve a védjegy törlésének van helye, ha a megjelölés: ... *b*) nem alkalmas a megkülönböztetésre; *c*) kizárólag olyan jelekből vagy adatokból áll, amelyeket a forgalomban az áru vagy a szolgáltatás fajtája, minősége, mennyisége, rendeltetése, értéke, földrajzi származása, előállítási vagy teljesítési ideje, illetve egyéb jellemzője feltüntetésére használhatnak; *d*) kizárólag olyan jelekből vagy adatokból áll, amelyeket az általános nyelvhasználatban, illetve a tisztességes üzleti gyakorlatban állandóan és szokásosan alkalmaznak; ...”.

¹¹³ Cikkemben a „tágabb értelemben vett konkrét megkülönböztetőképesség” kifejezést a Vt. 2. § (2) bekezdés *a*) pontjában és a védjegyirányelv 3. cikk (1) bekezdés *b*)-*d*) pontjában meghatározott feltétlen kizáró okok gyűjtőfogalmaként használom. A „konkrét megkülönböztetőképesség” kifejezés csak a Vt. 2. § (2) bekezdés *a*) pontjának első fordulatát, illetve az irányelv 3. cikk (1) bekezdés *b*) pontját jelenti.

séggel nem rendelkező védjegyek egy-egy változatának, alesetének tekinti.¹¹⁴ A konkrét megkülönböztetőképesség hiánya, illetve a leíró jelleg és a generikusság a Vt. rendszerében az általános–különös viszonyában állnak egymással, míg az irányelvben egyenrangú esetek.

Ez a megoldás annyiban nem meglepő, hogy a tág értelemben vett konkrét megkülönböztetőképességgel kapcsolatos okok – különösen a használat útján szerzett megkülönböztetőképesség szempontjából nézve, amely egységesen kezeli azokat – nagyon szoros kapcsolatban állnak egymással. E három feltétlen kizáró ok gyakran egymással átfedésben kerül megállapításra.¹¹⁵ Az áru vagy szolgáltatás jellegét leíró védjegy gyakran egyben az általános nyelvhasználatban is az áru megnevezésére alkalmazott (generikus) jel, míg az akár leíró, akár generikus védjegyek természetüknél fogva általában nem rendelkeznek megkülönböztetőképességgel a hasonló áruk és szolgáltatások vonatkozásában.¹¹⁶

Keeling, hasonlóan a magyar jogalkotókhoz, a leíró és a generikus védjegyeket a konkrét megkülönböztetőképesség egyes eseteinek tekinti. Idézi a Chiemsee-ügy ezzel egybeeső főtanácsnoki véleményét és az ezt támogató szakirodalmat, valamint felhívja a figyelmet arra, hogy az irányelv és a közösségi védjegyrendelet eredeti szövegtervezetei is ezt a megoldást követték.¹¹⁷ Hasonló szoros összefüggést lát e három kizáró ok között a Philips/Remington-ügyben véleményt adó főtanácsnok.¹¹⁸

A védjegyirányelv ugyanakkor nem utal ilyen fogalmi hierarchiára. Az Európai Bíróság – többek között a Postkantoor,¹¹⁹ a Celltech-¹²⁰ és a Linde-ügyben¹²¹ – egyértelművé tette, hogy e három lajstromozást gátló okot egymástól függetlenül, külön-külön kell vizsgálni. Az a körülmény, hogy egy védjegy nem ütközik e három feltétlen kizáró ok egyikébe, nem jelenti azt, hogy nem ütközhet a másik két kizáró okba.¹²² Az irányelv és az azon alapuló Európai Bírósági gyakorlat egyenértékűnek tekinti, és külön vizsgálja a megkülönböztetőképesség hiányán, a leíró jellegen, illetve a generikusságon alapuló kizáró okokat.

¹¹⁴ A Vt. fogalmazása egyértelmű: a konkrét megkülönböztetőképesség hiánya esetén nem lajstromozható a védjegy „különösen, ha” leíró vagy generikus.

¹¹⁵ „... there is a clear overlap” Koninklijke KPN Nederland NV kontra Benelux-Merkenbau C-363/99 sz. ügy Postkantoor 67. pont, Celltech R&D Ltd kontra OHIM T-260/03 sz. ügy Celltech 22. pont.

¹¹⁶ *Bently-Sherman*: i. m. (26), p. 818–819.

¹¹⁷ *Keeling*: i. m. (72), p. 138 (különös tekintettel a 17. és 18. lábjegyzetre). Ebből következően a konkrét megkülönböztetőképesség elméleti fogalma Keeling értelmezésében tulajdonképpen három feltétlen kizáró ok takar.

¹¹⁸ E szerint az irányelv 3. cikk (1) bekezdés c) és d) pontja a b) pont, azaz „a megkülönböztetőképesség koncepciójának részleges jogi definíciójának” tekintendők („partial legal definition of the concept of distinctive character”) (Philips/Remington főtanácsnoki vélemény 14. pont).

¹¹⁹ Postkantoor 67. pont, idézi *dr. Vida Sándor*: Előzetes döntés a POSTKANTOOR-ügyben. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf. 1. sz., 2008. február, p. 74.

¹²⁰ Celltech 21. pont.

¹²¹ „It is clear from Article 3(1) of the Directive that each of the grounds for refusal listed in that provision is independent of the others and calls for separate examination.” [Linde AG, Windward Industries Inc. kontra Rado Uhren AG egyesített C-53/01 – C-55/01 sz. ügyek (Linde) 67. pont].

¹²² Postkantoor 69. pont.

A két megközelítés közötti ellentmondás elméleti jellegű. A dogmatikai összefüggések, így a tágan vett konkrét megkülönböztetőképesség egyes eseteinek összefüggései nem hatnak ki a jogalkalmazásra, nem okoz problémát, ha az elmélet szempontjából összefüggő egyes eseteket a gyakorlatban önállóan kell megvizsgálni és eldönteni. A Vt. jelenlegi megfogalmazása ezzel szemben azt a kockázatot hordozza, hogy a jogalkalmazók számára nem lesz egyértelmű a tágan vett konkrét megkülönböztetőképesség egyes eseteinek önálló, elkülönült vizsgálatának szükségessége. Ha a különböző tényállások összekavarodhatnak, az komoly, rendszerszerű anomáliákat eredményezhet az egyes kizáró okok működésében, és megnehezíti a közösségi esetjog befogadását.¹²³ Amint ezt a LEGO védjegyek kapcsán látni fogjuk, ez a kockázat korántsem elméleti jellegű.

6.2. A konkrét megkülönböztetőképesség hiánya és a leíró védjegy az Európai Bíróság gyakorlatában

A tágan vett konkrét megkülönböztetőképességgel számos ítéletben foglalkozott az Európai Bíróság. A konkrét megkülönböztetőképesség hiányával és a leíró jelleggel a bírósági gyakorlat közös, illetve az egyes törlési okokra vonatkozó, speciális elbírálási szempontokat alakított ki.

6.2.1. Közös szempontok

A megkülönböztetőképesség és a leíró jelleg elbírálásakor három közös vizsgálati szempontot emelhető ki.¹²⁴

Egyrészt tisztázni kell, mi az adott ügyben vizsgálandó védjegy. Elméletileg ez egyszerű feladat. Meg kell vizsgálni a védjegylajstromot, ami egyértelműen és pontosan meghatározza a védjegyet alkotó megjelölést, a grafikai ábrázolást és a védjegy egyéb releváns adatait (pl. a típusát).¹²⁵

Másrészt – ahogyan azt már korábban említettem – az absztrakt megkülönböztetőképességtől eltérően a konkrét megkülönböztetőképesség és a leíró védjegyek vizsgálata során mindig az oltalmi körbe tartozó árukra és szolgáltatásokra vonatkoztatva kell vizsgálni az adott védjegy megkülönböztetőképességét, illetve leíró jellegét.¹²⁶

¹²³ Például a konkrét megkülönböztetőképesség hiánya esetén a „kizárólag” szó nem játszhat szerepet az értelmezésben, mert az irányelvben ez szövegszerűen csak a leíró és a generikus védjegyek esetében szerepel. A Vt. alapján ilyen apró, de jelentős hatással bíró különbségek mosódhatnak el.

¹²⁴ Storck I 25. pont, Henkel 35. pont, Deutsche SiSi-Werke 25. pont.

¹²⁵ *Bentley–Sherman*: i. m. (26), p. 819.

¹²⁶ Postkantoor 71. pont, Celltech 28. pont, OHIM kontra Erpo Möbelwerk C-64/02 sz. ügy 43. pont, Daimler Chrysler kontra OHIM T-355/00 sz. ügy (TELE AID) 51. pont, Daimler Chrysler kontra OHIM T-356/00 sz. ügy (CARCARD) 25. pont.

Harmadrészt meg kell vizsgálni, hogy a védjegy az átlagos (átlagosan tájékozott, körületekintő és értelmes) fogyasztók szemében mennyiben képes az adott áru, szolgáltatás eredetét garantálni, arra vonatkozóan információt adni, hiszen „a védjegy alapvető rendeltetése, hogy garantálja a forgalmazott áru ... eredetét a fogyasztók és végfelhasználók számára, és lehetővé tegye, hogy – az összetévesztés esélye nélkül – megkülönböztethessék mások, más eredetű áruitól ... továbbá – az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Szerződésben célzott torzításmentes versenyben játszott alapvető szerepének betöltése érdekében – a védjegynek garantálnia kell, hogy az őt hordozó árut ... egy meghatározott vállalkozás felügyelete alatt gyártják ..., amelyik felelős az áru minőségéért”.¹²⁷ Hasonló érvelés ismert a magyar szakirodalomban is.¹²⁸

6.2.2. A konkrét megkülönböztetőképesség hiányával kapcsolatos szempontok

Az Európai Bíróság gyakorlata térbeli védjegyekkel kapcsolatban egyértelműen megállapította, hogy bár az egyes védjegytípusokra alapvetően ugyanaz a teszt alkalmazandó, háromdimenziós védjegyek esetében az áru- vagy csomagolásforma megkülönböztetőképességének megállapíthatósága komoly nehézségekbe ütközik. Az áru formáját az átlagos fogyasztó általában „nem tekinti úgy, mint ami bármilyen üzenetet közvetítene (csupán az áru részeként vagy megjelenítéseként kezeli azt)”.¹²⁹ Ebből következően térbeli védjegyek nehezebben teljesítik a megkülönböztetőképesség követelményeit.¹³⁰

E követelményeket akkor teljesítheti az áru formája, ha jelentősen eltér az adott szektorban szokásosan használt áruformáktól, és olyan jellemzőkkel rendelkezik, amelyek (az általánosan alkalmazott termékformához képest) megfelelő mértékben speciálisak és esetlegesen ahhoz, hogy az átlagos fogyasztó az adott árut a jogosult termékeként azonosítsa.¹³¹

A védjegy a szokásos áruformától akkor tér el jelentősen, ha biztosítja, hogy „az áru fogyasztói képesek érzékelni a különbséget az egyéb, [szokásosan használt] formáktól”.¹³²

Még a jelentős eltérés igazolása esetén sem biztos azonban, hogy az adott formát az átlagos fogyasztók eredetjelzőnek tekintik. Ha ugyanis a fogyasztók úgy tekintenek az adott

¹²⁷ Sieckmann 35. pont, valamint C-349/95 Londersloot 22. és 24. pontja, C-39/97 Canon 28. pont, Philips/Remington 30. pont, Linde 41. pont.

¹²⁸ „... a jogi szabályozás szempontjából alapvető közvetlen funkciója a védjegynek, hogy az adott áruknak vagy szolgáltatásoknak más, hasonló rendeltetésű áruktól vagy szolgáltatásoktól történő megkülönböztetésére szolgáljon. ... A megkülönböztető-individualizáló funkció a védjegyek legfontosabb gazdasági és egyben jogi funkciója.” Lontai–Faludi–Gyertyánfy–Vékás: i. m. (49), p. 266.

¹²⁹ Bently–Sherman: i. m. (26), p. 822.

¹³⁰ Henkel 38. pont, Mag 30. pont, Deutsche SiSi-Werke 28. pont, Linde 48. pont.

¹³¹ Bang & Olufsen A/S kontra OHIM T-450/05 sz. ügy 42. pont, Deutsche SiSi-Werke 31. pont, Henkel 39. pont, Mag 30. pont, Storck I 27. pont.

¹³² Bently–Sherman: i. m. (26), p. 825.

formára, „*mint az áru funkciójának ellátásához szükséges alakzatra vagy pusztá díszítésre, akkor kevésbé valószínű, hogy az alakzat képes eredetjelzőként működni*”.¹³³

Ezeket az elveket a Storck I-ügyben a bíróság aggálytalanul alkalmazta olyan kétdimenziós ábrás védjegy esetében, amivel egy aranyszínű cukorkacsomagolás fotóját kívánták oltalom alá helyezni – sikertelenül. Ebben az esetben a bíróság úgy látta, hogy a csomagolás fotója – a térbeli védjegyre kialakított elvek alapján – nem tartalmaz olyan megjelölést, ami független az adott áru szokásos megjelenésétől.¹³⁴

6.2.3. Leíró védjegyekre irányadó szempontok

A közösségi védjegy jog minden feltétlen kizáró okkal kapcsolatban kiemelt figyelmet szentel az adott ok mögött meghúzódó közérdeknek, jogalkotói akarathoz. Valamennyi kizáró okot e közérdekű cél fényében kell mérlegelni.¹³⁵ A leíró jelleggel kapcsolatos feltétlen kizáró ok tilalma mögött meghúzódó közérdek annak biztosítása, hogy „*az olyan megjelölések, amelyek az árut vagy szolgáltatást magát vagy annak jellemzőit írják le, bárki által szabadon legyenek használhatók*”.¹³⁶ Ennek részeként azt kell vizsgálni, hogy a releváns fogyasztók szemében a védjegy az adott „*árúk vagy szolgáltatások jellemzőit írja-e le, vagy ez a jövőre nézve ésszerűen várható-e*”.¹³⁷ Csak így biztosítható a versenytársak közötti tiszta verseny.

Nem szükséges, hogy az adott megjelölést a versenytársak ténylegesen használják, illetve hogy őket a védjegy jogosultja ténylegesen kizárja az adott megjelölés használatából, „*elegendő, ha a megjelölés ilyen célra felhasználható*”.¹³⁸ Ez volt az alapja annak, hogy az Európai Bíróság a német védjegy jogban kialakult „*Freihaltsbedürfnis*” fogalmát¹³⁹ meghaladta, és kifejtette: önmagában az a lehetőség, hogy egy leíró (megkülönböztetőképeséggel nem rendelkező) megjelölés potenciálisan kizárhatja a versenytársakat a leíró megjelölés használatából, elegendő a védjegytalalom megtagadására.¹⁴⁰

¹³³ *Bently-Sherman*: i. m. (26), p. 835.

¹³⁴ Storck I 29. pont.

¹³⁵ Linde 71. pont, Windsurfing Chiemsee 25–27. pont, Philips/Remington 77. pont.

¹³⁶ Postkantoor 95. pont, Windsurfing Chiemsee 25. pont, Linde 73. és 77. pont, Libertel 52. pont, idézi *Vida*: i. m. (119), p. 74., Paul Reber GmbH & Co. KG kontra OHIM T-304/06 sz. ügy (Mozart) 86. pont, Tegometall International kontra OHIM – Wuppermann T-458/05 sz. ügy (TEK) 77. pont.

¹³⁷ Poskantoor 56. pont, Windsurfing Chiemsee 31. pont, idézi *Vida*: i. m. (119), p. 74., valamint *Bently-Sherman*: i. m. (26), p. 825–826.

¹³⁸ Postkantoor 97. pont, OHIM kontra Wrigley C 191/01 P sz. ügy (Doublemint) 32. pont, idézi *Vida*: i. m. (119), p. 75. illetve Mozart 90. pont, Windsurfing Chiemsee 32–34. pont.

¹³⁹ Azt a követelményt, hogy a leíró jellegre vagy megkülönböztetőképeség hiányára hivatkozva csak akkor kell megtagadni az oltalmat, ha a versenytársaknak tényleges és valós igényük van az ilyen megjelölések használatára.

¹⁴⁰ *Dr. Vida Sándor*: Az EU Bíróságának Chiemsee-ítélete és ami utána következik. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 108. évf. 1. sz., 2003. február.

A védjegy akkor minősül leírónak, ha „*kizárólag*” leíró megjelölésekből áll. A „*kizárólagosság*” követelménye a tágran vett konkrét megkülönböztetőképesség esetei közül csak a leíró és generikus védjegyek esetében alkalmazandó, a megkülönböztetőképesség hiánya esetében ilyen elvárás az irányelv nem támaszt. A kizárólagosság nem áll meg, ha a védjegy egészét vizsgálva találunk nem leíró elemet, vagy a leíró elemek olyan szokatlan variációja valósul meg, ami összességében már „*szokatlan kombinációt, különösen szóösszetételt vagy jelentést*” hoz létre. Ilyenkor a védjegy már nem tekinthető leírónak,¹⁴¹ a fogyasztó számára érzékelhető különbség jön létre.¹⁴²

A kizárólagosság ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a védjegyet alkotó megjelölés minden lehetséges jelentésének leírónak kell lennie. Elegendő, ha a védjegyet alkotó megjelölés elemeinek legalább az egyik jelentése ilyen.¹⁴³ A kérdés tehát nem az, hogy a védjegyet kizárólag leíró megjelölésként értelmezhető elemek alkotják-e, hanem az, hogy kizárólag olyan elemekből áll-e, amelyek leírók lehetnek.¹⁴⁴

Leírónak továbbá azok a védjegyek minősülnek, amelyeket a szokásos használatban a releváns, átlagos fogyasztók akár közvetlenül, akár utalás útján az adott áru vagy szolgáltatás, illetve azok lényeges tulajdonsága jelzésének tekintenek.¹⁴⁵ Ehhez a megjelölés és az áru között megfelelően közvetlen és speciális kapcsolat fennállása szükséges.¹⁴⁶

A leíró jelleget már akkor is meg kell állapítani, ha az adott megjelölés csak a kérelemben megjelölt áruosztály egyes áruai vagy szolgáltatásai tekintetében minősül leírónak.¹⁴⁷

6.3. A LEGO védjegyek megkülönböztetőképessége és leíró jellege a magyar bíróságok értelmezésében

A Vt. 2. § (2) bekezdés *a*) pontja alapján a LEGO védjegyek törlését a konkrét megkülönböztetőképesség hiányára, illetve a leíró jelleg egyes eseteire (fajta, rendeltetés, egyéb jellemző feltüntetése) hivatkozással kérték.

A Fővárosi Bíróság szerint „*akkor nem rendelkezik a védjegy megkülönböztetőképességgel, ha valamely jellemző feltüntetésére használják*”, ebben az esetben ugyanis: „*a megjelölés mint (nyelvi vagy grafikai) jelzés hozzárendelődik valamilyen tőle független, nem belőle következő, rajta túlmutató jellemzőhöz, mely hozzárendelés szükségessége széles körű társadalmi kon-*

¹⁴¹ Campina Melkunie BV kontra Benelux Markenbau C-265/00 sz. ügy, idézi: *Bently–Sherman*: i. m. (26), p. 834.

¹⁴² Szóvédjegynél ez a megközelítés a Baby Dry-eset után némileg módosult (*Vida Sándor*: Védjegy megkülönböztetőképessége – a BABY DRY-ítélet korrekciója. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 3. (113.) évf. 1. sz., 2008. február, p. 69–79). Ez azonban a LEGO védjegyek esetében nem releváns.

¹⁴³ Doublemint 32–34. pont.

¹⁴⁴ *Bently–Sherman*: i. m. (26), p. 834.

¹⁴⁵ C-382/99 Procter & Gamble v. OHIM [Procter] 39. pont, Mozart 88. pont.

¹⁴⁶ Mozart 90. pont, TEK 80. pont.

¹⁴⁷ Mozart 92. pont, TEK 94. pont.

szenzuson alapul”. Márpedig a legórendszerű építőkockák műszaki megoldására vonatkozó szabadalmak közkinccsé válása „nem alapo­z meg olyan széleskörű konszenzust, mely alapján a támadott formát általában az összeszerelhető építőkockák feltüntetésére, jelzésére használhatnák”.

Az elsőfokú döntés vitatta az MSZH azon megállapítását, hogy a LEGO védjegyek a termék rendeltetésének, vagyis az építőkockák külön-külön történő összeilleszthetőségének feltüntetésére szolgáló jelekből állnak. A Fővárosi Bíróság szerint az MSZH „a védjegy szerinti alakzat formája és funkciója között szükségszerű kapcsolatot ismert fel”, ez a következtetés azonban logikailag és ténybelileg téves, mert „önmagában abból, hogy egy tárgy formájából esetleg rendeltetésére vonatkozóan is le lehet vonni következtetéseket, nem jelenti szükségképpen azt, hogy e tárgyat e rendeltetés feltüntetésére használják”, és ez „nem ad alapot olyan képzet­­társításra, melyre a versenytársak illetve áruik valamely tulajdonságához szükség lehet”.

A másodfokú ítélet ezt az érvelést elfogadva kimondta, hogy nem merült fel arra vonatkozó adat, hogy „az átlagos fogyasztó ... a védjegy szerinti ábrát látva az összeszerelhetőségre való következtetéshez jutna”, illetve „[a Lego védjegy] szerinti forma nem tekinthető kizárólag olyan jelekből álló megjelölésnek, amely a versenytársak játékarúi, azon belül az összeépíthető játékkocka árui körében az áruadatok feltüntetéséhez szükséges”.

Az elsőfokú ítélet kifejti továbbá, hogy a LEGO védjegyek egyszerű formák, így csekély mértékű megváltoztatásuk is az „összbenyomás jelentősebb változását eredményezheti”. Az elsőfokú bíróság szerint az áru igazolt közismertsége és „a védjegy egyszerűsége a forma nagyfokú konzervativitását vetíti előre, vagyis csekély mértékű megváltoztatása is ... olyan más formát eredményez, melyet a fogyasztók elhatárolhatnak a vizsgált alakzattól”.

A Legfelsőbb Bíróság végzése szerint ugyanakkor: „kétségtelenül szembetűnő a műszaki összeépíthetőséget is biztosító henger alakú kiemelkedés, emellett azonban az ábrázolt építőelem rendelkezik ... esztétikai szempontokat is szolgáló, a műszaki funkciótól független ... megkülönböztetést biztosító ismérvekkel is”. A Legfelsőbb Bíróság tehát elismeri ugyan, hogy az ábrák alkalmasak az áru rendeltetésének leírására („kétségtelenül szembetűnő”), de az egyéb esztétikai jellemzők – például a kapcsológombok elrendezése, a kocka aránya – alapján a védjegyet megkülönböztetésre alkalmasnak találja.

6.4. A bíróságok értelmezésének kritikája

Korábban már ismertettem: a bíróságok a LEGO védjegyek oltalmi körét a közhiteles nyilvántartással ellentétesen állapították meg. Ezért a konkrét megkülönböztetőképesség, illetve a leíró jelleg megítélésénél is egy Magyarországon nem lajstromozott, térbeli védjegyet, a legókockát vizsgálták a LEGO védjegyek helyett. A bíróságok a LEGO védjegyek típusának és oltalmi körének helyes értelmezése esetén arra keresték volna a választ, rendelkezik-e megkülönböztetőképességgel, illetve leíró védjegy-e a játékok áruosztályban, a legórendszerű összeépíthető játékkockák vonatkozásában a legókocka fekete-fehér fotójából álló ábra, kép.

A Lego-döntések másik alapvető problémája, hogy a bíróságok nem választották szét és nem vizsgálták külön-külön az egyes törlési okokat, így a konkrét megkülönböztetőképességet és a leíró jelleget, illetve nem foglalkoztak a leíró jellegen belüli alkategóriákkal (faja, rendeltetés, egyéb jellemző). A döntések két külön vizsgálandó törvényi kategóriát és törlési okot keverték össze. Értelmezésükben a LEGO védjegyek leíró jellege csak akkor állapítható meg, ha nem rendelkeznek konkrét megkülönböztetőképességgel. A konkrét megkülönböztetőképesség megléte vagy hiánya azonban önálló törlési ok, független a leíró jelleg vizsgálatától.

A bíróságok a LEGO védjegyek konkrét megkülönböztetőképességét az áru, és nem az eljárás tárgyát képező védjegy közismert voltából látták levezethetőnek. Az áru és az árujelző elválasztása a védjegy jog axiómája. Az áru abban az esetben sem feleltethető meg a védjegynek, ha (térbeli védjegyek) esetében az áru formájára igényelnek oltalmat. A védjegy olyan jogintézmény (jogi konstrukció), amely az áru és előállítója, eredete közötti kapcsolatot védi.¹⁴⁸

A Lego-döntések számos olyan szempontot vettek figyelembe, amelyek sem a Vt. szövegéből, sem az irányadó európai gyakorlatból nem levezethetők. A bíróságok valamiféle „szükségszerű” kapcsolatot követeltek meg a védjegy és az áru rendeltetése, illetve funkciója között, illetve azt, hogy a védjegy „szerinti alakzat jelentése” az áru (összeszerelhető építőkocka)¹⁴⁹ legyen. A bíróságok szerint létezik olyan megjelölés, ami csak az árut „jelenti”, annak szükségszerű leképezése, de ha a megjelölés mást is jelent, akkor már lajstromozható. Ez az értelmezés szűkíti a feltétlen kizáró ok alkalmazási körét, és ellentmond az Európai Bíróság gyakorlatának, amely már a védjegy alkotóelemeinek egyik jelentésének leíró jellege esetén is megállapítja a leíró jelleget.

A konkrét megkülönböztetőképesség esetében ráadásul a kizárólagosság, a védjegyirányelvet véve alapul, szövegszerűen sem jelenik meg, csupán az adott áru szokásos formai kialakítása és az ettől való eltérés mértéke vizsgálandó. A szokásos formai kialakítás semmi esetre sem jelent „szükségszerű” kapcsolatot, a védjegy „szerinti alakzat jelentésének” kizárólagossága pedig ebben a kontextusban sem értelmezhető.

Az értelmezés problematikus volta a Legfelsőbb Bíróság döntésében teljesen világosan jelenik meg. Ez a döntés a kapcsológombok elrendezésének és arányainak esztétikai jellemzőit figyelembe véve állapítja meg a LEGO védjegyek megkülönböztetőképességét, miközben elismeri, „kétségtelenül szembetűnő a műszaki összeépíthetőséget is biztosító henger

¹⁴⁸ A bíróságok megközelítése jól tükrözi a védjegy fogalmának tisztázatlanságát, amely a megjelölés és a védjegy közötti különbség figyelmen kívül hagyásának egyik lényeges következménye.

¹⁴⁹ Az „összeszerelhető”, „összeépíthető” építőkockákra értelmezni a leíró jelleget szintén ellentmond az európai gyakorlatnak, hiszen a legókockák a 28. áruosztályon belül az É0045 sorozatszám [építőkockák (játékszerek)] alá sorolhatók. Az európai gyakorlat egyértelműen elegendőnek veszi, ha ezen belül egy lehetséges termék tekintetében áll fenn a leíró jelleg vagy a megkülönböztetőképesség hiánya.

alakú kiemelkedés”. Az építőkocka elemeinek esztétikai sajátosságai azonban nyilvánvalóan nem vehetők figyelembe, hiszen egy legókocka kapcsológombjának fotója elsődlegesen leíró jelentéssel bír: kapcsológombot jelent. Márpedig ha egy védjegy „kétségtelenül szembe-tűnő” módon megjeleníti az adott árut, annak rendeltetését, akkor – függetlenül esztétikai jellemzőitől – leíró védjegynek minősül.¹⁵⁰

Szintén a Vt. rendszerében nem szereplő szempontként jelenik meg a leíró jelleg bírói megítélésében, hogy a forma egyszerűsége miatt, annak kismértékű megváltoztatása is olyan más formát hoz létre, amit a fogyasztók meg tudnak különböztetni a LEGO védjegyek jogosultjának termékeitől. Nem világos azonban, hogy egy másik ábra miért befolyásolná az adott védjegy megkülönböztetőképességét, illetve leíró jellegét. Különösen igaz ez, ha a védjegy ábrázolt (közkinccsé vált) műszaki megoldást bárki gyárthatja az adott formában, így még közvetetten sem várható el, hogy más piaci szereplők más formát alkalmazzanak építőkockáik kialakításánál.¹⁵¹

E számos szempont mellett a bíróságok ugyanakkor egyáltalán nem vizsgálták a LEGO védjegyek által oltalom alá helyezett áru leíró jellegének alkategóriáit, az áru fajtáját, rendeltetését és egyéb jellemzőit. Szintén nem vizsgálták a megkülönböztetőképesség elbírálása során az áru szokásos formáját. Ezek a szempontok a leíró jelleg és a megkülönböztetőképesség vizsgálati rendszerének alapvető összetevői, így mérlegelésük elmulasztása lényegében a jogkérdés megkerülését jelenti.

6.5. Javaslat a konkrét megkülönböztetőképesség és leíró jelleg értelmezésére

A következő érvek alapján felvethető, hogy a LEGO védjegyek nem rendelkeznek konkrét megkülönböztetőképességgel, illetve leíró jellegű védjegyek.

6.5.1. Konkrét megkülönböztetőképesség

A LEGO védjegyek kizárólag az áru formájából álló ábrás megjelölések. A fogyasztók az áru formájából a legritkább esetben vonnak le következtetést az áru eredetére vonatkozóan. A LEGO védjegyek ugyanúgy fotók, mint a Storck I-ügyben elutasított megjelölések. Megállapítható tehát, hogy a LEGO védjegyekre alkalmazandók a háromdimenziós védjegyekre

¹⁵⁰ Nem világos továbbá, hogy olyan „esztétikai szempontok” és jellemzők, amivel minden térbeli forma, alakzat rendelkezik (méret, kiterjedés és arányok), miért lennének alkalmasak a megkülönböztetőképesség kiváltására. Komolyan vehető-e, hogy a fogyasztók más arányú hengeres kapcsológombok esetében egyértelműen el tudják határozni a LEGO védjegyeket a más osztású kockák ábráitól?

¹⁵¹ Később bemutatom, hogy a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati döntése megkérdőjelezi ezt a megközelítést. Aszerint ugyanis Magyarországon lehetségesnek tűnik a közkinccsé vált műszaki megoldások felhasználásának korlátozása. A Legfelsőbb Bírósága megállapította: a LEGO védjegyekhez képest csak más formai kialakítással rendelkező műszaki megoldás használható (l. részletesen 7.4.3–7.4.4 pont).

kialakított elbírálási elvek, hiszen azok „*semmilyen, az általuk oltalmazott áruk megjelenéséhez nem kapcsolódó megjelölést [jelet] sem tartalmaznak*”.¹⁵²

A legókockák a játékok árukegórián belül az építőkockák alkegóriájába tartoznak. A LEGO védjegyek ezért az általuk oltalmazni kívánt árukegórián belül meghatározható árut jelenítenek meg. Ebből következik, hogy a LEGO védjegyek konkrét megkülönböztető-képessége – hasonlóan a térbeli védjegyekhez – csak abban az esetben igazolható, ha olyan grafikus vagy szóelemmel rendelkeznek, ami az áru eredetére vonatkozó speciális információt hordoz.¹⁵³ Mivel a LEGO szóvédjegyet – a piacon forgalmazott termékektől eltérően – nem tüntetik fel a LEGO védjegyeken ábrázolt építőkockák kapcsológombjain, így a fogyasztók ilyen speciális információval nem találkoznak.

A LEGO védjegyeken ábrázolt építőkockák semmiben nem térnek el a szokásos, a piacon ismert Kiddicraft, illetve a legőrendszerű építőkockák külső kialakításától. Műanyag kockák és hengeres kapcsológombok alkalmazása a legkézenfekvőbb és a leggyakrabban használt formája az ilyen műszaki megoldással készült építőkockáknak. Ezt az eljárásban csatolt bizonyítékok is igazolták. Az eljárásban a Lego több mint száz építőkocka fotóját tartalmazó összeállítást nyújtott be a piacon fellelhető, összekapcsolható építőkockákról. Ebben 66 építőkocka hengeres kapcsológombot alkalmazott. A fogyasztók a hasonló kockák esetleges méretkülönbségeit, például a kapcsológombok átmérője vagy a kockaméret között fennálló milliméteres eltéréseket nem képesek érzékelni. A fogyasztók tehát az áru eredetére nem vonhatnak le egyértelmű következtetést a LEGO védjegyek alapján.¹⁵⁴

A LEGO védjegyeken megjelenő áruformát részletesen bemutatja a Kiddicraft játékokra 1945-ben benyújtott Kiddicraft-szabadalom leírása és az ahhoz mellékelte rajzok. A kapcsológombok hengeres formája kézenfekvő megoldása a kapcsológombok kialakításának, de maga a szabadalom más formai kialakítást is oltalom alá helyez.¹⁵⁵ A műszaki megoldást jogszerűen használja a LEGO védjegyeken megjelenő formában bármely piaci szereplő. Így a legókockák formája a LEGO védjegyeken látható módon rögzült az átlagos fogyasztókban.

Itt kell visszautalni a legó szó köznevesülésére, fajtánévvé válására.¹⁵⁶ E nyelvi változás

¹⁵² Storck I 29. pont „In such a case, the mark ... does not consist of a sign unrelated to the appearance of the products it covers.”

¹⁵³ Storck I 27. pont, Henkel 23. pont, Mag 30. pont, Deutsche SiSi-Werke 31. pont.

¹⁵⁴ A lengyel vállalkozás az eljárásban benyújtott olyan fotókat, amelyeket a piacon szereplő egyéb, akár azonos, akár különböző méretezésű építőkockákról készített. A fotók a LEGO védjegyekkel azonos beállításban ábrázolták az építőkockákat. Miután az egyes forgalmazók márkajelzéseit retusálták a fotókról, a perben eljáró képviselők sem voltak képesek azonosítani az egyes gyártók termékeit.

¹⁵⁵ „On its upper face the block is formed integrally with two longitudinal rows of bosses which may be circular as shown and or of other suitable shape.” Kiddicraft-szabadalom (UK 633 055) leírása, 11–14. sor. A Lego (a kockák első kötélemeire vonatkozó) alapszabadalma leírásának 16. sora szerint a kiemelkedéseknek szintén nem kell szükségszerűen hengeres alakúnak lenniük, de mind az elsődleges, mind a másodlagos (vagyis a kocka alsó felületén található) kiemelkedések esetében a hengeres alak az előnyösebb megtestesülési forma.

¹⁵⁶ I. m. (3), p. 806. (l. 3. lábjeget).

jelentőséggel bír a megkülönböztetőképesség szempontjából is. Ha az adott áru márkanéve fajtanévvé válik, az egyértelműen „kisugárzik” az áru egyszerű ábrázolására is, hiszen az ábrázolás is csak az adott, általánosan ismert árufajta illusztrációjává válik. Az ilyen illusztráció azonban alkalmatlan az adott áru gyártójának megkülönböztetésére a versenytársaktól.

6.5.2. *Leíró jelleg*

A LEGO védjegyek leíró jellegének vizsgálatakor ismételtten abból kell kiindulni, hogy a védjegyek termékfotók. A termékfotók kizárólag az áru leírására vonatkozó megjelölések, semmilyen, a termék megjelenéséhez nem kapcsolódó jelet nem tartalmaznak.

A leíró jellegre vonatkozó teszt alapkérdése: mennyiben tekinthetők az átlagos fogyasztók a LEGO védjegyeket alkotó megjelölést az ilyen építőkockák vagy egyes tulajdonságaik leírásának. Mivel a megjelölés és az oltalmazott áru közötti kapcsolat – termékfotóról lévén szó – közvetlen és speciális, az átlagos fogyasztók percepciója értelmében a LEGO védjegyek a legókockák megjelenítései.

A teszt ezt követően arra keresi a választ, mi ezen áruk fajtája, rendeltetése és egyéb jellemzője, illetve van-e olyan eleme a LEGO védjegyeknek, ami nem szolgálhat ezek leírására.

A LEGO védjegyek által oltalmazott játék fajtája egy, a Kiddicraft és a Lego által szabadalmaztatott műszaki megoldáson alapuló legó építőkocka, összeépíthető építőjáték. A legó építőkocka rendeltetése az, hogy építmények stabil összeállítását tegye lehetővé úgy, hogy az építmények könnyen szétszerelhetők maradjanak. Az építőkockák egyéb jellemzője, hogy a hagyományos építőjátékoknál nagyobb stabilitású, erősebb összekapcsolást (*clutch power*) tesznek lehetővé úgy, hogy kapcsológombokat alkalmaznak. Az eljárásban benyújtották a Lego korábbi terméktervezői osztálya vezetőjének szakvéleményét, amiben a szakértő egyértelműen jellemzi az áru rendeltetését és egyéb jellemzőit: „[a legókockának] téglá formájúnak kell lennie, és rendelkeznie kell olyan eszközökkel, amelyek lehetővé teszik az építőkockák egymással olyan módon történő összeépítését, hogy ezáltal stabil modellek vagy struktúrák legyenek kialakíthatók”.

A LEGO védjegyek fényképen, termékfotón jelenítik meg az árut, semmi más nem látható rajtuk, mint egy tégláformájú tárgy a tetején hengeres kiemelkedésekkel. A LEGO védjegyeket alkotó megjelölések egyszerű illusztrációi egy közkinccsé vált műszaki megoldásnak. Ezért a LEGO védjegyek kizárólag olyan elemekből állnak, amiket az áru fajtája, rendeltetése és egyéb jellemzője feltüntetésére használhatnak. Ha a LEGO védjegyek ilyen formában oltalomképesek lennének, akkor sem a közkinccsé vált műszaki megoldás, sem a versenytársak által az ezen műszaki megoldáson alapuló termékek nem lennének megjeleníthetők fotókon, egyszerű grafikai ábrázolásban. Ez a korlátozás ellenkezik a leíró védjegyre vonatkozó kizáró okok alapvető céljával, és kizárja a LEGO védjegyek oltalomképességét.

7. FUNKCIONALITÁS^{157, 158}

Ebben a részben a Lego-döntések funkcionalitással foglalkozó érveit vizsgálom meg. Az elemzést elején ismét szükséges a funkcionalitás elméleti alapjainak bemutatása, ezt követi a konkrét döntések elemzése.

7.1. A funkcionalitás elméleti alapjai

7.1.1. Az iparjogvédelmi jogokon alapuló kizárólagos jogok

A funkcionalitáson alapuló kizáró okok alapvető célja a verseny és a piac védelme. E kizáró okok hivatottak megakadályozni olyan versenykorlátozó helyzetek kialakulását, amelyek ellentétesek a védjegy jog alapvető céljával: a hatékony verseny ösztönzésével. A funkcionalitás védjegy jogi tisztázásához szükséges a probléma megfogalmazása az iparjogvédelmi jogok tágabb keretében.

Az iparjogvédelmi oltalomtípusok kizárólagos jogokat, verseny jogi értelemben törvényi monopóliumot biztosítanak a jogosultak számára. Alkotmányos szempontból kizárólagos jog, monopólium csak alapos indokkal, jól körülhatárolható módon, célhoz kötött és arányos szabályozás mellett biztosítható. Erre tekintettel az iparjogvédelmi jogok a következő két szempont alapján szabályozandók: (i) mire terjednek ki, és (ii) milyen időtartamú kizárólagosságot biztosítanak.

Az iparjogvédelmi jogok által biztosított kizárólagosság – szabadalom és formatervezési minta esetében – az adott áru meghatározott vonására terjed ki. Az oltalom tárgya szabadalomnál a műszaki megoldás, formatervezési mintánál az áru megjelenésének egyéni jellege. A védjegy ezzel szemben nem az árut, illetve annak egyes tulajdonságait, hanem az áru és eredete közötti, a védjegyben megtestesülő kapcsolatot helyezi oltalom alá.

A kizárólagosság időtartama szempontjából is hasonló módon különülnek el az egyes oltalomtípusok. A szabadalom és a formatervezésiminta-oltalom időben korlátozott (húszt, illetve maximum huszonöt év) kizárólagosságot ad a jogosultaknak. A védjegyoltalom ezzel szemben – feltéve, hogy az oltalmat meghosszabbítják – időben korlátlan kizárólagosságot biztosít.

¹⁵⁷ Vt. 2. § (2) bekezdés b) pont: „Ki van zárva a védjegyoltalomból a megjelölés, ha ... kizárólag olyan formából áll, amely az áru jellegéből következik, vagy amely a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges, illetve amely az áru értékének a lényegét hordozza.”

¹⁵⁸ Irányelv 3. cikk (1) bekezdés: „A megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban, illetve a védjegy törlesztésének van helye, ha a megjelölés: ... (e) kizárólag olyan formából áll, amely (i) az áru jellegéből következik; vagy (ii) a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges; vagy (iii) az árunak jelentős értéket kölcsönöz.”

A szabadalom és a formatervezésiminta-oltalom időbeli korlátozására azért van szükség, mert piaci viszonyok között nem megengedhető, hogy meghatározott időn túl egyes áruk gyártói mesterséges, jogi eszközökkel jussanak kizárólagos jogokhoz versenytársaikkal szemben. A másik oldalon a szabadalom és a formatervezésiminta-oltalom biztosította kizárólagos jogok nélkül felmerül annak kockázata, hogy az áruk és szolgáltatások innovációja, a műszaki, gazdasági fejlődés és fejlesztés lelassul, megszűnik. A korlátozott idejű oltalom – az adott megoldások feltárásának kötelezettségével és a közhiteles nyilvántartások nyilvánosságával együtt – biztosítja, hogy a piaci szereplők vállalják az innovációra fordított, egyre növekvő befektetéseket, de a többi potenciális versenytárs is képes belépni az adott termék piacára.

A védjegy helyzete lényegileg más. A védjegy az áru és eredete, előállítója közötti kapcsolatot oltalmazza, ezzel közvetetten védi az árut előállító vállalkozás goodwilljét. A védjegy tehát a vállalkozás vagyonának egy részére ad jogi oltalmat. Az árujelző által felállított kapcsolat nem rontja a tényleges vagy potenciális piaci szereplők esélyeit az adott piac „támadására”, sőt ösztönzi őket saját márkájuk felépítésére, az abba történő befektetésre és az áruk minőségének növelésére. A védjeggyel kapcsolatos kizárólagos jog tehát a fogyasztók szintjén nagyobb áruválasztékot, jobb minőséget, világos és áttekinthető piaci viszonyokat eredményez. Ebből következően időbeli korlátozása – feltéve, hogy a jogosult fenntartja befektetését, és ténylegesen is használja a védjegyet – nem indokolt.

7.1.2. Iparjogvédelem és piaci verseny

A szabadalom és a formatervezésiminta-oltalom esetében a jogi szabályozásnak biztosítania kell az egyensúlyt a jogszabályon alapuló versenykorlátozás társadalmi költsége és a hatékony kutatási és fejlesztési tevékenységre ható ösztönzés társadalmi haszna között. Az egyensúly akkor áll fenn, ha minden olyan szereplő be tud lépni a piacra, aki valóban hatékony és eredményes forrásfelhasználással képes többletértéket előállítani.

A szabályozás logikája védjegy esetében eltérő. Mivel a védjegy a hatékony verseny eszköze, ezért lehetséges az oltalom időről időre történő meghosszabbítása. A védjegy használatának kötelezettségével együtt ez a hosszú távú védelem biztosítja a legnagyobb társadalmi hatékonyságot. A védjegy jogosultja egészen addig fektet be a védjegybe, a márkába, és növeli a vállalkozás vagyonát (goodwilljét), amíg ez a termék piacán ésszerű megtérülést biztosít számára, a versenytársak pedig hasonló módon fejlesztik saját védjegyeiket és márkáikat. A védjegyszabályozás logikája tehát pontosan a piaci verseny ösztönzése érdekében teszi lehetővé az oltalmi idő meghosszabbítását.

A piaci verseny azonban önmagában nem garantálja a maximális társadalmi hatékonyságot, azaz a piaci szereplők profitmaximalizálása nem eredményezi automatikusan a lehető

legnagyobb fogyasztói jólétet.¹⁵⁹ Elképzelhető, hogy a védjegy jog versenyt segítő eszközei a más iparjogvédelmi jogokkal való visszaéléshez vezetnek. Ebben az esetben a védjegy jogi oltalmat nem lehet megadni.¹⁶⁰

7.1.3. Korrekciós mechanizmusok a védjegy jogban

Az iparjogvédelmi jogok oltalmi formái közötti dinamikus egyensúlyt könnyen megbonthatja az egyes oltalmi formák keveredése, visszaélésszerű felhasználása a piaci versenyben. Szükséges ezért olyan korrekciós mechanizmusok beépítése, amelyek az egyes oltalmi formák visszaélésszerű használatának kiszűrésével biztosítják e kényes egyensúly fennmaradását.¹⁶¹

Az iparjogvédelmi jogok triaszában a műszaki meghatározottságú oltalmi forma (szabadalom), illetve a korlátozott oltalmi időtartamú oltalmi formák (szabadalom és formatervezési minta) felől az időben korlátlan oltalmat biztosító védjegy felé haladva a visszaélésszerű magatartások kockázata és hatása egyre nagyobb. Ebből következően a szabadalomtól a védjegyig haladva egyre átfogóbb korrekciós mechanizmusokat találunk. A legtágabb korrekciós szabályozás a védjegyeknél alakult ki.

A védjegyoltalom esetében mind a két, korlátozott időre szóló oltalmi formával szemben biztosítani kell a korrekció lehetőségét. Ezért a védjegyoltalom nem terjedhet ki a szabadalom, a formatervezésiminta-oltalom által oltalmazott terméktulajdonságokra: a műszaki megoldásra vagy az árukülsőre. Ugyancsak nem terjedhet ki a védjegyoltalom a verseny tárgyára, magára az árra.¹⁶² A kiterjesztésre irányuló kísérleteket a védjegyszabályozásban ki kell szűrni.

E korrekciós mechanizmusok az adott védjeggyel forgalmazott áru olyan funkcionális tulajdonságaira vonatkoznak, amelyek egyéb oltalom alá tartozhatnak, vagy azonosak az áruval, így fogalmilag nem oltalmazhatók kizárólagos jogokkal a védjegyoltalom álcája

¹⁵⁹ „A vezető gyártók érdeke nem feltétlenül esik egybe az általános közérdekkel. Ezért az árukülső oltalmának a funkcionális termékkialakításokra történő kiterjesztése előtt meg kell vizsgálnunk, vajon a termékkialakítás ilyen örökös oltalma a fogyasztók érdekét, vagy csak a [piac]vezető ... érdekét szolgálja”. *Bednarek*: i. m. (109), p. 19.

¹⁶⁰ E tekintetben a védjegyek lajstromozását a funkcionalitásra alapító kizáró okok szoros kapcsolatban állnak a joggal való visszaélés általános tilalmának klasszikus polgári jogi fogalmával, vagyis azzal a helyzettel, amikor a jogi oltalom érvényesítése saját céljával ellentétes eredményre vezet.

¹⁶¹ Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ugyanazon áru műszaki megoldása, dizájnya és a fogyasztók számára megkülönböztetőképeséggel rendelkező, eredetjelző formája nem felelhet meg mind a három oltalmi forma követelményeinek. Egy ilyen esetben azonban szigorúan szétválasztandók az egyes oltalmi formákkal védett jellemzők, az oltalom tárgyai, és a korrekciós mechanizmusok érvényesítésével biztosítani kell, hogy az egyes oltalmi formák ne kerülhessenek átfedésbe, azaz ne tegyék lehetővé a védjegy jog visszaélésszerű alkalmazását.

¹⁶² Az áruval kapcsolatos korrekció szükségessége nem az iparjogvédelmi jogokkal összevetésben mutatkozik meg. Az ok tisztán gazdasági: a termékmonopólium megakadályozása.

alatt. Ha ugyanis a versenytársakat a védjegyen keresztül a védjegyjogosult elzárhatná az áru funkcionális tulajdonságai (illetve az áru) hasznosításától, akkor számukra lehetetlenné válna a piacra lépés. Így a védjegyjogosult visszaélne a védjegy jogintézményének céljával, sértené a fogyasztók érdekét és a hatékony verseny követelményét. A védjegyjogokban megfogalmazott, funkcionálitással kapcsolatos feltétlen kizáró okok tehát korrekciós mechanizmusai a védjegyszabályozásnak, amelyek az egyéb oltalmi formákkal, illetve a termékmonopolizációval kapcsolatos piaci kockázatokat szűrik ki.

7.2. A funkcionális az európai jogban és a Vt. rendszerben

Az európai védjegyjog az előző elvek alapján szabályozza a funkcionálitáson alapuló kizáró okokat. A Vt. 2. § (2) bekezdés *b*) pontja, illetve az irányelv 3. cikk (1) bekezdés *e*) pontja alapvetően azt a célt szolgálja, hogy megakadályozza olyan megjelölések lajstromozását, amelyek kizárólag az áru formájából állnak, és amelyek az adott „*árúk olyan műszaki vagy funkcionális jellemzőire adna[k] monopóliumot [kizárólagos jogokat], amelyeket a fogyasztók nagy valószínűséggel a versenytársak áruiban is igényelnek*”.¹⁶³ A funkcionálitással kapcsolatos kizáró okok értelmezésének főbb jellemzőit az alábbiakban mutatom be.

7.2.1. Kizárólagosság

A funkcionális alapkérdése, milyen megjelölések esnek e kizáró okok hatálya alá. A védjegyirányelv szerint azok a megjelölések tartoznak ide, amelyek „*kizárólag formából*”, illetve „*kizárólag az áru formájából*” állnak.¹⁶⁴

Az irányelv magyar fordítása és a Vt. szabálya némileg eltérően fogalmaz. A magyar szöveg szerint a megjelölésnek „*kizárólag olyan formából*” kell állnia, amely a funkcionális három esete egyikének felel meg (árujelleg, technikai megoldás vagy az áru lényeges értékét hordozó forma). A magyar nyelvű szöveg az „*olyan*” vonatkozó névmás használata miatt úgy is értelmezhető, hogy a „*kizárólag*” szó nemcsak a megjelölés összetételére, hanem a megjelölés egészére vonatkozik. Vagyis nem a megjelölésnek kell kizárólag az áru formájából állni, de ezen áruforma kizárólag funkcionális elemekből állhat. Ez az értelmezés ellentétes lenne az Európai Bíróság iránymutatásaival.

A Philips/Remington-döntés szerint a funkcionálitáson alapuló kizáró okok „*megakadályozzák, hogy egy olyan megjelölés, amely kizárólag az áru formájából áll, lajstromozható legyen*”, továbbá „*ha az [irányelv] 3. cikk (1) bekezdésében felsorolt feltétel megvalósul, [akkor]*

¹⁶³ Philips/Remington 78–80. pont, Linde 72. pont.

¹⁶⁴ Az irányelv angolul: „Signs which consist exclusively of: ... the shape ...”, németül: „Zeichen die ausschliesslich bestehen: ... aus der Form”.

a kizárólag az áru formájából álló megjelölés ... nem lajstromozható.¹⁶⁵ A kizárólag szó tehát nem a forma elemeire, hanem a megjelölés összetételére vonatkozik. Ez azért fontos, mert ebben az értelmezésben nem az a kérdés, hogy a forma valamennyi eleme a kizáró ok hatókörébe esik, hanem csak az, hogy a megjelölés kizárólag egy alakzatból, formából álljon.

7.2.2. A funkcionalitás és a megjelölés típusa

A „kizárólag az áru formájából álló” megjelöléseket általában a térbeli védjegyekkel azonosítják. A magyar szakirodalom kifejezetten úgy hivatkozik a funkcionalitással kapcsolatos feltétlen kizáró okokra, hogy azok „specifikusan a térbeli védjegyekre felállított kizáró okok”.¹⁶⁶ A külföldi szerzők egy része is automatikusan leszűkíti a funkcionalitáson alapuló kizáró okok alkalmazását a térbeli védjegyekre.¹⁶⁷ Ez az álláspont vitatható. Bár a Philips/Remington-ügy ezt a kérdést közvetlenül nem érintette, néhány megállapítása arra utal, a funkcionális kizáró okok alkalmazása nem szűkíthető a térbeli védjegyekre.

Elsődlegesen hangsúlyozom: a funkcionalitás esetében nem a védjegyet, hanem a megjelölést kell vizsgálni. Ezért a megjelölésnek kell „kizárólag” formából (alakzatból), illetve az áru formájából állni, és ezt a formát kell vizsgálni a funkcionalitás szempontjából. Mivel a grafikai ábrázolás minden esetben kétdimenziós, ezért a térbeli védjegyet alkotó megjelölés (fotó) és egy fényképszerű, fotóhű megjelölésből álló ábrás védjegy esetében a megjelölés és az azon látható forma azonos grafikai ábrázolásban jelenik meg.¹⁶⁸ Ilyen esetben az ábra és az alakzat védjegyzetése lényegében azonos kockázatot jelent a funkcionalitás szempontjából. Ezért mindkét esetben indokolt a funkcionalitásra vonatkozó feltétlen kizáró ok alkalmazása.

A Philips/Remington-ügyben szereplő angol védjegy ábrás védjegyként lajstromozott megjelölés volt. Ezt a védjegyet ugyanis az 1938-as angol védjegytvény alapján lajstro-

¹⁶⁵ Philips/Remington 76. pont. Az idézet angolul: „Article 3(1)(e) is a preliminary obstacle liable to prevent a sign consisting exclusively of the shape of a product from being registrable. If any one of the criteria listed in Article 3(1)(e) is satisfied, a sign consisting exclusively of the shape of the product ... cannot be registered as a trademark” L. még Benetton Group SpA kontra G-Star International BV C-371/06 sz. ügy (Benetton/G-Star) 26. pont.

¹⁶⁶ Vida Sándor: Az Európai Bíróság újabb döntései térbeli védjegyekről. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109. évf. 6. sz., 2004. december, p. 49–53. A Magyar Szabadalmi Hivatal szintén ezt az álláspontot foglalta el, és – tekintettel arra, hogy a LEGO védjegyek ábrás védjegyként kerültek lajstromozásra – megkülönböztetőképesség hiányában rendelte el a törlést.

¹⁶⁷ Keeling: i. m. (72), p. 137; Thomas Helbling L. L. M.: Shapes as Trade Marks – The Struggle to Register Three Dimensional Signs: A Comparative Study of United Kingdom and Swiss Law. IPQ, Sweet and Maxwell Ltd., p. 423.; Bently–Sherman: i. m. (26), p. 807. 13. lábjegyzet.

¹⁶⁸ Más kérdés, hogy a megjelölések grafikai megjelenésének azonossága azonban nem eredményezi a védjegyek oltalmi körének azonosságát, továbbá a fotografikus termékábrázolás általában leíró védjegyek minősül, így a funkcionalitás ábrás védjegyek esetében történő alkalmazása nem tipikus.

mozták, ami nem tette lehetővé térbeli védjegyek regisztrációját.¹⁶⁹ A térbeli védjegyek lajstromozhatóságát az 1994-es angol védjegy törvény vezette be, így a korábban ábrás védjegyként lajstromozott, kizárólag az áru formájából álló védjegyek esetében fennállt a lehetőség a megjelölést alkotó forma funkcionalitás szempontjából történő értelmezésre.

A Philips/Remington-ügy ettől függetlenül is alátámasztani látszik, hogy a funkcionalitással kapcsolatos okok nem kizárólag térbeli védjegyekre értelmezhetők. A döntés ugyanis megállapítja: ha az irányelv 3. cikk (1) bekezdés e) pontjában foglalt bármelyik feltétel megvalósul, „a kizárólag az áru formájából álló megjelölés vagy az adott forma grafikus ábrázolása” nem lajstromozható.¹⁷⁰ E megfogalmazás a forma grafikus (kétdimenziós) megjelenítését is a funkcionalitással kapcsolatos kizáró okok körébe vonja. A Storck I-ügy, ahol nem a cukorkacsomagolást, hanem annak fotóját kívánták lajstromozni, szintén ezt a szemléletet tükrözi: „az áru külsejéből álló háromdimenziós védjegyekkel kapcsolatban kialakult eset jog olyan esetben is alkalmazandó, ahol ... az adott árut kétdimenziós ábrázolásban megjelenítő ábrás védjegyről van szó”.¹⁷¹

Alapos érvek mutatnak tehát arra, hogy a funkcionalitásra vonatkozó kizáró okok szűk körben – ha a megjelölés az adott forma képszerű, fényképszerű ábrázolása – ábrás védjegyként lajstromozott megjelöléseken megjelenő formákra is értelmezhetők.

7.2.3. Funkcionalitás és leíró jelleg

A funkcionalitással kapcsolatos kizáró okok három alapjellemzője a konkrét megkülönböztetőképeséssel, a leíró jelleggel, illetve a generikus védjegyekkel összevetve mutatkozik meg.

Először is a funkcionalitással kapcsolatos kizáró okok lényege a közérdek, a tisztességes, hatékony és torzításmentes verseny és a maximális fogyasztói jólét céljainak biztosítása.¹⁷² Ezzel szemben a tágan vett konkrét megkülönböztetőképeségre vonatkozó kizáró okoknál csak kisegítő (értelmező) szabályként jelenik meg az egyes okok mögötti közérdek, a versenytársak jogos igénye az adott leíró védjegy használatára.

Másodszor: a tágan vett megkülönböztetőképeség a védjegyre, míg a funkcionalitás esetköre a grafikai ábrázolásra, a „megjelölésre” vonatkozik. A megjelölés és a konkrét áru közötti kapcsolat (a védjegy) tehát az absztrakt megkülönböztetőképeséghez hasonlóan a

¹⁶⁹ A Philips/Remington-ügyben szereplő védjegy lajstromozási körülményeire utal *Bently–Sherman*: i. m. (26), p. 810–811.

¹⁷⁰ Philips/Remington 76. pont, angolul: „a sign consisting exclusively of the shape of the product or of a graphic representation of that shape cannot be registered as a trade mark”.

¹⁷¹ Storck I, 29. pont.

¹⁷² E tekintetben a funkcionalitáson alapuló kizáró okok erősen hasonlítanak a közrendbe vagy közérdekre való tekintettel [Vt. 3. § (1) bek. a) pont] és a fogyasztók megtévesztésén alapuló [Vt. 3. § (1) bek. b) pont] kizáró okokra, amelyek szintén a közérdek sérelmének nevesített eseteit helyezik oltalom alá. E hasonlóságra hívja fel a figyelmet a Philips/Remington főtanácsnoki vélemény 18. pontja is.

funkcionalitással kapcsolatos kizáró okok esetében figyelmen kívül marad. A funkcionalitás vizsgálata esetén kizárólag a védjegyet hordozó grafikai megjelölést kell önmagában, *a priori* vizsgálat alá vonni.

Harmadsorban a funkcionalitással kapcsolatos kizáró okok esetében nincs helye a használat révén szerzett megkülönböztetőképességen alapuló mentesülésnek. Ha ugyanis a torzításmentes verseny és a fogyasztói jólét érdeke (a közérdek védelmének nevesített esetei) állnak a vizsgálat középpontjában, akkor figyelmen kívül kell hagyni a jogosult magánérdekére alapított mentesülési okot. Ezért a funkcionális megjelölés használatával szerzett megkülönböztetőképességre hivatkozással nem lajstromozható. Ezt a tételt erősítette meg a Philips/Remington-ügyben az Európai Bíróság: „*ha egy forma lajstromozását megtagadják az irányelv [szerinti, funkcionalitásra vonatkozó kizáró okok] alapján, ... azt semmilyen esetben sem lehet lajstromozni az irányelv 3. cikk (3) bekezdése [a használat révén megszerzett megkülönböztetőképesség] alapján*”.¹⁷³

7.2.4. A funkcionalitás elsődlegessége

Az előző összehasonlításból kiderül: a funkcionalitás alá eső kizáró okok jelentősebb és alapvetőbb piaci kockázatot kívánnak kiszűrni, mint a tag értelemben vett megkülönböztetőképességgel kapcsolatosak. A megelőzni kívánt kockázat nagyobb súlya indokolja a funkcionális kizáró okok elsőbbségét a megkülönböztetőképességgel kapcsolatos kizáró okokkal szemben.

„*Termékvédjegyek*”¹⁷⁴ esetében a védjegyirányelv 3. cikk (1) bekezdés e) pontjában meghatározott funkcionális kizáró okok „*előzetes akadályát*”¹⁷⁵ képezik az adott megjelölés lajstromozhatóságának. Ha tehát egy védjegy kizárólag egy adott áru formájából álló megjelölést tartalmaz, akkor lajstromozhatóságának vizsgálata először a megjelölés funkcionalitásával kezdődik. Ha a megjelölés nem ütközik az irányelv 3. cikk (1) bekezdés e) pontjába, akkor következhet a védjegy megkülönböztetőképességének elemzése az irányelv 3. cikk (1) bekezdés b)–d) pontja alapján.¹⁷⁶ Az elsődleges vizsgálat során a használat révén szerzett megkülönböztetőképesség nem játszik szerepet.¹⁷⁷

A funkcionalitással kapcsolatban az eljáró bíróságoknak szem előtt kell tartaniuk az elsődleges és a másodlagos vizsgálat szétválasztását. Vizsgálatukat nem terjeszthetik ki a

¹⁷³ Philips/Remington 57. pont és Benetton/G-Star 26–28. pont.

¹⁷⁴ A Linde-eset több helyen (pl. Linde 68., 72. 76. pont) használja a „product [trade] mark” és a „product signs” kifejezéseket.

¹⁷⁵ Linde 44. pont és 65. pont.

¹⁷⁶ Linde 45. pont.

¹⁷⁷ Ugyanakkor az absztrakt és a konkrét megkülönböztetőképesség kapcsán az Európai Bíróság éppen fordított logikát követ (l. 4.2.1 és 5.1 pont).

megjelöléssel és funkcionálisával össze nem függő szempontokra. Csak így biztosítható a védjegyoltalommal történő visszaélés kockázatának hatékony kizárása.

7.2.5. Funkcionalitás és más oltalmi formák

A funkcionálitáson alapuló kizáró okok alkalmazásához az adott megjelölésben ábrázolt árujellemzőnek nem kell tényleges oltalom alatt állnia szabadalomként vagy formatervezési mintaként. Ilyenkor csak azt kell vizsgálni, vannak-e olyan tulajdonságai a kérdéses árunak, amelyek más iparjogvédelmi (esetleg szerzői jogi) oltalmi formák hatókörébe tartozhatnak, és ezek lényeges elemei-e a megjelölésnek. Ha a funkcionális kizárólag párhuzamos oltalom esetében lenne vizsgálható, az szükségtelen szűkítése lenne a kizáró ok hatókörének. Az áru minden olyan, alkotómunka eredményeként kialakult jellemzője, amely más iparjogvédelmi oltalomban részesíthető vagy részesíthető lett volna, nem oltalomképes védjegyként.

Ugyanakkor az alakzat korábbi vagy egyidejű szabadalmi vagy formatervezésiminta-oltalma fontos a megjelölés védjegyjogi oltalomképességének vizsgálatában. A más oltalmi forma kiemeli a megjelölésben megjelenített áru funkcionálisát, és valószínűsíti a visszaélésszerű (oltalomhosszabbító) védjegyeztetést.

Önmagában tehát az a tény, hogy a megjelölésben megtestesülő árura (vagy az abban kifejeződő technikai megoldásra) korábban szereztek szabadalmi vagy formatervezésiminta-oltalmat, nem eredményezi automatikusan a kizáró ok megállapíthatóságát, de az egyéb oltalmak megkerülhetetlenek a megjelölés funkcionálisának vizsgálatában.^{178, 179}

7.3. A funkcionális esetei

A funkcionálitással kapcsolatban a Vt. és az irányelv három okot sorol fel. Ezek lefedik a védjegyoltalom azon eseteit, amikor összeütközésbe kerülhet más iparjogvédelmi oltalmi formákkal vagy magával az áruval.

¹⁷⁸ A Lego közösségi védjegyével kapcsolatos OHIM-döntés 40. pontja [idézi *Bently-Sherman*: i. m. (26), p. 811, 41. sz. lábjegyzet]. A CFI-döntés 85. pontja ezt a mérlegelési szempontot kifejezetten megerősíti.

¹⁷⁹ A funkcionálisra vonatkozó abszolút kizáró okok lényegében a más szerzői vagy iparjogvédelmi jogába ütköző védjegyek lajstromozását kizáró viszonylagos (relatív) kizáró okok pandantjai. A viszonylagos (relatív) kizáró oknál azonban ténylegesen fennálló szellemi alkotásokkal kapcsolatos jogokról és azok sérelméről van szó, amelyet jogosultjuk érvényesíthet, míg az abszolút kizáró ok nem csak lajstromozott jogokra vonatkozik, és bárki érvényesítheti, sőt az „akadályozó” jog jogosultjával szemben is érvényesíthető. A két fajta kizáró ok további különbségeinek bemutatása meghaladja elemzésem kereteit.

7.3.1. Az áru jellegéből következő forma

Az első esetcsoport az áru, illetve az áru jellegéből következő áruformára vonatkozó megjelölések oltalom alá helyezését akadályozza meg.¹⁸⁰ Ezzel kizárják olyan megjelölések lajstromozását, amelyek megegyeznek az adott áru lényegével, az áruval magával. E nélkül olyan védjegy válna lajstromozhatóvá, ami – a védjegy fogalmával ellentétben – az árut helyezné oltalom alá, és nem az adott áru és az előállító közötti kapcsolatra nyújtana kizárólagos jogot. Így a védjegy egy termékpiacot zárna le ahelyett, hogy a versenyt fokozná és erősítené. A szakirodalom példái az áruk alapvető formáira beszédesek: a citrom formája nem lajstromozható az ilyen gyümölcsökre, az esernyő, a fogkefe formája az azonos árukra¹⁸¹ vagy a labda gömbformája labdákra.¹⁸²

Ennek az esettípusnak alapkérdése, milyen árukategória alapján kell meghatározni az áru jellegéből következő formákat. Ha nagyon szűk az árukategória meghatározása (pl. háromfejú elektromos borotvák), akkor semmilyen áruforma nem lesz alkalmas védjegyzetetésre, ha viszont tágan értelmezzük az árut (pl. borotvák), akkor a kizáró ok alkalmazhatatlanná válik. Ezzel kapcsolatban több megközelítés ismert. Vida többször idézett cikkében „objektívizálódott”, „alapvető formákat” sorol ebbe a kategóriába, amiket „a közönség az áru természetére figyelemmel természetesnek tart”.¹⁸³ Más szerző az adott iparágban és kereskedelmi forgalomban használt „alapvető formákat” említi.¹⁸⁴ A bíróságoknak továbbá az árut kereskedelmi szempontok szerint kell megvizsgálni, „egy banán éppen úgy nem lajstromozható a gyümölcsök vonatkozásában, mint a banánokra”.¹⁸⁵ Ezek az álláspontok segítenek ugyan, de nem adnak objektív, világos kritériumokat az árukategória meghatározásához. Valószínű, hogy pontosabb szempontrendszert a jövőben az Európai Bíróság adhat.

Álláspontom szerint ez a kérdés a versenyjogi termékpiac-azonosításban alkalmazott keresleti helyettesíthetőségi vizsgálathoz hasonlóan oldható meg.¹⁸⁶ A fogyasztók szemszögéből kell megállapítani, milyen terméket tekintenek az áru alternatívájának, milyen keresleti oldali helyettesíthetőség mutatható ki az adott esetben. Ha az árunak már nem helyettesítő terméke a javasolt árukategóriába tartozó minden áru (pl. az elektromos borotvának nem helyettesítő terméke a hagyományos borotva), akkor a vizsgált árukategóriát szűkebbre kell vonni. Ha az árukategória és az oltalmazni kívánt áru között helyettesítési viszony van, akkor megfelelő a kiindulási alap a jellegzetes áruforma meghatározásához.

¹⁸⁰ L. aVt. 2. § (2) bekezdés b) pont első fordulata, illetve a védjegyrányelv 3. cikk (1) bekezdés e) pont (i) alpontja. Az irányelv angol szövege: „the shape which results from the nature of the goods themselves”.

¹⁸¹ Helbling: i. m. (167), p. 426.

¹⁸² Vida: i. m. (166), p. 50.

¹⁸³ Vida: i. m. (166), p. 50.

¹⁸⁴ Helbling: i. m. (167), p. 426.

¹⁸⁵ Cornish–Llewelyn: i. m. (72), p. 672.

¹⁸⁶ A termékpiac meghatározásának elmélete a versenyjogban ugyanúgy a túl szűk, illetve a túl tág meghatározás dilemmájával szembesül.

7.3.2. Műszaki hatást megvalósító forma

7.3.2.1. Általános elvek

A funkcionalitás második esetcsoportja a műszaki eredmény, műszaki hatás eléréséhez szükséges formák lajstromozhatóságát tiltja.¹⁸⁷ E rendelkezés a szabadalmi oltalom körébe eső teljesítményekkel kapcsolatos. Az áruforma védjegyoltalom alá helyezése kizárt, mivel lényeges tulajdonsága műszaki meghatározottságú. Ettől még „a műszaki alkotás”¹⁸⁸ – feltéve, hogy megfelel az Sztv.¹⁸⁹ rendelkezéseinek – szabadalomként oltalomképes. Ez azonban nem jelenti azt, hogy csak a szabadalmi szempontból oltalomképes megoldások védjegyztetése ütközik akadályba. Szintén nem lajstromozható a szabadalmi oltalomban nem részesíthető műszaki megoldás. A védjegyjog sem a szabadalmi oltalom meghosszabbítását, sem annak védjegyoltalmon keresztül történő helyettesítését nem szolgálhatja.

7.3.2.2. Lényeges elemek funkcionalitása

A kizáró ok vizsgálatának alapkérdése, hogy az adott áruforma milyen elemeit kell vizsgálni alkalmazása során. A Philips/Remington-döntés egyértelműen rögzíti: „Az [irányelv] 3. cikk (1) bekezdés e) pontja úgy értelmezendő, hogy a kizárólag az áru formájából álló megjelölés nem lajstromozható, ha megállapítható, hogy az adott forma lényeges funkcionális tulajdonságai csupán műszaki eredménynek tulajdoníthatók”.¹⁹⁰ Ez egyfelől megerősíti, hogy a kizárólagosság a megjelölés összetételére vonatkozó feltétel.¹⁹¹ Másfelől rögzíti, hogy az adott formának csak a lényeges elemeit kell vizsgálni a műszaki hatással összefüggő kizáró oknál.

Az első kérdés tehát az, vajon a megjelölés kizárólag az áru formájából áll-e. Ezt követően kell megkeresni a formának (alakzatnak) a műszaki hatás eléréséhez szükséges, lényeges műszaki, funkcionális jellemzőit. Ha a funkcionális jellemzők lényeges elemei, akkor az alakzat nem lajstromozható.¹⁹²

¹⁸⁷ L. a Vt. 2. § (2) bekezdés b) pont második fordulata, illetve a védjegyirányelv 3. cikk (1) bekezdés e) pontjának (ii) alpontja. Az irányelv angol szövege: „which is necessary to obtain a technical result”.

¹⁸⁸ Lontai–Faludi–Gyertyánfy–Vékás: i. m. (49), p. 194

¹⁸⁹ A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény.

¹⁹⁰ Philips/Remington 84. pont és negyedik válasz. Angolul: „Article 3(1)(e), second indent, of Directive 89/104 must be interpreted to mean that a sign consisting exclusively of the shape of a product is unregistrable by virtue thereof, if it is established that the essential functional features of that shape are attributable only to the technical result.”

¹⁹¹ L. 7.2.1 pont.

¹⁹² A Philips/Remington-döntés 84. pontja első olvasatban csak a lényeges, funkcionális elemek vizsgálatára utal, és arra hogy ezen elemeknek kell kizárólag funkcionálisan meghatározottnak lenniük. Ezt a tautologikus megfogalmazást a Philips/Remington-döntés 79. pontja, az OHIM-döntés 48. pontja és a CFI-döntés 42–43. pontja oldja fel. Ebből vezethető le azon értelmezés, hogy a megjelölés lényeges elemeinek kell funkcionálisan (műszakilag) meghatározottnak lenniük. Hasonló megoldást alkalmazott Rimer J. az angol esetjogban is [Bently–Sherman: i. m. (26), p. 812.]

A teszt nem foglalkozik az alakzat olyan elemeivel, amelyek nem lényegesek, illetve azon tulajdonságaival, amelyek nem funkcionálisak. Ez az értelmezés a jogszabályhely dogmatikai céljából következik – az áruformán keresztül nem alakulhat ki, illetve nem hosszabítható meg monopolhelyzet egy műszaki megoldás tekintetében. Amennyiben tehát az oltalom alá helyezni kívánt alakzat lényeges elemei funkcionálisan meghatározottak, akkor ezek esztétikai tulajdonságai nem alapozhatják meg az abszolút kizáró ok alóli mentesülést.¹⁹³ Ellenkező értelmezéssel a szabályozási cél alapjaiban sérülne, hiszen minden alakzat rendelkezik esztétikai jellemzőkkel, és ezekre hivatkozva a funkcionális formák könnyen mentesülnének a kizáró ok alkalmazása alól. Ezzel sérülne a versenytársak joga a funkcionálisan meghatározott műszaki megoldások (és az azokat megtestesítő formák) közötti szabad választásra.¹⁹⁴

7.3.2.3. Szükségesség – alternatív formák

Következő szempontként tisztázni kell, hogyan értelmezendő, hogy az adott forma „szükséges” a műszaki hatás megvalósításához. Ha a forma elengedhetetlen feltétele (*conditio sine qua non*) a műszaki hatás elérésének, akkor nem alkalmazható a kizáró ok, ha létezik olyan alternatív forma, ami ugyanazt a műszaki hatást váltja ki. Ha azonban csak az vizsgálandó, hogy a forma lényeges elemei szükségesek-e az adott műszaki hatás eléréséhez, akkor teljesen mindegy, léteznek-e alternatív formai megoldások.

A Philips/Remington-ügyben Colomer főtanácsnok részletesen elemezte ezt a problémát.¹⁹⁵ Szerinte a szűkítő értelmezés – tehát az alternatív formák alapján történő mentesülés lehetősége – nem a védjegyekre, hanem a formatervezési mintára vonatkozó szabályokból vezethető le.¹⁹⁶ Ez a szabályozás logikájából következik, hiszen a formatervezési minta az árukülsőre biztosít korlátozott időtartamú kizárólagos jogokat. Az oltalom fennállása alatt elvárható, hogy a versenytársak más áruformával valósítsák meg ugyanazt a műszaki hatást, ha ez lehetséges. A védjegynél azonban az áruforma önmagában már nem, csak a közte és a termék előállítója közötti kapcsolat részesülhet korlátlan ideig fenntartható oltalomban.

¹⁹³ Ezzel összhangban alakította ki álláspontját az angol bírói gyakorlat. A Philips és a Remington közötti újabb ügyben egy módosított – és a Philips szerint esztétikailag többletelemeket tartalmazó – megjelölést sem talált oltalomképesnek a bíróság a Philips/Remington megállapításai és az amerikai jogban ismert „funkcionalitáselv” (functionality doctrine) alapján: *Bently–Sherman*: i. m. (26), p. 812–813. A magyar bíróságok döntései, mint azt a későbbiekben bemutatom, ezzel ellentétes irányba mozdultak.

¹⁹⁴ Philips/Remington 78–79. pont.

¹⁹⁵ Philips, főtanácsnoki vélemény 30–42. pont.

¹⁹⁶ A formatervezési mintaoltalomról szóló 2001. évi LXVIII. törvény 6. § (1) bekezdése olyan árukülsőről beszél, amely „kizárólag a termék műszaki rendeltetésének következménye”. A formatervezési minták oltalmáról szóló 98/71/EK irányelv 7. cikkének idegen nyelvű változatai szintén egyértelműen fogalmaznak („solely dictated by its technical function”, „die ausschliesslich durch dessen technischen Funktion bedingt sind”). A védjegvirányelv német változata nem a „bedingt” (feltételezett, feltétlenül szükséges), hanem az „erforderlich” (szükséges) szót használja.

Ezért nem korlátozható a potenciális versenytársaknak a műszaki megoldás megvalósításához használt forma kiválasztására vonatkozó joga.¹⁹⁷ A védjegynél ezért a műszaki megoldással (és az egyéb alesetekkel) kapcsolatos funkcionálitásteszt szigorúbb: ha a megjelölés az áruforma műszaki megoldásához szükséges alakzat, akkor mindenképpen meg kell tagadni az oltalom megadását.

A Philips/Remington-ügyben az Európai Bíróság ezt az értelmezést követte, és kimondta: nem eredményez mentesülést, ha „*léteznek olyan egyéb [áru]formák, amelyekkel ugyanazt a műszaki hatást lehet elérni*”.¹⁹⁸ A döntés hangsúlyozta, hogy a védjegyo ltalom nem korlátozhatja a versenytársaknak a közkinccsé vált műszaki megoldások közötti választásra vonatkozó jogát.¹⁹⁹ Ez implicit módon azt is jelenti, hogy a versenytársak funkcionális áruformákra vonatkozó választási joga kívánatos, és természetes következménye a piaci versenynek. A fentiekből következik, hogy az alternatív formák megléte vagy hiánya teljességgel kívül esik e kizáró ok alkalmazási körén.

7.3.3. Az árunak lényeges értékét adó forma

A funkcionálitáson alapuló kizáró okok harmadik típusa olyan formák lajstromozását tiltja, amelyek lényeges értékkel járnak hozzá az áru értékéhez. E helyütt csak utalok a Vt. és az irányelv vonatkozó rendelkezéseinek magyar és angol nyelvű szövege közötti különbségre. A Vt. és az irányelv magyar fordítása ugyanis az „*áru értékének lényegét hordozó*” formákról beszél. Ez a megfogalmazás szintén szűkítő értelmezésre ad lehetőséget.²⁰⁰ Ez a rendelkezés egyértelműen a formatervezési minta (esetleg szerzői jogi mű) o ltalmi körébe eső árukülső-jellegzetességek védjegyeztetését korlátozza.²⁰¹ Azokat az árukülsőket tehát, amelyek a fogyasztók szemszögéből kiemelkedő szerepet töltenek be az áru kiválasztásában – azaz a fogyasztók az árukülső miatt (is) veszik az adott árut –, nem lehet védjegyo ltalomban részesíteni.²⁰²

¹⁹⁷ Colomer főtanácsnok találóan jegyzi meg, ha az alternatív formák mentesülési okként működnek, akkor a védjegyjogosult az optimális műszaki megoldás formáját, illetve valamennyi piacképes (költséghatékony) műszaki megoldás formáját kisajátíthatná (Philips főtanácsnoki vélemény 39. pont).

¹⁹⁸ Philips/Remington 84. pont.

¹⁹⁹ Philips/Remington 78. pont.

²⁰⁰ Azok a formák, amelyek lényeges értékkel járnak hozzá az áruhoz („gives substantial value to the good”) nem azonosak az „áru értékének lényegét” hordozó formákkal. Az irányelv szerint a forma nem az áru teljes értékét hordozza, hanem az áruban megjelenő összes lényeges érték egyike. Nem mindegy, hogy az „érték hordozó” funkció egészét vagy csak egy részét kell hordoznia az alakzatnak. E tekintetben megfontolandó a Vt. és az irányelv magyar fordításának módosítása.

²⁰¹ Helbling: i. m. (167), p. 430. Vida: i. m. (166), p. 50.

²⁰² Cornish–Llewelyn: i. m. (72), p. 673. és Helbling: i. m. (167), p. 430.

7.4. A LEGO védjegyek funkcionális jellege a bíróságok értelmezésében, az értelmezés kritikája

A bíróságok a funkcionalitás keretében helyesen érzékelték, hogy a Vt. 2. § (2) bekezdés *b)* pontja alatt több törlési ok szerepel, és szétválasztották az áru jellegére, illetve az általa célzott műszaki hatásra alapozott kizáró okok vizsgálatát. Ennek megfelelően tanulmányom is külön vizsgálgja a kétféle érvrendszert.

7.4.1. A LEGO védjegyeken megjelenített áru jellege

Az áru jellegére vonatkozóan, korábbi ítéletére²⁰³ hivatkozással, a Fővárosi Bíróság döntése megállapítja: *„az áru jellegéből következő forma alatt olyan forma értendő, amelyet a fogyasztó az áru természetére figyelemmel természetesnek tart”*.

Az elsőfokú határozat ezt követően megvizsgálja az áru természetét, és ehhez az árujegy-zékben szereplő játékokon és játékszereken belül az építőjátékokat veszi alapul. Hangsúlyozza azonban, hogy az *„építőjáték jelleg nem szűkíthető a [LEGO védjegyek] szerinti [legó] építőjáték működési mechanizmusán alapuló építőjátékokra”*, így az építőjátékok természetét általában, és nem kifejezetten a legó típusú építőjátékokat (építőkockákat) vizsgálja. A döntés szerint ha a bíróság a ténylegesen oltalmazott árut venné figyelembe, akkor az *„valójában már a [Vt. 2. § (2) bekezdés b) pontjának második fordulatában meghatározott] célzott műszaki hatás vizsgálatát jelentené”*.

A bíróság az építőjáték *„legtermészetesebb változatának”* tekinti a fakockákat, amelyek *„egyszerű geometriai formaként”* nem lennének lajstromozhatók. Ezzel szemben az összeépíthető játékok, így a legó fajtájú építőjátékok *„egyike sem természetes, valamennyi ... alkotói munka eredménye”*. Ebből következik, hogy a legó fajtájú építőjáték formája nem következik az áru jellegéből. A Fővárosi Ítéltábla határozata megismétli, a Legfelsőbb Bíróság végzése pedig – további részletezés nélkül – helybenhagyta a fenti érvelést.

7.4.2. Az áru jellegével kapcsolatos döntések kritikája

Az áru természetét a magyar bíróságok egyfajta *„organikus”, „biológiai”* fogalomként értelmezték, szükségtelenül szűkítve e kizáró ok alkalmazási körét.²⁰⁴ A bíróság azon kifogása, hogy a megjelölésekben ábrázolt formák nem természetesek, hanem *„alkotói munka”* kö-

²⁰³ 8.Pkf.26.378/2005/5.

²⁰⁴ Hasonló jelenséget ír le *Bently-Sherman*: i. m. (26), p. 810. A példa a futball-, illetve rögbilabda formája lajstromozhatóságának kizártságát említi. Ez azért is szemléletes példa a legókockákkal kapcsolatban, mert a 28. áruosztályon belül létezik „labdák labdajátékokhoz” elnevezésű kategória. Ennek ellenére az idézett szerzők sem látnak lehetőséget a labda „természetes” formájára hivatkozva sorrend felállítására (pl. a rögbilabda formája lajstromozható, mert a természetes forma a focilabda gömb alakja).

vetkezményei, nehezen értelmezhető. Minden védjegy mesterséges képződmény, alkotó-munka eredménye (a bíróság által természetesnek tételezett fakocka sem a fán terem). Ezért ha az áru jellegét csak a „természetes” formák esetében lehetne kifogásolni, az lényegében alkalmazhatatlanná tenné e kizáró okot.

A bíróság az áru vizsgálatakor a 28. áruosztályon belüli építőjátékok (sorozatszám: É0044) kategóriáját vette alapul annak ellenére, hogy ezen áruosztályon belül adekvátabb az építő-kockák (sorozatszám: É0045) kategóriája. Ettől függetlenül az árujelleg vizsgálatát kizárólag e kategóriákra alapozni nem célszerű. Az építőjátékok, illetve építőkockák kategóriája a keres-leti oldal (a fogyasztók) szempontjából nem egységes. Az egyes építőkockákat, építőjátékokat oltalmazó árujelző vizsgálata nem tágítható ki minden építőjátékra vagy építőkockára. Az építőjáték vagy az építőkocka fogalmából semmilyen jellegzetes áruforma nem vezethető le.

A fakockák összevetése a legókockákkal önkényes rangsort állít fel az egyes építőkocka-típusok között. A LEGO építőjátékok helyettesítő termékei csak azonos elven működő építőjátékok lehetnek. Ennél tágabb kategória a jellegzetes forma fogalmát értelmezhetlenné teszi.

Szintén nehezen tartható érv a bíróságok részéről, hogy a ténylegesen oltalmazott áru (a legókocka) vizsgálata már egy másik kizáró okkal kapcsolatos vizsgálatot, a műszaki hatás vizsgálatát jelentené. Az áru jellegének vizsgálata csak az oltalmazott áru meghatározását követően lehetséges. Ez önmagában nem jelenti az áru műszaki hatásának vizsgálatát, sőt szükség-szerű kiindulópontja bármilyen, az áru jellegével kapcsolatos funkcionalitásvizsgálatnak.

7.4.3. A LEGO védjegyeken megjelenített áruforma célzott műszaki hatása a bíróságok értelmezésében

A célzott műszaki hatással kapcsolatban a Fővárosi Bíróság különbséget tesz a Vt.-ben szereplő „célzott műszaki hatás” és a szabadalmakban leírt „műszaki megoldás” között. A bíróság szerint a védjegyjogi tényállásban a „forma és a célzott műszaki hatás összefüggését” kell megvizsgálni, ezért a szabadalomban leírt „műszaki megoldásból” csak a szabadalmi igénypontot kell figyelembe venni, mivel az határozza meg a célzott műszaki hatás elérésének „minimális (szükséges) feltételeit”. Ezért a bíróságok kizárólag az egyik Kiddicraft-szabadalom igénypontjait vizsgálták, a szabadalmi leírást és az ahhoz mellékelte ábrát (amely a ma is ismert 2x4 kapcsológombos legókockát ábrázolta) a bizonyítékok mérlegelése során teljességgel figyelmen kívül hagyták.

A bíróság döntése a legkorábbi Kiddicraft-szabadalom első igénypontját idézi.²⁰⁵ Ezután megállapítja, hogy az igénypontból levezethetők a LEGO védjegyeken szereplő alakzatok

²⁰⁵ UK 529 580: „Olyan üreges játékkocka vagy hasonló [építő]elem, amely több, a felületből kiálló kapcsológommbal vagy hasonló kitüremkedéssel rendelkezik a nyitott oldalával ellentétes oldalon, és amely kapcsológombok olyan módon vannak elhelyezve, hogy a rájuk helyezett építőkocka oldalsó falának belső felületével összekapcsolhatók legyenek, és ilyen módon megakadályozzák az oldalirányú elmozdulást, azzal jellemezve, hogy a kapcsológombok olyan módon vannak elhelyezve, amely lehetővé teszi az építőelemek egymás tetején történő vagy eltolt elrendezését.”

következő jellemzői: „(i) szögletes (kocka vagy téglalap) alap, amely következik abból, hogy építőkockákról van szó; (ii) kapcsológombok az alapon; (iii) a kapcsológombok szimmetrikus elhelyezkedése ...; (iv) a kocka falvastagsága és a kapcsológomb nagysága közti összefüggés”.

A bíróság szerint az idézett igénypont *„nem tárja fel”*: (a) a kocka *„sima felszínét és viszonylag éles sarkait”*; (b) a kapcsológombok *„korong alakját, sima felszínét és tetejét”*, valamint (c) *„a kocka alapjának és a kapcsológomboknak az egymáshoz viszonyított szélesség–magasság–hosszúság arányát”*. A LEGO védjegyeken látható alakzatok e tulajdonságai a bíróságok szerint *„lényeges formai jellemzők”*, amelyek *„nem tekinthetők egyben funkcionális jellemzőknek is”*. A Legfelsőbb Bíróság *„esztétikai szempontokat is szolgáló, a műszaki funkciótól független elemeknek”* nevezi az alakzatok fenti vonásait. A Fővárosi Ítéltábla szerint ezek az elemek *„esztétikai, formatervezési szempontokat”* követnek.

Mivel ezen esztétikai, formai elemek – amelyek *„esetlegesen, helyettesíthetők, vagyis nem szükségesek a célzott műszaki hatás eléréséhez”* – nem kizárólag a műszaki funkciót, a műszaki hatás elérését szolgálják, ezért *„értékelhető az a körülmény, hogy a célzott műszaki hatás más módon, alternatív formákkal is megvalósítható”*. A Fővárosi Bíróság a Philips/Remington-döntés 83. pontja²⁰⁶ alapján ugyanis úgy látja, hogy *„alternatív formákra akkor nem lehet hivatkozni, ha bebizonyosodott, hogy az áru formájának lényegi, funkcionális jellemzői kizárólag a műszaki megoldásnak tulajdoníthatók”*.

A funkcionalitáson alapuló kizáró ok céljával kapcsolatosan a Fővárosi Ítéltábla kiemeli, hogy *„amennyiben a [Vt. 2. § (2) bekezdés b) pontja alapján] csak a térbeli forma (téglatest) és a kapcsológomb ténye lenne a vizsgálat körébe vonható, [akkor] az összeilleszthető építőkockák egyike sem lenne lajstromozható”, ez pedig „a védjegy jog alapelveivel összeegyeztethetlen lenne”*. A Legfelsőbb Bíróság ennél még érdekesebb megállapítást tesz. Döntése értelmében a térbeli védjegyként értelmezett LEGO védjegyek nem monopolizálják a piacot, mert *„más formai kialakítással ... senki sincs elzárva attól, hogy a [legókockának] az egybeépíthetőséget biztosító műszaki megoldását alkalmazza”*.

²⁰⁶ „Where the essential functional characteristics of the shape of a product are attributable solely to the technical result, Article 3(1)(e), second indent, precludes registration of a sign consisting of the that shape, even if that technical result can be achieved by other shapes”. A bíróság a „solely attributable” (csupán annak tulajdonítható) kifejezést „exclusively” (kizárólag) és „necessary” (szükséges) jelentésben értelmezi. Bár a Philips/Remington-döntés szóhasználatával valóban nem szerencsés, a 83. pontot megelőző fejtegetésekkel és a 84. ponttal összeolvasva megállapítható, hogy a „solely attributable” kifejezést kizárólagossággént értelmezni nem lehet.

7.4.4. A célzott műszaki hatással kapcsolatos döntések kritikája

7.4.4.1. Műszaki megoldás – műszaki hatás

A „műszaki megoldás” és a „műszaki hatás” fogalmának szétválasztása sem a Vt., sem az irányelv szövegéből nem vezethető le.²⁰⁷ Az Szt. sehol nem használja a „műszaki megoldás” fogalmát. Ez a szóösszetétel éppen a védjegyirányelv angol szövegében szerepel (*technical solution*). A „műszaki megoldás” tehát az angol irányelv szóhasználata, aminek a „műszaki hatás” a magyar megfelelője. Ha a fogalmat a védjegyirányelv használja, akkor a „műszaki megoldás” nem értelmezhető speciális szabadalmi jogi kategóriaként, és nem lehet szűkebb kategóriaként alkalmazni a védjegyjogi funkcionalitásnál használt magyar kifejezéshez képest.

7.4.4.2. Műszaki megoldás – szűkítő értelmezés

Az alakzatban megjelenő műszaki megoldás fogalmának szűkítése a szabadalmi szabályokra hivatkozással ellenkezik a védjegyszabályozás logikájával. A Vt. és az irányelv tágabb kategóriát hoz létre a szabadalmi szabályoknál, mert általában kívánja megakadályozni műszaki megoldások védjegyoltalom alá helyezését.²⁰⁸ A védjegyszabályozás tehát minden, szabadalmi oltalom szempontjából értékelhető műszaki megoldást hatókörébe von, de ezen túlmenően is tiltja az egyéb, célzottan műszaki hatás kiváltására szolgáló alakzatok védjegykénti lajstromozását. A Lego-döntések ezzel ellentétesen foglaltak állást, és a legőrendszerű építő-kockák műszaki leírását tartalmazó szabadalmakból csak a célzott műszaki hatás állítólagos „minimális (szükséges) feltételeit” tartalmazó szabadalmi igénypontokat vették figyelembe a célzott műszaki hatáshoz szükséges formai jellemzők megállapításánál.

A szabadalmi igénypont azonban a műszaki megoldás azon elemeit írja le, amelyekre szabadalmi igényt jelentenek be. Ezek jellemzően azok az új megoldások, amelyek oltalomképesek (lehetnek).²⁰⁹ A szabadalmi leírás és az ahhoz csatolt ábrák azonban szintén a szabadalomban igényelt találmány műszaki jellemzőit írják le és értelmezik.²¹⁰ A leírás azokat a tulajdonságokat mutatja be, amelyekre az új megoldás ráépül. Az igényponton kívül bemutatott egyéb műszaki jellemzők azonban ugyanúgy nem részesülhetnek védjegyoltalomban, mint az oltalomképes műszaki megoldások, hiszen a védjegyszabályozás logikája szempontjából lényegtelen, hogy egy már lejárt szabadalommal védett műszaki megoldást

²⁰⁷ A Lego hasonló, a Philips/Remington-eset szóhasználatára alapított érvelését a CFI-döntés elutasította (CFI-döntés 32–36. pont).

²⁰⁸ Hasonlóan értelmezi e szabályt *Bentley–Sherman*: i. m. (26), p. 810.

²⁰⁹ *Bentley–Sherman*: i. m. (26), p. 364.

²¹⁰ *Lontai–Gyertyánfy–Vékás*: i. m. (49), p. 219.

vagy egy szabadalmi szempontból oltalomképtelen műszaki megoldást kívánnak védjegyoltalom alá helyezni. A védjegyoltalom mindkét esetben visszaélészerűen monopolizálna egy műszaki megoldást, ezen keresztül pedig egy termékpiacot.

A szabadalmi igénypontokra szűkített vizsgálat alapján nem foglalkoztak a bíróságok sem a szabadalmak azon részeivel, amelyek szabatosan és pontosan leírták a LEGO védjegyeken látható alakzatot, sem egyéb módon nem tárták fel az alakzat műszaki tulajdonságait. Ezért a Lego-döntésekben az eljáró bíróságok a kizáró ok értelmezését a védjegy szabályozási céljával ellentétes módon leszűkítik.

7.4.4.3. *Esztétikai szempontok – a tényállás tágítása*

A bíróságok gondolatmenete szétválasztotta a szabadalmi igénypontokból levezethető elemeket az „*esztétikai szempontból*” meghatározott elemektől. A bíróságok által figyelembe vett esztétikai jellemzők kizárólag olyan formajegyek, amelyek egyértelműen műszaki jellegűek (arány, méret) vagy azok által meghatározottak (a kapcsológombok formája az egy-másra helyezett legókockák csatlakozását szolgáló megoldás).

Ezeket az esztétikai jellemzőket tekintették a bíróságok olyan esetleges jellemzőknek, amelyek miatt az alternatív, más esztétikai jellemzőkkel rendelkező alakzatok megvalósíthatósága mentesülési okként vehető figyelembe a LEGO védjegyek esetében.

Ilyen formajegyekkel azonban minden funkcionális alakzat rendelkezik. Minden térben megjelenő műszaki megoldás rendelkezik esztétikailag értelmezhető formával, aminek kiterjedése, arányai meghatározhatók.²¹¹ Ezért a funkcionalitásra vonatkozó kizáró okok értékelésekor nem játszhatnak szerepet a műszaki megoldást megvalósító alakzat funkcionális elemeinek esztétikai jellemzői. A funkcionalitás esetében megvizsgálandó kérdés ennél jóval egyszerűbb: amennyiben az oltalom alá helyezni kívánt alakzat lényeges formai elemei műszaki megoldás megvalósítását szolgálják, akkor – függetlenül ezen elemek esztétikai jellemzőitől – a megjelölés oltalomképtelen. Amennyiben a forma funkcionális vizsgálatát megnyitjuk az esztétikai jellemzők előtt, akkor parttalanná válik a kizáró okok értelmezési tartománya, és a funkcionalitás elvén alapuló kizáró okok alapvető célja ellehetetlenül.

7.4.4.4. *Összefoglalás*

A műszaki hatás értelmezésének leszűkítésével, majd az esztétikai szempontok bevonásával a bírósági értelmezés a jelenleg ismert európai gyakorlattal ellentétes úton jár. A teszt ott szűkít, ahol nem kellene, és olyan szempontok előtt nyitja meg a tényállást, amelyek nem részei az alkalmazandó tesztnek. A kritizált megoldások alapján a LEGO védjegyekkel

²¹¹ Egy hengerfejet, téglát vagy gerendát is le lehet írni „esztétikai jellemzők” alapján, ettől azonban az alakzat nem lesz alkalmas védjegyoltalom megszerzésére.

kapcsolatos döntések kifejezetten azt állapítják meg, hogy funkcionális alakzatok mentesülhetnek a kizáró ok hatálya alól, ha léteznek olyan alternatív formák, amelyek funkcionális elemei eltérő esztétikai jellemzőkkel rendelkeznek. Ez alapjaiban mond ellent a Philips/Remington-ügyben kimondott elvnek, és korlátozza a verseny megjelenését a legókockák piacán.²¹²

A Fővárosi Ítéltábla döntésében ez a következtetés csak burkoltan jelenik meg, amikor „védjegyjogi alapelvnek” tekinti az összeépíthető építőkockák oltalomképességét. A Legfelsőbb Bíróság azonban már egyértelműen kimondja, csak más formai kialakítással lehet legőrendszerű, összeépíthető építőkockákat forgalmazni Magyarországon. Ez a kijelentés kifejezetten tagadja a szabadalmi jog és az iparjogvédelem alapelvét, vagyis hogy az oltalmi idő lejártát követően az oltalmazott műszaki megoldás közkinccsé válik.

A Legfelsőbb Bíróság azt is megállapítja, hogy ez az értelmezés nem eredményez monopóliumhelyzetet a legókockák piacán a Lego számára. Azonban egy olyan helyzet, amikor egy meghatározott formai kialakítású terméket csak egy gyártó forgalmazhat egy adott piacon, a közgazdaságtan és a versenyjog definíciója szerinti monopóliumhelyzetnek felel meg.²¹³

7.5. Javaslat a LEGO védjegyek funkcionalitásának értelmezésére

7.5.1. A LEGO védjegyekkel kapcsolatban vizsgálandó alakzat

A LEGO védjegyek egy-egy legó építőkocka fotójából állnak. Olyan megjelölések tehát, amelyek kizárólag az adott áruforma fotografikus ábrázolásai. Emiatt a háromdimenziós védjegyekkel kapcsolatban kialakult esetjog és a funkcionalitásra vonatkozó abszolút kizáró okok alkalmazhatók rájuk.²¹⁴

7.5.2. Az áru jellegéből következő megjelölés vizsgálata

A LEGO védjegyeket a Vt. 2. § (2) bekezdés *b*) pontjának első fordulata alapján (áru jellegéből következő alakzat) vizsgálva, első lépésként meg kell állapítani, milyen árut kell figyelembe vennünk az oltalmazni kért alakzat (illetve fotója) esetén. Ezt követően kell meghatározni az áru jellegét, rendeltetését, majd azt, hogy a megjelölésen látható alakzat mennyiben következik a korábban feltárt árujellegből.

²¹² Philips/Remington 84. pont (I. 7.3.2.3. pont).

²¹³ A Legfelsőbb Bíróság minden, a LEGO védjegyeken látható formára mondta ki a védjegyjogosult kizárólagos jogát, amiből az is következik, hogy az arányaiban, méreteiben eltérő (a Lego kockáival nem összeépíthető), de hengeres kapcsológombbal ellátott minden kocka bitorló lehet.

²¹⁴ Hangsúlyozom, e kizáró okokat akkor lehetne megszorítóan, csak a térbeli védjegyekre értelmezni, ha a kétdimenziós védjegyek alapján ki lehetne zárni a piac monopolizálását. A Lego-döntések és a bitorlási perben hozott határozatok azt mutatják, hogy a magyar védjegyjog kétdimenziós védjegy esetén is monopóliumhelyzetet biztosít a jogosult terméke számára.

A LEGO védjegyek esetében vizsgálendő áru a legó játék. Ez az építőkocka eltérő és egyértelműen specifikálható jellemzőkkel (összeépítési rendszerrel) rendelkezik, külön kategóriát alkot az építőkockákon, építőjátékokon belül. Ezt jól mutatja, hogy önálló fogalomként, köznévként is használatos a magyar nyelvben. A legó játékok a fogyasztók szemében nem helyettesíthetők más típusú építőjátékokkal. A legó játékok más árkategóriában mozognak a játékpiacon, más kereskedelmi jellemzőkkel rendelkeznek, mint a hagyományos építőkockák.

A legó játékok jellege, alapvető tulajdonsága, hogy a hagyományos építőkockákhoz képest sokkal hatékonyabban kapcsolhatók és építhetők össze stabil, összetett struktúrák kialakítására alkalmas makettek építhetők belőlük, amelyek ugyanakkor könnyen szétszedhetők.

A legókockák jellege – a hagyományos játékoktól eltérően – megegyezik rendeltetésükkel. Az áru jellegének és rendeltetésének egyezése a kockák (és fényképszerű ábrázolásuk) funkcionális meghatározottságát mutatja. A funkció hatékony műszaki megvalósítása kivételesen sikeressé tette a legó játékokat, és a kockák műszaki tulajdonságai folytán – különösen a belső (negatív) kapcsolóelemek kifejlesztése után – a Lego kizorította a hagyományos, illetve egyéb műszaki elveken működő építőkockákat, építőjátékokat a piacról.

A LEGO védjegyeken megjelenő áru jellege az Értelmező kéziszótár szerint, hogy „*kis kiemelkedések és bemélyedések segítségével*”²¹⁵ teszi összeépíthetővé a műanyag játékkockákat. A Lego szakértői szerint a legókockának „*tégla formájúnak kell lenni és rendelkeznie kell olyan eszközökkel, amelyek lehetővé teszik*” az építőkockák összeépíthetőségét,²¹⁶ illetve „*a kapcsológombok és csövek [negatív kötőelemek] teszik lehetővé, hogy a [kocka] más kötőelemekkel úgy kapcsolható össze, hogy stabil modellek és struktúrák legyenek kialakíthatók*”.²¹⁷

A LEGO védjegyeket alkotó megjelölések olyan fotók, amelyek egy téglatest formájú építőkockát és a felszínéből kiálló, az összekapcsoláshoz szükséges kapcsológombokat ábrázolnak. A LEGO védjegyeket alkotó megjelölés minden grafikai eleme olyan alakzatot ábrázol, ami a legókockák funkciójának megvalósításához szükséges. Mivel az áru funkciója (rendeltetése) és az áru jellege azonos, a LEGO védjegyek az általuk oltalmazott áru jellegéből egyenesen következnek. A LEGO védjegyek tehát nem oltalomképesek.

7.5.3. A műszaki hatás eléréséhez szükséges alakzat vizsgálata

A LEGO védjegyek vizsgálata a Vt. 2. § (2) bekezdés b) pont második fordulata alapján a következő folyamatból áll. Először meg kell határozni az áru által elérni kívánt műszaki hatást (műszaki megoldást). Ezt követi a műszaki hatás megvalósításához szükséges formák, alak-

²¹⁵ I. m. (3), p. 806. (l. 3. lábjegyzet).

²¹⁶ A Lego korábbi terméktervezői osztályvezetője által a közösségi védjegyeljáráásban adott írásos szakvéleményt, amit a magyar eljárásban is felhasználtak.

²¹⁷ A Lego által felkért angol fizikus által a közösségi védjegyeljáráásban adott írásos szakvélemény, amit a magyar eljárásban is csatoltak.

zatok meghatározása, majd a megjelölésben oltalmazni kívánt alakzat lényeges elemeinek összevetése. Ha a megjelölés lényeges elemei egyúttal a műszaki megoldás megvalósításához szükséges elemek, akkor a törlési ok megáll.

Az áru által elérni kívánt műszaki hatás a LEGO védjegyek esetében lényegében megegyezik az áru rendeltetésével, hiszen a legókockák esetében a műszaki megoldás határozza meg az áru rendeltetését és jellegét, természetét. A legókockák által elérni kívánt műszaki hatás tehát az egyéb építőkockákhoz és -modellekhez viszonyított stabilabb, erősebb összeépíthetőség, ami párosul az összeállított struktúrák egyszerű szétszerelhetőségével.

Ezt a műszaki hatást a Kiddicraft-szabadalmakban és a Lego 1958-as szabadalmában feltárt műszaki megoldás valósítja meg. E megoldás lényege, hogy a jellemzően téglatest formájú építőelemek felszínén olyan kiemelkedések találhatók, amelyek a rájuk helyezett, azonos elven működő építőkockák üreges belsejéhez kapcsolódva megakadályozzák az építőkockák elmozdulását egymáson. A Lego szabadalma a kockák egymáson történő elcsúszását a kiemelkedésekhez illeszkedő negatív kapcsológombokkal a korábbinál hatékonyabban akadályozza meg, miközben az építmények szétszerelhetősége is megmarad.

A műszaki megoldásokat részletesen feltárja a Kiddicraft-szabadalom és az azt továbbfejlesztő Lego-szabadalom. A Kiddicraft-alapszabadalom korábban már idézett leírása²¹⁸ a kiemelkedéseket alapvetően hengeres kiemelkedésként írja le, de hangsúlyozza, hogy elképzelhetők más formájú kapcsológombok is.²¹⁹ A műszaki megoldás részletes vizsgálatát követően megállapítható, hogy a legókockák lényeges funkcionális elemei: a téglatest, az abból kiemelkedő kapcsológombok és a belső negatív kötőelemek.

A LEGO védjegyek olyan megjelölésből állnak, amelyek kizárólag olyan alakzatokat ábrázolnak, amelyek nem hordoznak a legókockák műszaki megoldásának lényeges funkcionális elemein kívül egyéb információt. Ezek az elemek funkcionálisan meghatározottak, formájuk, méretük azt szolgálja, hogy egymással összekapcsolhatók, illetve könnyen szétválaszthatók legyenek.

A Philips/Remington-eset 84. pontjában megfogalmazottakhoz képest tehát nem „csak” az alakzat lényeges (funkcionális) elemei állnak a műszaki megoldáshoz szükséges alakzatokból, de a megjelölés egésze nem más, mint a Kiddicraft (és a Lego) szabadalmaiban feltárt műszaki megoldás ábrázolása.

Ezért a LEGO védjegyek a Vt. 2. § (2) bekezdés *b)* pontjának második fordulatában meghatározott abszolút kizáró okba ütköznek, és nem oltalomképesek.

²¹⁸ L. 6.5.1 pont, 151. lábjegyzet.

²¹⁹ A hengeres forma műszaki, tervezési szempontból optimális, kézenfekvő megoldás, hiszen a hengeres forma (feltéve, hogy a henger alapjának átmérőjét, illetve magasságát nem növelik aránytalanul) egyszerűre biztosítja az erős összekapcsolást és az egyszerű szétszerelhetőséget.

8. ÖSSZEFOGLALÓ KÖVETKEZTETÉSEK

8.1. A LEGO védjegyek oltalmi köre – legalábbis a magyar bíróságok értelmezésében – csak annyiban különbözik a Lego európai védjegytől, hogy nem vonatkozik a piros színre. Mégis, a Lego-döntések az európai döntésekkel ellentétes eredményre jutottak. A párhuzamos közösségi eljárással az a ritka helyzet állt elő, hogy öt évvel Magyarország csatlakozását követően a Vt. harmonizált alkalmazását egyértelműen és világosan tesztelhetjük. A CFI-döntés visszhangja szerint a legókockák oltalmának törlése az Európai Bíróság döntéseinek „kontextusában nem meglepő”.²²⁰ A magyar eljárások ellentétes eredménye és a cikkemben elemzett kérdések egyértelműen jelzik: a magyar védjegy jogalkalmazás harmonizálása problémákkal terhelt. A elemzés elején feltett kérdésre a LEGO védjegyekre vonatkozó döntések részletes vizsgálata után azt a választ kell adnunk, hogy a magyar védjegy jogi gyakorlat nem megfelelően harmonizált.

8.2. Ha a harmonizációs problémák okait keressük, akkor könnyű magyarázatul kínálkoznak a szokásos érvek a nemzeti bíróságok vonakodásáról az Európai Bíróság joggyakorlatának követésére, a nyitottság hiányáról. Az egyes döntéseket megfigyelve azonban látszik, e könnyű magyarázat nem ad valódi választ. Egyrészt az utóbbi években születtek jó és európai kontextusban is helytálló ítéletek. Másrészt a LEGO védjegyek ügyében az egyes bíróságok, különösen az első fokon eljáró Fővárosi Bíróság, részletes és alapos elemzést végzett. Az elsőfokú döntés kifejezetten hivatkozott a Philips/Remington-esetre, világosan mutatva a törekvést az Európai Bíróság értelmezésének való megfelelésre. A probléma tehát nem az elutasító attitűd hiányára vezethető vissza.

8.3. A bíróságok gondolatmenetében minden döntési pontnál rendszerszerű eltérés mutatható ki. A Lego-döntések minden érvelési csomópontban a piaci, versenyjogi megalapozású érvekkel ellentétes álláspontot követik. Nem kizárt, hogy e tendencia történeti okokra vezethető vissza. A Vt. az 1969-es védjegy törvényt – a jogharmonizációs kötelezettség mellett a politikai változásokra is reagálva – a tényleges piaci folyamatokra érzékeny szabályozással váltotta fel, és a Vt. „a védjegy jogintézményét a gazdasági verseny szolgálatába állította”.²²¹ Bendzsel Miklós tanulmánya ezzel kapcsolatban idézi Beck Salamon 1934-es monográfiáját, amely „úgy fogja fel a védjegy jogot, hogy az része a verseny jognak”.²²² A védjegynek a piaci versenyben, a piacgazdaságban betöltött szerepe tehát korántsem tekinthető új vonásnak.

²²⁰ Gavin Llewellyn: Lego brick loses protection – Is trademark law in good shape? Trademark World, 2009. március, 215. sz., p. 24.

²²¹ Dr. Bendzsel Miklós: Védjegy és versenyképesség. Előadás az MSZH, a Magyar Védjegy Egyesület és a Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület „10 éves a védjegy törvény” című konferenciáján, Budapest 2007. június 29.; http://www.mszh.hu/hirek/Bendzsel_Miklos_vedjegy_konf.pdf

²²² Bendzsel: i. m. (221), 2007, p. 1.

A védjegyszabályozás azonban e szempontot a tervgazdaság több évtizedes időszakában nem hangsúlyozta. A versenyközpontú megközelítés ugyanakkor a nemzetközi szakirodalom szerint a mai viszonyok között *„erősebb, mint a történelem során bármikor”*.²²³ Így a Vt. és az európai védjegyjogi elvek alkalmazása kétszeresen jelent éles kultúráváltást a magyar védjegyjog elméletében és gyakorlatában.

8.4. A Lego-döntések arra is rámutatnak, hogy a hazai védjegyjog fogalmi és dogmatikai készlete számos helyen bizonytalan, és nincs összhangban az európai esetjogból kirajzolódó értelmezési alapelvekkel. E hiányosságok megszüntetése talán kevésbé a gyakorlat, mint a jogtudomány feladata lenne. Ha e bizonytalanságok és hiányosságok hosszú távon fennmaradnak, akkor a védjegyjogi szabályozás – annak látszólagos harmonizáltsága ellenére – nem éri el a célját. Ezzel romlik a magyar szabályozás és közvetetten a magyar gazdaság versenyképessége, ez pedig szükségtelen társadalmi költséggel jár. Véleményem szerint a tanulmányban tárgyalt ügyekben megmutatkozó jelentős bizonytalansági pontok a következők.

- A közhiteles védjegynyilvántartás fogalma és szerepe, valamint adatainak értelmezése nem egyértelmű. Ezért a védjegyjogi vizsgálat tárgya (adott esetben az áru és a védjegy különbsége) sem világos, a védjegy fogalma felhígul, parttalanra válik.
- A megjelölés és a védjegy közötti különbség ismeretlen, a magyar jogban nem alkalmaznak *a priori* oltalomképességi teszteket. Ezért – többek között – nem válik szét az absztrakt és a konkrét megkülönböztetőképeség értelmezése, nem világos a funkcionalitással kapcsolatos kizáró okok elsődleges jellege.
- A jogalkalmazók nem tesznek különbséget a konkrét megkülönböztetőképeség és az egyéb, a megkülönböztetőképeséghez kapcsolódó feltétlen kizáró okok (generikus és leíró védjegyek) között. Ennek következtében e kizáró okok a gyakorlatban átfedik egymást, nem alakulnak ki világos és transzparens elbírálási elvek, tesztek.
- A funkcionalitással kapcsolatos alapvetések és jogalkotói célok nem világosak. A kapcsolódó kizáró ok alkalmazása a fogalmi tisztázatlanság miatt e célokkal ellentétes, versenyt korlátozó eredményre vezet.
- Az európai esetjog – a fogalmi tisztázatlanság miatt – nem, vagy korlátozott mértékben érvényesül, a fogalmi és gyakorlatbeli harmonizáció akadozik.

8.5. Hangsúlyozom: tanulmányom nem vádirat, hanem látlelet. Ezért az abban megfogalmazott javaslatoknál – amelyek bizonyosan nem az egyetlen helyes megoldást fogalmazzák meg – fontosabbnak tartom a felvetett fogalmi és elméleti kérdések alapos végiggondolását és megvitatását. A Lego-döntések azt tükrözik, hogy a harmonizáció jogtechnikailag sikeres volt, de a tényleges, alapos változás, a „nagy ugrás” még várat magára. A fogalmi, elméleti tisztázás a valódi változás és a valódi jogharmonizáció elengedhetetlen feltétele.

²²³ Keeling: i. m. (72), p. 147.

A JÖVŐ VÉDJEGYEI¹

A technika folyamatos fejlődése nincs messze attól, hogy forradalmian új megoldások szülessenek a következő években. Ebből a védjegyek – mint a kommunikáció rendkívül hatékony eszközei – sem maradhatnak ki, újabb és újabb megoldások születnek. Információ- és reklámtartalmuk, jelképfunkciójuk, valamely vállalkozás arculatának megjelöléseként folyamatosan, globálisan, könnyen hozzáférhetően jelen van a piac minden szegmensében. Segítségükkel a vállalkozások növelhetik piaci részesedésüket, hírnevüket, ismertségüket, és elősegíthetik a fogyasztók hűségének kialakulását és megtartását.

Ahhoz, hogy valamely vállalkozás egyedi legyen a piacon, könnyen felismerhető, az emlékezetben azonnal rögzülő, új megoldások kifejlesztésére, kialakítására vagy régi megoldások továbbgondolására, módosítására, korábbi elemek új színben való feltüntetésére van szükség.

Ehhez is nyúl a marketinginnováció, amely új marketingmódszerek alkalmazását jelenti az értékesítés növelése érdekében, megcélózva a fogyasztói szükségleteket, új piacok megnyitását vagy a termékek új célú piaci elhelyezését, nem ritkán új formátumú védjegyeket alkalmazva.

Jelen tanulmányban röviden áttekintjük, milyen új – jelenleg a piacon kevésbé fellelhető – védjegyekkel találkozhatunk a jövőben.

A mozgóképvédjegyek²

Talán az új típusú védjegyeknél az egyik legkönnyebben lajstromozható védjegytypus. A szórakoztatóiparban találkozunk vele a leggyakrabban, hiszen mozifilmek, rajzfilmek vagy dokumentumfilmek elején gyakran láthatók a film gyártójának vagy forgalmazójának nevét reklámozó rövid mozgóképek.

A mozgóképek védjegyként történő lajstromozását mind az Egyesült Államok, mind Európa elismeri, hiszen álláspontjuk szerint alkalmas arra, hogy valamely vállalkozás áruit vagy szolgáltatásait megkülönböztesse más vállalkozások áruitól vagy szolgáltatásaitól. Továbbá grafikai ábrázolása is, a többi új típusú védjegyhez képest, egyszerű.

¹ A szerző ezúton szeretne köszönetet mondani dr. Faludi Gábornak támogatásáért és tanácsaiért.

² Sok elnevezéssel bír: motion mark, animated marks, moving marks, moving image marks, kinetic marks és movement marks.

Bármely megjelölés védjegyoltalom tárgya lehet, ha származásra utaló funkcióját be tudja tölteni, illetve üzenetet tud közvetíteni az áruk, illetve szolgáltatások és a fogyasztó között, és erre a mozgóképek is alkalmasak.

A mozgóképek esetén a védjegy valamely mozgás révén változtatja alakját, míg a szemlélő ugyanazon helyzetben áll.³ Sokan úgy vélik, hogy valójában a mozgóképvédjegyek az ábrás védjegyek és a filmek között helyezkednek el. Azaz nem feltétlenül iparjogvédelmi eszközökkel kellene oltalom alá helyezni, hanem elegendő lenne számukra például a szerzői jogi oltalom is. Mi is ezen védjegyek közös jellemzője? 1. Kép vagy mozgó képek váltakozása egy adott sorrendben (és ütemben); 2. a mozgóképek folyamatát egyként kell vizsgálni, azaz a megjelölés magából a képsorból áll; 3. a folyamat önmagától aktiválódik (ellentétben a hologramokkal); 4. a védjegy magából a mozgásból áll; 5. a mozgás bemutatása többnyire grafikai úton történik, azonban ez a grafikai ábrázolás oltalmát nem igényel.

A mozgóképek a fogyasztó figyelmét jobban lekötik,⁴ hamarabb rögzülhet egy jól sikerült kis képsorozat. Nem is beszélve arról, hogy a védjegy e típusa az internet segítségével nem ismer sem időbeli, sem területi korlátokat – reklámeszközként igen hatékony.

Az Európai Unióban az elsők közé tartozott a *Lamborghini*-ügy.⁵ A mozgóképvédjegy – amelyet az Egyesült Államokban lajstromoztak,⁶ de közösségi védjegyként nem – a Lamborghini sportautók ajtajának nyitási és zárási folyamatát ábrázolta. Az ajtó különlegessége, hogy alulról felfelé nyílik, és felülről lefelé záródik.⁷ A Lamborghini-ügyben az elbíráló úgy ítélte meg, hogy a bejelentett megjelölés térbelinek tekintendő, továbbá hogy ez a forma funkcionálisnak minősül, ennek megfelelően a lajstromozást megtagadta. Az elbíráló határozatát a fellebbezési tanács helybenhagyta. A döntés kétségkívül helyes volt. A

³ Stefano Sandri–Sergio Rizzo: Non-conventional trade marks and community law. Marques, Egyesült Királyság, 2003.

⁴ Az Egyesült Államokban igen népszerű és közismert mozgóképvédjegy (amelyet akár az alább tárgyalt mozdulatsorvédjegyekhez is besorolhatnánk) a Peabody Management, Inc., 2710415 lajstromszámú védjegye, amely vizuális és mozgó elemekből áll. Eredete 1933-ra vezethető vissza, amikor a szálloda igazgatója elment Arkansas államba vadászni, és miután túl sok Jack Daniel's Tennessee whiskey-t ivott, arra gondolt, hogy milyen mulatságos is lenne, ha a szálloda halljában levő szökőkútba néhány élő kacsát tennének. A megjelölés „bemutatásának” lényege, amelyre mindig a Peabody Hotelekben kerül sor, kacsák piros szőnyegen való meneteléséből áll (The Peabody Duck March), míg végül a kacsák a lobbyban található szökőkútba bele nem mennek egy odahelyezett lépcsőn keresztül („The mark consists of the live visual and motion elements of The Peabody Duck March as performed at The Peabody Hotels, only one segment of which is depicted in line art in the drawing. The motion elements include the red carpet being rolled out, the appearance of the ducks and uniformed Duckmaster at the elevator door, and the march of the ducks down the red carpet, up the steps, and into the fountain where they begin swimming. The mark also includes the fanfare in reverse sequence”). Bővebben: The Legend of the Ducks: http://www.peabodymemphis.com/peabody_ducks/

⁵ R 772/2001-1. sz. ügy.

⁶ Automobili Lamborghini Holding S.p.A., USPTO, Registration Number: 2793439.

⁷ The trademark refers to a typical and characteristic arrangement of the doors of a vehicle. For opening the doors are „turned upwardly”, namely around a swivelling axis which is essentially arranged horizontal and transverse to the driving direction.

bejelentő észlelte, hogy semmilyen műszaki alkotásként sem tudja oltalom alá helyezettetni az ajtót, ezért kerülőúttal próbálkozott. Sikere esetén örökre a javára szóló oltalom védte volna a függőlegesen nyíló, egyébként praktikus, helytakarékos ajtót.

A *Beecham Group Plc.* nem kevésbé volt szerencsés. Védjegy-bejelentési kérelmét,⁸ amelynek leírása a következőképpen szól: „*The mark is a moving 2-dimensional image. The four graphic representations of the mark show four examples of different positions of the mark in movement. The mark is a mouth, the lip positions of which change in synchronisation to spoken words. The mark captures the visual effect of the mouth as it 'speaks'...*” (olyan kétdimenziós mozgóképből áll a megjelölés, amely egy „száját” ábrázol amint mozog), végül visszavonta, miután az elbíráló elutasította volna feltétlen kizáró okokra hivatkozással. A *Tege Patent AG* megjelölésének lajstromozását, amely egy sült krumplit tartalmazó pohár forgásából áll,⁹ az OHIM szintén megtagadta.

A kérdés csak az, hogy van-e jelenleg olyan, mozgóképekből álló közösségi védjegy, amely végül lajstromozásra került? Nemzeti szinten, elsősorban Németországban szép számmal kerültek ilyen megjelölések lajstromozásra, közösségi szinten az elsők között került lajstromozásra a *Berggren Oy Ab* védjegye, amely egy hat képből álló mozgóképből áll, amelynek során egy madár nyitogatja a szárnyát,¹⁰ vagy a *Verisign* védjegye,¹¹ amelynek leírása egy kis reklámfilmnek felel meg. 2005 óta jelentősen növekedett a bejelentések száma, azaz egyre népszerűbb az ilyen típusú megjelölések iránti igény.¹²

⁸ 696872. sz. bejelentési kérelem a 3., 5. és 21. osztályba tartozó áruk (fogkrém, fogkefe stb.) vonatkozásában.

⁹ „The trade mark consists of a spinning cup of French fried potatoes rotating at a speed of between 500 and 700 rpm as shown for illustrative purposes only in the attached graphic representation; the direction of spin may be clockwise or anti-clockwise.”

¹⁰ „The mark comprises six still pictures representing a moving image (the numerical indications do not belong to the mark). Picture number 1 is the starting point with a stylized green coloured bird starting to open its wings. In the subsequent pictures the bird's wing/s is/are opening progressively to the highest position which is shown in the final picture number 6. The process described above then repeats itself beginning from picture 1. Indication of colour: Green.” Lajstromszám: 1864610.

¹¹ „The mark consists of a series of movements depicted as follows: Step 1 shows the beginning of the check mark element being drawn, as well as the beginning of the circle element being drawn; and step 2 shows the check mark element continuing to be drawn and the completion of the circle element; and step 3 shows the complete circle design, the check mark element continuing to be drawn through the addition of square elements moving into place to form the pixelized end of the check mark; and step 4 shows the complete circle element, the complete check mark element, and the start of the capsule element being drawn as it extends from the right-hand side of the circle element at the top and bottom; and finally, step 5 shows the complete mark consisting of the circle element, check mark element (including the pixelized end of the check mark), capsule element extending off of the right-hand side of the circle element framing the wording 'VERISIGN SECURED'. Lajstromszám: 4366001.

¹² A legfrissebb bejelentés 2009. szeptember 16-án történt, a Microsoft logójának mozgókép segítségével való megjelenítése [„The mark consists of an animated sequence that begins with four objects of colored light (one each in the color red, green, yellow and blue) that appear in a staggered sequence and swirl around one another in distinct arcs, expanding in size and illumination intensity until they converge and form a four paneled flag image with a circular white light in the center that oscillates with varying illumination intensity. The total length of the animated sequence is approximately seven seconds.”] 8553133. sz. védjegybejelentés.

Mint ahogyan fentebb is láttuk, a mozgóképekből álló védjegyek lajstromozási lehetősége elismerésre került, azaz a joggyakorlat úgy ítéli meg, hogy e megjelölésfajta alkalmas arra, hogy származásra utaló jelzésként be tudja tölteni rendeltetését. A *Qualitex*-ügy szerint gyakorlatilag bármi képezheti védjegy tárgyát, ameddig a fogyasztók valamely származási forrással azonosítják be.¹³

Mint ismeretes a védjegyjog célja az, hogy a fogyasztó a védjegy segítségével összekösse a terméket az előállítóval. A védjegyek hatalmas gazdasági erővel rendelkeznek mint a „brand”-ek szimbolikus megtestesítői, következésképpen számukra elsődleges cél az, hogy a fogyasztók felé egyértelműen és világosan fémjelezzék a velük ellátott árukat vagy szolgáltatásokat. Tekintettel arra, hogy a verseny milyen nagy, és a küzdelem milyen elszánt, a fogyasztók megszerzése érdekében újabb és újabb megoldásokra és ötletekre van szükség.¹⁴

A többi, új típusú védjeggyel való összehasonlítás révén megállapíthatjuk, hogy a mozgóképekből álló védjegyek kissé elütnek. Hiszen akár úgy is tekinthetünk rájuk, hogy tulajdonképpen ábrás (vagy néhol szó-) védjegyek sorozata, azaz nem biztos, hogy az új típusú védjegyek közé kellene őket besorolni. Az ilyen védjegyek nem közvetlenül valamely érzékszervre hatnak, figyelembe véve természetesen azt, hogy a látáson keresztül tudatosulnak bennünk. Felfogásuk, észlelésük hamarabb megvalósul, érzékelésük azonnali, hasonlóan a szó- és ábrás védjegyekhez.

A mozgóképekből álló megjelölés jelentős eszköz egy vállalkozás számára. Egyrészt segítségével egyedülálló megoldások, rövid spotok lajstromozhatók, másrészt figyelemfelhívó szerepet töltenek be, a Netscape számítógépprogram beindításánál pl. egy animációs képsorozat indul meg, amelyet a program futtatásának időtartama alatt folyamatosan lehulló meteoritok vesznek körül. Tekintettel arra, hogy manapság életünk részévé vált az internet, használata nélkül el sem képzelhető egy nap, az ikon „kisfilmje” nagyon könnyen rögzül. A Netscape e „folyamat” levédetésével¹⁵ nagyon értékes brandet épített ki, amely kizárólag vizuális elemekből áll.

¹³ *Qualitex Co. v. Jacobson Product Co., Inc.*, 514 U.S. 159 (1995). Ez, a Legfelsőbb Bíróság által hozott ítélet nyitotta meg a kapukat az Egyesült Államokban ahhoz, hogy az új típusú védjegyek is bizonyos feltételek mellett lajstromozhatóak legyenek. „The language of the Lanham Act describes that universe in the broadest of terms ... Since human beings might use as a 'symbol' or 'device' almost anything at all that is capable of carrying meaning, this language read literally, is not restrictive”.

¹⁴ Ezen típusú védjegyek mellett érvel a következő tanulmány is *William M. Landes–Richard A. Posner*: The Economics of Trademark Law. The Trademark Reporter, 78. évf. 267. sz., 1988: „The ability of motion marks to draw the consumer's attention and present information in a purely graphic way facilitates sensory memorization of the brand; because it is harder to recall long than short phrases, a lengthy advertising message that is difficult to recall will convey less information about the firm's product, so search costs will rise. Thus, the use of motion marks is one example of how companies can expand their branding options and also reduce consumer search costs. Hivatkozás: *Lesley Matthey*: Rock, paper, scissors, trademark? A comparative analysis of motion as a feature of trademarks in the United States and Europe, *Cardozo Journal of International and Comparative Law*, 2006, Fall, p. 557–590.

¹⁵ Lajstromszám (USA): 2077148.

A szóban forgó megjelölések¹⁶ a multimédiás reklám legjobb eszközei¹⁷ a filmekben, televíziós műsorokban vagy az interneten, hiszen úgy keltik fel érdeklődésünket, hogy valamely más program miatt ülünk le a képernyő elé, az ún. reklámcélú védjegyelhelyezés (*placement*) egyik legjobb és leghatékonyabb módja ilyen megjelölések hozzáférhetővé tétele.¹⁸

E védjegyek lajstromozása jóval egyszerűbb, mint a többi új típusú védjegyé. A bejelentéshez elegendő maguknak az ábrázolásoknak a benyújtása oly módon, hogy az állóképek sorozatából áll, amelyeket ha egymás mellé teszünk, megmutatják a mozgás folyamatát. Egyes hivatalok, így a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal is, írásban kérnek leírást a folyamatról (tartalmazhatja a folyamat gyorsaságát, irányát stb.). Másodlagosan kérhető még (ez nem feltétel a közösségi védjegnél) digitális felvétel a lajstromoztatni kívánt megjelölésről.¹⁹ Az USA védjegybejelentésre vonatkozó követelményei hasonlóak.²⁰

Ahogy a bejelentésre vonatkozó követelményekből kiderül, jóval egyszerűbb az ilyen típusú védjegy grafikai ábrázolása, mint az egyéb új típusú (illat, tapintás, íz stb.) védjegyeknél. Az internet lehetővé teszi, hogy a mozgóképekből álló megjelöléseket mind az elbíráló, mind a potenciális bejelentő vagy versenytárs azonnal megismerje a védjegy hivatalok lajstromaiban. Ezenfelül az ilyen típusú védjegyek jó része önmagában vett megkülönböztető képességgel is rendelkezhet, azaz az ún. *secondary meaning* megszerzése/bizonyítása nem feltétele a lajstromozásnak.

Ha típus²¹ szerint szeretnénk besorolni a mozgóképekből álló védjegyeket, először is a számítógép segítségével elkészített animációs megjelöléseket kell emlitenünk. Ezek a leggyakoribbak, és gyakran a bejelentő cég meglévő szó- vagy/és ábrás védjegyei felhasználásával jönnek létre.²²

¹⁶ Amelyek lehetnek akár filmklippek, vagy akár tévéshowk mozgó logói.

¹⁷ Smell, Sound and Taste – Getting a Sense of Non-Traditional Marks. WIPO Magazine, 2009. 1. sz.

¹⁸ *Mattey*: i. m. (14): „Some trademarks are positioned so that they can even move across rather wide technology gaps, and these are the ones that seem to live on and on ... Trademark versatility is linked to its longevity.”

¹⁹ WIPO General Assembly, Thirty-Eighth (19th Ordinary) Session, Geneva, September 22 to October 1, 2009. Report on the work for the Standing Committee on the law of trademarks, industrial designs and geographical indications (SCT) on areas convergence concerning the representation of non-traditional marks.

²⁰ TMEP §807.11: Marks With Motion: If the mark has motion, the drawing may depict a single point in the movement, or the drawing may depict up to five freeze frames showing various points in the movement, whichever best depicts the commercial impression of the mark. The applicant must also describe the mark. If the mark includes motion (i.e., a repetitive motion of short duration) as a feature, the applicant may submit a drawing that depicts a single point in the movement, or the applicant may submit a square drawing that contains up to five freeze frames showing various points in the movement, whichever best depicts the commercial impression of the mark. The applicant must also submit a detailed written description of the mark).

²¹ *Mattey*: i. m. (14).

²² Lásd pl. a már említett Verisign-védjegyet.

A mozgóképek másik típusa valamely termék és annak mozgása.²³ Ilyen esetekben Mattley szerint felmerül a már korábban a *Lamborghini*-ügyben említett funkcionalitás kérdése is. Az ilyen védjegyek határtalan lehetőségeket és variánsokat biztosítanak a bejelentők számára, azonban lajstromozásuk nehezebb.

Felmerülhet az a lehetőség is – bár a közösségi joggyakorlatban ilyenrel még nem találkoztunk –, hogy egy animációt hanggal látnak el. E sorok szerzője szerint ilyen esetben a „dallam” vonatkozásában külön védjegybejelentést kell tenni, hiszen arra a mozgóképekből álló védjegy oltalma nem terjed ki, azaz külön, hangvédjegyként kezelendő. Más szóval a kérdés az, hogy audiovizuális mozgókép-megjelölés esetén egy vagy két megjelölésről van-e szó. Az nyilvánvaló, hogy az „audio-” sáv fizikailag elválasztható megjelölés (eltekintve itt a hangvédjegy-lajstromozás nehézségeitől). Az azonban megfontolható, hogy a két megjelölés kombinációját (összetett védjegy) kezelheti-e a bejelentő egy megjelölésként, és kérheti-e az oltalmat úgy, hogy a hang és a kép együtt alkotja a védjegyet. Ez sem zárható ki, de ekkor megnő annak a kockázata, hogy a hangrész más általi használata önmagában megvalósítja-e a „kombinált” védjegy bitorlását. Érdemes továbbá azt is átgondolni, hogy egy ilyen típusú, „összetett védjegy” esetén vajon melyik tényező minősülne domináns elemnek, amennyiben a bitorlás lehetősége felmerül? Miről ismeri fel a fogyasztó a megjelölést: a hangjáról, a színéről vagy a mozgásról? Melyik elemnek tulajdonít nagyobb jelentőséget? Az elbírálónak az összbenyomás vizsgálata mellett számos egyéb faktort figyelembe kell vennie. Precedens hiányában csak találgatni tudunk.

Hasonló probléma merülhet fel, ha a megjelölés egyben több színből is áll. Kérdés, hogy idővel lesz-e arra lehetőség, hogy „komplex” védjegyek is oly módon kerüljenek lajstromozásra, hogy egy eljárásban bírálják el őket; jelenleg csak arra van mód, hogy ha kizárólagosságot szeretne a bejelentő egy mozgóképekből álló védjegy esetén, az összes benne szereplő elemet le kell védenie (beszélhetünk jelen esetben akár szó-, ábrás, hang- vagy színvédjegyekről is). Ezeknek a levédetése jelenleg nem egyszerű, és nem is olcsó. A szó- és ábrás védjegyekből álló összetett védjegyeket – érthető módon – ábrás védjegyként kezelik, de mi van, ha más típusú védjegyek együtteséből álló megjelölésről van szó?

Végül a fentiekkel összefüggésben, a több típust magukban foglaló védjegyek elbírálásánál Matthey arra a hatályos amerikai szabályozásra hívja fel a figyelmet, amely szerint „*an application must be limited to only one mark*”.²⁴ Ezen probléma feloldására szükség lenne mind az Európai Közösségben, mind az Egyesült Államokban.

²³ Lásd a Tege Patent AG védjegyét, amely egy sült krumplit tartalmazó pohár forgásának folyamatából áll vagy a *Lamborghini* ajtajának mozgását.

²⁴ TMEP §807.01: „An examiner should refuse registration if the matter presented in the drawing specimen does not constitute a single mark”.

Mozdulatsorvédjegyek²⁵

Ezeket a védjegytypusokat gyakran a mozgóképvédjegyekkel együtt szokták vizsgálni. Ezeknél a védjegytypusoknál is egy sorozatról van szó, csak ebben az esetben egy mozdulatsorról beszélünk. A mozdulatsorvédjegyek esetén azt látjuk, hogy az általam kiterjeszthető bármilyen fizikai mozdulatra, mozdulatkombinációra, illetve mozdulatsorra.

Mozdulatsor lajstromozására elsőként az egyébként igen szigorú Egyesült Királyságban került sor.²⁶ A mozdulatsor lényegében abból állt, hogy egy személy megérinti kezével orrának a keze felé eső oldalát.²⁷ *Sandro és Rizzo* azon az állásponton vannak, hogy ez a mozdulat nem igazán minősül figyelemkeltőnek,²⁸ azaz nem biztos egyrészt az, hogy a fogyasztók egyáltalán valamely származásra utaló jelzésként fogják fel, továbbá az sem biztos, hogy alkalmas valamely vállalkozás áruit vagy szolgáltatásait más vállalkozás áruitól vagy szolgáltatásaitól megkülönböztetni. Az ilyen típusú megjelölésnek különösen egyedinek kell lennie, és olyan kontextusban szerepelnie, ahol eredetjelölő funkciója minden fogyasztó számára egyértelműen kiderül.

Közösségi védjegyként elsőként a Deutsche Telekom „T” betűt ábrázoló megjelölése került lajstromozásra.²⁹ Ezt követően elsősorban a nemzeti védjegyhatóságoknál³⁰ számos mozdulatsorvédjegy került bejelentésre.³¹ Az ilyen típusú védjegyek lajstromozását többnyire szolgáltatások vonatkozásában igénylik. A védjegy-bejelentési kérelem tartalma hasonló a mozgóképvédjegyekéhez: a bejelentéshez elegendő maguknak az ábrázolásoknak a benyújtása oly módon, hogy az állóképek (esetünkben általában fényképek) sorozatából áll, amelyeket ha egymás mellé teszünk, megmutatják a mozgás folyamatát. Itt is mellékelni kell

²⁵ Gesture marks.

²⁶ Miközben a liberálisabb Egyesült Államokban a mai napig nincs ilyen típusú védjegy lajstromozva.

²⁷ Derbyshire Building Society, U.K. Reg. No. 2012603 (The mark is a gesture made by a person by tapping one side of his/her nose with an extended finger, normally the index finger of the hand on the side of the nose being tapped).

²⁸ *Sandri–Rizzo*: i. m. (3), p. 159.

²⁹ Deutsche Telekom AG, CTM No. 002818334. [Two hands form a ‘T,’ in which, from the position of the viewer, the right hand, stretched out flat with fingertips pointing upwards (so that only the narrow edge of the hand is visible) moves from the upper left of the image to the centre, while the left hand, also stretched out flat with fingertips pointing upwards and viewed from the side, moves from the upper right of the image to the centre; both hands then meet in the centre of the image with the upwards-pointing fingertips of the right hand touching the surface of the left hand roughly in the centre; the viewer therefore sees a side view of the descending left hand coming to rest on the fingertips of the ascending right hand; as a result of this movement, the viewer is able at this point to recognise the letter T].

³⁰ Jelenleg a világon a védjegy hivatalok egyharmada teszi lehetővé az ilyen típusú védjegyek lajstromozását. Forrás: World Trademark Review.

³¹ Ilyen például a Benelux államokban a TWIX csokoládé vonatkozásában a Mars BV által lajstromozott védjegy (gesture of two cutting fingers).

írásban a mozgatsor leírását (amely tartalmazhatja a sorrendet, a folyamat gyorsaságát, irányát stb.). Másodlagosan kérhető még (nem feltétel a közösségi védjegynél) egy digitális formában készített (pl.: DVD-n) felvétel a lajstromoztatni kívánt megjelölésről.³²

E témakörben kevés szakirodalommal rendelkezünk, mindenesetre úgy tűnik, hogy az ilyen típusú védjegyek esetében a használat révén megszerzett megkülönböztetőképesség bizonyítása elengedhetetlen. Főleg amiatt, hogy az ilyen védjegyeknél a fogyasztók számára még kevésbé egyértelmű, hogy eredetjelzőről van szó. Olyan mozgatsorokat, amelyeket mindennap használunk (pl. a kezünkkel egy telefonkagyló alakjának képzése – amit arra szoktunk használni, hogy majd beszélünk, majd hívlak, vagy a békét jelképező híres mozdulat) nyilván védjegyként nem lajstromozhatunk, hiszen az már a közérdekbe ütközik. Új mozgatsorok kitalálása/kidolgozása és bevezetése a piacra, majd oltalom alá helyezése pedig nehéz és költséges feladat.³³

Bár a Nokia „jelképe”, a két találkozó kéz mozgóképvédjegyként van levédve, nem valószínű, hogy ha valóságos emberi kezekkel kerül ábrázolásra, lajstromozásra kerül a mozgatsor védjegyként. Azonban ez nem jelenti azt, hogy egy emberi mozgatsor és annak animációs változata kétféle típusú védjegyként ne lehetne lajstromozható. Ez mindig az adott árutól vagy szolgáltatástól és a megjelölés egyediségétől függ. A joggyakorlat hiánya, az ajánlások szűkszavúsága egyelőre nem teszi lehetővé, hogy általános szabályokat állapítsunk meg.

A kézmozgatsorok igen népszerűek a könnyűzene sztárjai vagy a sportolók körében is, egyúttal néha már bitorlási ügy tárgyai. Page Falkinburg birkózó népszerű kézmozgatsorának³⁴

³² WIPO General Assembly, Thirty-Eighth (19th Ordinary) Session, Geneva, September 22 to October 1, 2009. Report on the work for the Standing Committee on the law of trademarks, industrial designs and geographical indications (SCT) on areas for convergence concerning the representation of non-traditional marks.

³³ Érdekes a Henkel védjegye (lajstromszám: 002762813), amely átmenetet képez a mozgókép- és a mozgatsorvédjegyek között, hiszen egy kézmozdulatot ábrázol, amely csillogóvá teszi a haját. [Moving mark consisting of 6 individual images. The representation time is 14.5 seconds; the filmic representation is set out as follows; the movement of a hand is shown, stroking the hair of a woman; image 1: representation time: 1 second; the side profile of a woman is shown (head turned to the left); a hand lies on her hair, not far from the hairline; image 2: representation time: 1.5 seconds: the hand strokes the woman's hair; only the hair and the left eye of the woman are visible; her hair has a sheen at the hairline; image 3: representation time: 2 seconds; the hand strokes the woman's hair, coming to rest further down the hair; the sheen on her hair moves as the hand moves downwards; side profile of the woman (head turned to the left, only the left eye showing); image 4: representation time: 2.5 seconds: the hand continues to stroke the woman's hair; white dots appear at the hairline; a sheen appears on the hair underneath; side profile of the woman, head turned to the left, face showing down to the mouth; image 5: representation time: 3.5 seconds: the white dots and the sheen on the hair move further downwards along the hair; the hand is no longer visible; image 6: representation time: 4 seconds: side profile of the woman without the hand on her hair; the white dots and the sheen move further downwards and come to rest at the end of the hair. Indication of colour: Black, brown, skin-colour, white.]

³⁴ „Diamond Cutter” hand signal: „Page, a professional wrestler, created and developed a hand sign which formed the shape of a diamond to promote his persona in the entertainment industry”; <http://www.ddpbang.com/>

(amelyet minden verseny előtt alkalmazott) utánczása miatt Jay-Z rapper ellen (aki előadásai során és lemezborítóin is használta a mozdulatot) szerzőijog-sértés és védjegybitorlás miatt keresetet indított 2005-ben.³⁵ Bár védjegyoltalommal nem rendelkezett, keresetében arra hivatkozott, hogy a kézmozdulat *secondary meaningre* tett szert, azaz használat révén megkülönböztetőképességet szerzett.

Végül elgondolkoztató kérdés az, hogy vajon a mozdulatsorvédjegyek esetében – analógia útján a német, Braille írással megalkotott tapintásvédjegyhez – elképzelhető-e jelbeszéddel „leírt” megjelölés védjegyként történő lajstromozása. Jelenleg ilyen típusú védjegy-bejelentésre még nem került sor. Hasonlóan mondhatnánk a Deutsche Telekom „T” betűt formáló védjegyét, azonban annak kialakítása nem jelbeszéddel, hanem valóságos „T” betű formázásával történt.

A hologram³⁶

Japán tudósok és mérnökök újabb technológiát hoztak létre: a megérintható, interaktív hologramot, amely még kissé lassan reagál, és nem is túl pontos, de működik. Mozcásérzékclők és ultrahang felhasználásával ugyanis olyan interaktív hologramokat hoztak létre, amelyek érzékelik, ha megérinjtük őket, és nyomást fejtenek ki a kezünkre, pontosan úgy, mint-ha egy szilárd tárgyhoz nyúlnánk. A holografikus technológiát széles körben alkalmazák biztonsági jelzések vagy ajándéktárgyak gyártásánál, de a jövőben nagy jelentősége lehet a szórakoztatóiparban is. „A japánok technológiája a Nintendo Wii játékkonzol mozcásérzékclőivel követi a felhasználó mozcását, és ha a vezérlőszoftver úgy érzi, hogy az hozzáérne a hologramhoz, ultrahanggal stimulálja a kezét, az érintést szimulálva. A rendszer interaktív, tehát a hologram kivetítésével képes is reagálni a felhasználó mozdulataira: a bemutatón az egyik mérnök a tenyerén tartott kis elefánt-hologramot dobálta fel a levegőbe”.³⁷

³⁵ Diamond Dallas Page v. Shawn Carter p/k/a Jay-Z and Roc-A-Fella Records, CV-05-08475 (C.D. Cal. 2005).

³⁶ A holográfiát egy Amerikában dolgozó, magyar származású angol állampolgár, Gábor Dénes találta fel 1947-ben. Ezzel a képek rögzítésének olyan módját fedezte fel, ami több információ visszaadását tette lehetővé, mint bármelyik addig ismert eljárás. Mivel ennek révén – látszólag – minden információt tárolni lehet, Gábor Dénes ezt az eljárást holográfiának nevezte el, két görög szóval, amelyek annyit jelentenek, hogy „egész”, „teljes” és „írás”, „írat”. Gábor Dénes a holográfia kidolgozásáért 1971-ben fizikai Nobel-díjat kapott. 1963-ban a Michigani Egyetem két elektromérnök, Emmett N. Leith és Juris Upatnieks egy lépéssel továbbfejlesztette Gábor Dénes eljárását. Míg Gábor Dénes elektronhullámokkal dolgozott, és módszerét az elektronmikroszkópos képek felbontóképességének tökéletesítésére használta, addig Leith és Upatnieks fényt alkalmazott. Az akkor kifejlesztett lézer segítségével szürkés színű, áttetsző filmszalagot készítettek; ez olyan volt, mint egy alulexponált fényképfilm. Háromdimenziós képeket állítottak elő vele – meglehetősen részleteseket, mégpedig anélkül, hogy lencsákat használtak volna. Forrás: Wikipédia.

³⁷ Megérintható hologram Japánból. Index, 2009. szeptember 18.

A hologram általában biztonsági azonosító jelként kerül felhasználásra. Kazettákra, CD-lemezekre³⁸ illesztik, szoftverekre helyezik, a pénzhamisítás elleni küzdelemben is szerepe van, illetve a Nokia cégnek a célja hologramos matricájának bevezetésével többek között az volt, hogy segítse a felhasználókat a Nokia-akkumulátorok könnyebb felismerésében és azonosításában.³⁹ Következésképpen bár védjegyként lajstromozható, a benne rejlő lehetőségeket még nem merítették ki, hiszen jelenleg elsősorban biztonsági feladatokat lát el.

Már a mozgóképeknél eszünkbe juthatott a hologram, hiszen ha különböző szemszögből nézzük, élénk tárul egy háromdimenziós, színekben gazdag megjelenítés. A hologram valahol az ábrás, a térbeli és a mozgóképvédjegyek között helyezkedik el. Ennek megfelelően lajstromozása nem okoz nehézséget, hiszen, az ábrás védjegyekre vonatkozó szabályokat alapul véve, megkülönböztetőképességgel rendelkezhet, alkalmas lehet arra, hogy valamely vállalkozás áruit vagy szolgáltatásait más vállalkozás áruitól vagy szolgáltatásaitól megkülönböztesse, továbbá grafikai ábrázolása sem okoz gondot. Jelenleg közösségi szinten három hologramvédjegy lajstromozására került sor.

A hologram bejelentésénél javasolt egy olyan ábrázolás benyújtása, amely lehetővé teszi, hogy a hologram minden aspektusa láthatóvá váljék. Ez történhet aszerint, hogy egy minta benyújtásra kerül, illetve egy több képből álló sorozat bemutatásával, amely mutatja, hogy minden egyes szemszögből a hologram miként látható. Amennyiben a benyújtott minta vagy képsorozat nem minősül elegendőnek, javasolt a megjelenítés leírásának benyújtása is. Ha a hologram egyszerre több különböző ábrából áll, az Egyesült Államok gyakorlatában gondot okozhat. Az új típusú védjegyekről szóló, a WIPO állandó bizottságához benyújtott jelentésében az amerikai csoport úgy vélekedik,⁴⁰ hogy ilyen esetben egy megjelenítés vonatkozásában tulajdonképpen két megjelenlésről van szó,⁴¹ azaz a lajstromozást meg kell tagadni.⁴² Az Egyesült Államokban azt is bizonyítani kell, hogy a hologram védjegyként be tudja tölteni a rendeltetését, és a fogyasztók származásra utaló jelzésként fognak rá tekinteni.⁴³

³⁸ Például: többek között az írható CD-k csak hologramos matricával kerülhetnek forgalomba, amely azt jelzi, hogy a lemezre megfizették a jogdíjat.

³⁹ www.nokia.hu

⁴⁰ Non-traditional marks at the USPTO, October 20, 2006; http://www.wipo.int/sct/en/comments/pdf/sct17/us_2.pdf

⁴¹ Azaz: „2 for 1”.

⁴² For a mark that consists of or comprises a hologram, the applicant must ensure that the hologram does not show two or more views (e.g., different subject matter in each view). If so, then the application may be refused on the grounds that the applicant is seeking registration of more than one mark in the application. Forrás: TMEP §1202.14.

⁴³ In re Upper Deck Co., 59 USPQ2d 1688 (TTAB 2001). „... a hologram used on trading cards in varying shapes, sizes, and positions did not function as a mark because the record showed that other companies used holograms on trading cards and other products as anti-counterfeiting devices and there was no evidence that the public would perceive applicant's hologram as an indicator of source. ... the common use of holograms for non-trademark purposes means that consumers would be less likely to perceive applicant's uses of holograms as trademarks”.

Pozícióvédjegyek⁴⁴

Itt szintén új típusú védjegyről van szó. Használata gyerekcipőben jár, de jövőbeli jelentőségét az is mutatja, hogy hol ábrás, hol térbeli védjegyként egyre többször megjelenik a védjegyhivatalban. A pozícióvédjegyek tárgya a megjelölés elhelyezkedése a terméken (azaz ilyen típusú védjegyek szolgáltatások vonatkozásában nehezen képzelhetők el). *Sandri és Rizzo* úgy véli, hogy az ilyen megjelölések elsősorban a térbeli védjegyek egy alfajához tartoznak.⁴⁵ Példaként a luxuscikkek gyártóit hozzák fel, mint a Rolls Royce („Flying lady”, illetve a „Spirit of Ecstasy”) vagy a Mercedes, ahol a logó, azaz annak térbeli megjelölésként való megtestesülése a kocsi elején egy meghatározott helyen helyezkedik el. Ezek a megjelölések, amelyeket hamar észrevesznek a fogyasztók, hamar rögzülnek, és általában lajstromozásra alkalmasak. A pozícióvédjegyeket valójában gyakran térbeli vagy ábrás megjelölésként kezelik, bár sok esetben önmagukban iparművészeti remekek is egyben (pl. egy szép táska csatja,⁴⁶ gombok egy kabáton stb.).

Ezt támasztja alá a joggyakorlat, amely nagyon sok esetben, ahogyan említettük, egyszerűen ábrás vagy térbeli védjegyként vizsgálja őket. Ilyen volt pl. a *Jeanstasche*-ügy.⁴⁷ Annak ellenére, hogy mind a bejelentő, mind az elbíráló pozícióvédjegyről beszélt, a fellebbezési tanács arra az álláspontra helyezkedett, hogy a szóban forgó ügyben egyszerűen csak egy ábrás védjegyről van szó.⁴⁸

Ezt követően került sor a *Roter punkt*-ügyre,⁴⁹ a lajstromoztatni kívánt védjegy leírása az alábbiak szerint szólt: „... die sie als sonstige Marke, nämlich Positionsmarke bezeichnende, und für die sie die Farbe Pantone Red 032 C (Rot) beanspruchte, als Gemeinschaftsmarke ...”. A védjegy tárgya egy olló volt, ahol a két ollószár találkozásánál egy piros pont helyezkedett el. A védjegy lajstromozásra került, és a fellebbezési tanács az alábbi – témánk szempontjából fontos – megállapítást tette: „Die Anmeldung sei gemäß Artikel 4 markenfähig, sie sei aber auch unterscheidungskräftig, weil jede, noch so geringe Unterscheidungskraft ausreiche, um dieses Schutzhindernis zu überwinden. Bei dem beanspruchten Zeichen handele es sich um eine Positionsmarke, bei der ein bestimmtes Element – hier der 'Rote Punkt' – auf einem bestimmten Warenteil – hier dem Gewerbe der Schere – in stets gleichbleibender Positionierung

⁴⁴ Position marks.

⁴⁵ *Sandri–Rizzo*: i. m. (3), p. 151.

⁴⁶ Lásd pl. a GUCCI vagy HERMES táskákat vagy lábbeliket.

⁴⁷ Az R 88/98-2. sz. ügyben 1999. november 11-én hozott határozat.

⁴⁸ „Under certain national systems, position marks are treated as a subset of other types of marks, such as figurative or three-dimensional marks”. WIPO General Assembly, Thirty-Eighth (19th Ordinary) Session, Geneva, September 22 to October 1, 2009. Report on the work for the Standing Committee on the law of trademarks, industrial designs and geographical indications (SCT) on areas for convergence concerning the representation of non-traditional marks.

⁴⁹ Az R 983/2002-3. sz. ügyben 2002. november 20-án hozott határozat.

sowie prominenter Größe absolut bzw. im Verhältnis zur gesamten Ware gesehen in einem bestimmten farblichen Kontrast zur Ware in Erscheinung trete”, azaz nyitva áll a lehetőség a Közösségben a pozícióvédjegyek lajstromozása előtt.

A már említett *Jeanstasche*-ügyhöz hasonló volt az Egyesült Államokban a *Levi Strauss*-ügy,⁵⁰ amelynek tárgya pozícióvédjegyként került elbírálásra (mindkét esetben egy zsebre vonatkozó megjelölésről volt szó). A Levi's nadrág farzsebének leírása a következőképpen szólt: „sirály” elnevezésű védjegy ..., amely egy ötszög alakú zsebvarrásmintát ábrázol”. A lajstromozott védjegynél a *secondary meaning* fennállását igazoltnak látta az elbíráló, és azt is, hogy a megjelölés alkalmas arra, hogy a védjegy rendeltetését betöltse.

Az ilyen védjegyek tehát mindig ugyanott helyezkednek el, állandó helyük van, és a bejelentő ezt a pozíciót kívánja levédeni. A joggyakorlat ezen a téren nem egységes, azaz esetről-esetre dönt a megkülönböztetőképesség értékelésénél: hol elismeri az önmagában vett megkülönböztetőképességet, hol arra vonatkozó bizonyíték benyújtását követeli meg, amely a korábbi használatra vonatkozik.⁵¹ A grafikai ábrázolás állhat egy fényképből, egy rajzból, amelyből egyértelműen kiderül a szóban forgó megjelölés elhelyezkedése. A védjegybejelentéshez ezenkívül egy leírást is kell csatolni.⁵² A benyújtott rajzon a megjelölés azon elemeit, amelyeket a bejelentő nem kíván lajstromozni, szaggatott vonallal kell jelölni.⁵³

Az Egyesült Államokban bizonyítani kell továbbá, hogy a védjegy alkalmas arra, hogy a származásra utaló jelzés rendeltetését be tudja tölteni, hogy a fogyasztók védjegyként tekintenek rá, illetve hogy a korábbi használat révén megkülönböztetőképességre tett szert. Nem ritka, hogy a korábban ábrás vagy térbeli védjegyként lajstromozott védjegy olyan közismertségre tesz szert az idők folyamán, hogy a későbbiekben pozícióvédjegyként történő lajstromozása nem ütközik akadályba.

⁵⁰ U.S. Trademark Registration No.: 1,157,769.

⁵¹ WIPO SCT 16/2: New types of marks, Sixteenth Session, Geneva, November 13–17, 2006.

⁵² The description must adequately describe the mark, with unnecessary matter kept to a minimum. If applicable, the description must clearly indicate the portion of the product or container that the mark comprises. An example of acceptable language for this purpose is: “The mark consists of a red button positioned on the lower front area of a shirt. The dotted outline of the shirt is not part of the mark but is merely intended to show the position of the mark.” As in this example, the description should make it clear what the dotted lines represent. Forrás: TMEP.

⁵³ „It may be required that matter for which protection is not claimed, be represented in broken or dotted lines. A written description explaining the position of the mark in relation to the product may also be required if the graphic representation supplied is not sufficient”. WIPO General Assembly, Thirty-Eighth (19th Ordinary) Session, Geneva, September 22 to October 1, 2009. Report on the work for the Standing Committee on the law of trademarks, industrial designs and geographical indications (SCT) on areas for convergence concerning the representation of non-traditional marks.

Fényvédjegyek

A fényvédjegyekkel kapcsolatban nincs egységes álláspont, a WIPO ülésein nem is tárgyalja. A szakirodalom általában nem említi, azonban *Sandri és Rizzo* újfajta védjegytypusként kezeli.

A fényvédjegyek egyfajta „összetett szellemi alkotásnak” minősülnek. Az általuk képzett konstrukció sokfajta védelmet élvezhet, egyrészt elsősorban dizájnról beszélünk, másrészt olyan installáció is előfordulhat, amely szerzői jogi oltalom alatt áll, illetve – amint azt látni fogjuk – az Egyesült Államokban esztétikai funkcionalitása miatt védjegyoltalma nem egyértelmű.

Ami a közösségi védjegyoltalmat illeti, *Sandri és Rizzo* példaként a British Petrol (BP) benzinkútjain a zöld-sárga színű neonlámpák elhelyezkedését hozza fel példaként.⁵⁴ Álláspontjuk szerint a fények mindig is a kommunikáció jelei voltak, és manapság is mind a hétköznapi életben, mind a szórakoztatóiparban gyakran használnak fényeffektusokat,⁵⁵ installációkat vagy fénykompozíciókat. A német joggyakorlat szerint a fényvédjegyek lajstromozhatóak, amennyiben mozgó fényekből, illetve rövid időtartamú „flash”-ekből állnak. Következésképpen valamely épület megvilágítása, a lézersugarak mozgása nem lajstromozható.

A „*shape of green striplight*”-ügyben⁵⁶ a lajstromoztatni kívánt védjegy egy olyan térbeli(!) védjegy volt, amelynek tárgya a BP-benzinkutak „megvilágítása” volt.⁵⁷ Az elbíráló határozatában úgy ítélte meg, hogy a védjegy nem lajstromozható, mivel kizárólag egy térbeli védjegyből áll, amely nem alkalmas a megkülönböztetésre. Az elbíráló határozatában továbbá arra hívta fel a figyelmet, hogy a korábbi használat, illetve a megkülönböztetőképesség megszerzése egyebekben nem került bizonyításra. A bejelentő arra hivatkozott, hogy 1989 óta az Európai Unióban közel 2500 benzinkút ezen külső megjelenéssel van ellátva, képeket nyújtott be németországi, holland, osztrák, spanyol és angol benzinkutakról, amelyek ezt a használatot támasztották alá. A bejelentő ezenfelül reklámanyagokat is csatolt, amelyek igazát voltak hivatottak igazolni.

Az elbíráló nem találta megfelelőnek a bizonyítékokat, és nem látta alátámasztottnak, hogy a megjelölés megkülönböztetőképességre tett szert. Közvéleménykutatási eredményeket várt, illetve annak bizonyítékát, hogy az érintett fogyasztók a megjelölésre hogyan tekintenek, miként észlelik, hogyan azonosítják be. A további bizonyítékok benyújtása ellenére [nyilatkozatok, az Institut Français du Pétrole (Franciaország) igazolása, a Petrol Retailer's Association (Egyesült Királyság) dokumentációja stb.] az elbíráló hajthatatlan volt, és a véd-

⁵⁴ *Sandri–Rizzo*: i. m. (3), p. 163.

⁵⁵ Lásd a Magyar Telekom székházának „fényfestését” (raypainting).

⁵⁶ Az R 15/2001-4. sz. ügyben 2002. december 3-án hozott határozat.

⁵⁷ „The mark consists of a green striplight applied to the edge of a service station canopy”.

jegy lajstromozását megtagadta. Úgy ítélte meg, hogy megkülönböztetőképesség megszerzése híján a megjelölés az érintett áruk és szolgáltatások vonatkozásában nem alkalmas a megkülönböztetésre.

A fellebbezési tanács határozatában úgy vélte, hogy a szóban forgó megjelölés egy egyszerű, hétköznapi, térbeli zöld formából áll (*the appellant's mark consists of a very simple and trivial three-dimensional green shape*). Az ilyen típusú neonlámpákat sok helyen alkalmazták a fogyasztók megnyerése céljából, azaz önmagukban megkülönböztetőképességgel nem bírnak. A korábbi használatra vonatkozó bizonyítékokkal kapcsolatban a fellebbezési tanács úgy vélte, a bejelentő nem bizonyította, hogy a megjelölés a Közösség területének jelentős részén használatban volt,⁵⁸ továbbá mivel a védjegy nem alkalmas a Közösség egyik részén sem megkülönböztetésre, ezért a bizonyítékoknak az egész Unió tekintetében⁵⁹ kellett volna fennállniuk.⁶⁰

Mivel a fellebbezési tanács közvetve azt sugallta, hogy amennyiben bizonyításra került volna, hogy a megjelölés korábbi használata révén megkülönböztetőképességre tett szert az Európai Unióban, lajstromozható lehetett volna, úgy véljük, hogy az ilyen típusú védjegyek előtt elvileg nyitva áll a lajstromozás lehetősége.

Itt érdemes megjegyezni, hogy a BP 1996 óta jogosultja a benzinkútjain használatos zöld és sárga színvédjegyeknek.⁶¹

A fentiekhez hasonló úgy volt az Egyesült Államokban a *Keene v. Paraflex*-ügy.⁶² Az ügy tárgyát képező kültéri lámpa kérdését a bíróság az esztétikai funkcionális oldaláról közelítette meg. A Keene Corporation ipari épületek, lakóházak részére világítási eszközöket gyárt, amelyeket a „Wall Cube” fantázianévvel lát el. E kültéri eszközöket az épületek külső falára erősítik, segítségükkel a környező területek könnyen bevilágíthatóak. A Paraflex Industries, Inc. hasonló kültéri fényforrások forgalmazásával kezdett el foglalkozni. Az általa forgalmazott világítási eszközök egyértelműen a Keene „Wall Cube” másolatai voltak, amely tény a Paraflex nem is tagadta.

Keresetében a Keene arra hivatkozott, hogy világítóberendezése *secondary meaningre* tett szert, továbbá, hogy a másolás ténye nem vitatott, illetve hogy a lámpák külső megjelenése azonos. A bíróság ítéletében arra az álláspontra helyezkedett, hogy a világítóberendezés külső megjelenése esztétikai szempontból funkcionálisnak minősül, következésképpen

⁵⁸ „... the distinctive character acquired through use must be demonstrated in a substantial part of the Community where it was devoid of such character” és „... the case being such that the trade mark applied for is not originally distinctive in any part of the European Union, it is apparent, indeed, that the evidence provided must relate to the Community as a whole and not just to parts of it”.

⁵⁹ A benyújtott bizonyítékok alapján a megjelölés használatára csak hét tagállamban került sor (15 tagállamból).

⁶⁰ Therefore, in order to apply Article 7(3) CTMR, evidence that the trade mark has become distinctive must relate to the *whole* of the Community.

⁶¹ 000013359. és 000001991. sz. színvédjegy.

⁶² *Keene Corp. v. Paraflex Industries, Inc.*, 653 F.2d 822, 825-27 (3d Cir.1981).

nem tiltotta el a Paraflexet a forgalmazástól, de arra kötelezte, hogy termékeit a következő címkével lássa el: „Not a Product of Keene Corporation.”

A bíróság úgy ítélte meg – ami az (esztétikai és utilitarista) funkcionalitást illeti –, hogy a szóban forgó, érintett épületek alakjából, formájából következik az, hogy ezt a fajta kültéri lámparendszert csak egyféleképpen lehet elhelyezni,⁶³ azaz nem lehet egy versenytársat attól eltiltani, hogy hasonló épületek vonatkozásában, hasonlóan illeszkedő berendezéseket – amelyek elhelyezése az adottságok miatt eleve korlátozott – forgalmazzon (*there is a limited number of designs possible for an outdoor wall-mounted luminaire*).

Következésképpen a bíróság a Keene keresetét részben elutasította, a Periflexet pedig arra utasította, hogy a felperes áruival azonos áruit figyelmeztető címkével lássa el.

Ahogy ez a fentiekből kiderül, a fényvédjegyekre nincs szabályozás. Nincs iránymutatás arra vonatkozóan, hogy milyen feltételeknek kell megfelelniük, hogyan kerüljenek ábrázolásra (bár a fenti „*shape of green striplight*”-ügyben láttuk, hogy térbeli védjegyként kerültek benyújtásra). Az eddigiek alapján mindazonáltal tudjuk, hogy mint új típusú védjegyek (ha egyszer majd így kerül besorolásra) valószínűleg a korábban megszerzett megkülönböztető képességet bizonyítani kell, továbbá alkalmasnak kell lennie arra, hogy valamely vállalkozás áruit vagy szolgáltatásait más vállalkozás áruitól vagy szolgáltatásaitól megkülönböztesse, azaz származásra utaló funkcióval kell rendelkeznie. A jövő kérdése, hogy valaha elismerik-e ezeket a védjegytípusokat; előfordulhat, sőt valószínű, hogy e helyett a „hagyományos” és „kevésbé hagyományos” védjegyek vagy ezek kombinációja segítségével próbálkoznak majd a bejelentők az általuk létrehozott megjelölés oltalma megszerzése érdekében.

⁶³ A feature of goods is functional ... if it affects their purpose, action or performance, or the facility or economy of processing, handling or using them; it is non-functional if it does not have any of such effects.

TISZTESSÉG – TISZTESSÉGTELENSÉG AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG ÍTÉLETE A GILLETTE-ÜGYBEN

A tisztesség követelménye alapvetően etikai természetű. Már Szókratész¹ is említést tesz a „színlelt tisztesség”-ről. A régi rómaiak azt jogi normává (is) konvertálták. *Paulus*² szerint „ami megengedett, az nem mindig tisztességes”. Az azóta eltelt közel kétezer év alatt számos ország törvényében fordult elő hasonló tartalmú rendelkezés.

Az ipari tulajdon védelméről szóló Párizsi Uniós Egyezmény 10bis cikke is tiltja a tisztességtelen piaci magatartást, s annak két tipikus fajtáját nevesíti: az összetéveszthető áru forgalomba hozatalát, valamint a versenytárs jó hírnevének megsértését.

Az EK védjegyjogi irányelvének 6. cikk (1) bekezdése³ implicite tartalmazza a tisztességtelen magatartás tilalmát, amikor azt határozza meg, hogy mi nem tekinthető tisztességtelennek. [Ugyanezt a rendelkezést veszi át a Vt. 15. § (1) bekezdése is.]

Bár az Európai Bíróságtól nem először kérték a tisztességtelenség ismérveinek pontosabb meghatározását, az eddig legteljesebb válasz a GILLETTE-ügyben⁴ hozott ítéletben olvasható.

A tényállás⁵

Az amerikai The Gillette Company cég a GILLETTE és a SENSOR védjegy jogosultja, amelyeket különböző áruk – közöttük borotvák – vonatkozásában lajstromoztak Finnországban. Az amerikai cég finn leányvállalata, a Gillette Group Finland Oy (a továbbiakban a két cég együttesen: Gillette) ezen védjegyek kizárólagos jogosultja Finnországban, ahol különféle,

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

¹ *Platón*: Állam. Budapest, 1984, 3660. sor.

² Non omnes quid liceat honestum est. – Dig. 50.17.144.

³ A szöveg:

(1) A védjegy nem jogosítja fel jogosultját arra, hogy a harmadik személynek megtiltsa, hogy a

a) saját nevét vagy címét,

b) az áru fajtájára, minőségére, mennyiségére, rendeltetésére, értékére, földrajzi származására vagy gyártási idejére, illetve egyéb jellemzőjére vonatkozó adatokat,

c) a védjegyet, amennyiben annak jelzése szükséges, egy áru vagy szolgáltatás – különösen ha az tartozék vagy alkatrész – rendeltetésére vonatkozó adatokhoz a kereskedelmi forgalomban felhasználja, amennyiben az a tisztességes ipari vagy kereskedelmi szokásoknak megfelel.

(Az irányelv 2008. október 22-i kodifikált változata az eredeti szövegben, a záró mondatban szereplő „üzleti tisztesség követelménye” feltételt a különös tényállások elé helyezte, mintegy „kis generálklauzula” jelleget biztosítva annak. – HL 1 299, 08/11/2008 p. 0025-0033.

⁴ C-228/03 ügyszám.

⁵ A. Tizzano főtanácsnok perösszefoglalója alapján.

borotválkozáshoz használatos készülékeket, köztük borotvanyélből és cserélhető pengéből álló borotvákat, illetve külön kapható pengéket is forgalmaz (perösszefoglaló, 12. pont).

A finn LA-Laboratories Ltd Oy (a továbbiakban: LA) cég is ugyanilyen jellegű árukat értékesít Finnországban, vagyis borotvapengéből és cserélhető pengéből álló borotvákat, illetve külön kapható pengéket. Az említett cég PARASON FLEXOR védjeggyel ellátott pengéinek csomagolásán piros színű matricán a következő szöveg olvasható: „Valamennyi Parason Flexor és Gillette Sensor borotvanyélhez használható” (perösszefoglaló, 13. pont).

A Gillette cég keresetet nyújtott be az LA alperes ellen a Helsinki Törvényszékhez, azt állítva, hogy az alperes magatartása megsértette a GILLETTE és a SENSOR lajstromozott védjegy fennálló jogait. A felperes álláspontja szerint az LA cég szóban forgó gyakorlata azt a téves látszatot keltette, hogy áruai azonosak vagy hasonlóak a felperes áruinhoz, vagy hogy az LA cég – licenciaszerződés vagy más jogalap révén – jogszerűen használhatja az említett védjegyeket (perösszefoglaló, 13. pont).

A Helsinki Törvényszék helyt adott a kereseti kérelemnek, és 2000. március 30-i ítéletében kimondta, hogy az LA az általa forgalmazott PARASON FLEXOR borotvapenge csomagolásán a GILLETTE védjegy használatával megsértette a Gillette felperes cégnek a védjegytörvény 4. §-ának (1) bekezdése értelmében fennálló kizárólagos jogát (perösszefoglaló, 16. pont).

A Helsinki Törvényszék ítéletében kizárta, hogy az ügyben a 89/104 EK irányelv és különösen az annak 6. cikke (1) bekezdésének c) pontjában foglalt kivétel alkalmazható lenne. Ezt ugyanis szűkítő módon kell értelmezni, az nem az alaptermékre, hanem csupán az alkatrészekre, tartozékokra és egyéb ilyen jellegű részekre vonatkozik. Márpedig a Helsinki Törvényszék álláspontja szerint mind a borotvanyelet, mind a borotvapengét a borotva alapvető részének kell tekinteni, ennél fogva nem tartoznak a kivétel alkalmazási körébe (perösszefoglaló, 17. pont).

A törvényszék ezért elrendelte, hogy az LA hagyjon fel eddigi gyakorlatával, továbbá elrendelte, hogy a csomagolásról távolítsa el a „Gillette” és a „Sensor” hivatkozást, semmisítse meg a Finnországban használatos, e megnevezéseket feltüntető címkéket, valamint térítse meg a Gillette cégnek okozott kárt.

Az LA fellebbezést nyújtott be a Helsinki Fellebbviteli Bírósághoz, amely az elsőfokú ítélettel ellentétes ítéletet hozott.

A másodfokon eljáró bíróság úgy ítélte meg, hogy a borotvapengéket a védjegytörvény 4. §-a (2) bekezdésének értelmében vett alkatrésznek kell tekinteni. Mindenesetre a fogyasztó, aki már birtokában van egy GILLETTE SENSOR borotvanyélnek, az alperes címkéjén szereplő hivatkozás alapján tájékoztatást kap arról, hogy ezt a borotvanyelet nemcsak a Gillette cég által értékesített pengékkel, hanem a PARASON FLEXOR pengékkel is lehet használni. Megállapította továbbá a bíróság, hogy az LA borotvapengék csomagolásán jól látható módon fel van tüntetve a PARASON és a FLEXOR védjegy, amely egyértelművé teszi az áruk származását, míg a GILLETTE és SENSOR védjegy kisbetűvel szerepel a pengék csomagolásán lévő, viszonylag szerény címkéken. Ez kizárja, hogy ebben az esetben más védjegyének gaz-

dasági kihasználásáról lenne szó, vagy hogy ez azt a benyomást kelthetné, hogy a különböző védjegyek jogosultjai gazdasági egységet alkotnak. A másodfokon eljáró bíróság arra a következtetésre jutott tehát, hogy az alperes a védjegytvény 4. §-ának (2) bekezdésében foglalt feltételek között használta a Gillette védjegyeit (perösszefoglaló, 20. pont).

A Gillette ezt követően fellebbezést nyújtott be a Legfelsőbb Bírósághoz. Ez utóbbi maga is kétségeket táplált a 89/104 irányelv 6. cikke (1) bekezdése c) pontjának értelmezésével kapcsolatban (perösszefoglaló, 22. pont).

Ennélfogva a Legfelsőbb Bíróság 2003. május 23-i végzésével úgy határozott, hogy felfüggeszti az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti az Európai Bíróság elé.

„A 89/104 EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésének c) pontja alkalmazásában

1. melyek azon kritériumok:
 - a) amelyek alapján meghatározható, hogy valamely terméket alkatrésznek vagy tartozéknak kell-e tekinteni; és
 - b) amelyek alapján meghatározható, hogy mely, az alkatrészről vagy tartozéktól eltérő termékek tartozhatnak a fent említett rendelkezés alkalmazási körébe?
2. harmadik személy védjegyhazsnálatának jogszerűségét eltérő módon kell-e értékelni aszerint, hogy a termék alkatrésznek vagy tartozéknak minősül, vagy olyan termékről van szó, amely más okból a fent említett rendelkezés alkalmazási körébe tartozhat?
3. hogyan kell értelmezni azt a követelményt, hogy a védjegy hazsnálatának „szükségesnek” kell lennie egy termék rendeltetésének jelzésére? A szükségesség kritériuma teljesülhet-e akkor, ha e rendeltetés jelzése önmagában, harmadik személy védjegyére történő kifejezett utalás nélkül is lehetséges, egyszerűen pl. a termék működésének műszaki elvére szorítkozva? Milyen jelentőséggel bír e vonatkozásban az a tény, hogy a harmadik személy védjegyére történő utalás hiányában a fogyasztó számára a termék bemutatásának módja kevésbé egyértelműnek bizonyulhat?
4. mely tényezőket kell számításba venni a gazdasági tevékenység körében szokásos üzleti tisztesség (*honest commercial practice*) értékelése során? Harmadik személy védjegyének feltüntetése a saját termékek forgalmazásánál azt sugallja-e, hogy a forgalmazó termékei a minőség és a műszaki vagy egyéb jellemzők tekintetében meg egyeznek a védjegy jogosultja által forgalmazott termékekkel?
5. harmadik személy védjegyének használata szempontjából releváns-e az a tény, hogy az a piaci szereplő, aki más védjegyére utal, az alkatrészekon és tartozékokon kívül azt a terméket is forgalmazza, amelyhez az alkatrészek és tartozékok valók?” (perösszefoglaló, 22. pont).

Az Európai Bíróság előtti eljárás során az alapeljárás felperese, Nagy-Britannia kormánya, Finnország kormánya és az EK Bizottsága nyújtott be írásbeli észrevételeket (perösszefoglaló, 23. pont).

A 2004. október 21-én tartott tárgyaláson az alapeljárás felei, Finnország kormánya és az EK Bizottsága tett szóbeli előterjesztést (perösszefoglaló, 24. pont).

A perösszefoglaló⁶

Bár a perösszefoglaló természetesen a nemzeti bíróság által felvetett valamennyi kérdésre kitér, a következőkben csak a tisztességtelenség kérdésével kapcsolatos részét ismertetem. Eszerint a „gazdasági tevékenység körében szokásos üzleti tisztesség” kifejezés értelmezését a nemzeti bíróság az előzetes döntéshozatalra irányuló negyedik kérdésével kéri az Európai Bíróságtól, mivel a 89/104 EK irányelv 6. cikkének (1) bekezdése ehhez a feltételhez köti más védjegyének harmadik személy általi használatát (perösszefoglaló, 72. pont).

E tekintetben emlékeztetek arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében „az üzleti tisztesség” feltétele valójában a védjegyjogosult jogos érdekében történő tisztességes eljárás kötelezettségét fejezi ki. Miután ezt kimondtuk, meg kell még határoznunk ezen kötelezettség terjedelmét, mivel ennek pontos meghatározása nem található meg a 89/104 EK irányelvben (perösszefoglaló, 73. pont).

Úgy vélem, ezt a kérdést az Európai Bíróság vonatkozó gyakorlata alapján meg lehet válaszolni, amelyből kiemelhetők a kérdéses kötelezettség terjedelmének meghatározására alkalmas elemek. Az Európai Bíróság ugyanis korábban kimondta, hogy harmadik fél nem használhatja más védjegyet „ha az úgy történik, hogy azt a benyomást keltheti, hogy a viszonteladó és a védjegyjogosult között kereskedelmi kapcsolat van, és különösen, hogy a két vállalkozás között különleges kapcsolat áll fenn”. Az Európai Bíróság ezenkívül megjegyezte, hogy a harmadik személy védjegyet feltüntető vállalkozás „nem tehet szert jogosulatlan előnyre a védjegy megkülönböztetőképességéből vagy jó hírnevéből”. Az előny különösen akkor jogosulatlan, ha annak eredményeképpen a potenciális vásárlókban azt a benyomást kelti, hogy a védjegyjogosult és az árut előállító vállalkozás között kapcsolat van (perösszefoglaló, 74. pont).

Nemcsak az ítélkezési gyakorlat, hanem – amint azt maga a kérdést előterjesztő nemzeti bíróság, továbbá Nagy-Britannia kormánya és az EK Bizottsága javasolja – a megtevesztő és összehasonlító reklámra vonatkozó közösségi rendelkezések és különösen a 97/55 EK irányelvvel módosított EK 84/450 irányelv is hasznos iránymutatásokkal szolgál (perösszefoglaló, 75. pont).

Ez utóbbi irányelv 13–15. preambulumbekzdéséből ugyanis az következik, hogy a 89/104 EK irányelv 5. cikke által a védjegyjogosultra ruházott kizárólagos jog nem sérül abban az esetben, ha harmadik fél e védjegyet a 97/55 EK irányelv 5. cikkében meghatározott feltételek tiszteletben tartásával használja (perösszefoglaló, 76. pont).

⁶ C-228/03 ügyszám – magyarul is.

Ebből következik, hogy ha a védjegy említése által továbbított üzenet a megtevésző és összehasonlító reklámról szóló rendelkezések értelmében jogszerű, akkor úgy kell tekinteni, hogy tisztelőben tartották a 89/104 EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésében előírt „üzleti tisztességet” (perösszefoglaló, 77. pont).

Mindazonáltal a módosított 84/450 EK irányelv 3a. cikke által [amelyet a 97/55 EK irányelv 1. cikkének (4) bekezdése iktatott be] az összehasonlító reklám jogszerűségéhez előírt – és a jelen ügy szempontjából releváns – feltételek nem különböznek alapvetően az Európai Bíróság hivatkozott ítélezési gyakorlatából levezethető feltételektől. Tulajdonképpen az szükséges, hogy a reklám ne idézze elő a piacon a reklámozónak és valamely versenytársának összetévesztését [(d) pont], valamint ne használja ki tisztességtelen módon valamely versenytárs védjegyének jó hírnevét [(g) pont] – (perösszefoglaló, 78. pont).

A fent hivatkozott ítélezési gyakorlatból és a 84/450 EK irányelv rendelkezéseiből tehát az következik, hogy mindenképpen jogszerűtlen más védjegyének olyan módon történő használata, amely az áru eredetét illetően alkalmas a potenciális fogyasztók megtévesztésére. Ezen fogyasztókban nem lehet azt a benyomást kelteni, hogy az áru a védjegy jogosultjához kapcsolódik, és ennél fogva ugyanolyan minőségű, mint az általa előállított áruk (perösszefoglaló, 79. pont).

Finnország és Nagy-Britannia kormányának ugyanakkor az az ellenvetése, hogy amikor valamely vállalkozás más védjegyét tünteti fel a saját áruján, nem szükségszerűen azt akarja állítani, hogy minőségi ekvivalencia áll fenn a saját áru és a védjegyjogosult áru között. A BMW-ügyben hozott ítéletben⁷ lényegében maga az Európai Bíróság is elismerte, hogy az olyan vállalkozó részéről, aki „tevékenységét minőségi színben kívánja feltüntetni”, jogszerű más védjegyének használata (perösszefoglaló, 80. pont).

Mindazonáltal a BMW-ügyben hozott ítélet tárgya, amennyire jelen ügy szempontjából releváns, a BMW márkájú autók javításának elvégzésére vonatkozott. A vállalkozó tevékenységének tárgyai tehát olyan áruk voltak, amelyek jogszerűen viselték magukon a BMW márkát; az a „minőségi szín”, amelyre tevékenységének tárgya által a vállalkozó szert tett, nem volt jogszerűtlennek tekinthető, mert azt a tényt tükrözte, hogy képes olyan termékeket javítani, amelyek minőségét a BMW védjegy jelenléte garantálja (perösszefoglaló, 81. pont).

A jelen ügyben viszont az LA cég által végzett borotvapenge-gyártási tevékenység már befejeződött abban az időpontban, amikor közölte azt az információt, hogy ezen pengék használhatók a Gillette borotvanyelekkkel. Ennél fogva a két áru közötti kompatibilitásnak nem kellene hatással lennie az LA-pengék minőségének a fogyasztók részéről történő értékelésére. Amennyiben viszont a védjegy említése azt a benyomást kelti a fogyasztókban, hogy a két különböző típusú penge minősége azonos, akkor úgy kellene tekinteni, hogy nem teljesült a jogszerű felhasználások tisztelőben tartásának feltétele (perösszefoglaló, 82. pont).

⁷ Ism. dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata. Miskolc, 2006, p. 183.

A nemzeti bíróság feladata tehát annak megállapítása, hogy a GILLETTE védjegyek LA-pengék csomagolásán való feltüntetése a potenciális vásárlók számára csupán azt az információt nyújtja, hogy az LA-pengéket rögzíteni lehet a GILLETTE nyelekre, mert foglataik kompatibilisek egymással, vagy pedig a vásárlók azt hihetik, hogy az LA-pengék ugyanolyan vágási tulajdonságokkal, vagyis azonos minőséggel rendelkeznek, mint a GILLETTE pengék (perösszefoglaló, 83. pont).

E célból a nemzeti bíróságnak átfogó, minden vonatkozó tényezőt figyelembe vevő vizsgálatot kell végeznie. Az Európai Bíróság ezt követelte meg az összetéveszthetőség értékelésének módjával kapcsolatban, hogy behatárolja a védjegyjogosultat a 89/104 EK irányelv 5. cikke (1) bekezdésének *b*) pontja értelmében megillető kizárólagos jog terjedelmét. Mivel azonban az üzleti tisztesség feltételének meghatározása elkerülhetetlenül hatással van e kizárólagos jog terjedelmére, hiszen többé-kevésbé korlátozza, úgy vélem, hogy az e feltétel nemzeti bíróság által elvégzett értékelésének is meg kell felelnie az imént kimondott kritériumnak⁸ (perösszefoglaló, 84. pont).

A fentiek alapján azt javaslom tehát, hogy az Európai Bíróság válaszolja azt az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdésre, hogy a piaci szereplő a gazdasági tevékenység körén belüli „üzleti tisztességet” tiszteletben tartva jár el, amennyiben más védjegynek felhasználásakor nem kelti azt a benyomást, hogy kereskedelmi kapcsolat áll fenn közte és a védjegyjogosult között, és nem származik jogosulatlan haszna e védjegy megkülönböztetőképességéből vagy ismertségéből. Az, hogy egy piaci szereplő is forgalmaz ilyen árukat, és ezeken feltünteteti más védjegyt, nem jelenti szükségszerűen, hogy azt állítaná, hogy minőségi megfelelés áll fenn a saját és a védjegyjogosult áru között. A piaci szereplő magatartását ugyanakkor átfogó, az összes vonatkozó tényezőt tekintetbe vevő értékelésnek kell alávetni (perösszefoglaló, 85. pont).

Az ítélet⁹

Az Európai Bíróság 2007. szeptember 13-án kelt ítéletét valamivel részletesebben ismertetem.

Az első, a második és a harmadik kérdésről

Az első, a második és a harmadik kérdésben, amelyeket célszerű lenne együttesen vizsgálni, a kérdést előterjesztő (nemzeti) bíróság lényegében azt kérdezi, hogy milyen kritériumokat

⁸ A perösszefoglaló 23. sz. lábjegyzetében a főtanácsnok in limine emlékeztet rá, hogy ugyanezt a megközelítést alkalmazta az Európai Bíróság a módosított 84/450 EK irányelvben foglalt feltételek teljesítésének vizsgálata során, amikor megállapította, hogy e célból a „vitatott reklám átfogó megjelenítését kell tekintetbe venni” (lásd a C-112/99. sz., a Toshiba Europe-ügyben hozott ítélet 60. pontját).

⁹ Vö. 6. lábj.

kell alkalmazni azon követelmény értelmezésénél, miszerint a 89/104 EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésének c) pontja értelmében egy védjegy harmadik személy – aki nem a védjegy jogosultja – által történő használata szükséges az áru rendeltetésének jelzéséhez. Az említett bíróság azt is kérdezi egyrészt, hogy az említett rendelkezés értelmében milyen kritériumok alapján tekinthetők a termékek tartozékoknak vagy alkatrészeknek, másrészt hogy vajon az utóbbi termékekkel kapcsolatos védjegyhasználat jogszerűsége értékelésének kritériumai eltérnek-e az egyéb termékekre alkalmazandó kritériumoktól (ítélet, 24. pont).

A 89/104 EK irányelv 5. cikke meghatározza a „védjegyoltalom tartalmát”, 6. cikke pedig „a védjegyoltalom korlátait” (ítélet, 27. pont).

Fontos megjegyezni, hogy a 89/104 EK irányelv 5. cikkéből következő védjegyoltalom tartalmának korlátozása által a 6. cikk célja az, hogy a védjegyoltalomhoz fűződő alapvető érdekeket összeháttássa az áruk szabad mozgásával és a szolgáltatásnyújtás közös piacon meglévő szabadságával oly módon, hogy a védjegyhez fűződő jogok betölthessék alapvető funkciójukat a torzulásmentes verseny azon rendszerében, amelyet a szerződés célja létrehozni és fenntartani (lásd különösen az Európai Bíróság C-63/97 sz., a BMW-ügyben hozott ítéletének¹⁰ 62. pontját, valamint a C-100/02 sz., a Gerolsteiner Brunnen-ügyben hozott ítéletének 16. pontját¹¹) (jelen ítélet, 29. pont).

Először is: a 89/104 EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésének c) pontja szerint a védjegyjogosult nem tilthat el mást attól, hogy gazdasági tevékenysége körében használja a védjegyet, ha az szükséges az áru vagy a szolgáltatás rendeltetésének jelzésére, különösen tartozékok vagy alkatrészek esetében (ítélet, 30. pont).

Ki kell emelni, hogy ez a rendelkezés nem rögzíti azokat a kritériumokat, amelyek annak meghatározására szolgálnak, hogy a termék valamely rendeltetése a rendelkezés hatálya alá tartozik-e, csupán azt írja elő, hogy a védjegy használata szükséges az efféle rendeltetés feltüntetésére (ítélet, 31. pont).

Továbbá mivel a termékek tartozékként vagy alkatrészként történő felhasználása csak példaként szerepel, amikor valószínűleg olyan helyzetekről van szó, amelyekben a védjegy használata szükséges ahhoz, hogy feltüntessék a termék rendeltetését, a 89/104 EK irányelv 6. cikk (1) bekezdés c) pontjának alkalmazási köre – amint azt Nagy-Britannia kormánya és az EK Bizottsága észrevételeiben helyesen kiemelte – nem korlátozódik ezekre a helyzetekre. Ezért az alapeljárás körülményei között nem szükséges annak meghatározása, hogy egy termék tartozéknak vagy alkatrésznek tekintendő-e (ítélet, 32. pont).

¹⁰ Vö. 7. lábj.

¹¹ A szöveg:
... az irányelv 5. cikkén alapuló, s a védjegy által biztosított jogoknak ugyanezen irányelv 6. cikke szerinti korlátozásánál figyelembe veendő, hogy ez utóbbi arra törekszik, hogy a védjegyoltalom által biztosított alapvető érdekeket összeháttássa az áruk szabad mozgásának és a szolgáltatások szabadságának elvével, oly módon, hogy a védjegyjogok a zavartalan üzleti verseny keretében alapvető szerepüket betöltsék, amelyeket a EKSZ biztosítani és fenntartani törekszik (vö. többek között a C-63/97 ügyszámú, BMW-ügyben hozott ítélet, 62. pont).

Másodsorban megjegyzendő egyrészt, hogy az Európai Bíróság már kimondta, hogy a védjegy arra irányuló használata, hogy tájékoztassa a vásárlóközönséget arról, hogy a hirdető azoknak a termékeknek az értékesítésére, javítására vagy karbantartására szakosodott, amelyeket azon védjeggyel jelöltek, mint amellyel a védjegyjogosult vagy az ő engedélyével valaki más a termékeket forgalmazza, a 89/104 EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésének c) pontja értelmében a termék rendeltetésének feltüntetéséhez szükséges használatot képez (lásd a BMW-ügyben hozott ítélet 54. és 58–63. pontját). E tájékoztatás ahhoz szükséges, hogy a termék vagy a szolgáltatás piacán fenntartható legyen a torzulásmentes verseny (ítélet, 33. pont).

A fenti érvekre tekintettel az első, a második és a harmadik kérdést úgy kell megválaszolni, hogy a 89/104 EK irányelv 6. cikk (1) bekezdésének c) pontja szerinti védjegyhasználat jogszerűsége attól függ, hogy a használat szükséges-e a termék rendeltetésének jelzéséhez.

A védjegynek a nem védjegyjogosult harmadik személy általi használata akkor szükséges az e személy által forgalmazott termék rendeltetésének jelzéséhez, ha gyakorlatilag ez a használat az egyetlen rendelkezésre álló eszköz arra, hogy a vásárlóközönséget érthetően és teljes körűen tájékoztassák a termék rendeltetéséről annak érdekében, hogy fennmaradjon a torzulásmentes verseny e termék piacán.

A kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy az alapügyben szükséges-e az ilyen használat, és ennek során figyelembe kell vennie a szóban forgó harmadik személy által forgalmazott termék célközönségének jellegét.

Mivel a 89/104 EK irányelv 6. cikk (1) bekezdésének c) pontja a védjegyhasználat megengedhetőségének megítélésakor nem tesz különbséget a termékek lehetséges rendeltetései között, a tartozékok és alkatrészek esetében történő védjegyhasználat jogszerűsége értékelésének szempontjai nem különböznek a lehetséges rendeltetések egyéb kategóriáira alkalmazott szempontoktól (ítélet, 39. pont).

A negyedik kérdésről

A negyedik kérdés első részében a kérdést előterjesztő bíróság a 89/104 EK irányelv 6. cikke (1) bekezdésében foglalt azon követelmény értelmezését kéri, miszerint a harmadik személy által a gazdasági tevékenysége körében történő védjegyhasználatnak az említett rendelkezés értelmében összhangban kell lennie az üzleti tisztesség követelményeivel. Ugyanezen kérdés második részében a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi, hogy a harmadik személy által történő védjegyhasználat olyan jelzésnek minősül-e, amely szerint az utóbbi által forgalmazott termékek egyenértékűek – mind minőségüket, mind műszaki vagy egyéb jellemzőiket tekintve – a védjeggyel jelölt termékekkel (ítélet, 40. pont).

Ami a kérdés első részét illeti, az Európai Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a 89/104 EK irányelv 6. cikk (1) bekezdésének értelmében vett „üzleti tisztesség” feltétele valójában a védjegyjogosult jogos érdekében történő tisztességes eljárás kötelezettségét fejezi ki (lásd a BMW-ügyben hozott ítélet 61. pontját, valamint a Gerolsteiner Brunnen-

ügyben hozott ítélet 24. pontját). Ez a kötelezettség hasonló ahhoz a kötelezettséghez, amely a viszonteladóra hárul olyan esetben, amikor az valaki más védjegyét használja a védjegy oltalma alá tartozó termékek viszonteladásának reklámozásához (lásd a C-337/95. sz., a Parfums Christian Dior-ügyben¹² hozott ítélet 45. pontját, valamint a BMW-ügyben hozott ítélet 61. pontját – jelen ítélet, 41. pont).

E tekintetben a védjegy gazdasági tevékenység során történő használata akkor nem felel meg az üzleti tisztesség követelményeinek, ha az – először is – úgy történik, hogy azt a benyomást keltheti, hogy a viszonteladó és a védjegyjogosult között kereskedelmi kapcsolat van (a BMW-ügyben hozott ítélet 51. pontja – jelen ítélet, 42. pont).

Másodszor: az ilyen használat nem lehet befolyással a védjegy értékére azáltal, hogy tisztességtelenül kihasználja a védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét (a BMW-ügyben hozott ítélet 52. pontja – jelen ítélet, 43. pontja).

Ezenkívül – ahogyan azt Nagy-Britannia kormánya és az EK Bizottsága észrevételeiben helyesen kiemelte – a védjegyhasználat nem felel meg a 89/104 EK irányelv 6. cikk (1) bekezdése c) pontjának, ha a használat rontja a védjegy hitelét, vagy becsmérli a védjegyet (ítélet, 44. pont).

Végül: ha a harmadik személy a termékét annak a védjeggyel jelölt terméknek az utánzatként vagy másolataként tünteti fel, amelynek nem ő a jogosultja, ez a használat sem felel meg a 6. cikk (1) bekezdés c) pontjának értelmében vett üzleti tisztesség követelményeinek (ítélet, 45. pont).

A kérdést előterjesztő nemzeti bíróság feladata annak meghatározása, hogy az alapügyben a Gillette cég tulajdonát képező védjegyek használata az üzleti tisztesség követelményeivel összhangban történt-e, és ennek során figyelembe kell vennie különösen a jelen ítélet 42–45. pontját. E tekintetben azt kell figyelembe venni, hogy a forgalmazott terméket a harmadik személy összességében miként tüntette fel, és különösen azokat a körülményeket, amelyek között az a védjegy, amelynek a harmadik személy nem a jogosultja, hogyan kerül feltüntetésre, valamint azokat a körülményeket, amelyek között különbség tehető a védjegy és a harmadik személy védjegye vagy megjelölése között, továbbá a harmadik személy arra irányuló erőfeszítését, hogy biztosítsa, hogy a vásárlók meg tudják különböztetni termékeit azoktól a termékektől, amelyeknek nem ő a védjegyjogosultja (ítélet, 46. pont).

Ami a kérdés második részét illeti, mint azt észrevételeiben Nagy-Britannia kormánya helyesen kiemelte, az a tény, hogy valamely harmadik személy terméke rendeltetésének jelzésére olyan védjegyet használ, amelynek nem ő a jogosultja, nem szükségképpen jelenti azt, hogy a terméket úgy tünteti fel, mint amely ugyanolyan minőségű vagy megegyező tulajdonságokkal rendelkezik, mint a védjeggyel jelölt termék. Az, hogy a terméket így tüntette-e fel, az eset körülményeitől függ, és ennek megállapítása az ügy körülményei alapján a kérdést előterjesztő bíróság feladata (ítélet, 47. pont).

¹² *Vida*: i. m. (7), p. 208.

Továbbá az, hogy a terméket a harmadik személy úgy tüntette-e fel, mint amely ugyanolyan minőségű, vagy megegyező tulajdonságokkal rendelkezik, mint az a termék, amelynek a védjegyét felhasználta, olyan tényező, amelyet a kérdést előterjesztő bíróságnak figyelembe kell vennie annak vizsgálatakor, hogy az ilyen használat megfelel-e az üzleti tisztességnak a gazdasági tevékenység körében szokásos követelményeivel (ítélet, 48. pont).

A fenti érvekre tekintettel a negyedik kérdést úgy kell megválaszolni, hogy a 89/104 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének értelmében vett „üzleti tisztesség” feltétele valójában a védjegyjogosult jogos érdekében történő tisztességes eljárás kötelezettségét fejezi ki.

A védjegy használata különösen akkor nem felel meg az üzleti tisztesség követelményeinek a gazdasági tevékenység körében, ha például:

- *a használat módja arra enged következtetni, hogy a harmadik személy és a védjegyjogosult között üzleti kapcsolat áll fenn;*
- *a használat befolyásolja a védjegy értékét azáltal, hogy tisztességtelenül kihasználja a védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét;*
- *a használat rontja vagy becsmerli az említett védjegy hitelét; vagy*
- *a harmadik személy termékét annak a védjeggyel jelölt terméknek az utánzataként vagy másolataként tünteti fel, amelynek nem ő a jogosultja.*

Az a tény, hogy a harmadik személy az általa forgalmazott termék rendeltetésének jelzésére olyan védjegyet használ, amelynek nem ő a jogosultja, nem jelenti szükségszerűen azt, hogy a terméket a védjeggyel jelölt termékkel azonos minőségű vagy egyenértékű jellemzőkkel rendelkező termékként tünteti fel. Az adott ügy tényállásától függ, hogy így tüntette-e fel az árut, és a kérdést előterjesztő bíróság feladata megítélni az alapügy körülményei alapján, hogy ez így történt-e.

Annak eldöntésénél, hogy a védjegyhasználat megfelel-e az üzleti tisztesség követelményeinek a gazdasági tevékenység körében, a kérdést előterjesztő bíróságnak figyelembe kell vennie, hogy a harmadik személy az általa forgalmazott terméket a használt védjegy termékével azonos minőségű vagy egyenértékű jellemzőkkel rendelkező termékként tünteti-e fel (ítélet, 49. pont és rendelkező rész, 2. pont).

Az analóg svéd per

A GILLETTE-ügyben a finn nemzeti bíróság előtt folyó „alapperrel” azonos tényállás miatt a Gillette Commercial Inc. analóg pert indított Svédországban a Kooperativa Förbundet alperes ellen. A Svéd Fellebbviteli Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a kifogásolt magatartás nem valósít meg védjegybitorlást. A felülvizsgálati kérelmet a Svéd Legfelsőbb Bíróság elutasította.

Ezzel kapcsolatban *Granmar*¹³ azt mondja, hogy a jó hírű védjegy megkülönböztetőképességének sérelme vagy hírnevének tisztességtelen kihasználása önmagában nem teszi lehetővé – a svéd jogban – a bitorlás megállapítását (*is not recognised as an independent ground*). Ilyen tényállás szankcionálására inkább a piaci magatartásról szóló törvény (*Marketing Practice Act*) az alkalmas eszköz. Ezért a védjegyjogosultak számára azt ajánlja, hogy jellegbitorlás (*look-alikes*) esetén a védjegyjog mellett versenyjogra alapított igények miatt indítsanak pert, ha a jellegbitorlás az áru származása vonatkozásában nem eredményez fogyasztói összetévesztést.

Néhány kommentár

Előrebocsátom, hogy sorrendben előbb azokról a kommentárokról emlékezem meg, amelyek elégedetlenek az Európai Bíróság ítéletében kifejtettekkel.

A legharciasabb *Po-Jen Yap*,¹⁴ aki egyenként száll vitába az ítélet rendelkező részének megállapításaival.

- a) Az első pont (az üzleti kapcsolatra való következtetés lehetősége) szerint azért nem helytálló, mivel a tisztességes használat bizonyítása azért nem valósulhat meg, mert annak egy eleme, azaz a bitorlás bizonyítást nyert, vagy azt nem vitatták.
- b) A második és a harmadik pont (a védjegy értékének sérelme, hírnevének kihasználása, befektetés) szerint a védjegy felvizesítésének más szavakkal való megfogalmazása.

Kifogásolja továbbá, hogy az Európai Bíróságnak a GILLETTE-ügyben hozott ítéletben a „tisztességes kereskedelmi szokások” tárgyában kifejtett nézete a megtévesztő és összehasonlító reklámról szóló EK-irányelvben nyugszik. Ugyanakkor a védjegyekről szóló EK-irányelvben szereplő az a feltétel, hogy tilos „más védjegye megkülönböztetőképességét sérteni vagy hírnevét tisztességtelenül kihasználni” nem szerepel a megtévesztő és összehasonlító reklámról szóló EK-irányelvben.

Hasonlóképpen sötéten ítéli meg *E. Rowley*¹⁵ a GILLETTE-ügyben hozott ítéletet, s a kommentár is azt a címet viseli, hogy „A Gillette elvesztette a csatát”. Nézete szerint ezek után az alapperbeli finn alperes addig használhatja a GILLETTE védjegyet, amíg azt a tisztesség hatáiraira ügyelve teszi. Szerinte az Európai Bíróság ítélete a fogyasztói szempontokat tükrözi. Ha ezek borotvapengét vásárolnak, tudniuk kell, hogy az milyen fajta borotvához alkalmas.

*H. Smith*¹⁶ kommentárjában abból indul ki, hogy az Európai Bíróság a BMW-ügyben hozott előzetes döntésében már kifejtette, hogy „más védjegyének használata azzal a céllal, hogy a közönséget az ezzel a védjeggyel jelölt áruk javításáról és karbantartásáról tájékoztas-

¹³ C. *Granmar* beszámolója (Swedish National Report) a Nemzetközi Versenyjogi Egyesület bécsi kongresszusára, 2009, Question B.

¹⁴ *Po-Jen Yap*: Honestly, neither Céline nor Gillette is defensible. E.I.P.R., 2008, 7. sz., p. 289.

¹⁵ Gillette losing battle. Trademark World, 2008, május, 177. sz., p. 6.

¹⁶ E.I.P.R., 2005, 7. sz., N-137.

sa ..., nem tiltható meg.” Ezt a nézetet követte következetesen (*consistent*) az Európai Bíróság a GILLETTE-ügyben hozott ítéletben. Ennek ellenére lesznek olyan esetek, amelyekben a bíróságnak azt kell majd eldöntenie, hogy a kereskedő nem lépte-e túl a számára biztosított jogokat amikor más védjegyet használta, és hogy eljárása összhangban van-e a tisztességes kereskedelmi szokásokkal. Ennek a kérdésnek a vizsgálata hasonlóképpen történik, mint amikor az összehasonlító reklámban a kereskedő saját termékeinek forgalmazására törekszik, és versenytársa áruinak jellegzetességére hivatkozik, valamint versenytársa nevét vagy logóját használja.

Steinbeck¹⁷ terjedelmes ismertetéséből csupán azt a részt ismertetem, amely az üzleti tisztesség kérdését tárgyalja. A GILLETTE-ügyben hozott ítélet idevonatkozó részének ismertetését követően azt mondja, hogy annak elbírálásánál, hogy a reklámozó magatartása mikor tilos, célszerű figyelembe venni, hogy a reklámozó az idegen védjegy mellett ezen védjegy jogosultjának egyéb ismertetőjegyeit is átveszi-e, s hogy ennek következtében teljesül-e az idegen védjegy reklámozási koncepciójához való közelítés. Ezen felül az is figyelembe veendő lesz, hogy a reklámozónak van-e termékére saját védjegye, és hogy azt milyen módon jeleníti meg a reklámozás alkalmával. Ha ugyanis saját védjegyet szembeszökően (*blickfangmässig*) jeleníti meg, és az idegen védjegyet a reklámszövegben kisebb betűtípussal közli, akkor tisztességtelen magatartásról nem lehet szó. Így ítélt a Német Legfelsőbb Bíróság a porszívókhoz használt porzsákok tárgyában hozott ítéletében.

Tisztességtelen lehet ezzel szemben a magatartás, ha a reklámozó *csak* az idegen védjegyet szerepelteti, vagy pedig azt a saját termékkel kapcsolatban – amelyhez az egyébként illik – aránytalanul hangsúlyozza (*herausgestellt*).

Bacher Gusztáv¹⁸ az ítélet pozitív hangvételű, részletes ismertetését követően azt kifogásolja, hogy az EK védjegyjogi irányelvének és az EK reklámjogi irányelvének (megtévesztő és összehasonlító reklám) alkalmazásakor az Európai Bíróság nem foglalkozott az elhatárolás kérdésével. Helytállóan jegyzi meg, hogy még abban az esetben is, ha az alapperbeli felperesek nemcsak az áru csomagolását, hanem annak azonos tartalmú reklámját is kifogásolták volna, indokolatlan lenne eltérő szabályok alkalmazása.

Utójára hagytam egy amerikai szerző, Evelukwa¹⁹ terjedelmes jogösszehasonlító tanulmányát, amely a Párizsi Unió Egyezmény, a TRIPS-megállapodás, az USA védjegytvörvénye (*Lanham Act*) rendelkezéseivel veti össze az Európai Bíróság GILLETTE-ügyben hozott ítéletét (valamint a Gerolsteiner Brunnen-ügyben hozott ítéletét). Értékelése szerint a GILLETTE-ügyben hozott ítélet (is) különösen két szempont miatt jelentős: először is az

¹⁷ A. Steinbeck in: Juristenzeitung, 2005, 22. sz., p. 1106.

¹⁸ Bacher Gusztáv: A reklámjog nagy kézikönyve. Budapest, 2009, p. 369.

¹⁹ U. U. Evelukwa: Comparative Law: Fair use defense in the U.S. and Europe. The changing landscape of trademark law. Widener L. Rev., 2006. 97. sz., p. 149.

Európai Bíróság – összhangban az EK védjegyjogi irányelvével – a hangzásbeli összetéveszthetőség miatt nem zárja ki automatikusan (*ipso facto*) a tisztességes magatartásra alapított védekezést. Másodszor: az Európai Bíróság nem magyarázza meg világosan (*spelled*) az összetévesztésnek azt a mértékét, amelyet tolerálni kell, és nem törekedett olyan világos iránymutató szempontoknak (*bright line rules*) a meghatározására, amelyeket a nemzeti bíróságoknak követniük kell, amikor eldöntik, hogy az alperes mikor lépi át a tisztességtelen piaci magatartás határát.

Érdekes, hogy a különféle nemzetiségű kommentátoroknál az ítélet milyen változatos gondolatokat ébresztett.

Megjegyzések

1. Az Európai Bíróság ítéletének a perösszefoglalóval való összevetésekor szembeszökő, hogy az ítélet nem veszi át a főtanácsnoknak a megtévesztő és összehasonlító reklámról szóló EK-irányelv analógiája vonatkozásában kifejtett gondolatait (perösszefoglaló, 77–79. pont). Kétségtelen, hogy ezek a hivatkozások a főtanácsnok végkövetkeztetéseinél sem perdöntőek.

Ennek, az ítélet és a perösszefoglaló közötti eltérésnek a magyarázata abban keresendő, hogy az irányadó tényállás szerint a kifogásolt magatartás nem reklámozás, hanem az áru csomagolásán megjelenített tájékoztató szöveg. Ebben az alapperbeli alperes a kompatibilitásról, a helyettesíthetőségről tájékoztatja a fogyasztókat, s ez a tájékoztatás nem tekinthető a fogalom hagyományos értelmében reklámnak. (Ez utóbbi nézetrel nem állok egyedül, hasonlóképpen vélekedik *Bacher*²⁰ is.)

2. Az Európai Bíróság ítéletével (és más ítéleteivel is) kapcsolatos bírálatokra tekintettel elvi szempontból célszerű megemlékezni arról, hogy az Európai Bíróság feladata a jogértelmezés, ami szép, de nem hálás feladat. Nem emlékszem rá, hogy találkoztam volna olyan ítélettel, amelyet ne bíráltak volna.

De nagy az Európai Bíróság felelőssége is: az egy alkalommal már kidolgozott jogértelmezés, a közzétett előzetes döntés – legalábbis etikailag – köti azokat a bírakat is, akik a hasonló ügyben hozott korábbi előzetes döntést esetleg csak olvasták. (Tipikusan ez az eset a 2004-ben vagy 2007-ben az EU-hoz csatlakozott országok által delegált bírakkal.)

A korábbi előzetes döntés megváltoztatása pedig különösen kényes feladat. Példa erre a BABY DRY-ügyben hozott ítélet. Jól emlékszem rá, hogy annak idején a szakmai körök egyik fele helyeselte ezt az előzetes döntést, a másik fele helytelenítette.

²⁰ Vö. 18. lábj.

Nem is csodáltnivaló, hogy az Európai Bíróság maga is szükségesnek látta, hogy azon egy keveset korrigáljon, anélkül azonban, hogy azt hatályon kívül helyezte volna.²¹

3. A jogi megoldás rokonságára tekintettel célszerűnek látom ehelyütt ismertetni a Nemzetközi Versenyjogi Egyesületnek – a GILLETTE-ügyben hozott ítéletet is figyelembe vevő – a jellegbitorlás (*look-alike*) ismérveiről szóló ajánlását.²²

Eszerint a jellegbitorlás főbb ismérvei:

- az eredeti termék megkülönböztetőképessége,
- az utánzott és az utánzó termék közötti hasonlóság mértéke,
- az összetévesztés veszélye,
- a jó hírnév kihasználása.

Az utánzat vonatkozásában jelentkező kiegészítő ismérvek:

- költségmegtakarítás,
- gyengébb minőség,
- alacsonyabb ár.

4. Végül még néhány szó az alapper alakulásáról. A kommentátorok közül Rowley²³ alighanem jól értékelte a helyzetet, amikor a Gillette „csatavesztéséről” írt.

Bár nincsenek pontos ismereteim, de alátámasztja ezt a prognózist személyes tapasztalatom, nevezetesen az alapperbeli felperes finn ügyvédjéhez írott levelem sorsa. Érdeklődésemre még annyi választ sem kaptam, hogy „nem adhatok tájékoztatást”. Ez a nemcsak szakmai körökben, de a finn–magyar viszonylatban is szokatlan eljárás önmagáért beszél.

²¹ Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf. 1. sz., 2008. február, p. 69.

²² Bécsi kongresszus, Question B. 2009. október 24-i határozat, 3. bekezdés.

²³ Vö. 15. lábj.

FÓRUM

A SZABADALOMJOGI SZAKEMBER

Angliában, I. Jakab 1623. november 2-án kelt törvényében¹ megfogalmazva, a korábbi összes privilégium eltörlésével egyidejűleg vette kezdetét a szabadalmi rendszer kialakítása mint az egyetlen olyan privilégiumé, amely a feltörekvő polgári társadalom fejlődését szolgálja. Az indok pontosan meghatározható: a kialakuló polgárság érdeke, hogy a fejlődést segítő műszaki megoldások mielőbb a társadalom rendelkezésére álljanak, az alkotóé pedig, hogy befektetett munkájának megérdemelt gyümölcsét legalább egy ideig ő arathassa le, és ettől sem az uralkodói önkény, sem az ügyes utánzók ne tudják megfosztani. A törvény 6. pontja rendelkezik arról, hogy a privilégium adásának tilalma nem vonatkozik az „első és igazi” feltalálók részére adott kiváltságlevelekre (*letters patents*), amelyek alapján jogosultak találmányukat 14 éven belül egyedül, mindenki más kizárásával hasznosítani.²

Egy korlátozott időre adott privilégium hallgatólagosan tartalmazta azt, hogy a lejárát után vagy más kaphatott ugyanarra kizárólagos jogot, vagy ha csak egyszer lehetett az adott tárgyban privilégiumot adni, akkor annak megszűnte után bárki részére hozzáférhetővé kellett válnia. Az új gyártási eljárásra adott kiváltságlevél, a patent csak az első és igazi feltaláló részére volt adható, de a lejárát után a feltalálónak sem, mert ezzel kívánták biztosítani az új módszerek elterjedését.

Nem rendelkezett azonban az említett törvény arról, hogyan kell biztosítani 14 év után a tényleges hozzáférést. Egy idő után nyilvánvalóvá vált, hogy a feltaláló segítsége nélkül nem mindig sikerül a hasznosítás. Az első forrás 1711-ből származik arról, hogy a feltalálót találmánya részletes leírására szólították fel. Egy John Nasmyth nevű feltalálónak csak úgy voltak hajlandók szabadalmat engedélyezni, ha hat hónapon belül benyújtja találmánya részletes leírását.³ Elindult egy folyamat, amelynek során kialakultak a találmány ismeretetésére, feltárására vonatkozó követelmények. A szabadalmi jog első pillére a találmány szakember által előállítható mértékig terjedő leírása.

Az elmúlt közel 400 év alatt, főleg az utolsó 120-150 évben a technika, a hírközlés és a közlekedés rendkívül gyorsan fejlődött. Ennek következtében az információk mennyisége óriási mértékben megnövekedett, és a földrajzi távolságok által okozott akadályok minimá-

¹ The Statute of Monopolies of 1623.

² Elrendeltetik továbbá, hogy az említett rendelkezések egyike sem terjed ki azokra a kiváltságlevelekre, amelyekkel ezután biztosítanak 14 évre vagy kevesebbre kizárólagosságot *országunkban* új gyártási folyamatok (technológiák) gyártására és kivitelezésére ezen gyártási folyamatok első igazi feltalálójának vagy feltalálójának, amely gyártási folyamatokat mások ezen kiváltságlevelek adásának időpontjában még nem alkalmaztak.

³ Christine MacLeod: *Inventing the Industrial Revolution. The English Patent System 1660–1800*. Cambridge University Press, New York, 1988.

lisra csökkentek. A Statute of Monopolies csak az Anglián belüli első és igazi feltaláló részére biztosította a monopoljogot, a XIX. században az élénkülő nemzetközi kereskedelem már megkövetelte az első feltaláló szélesebb körre, az egész világra kiterjedő értelmezését. A többek között erre is vonatkozó kétoldalú megállapodásokat hosszas előkészítés után az 1883. évi Párizsi Unió Egyezmény váltotta fel, amely alapján világviszonylatú újdonságot követeltek meg a szabadalom engedélyezéséhez. A szabadalmi jog második pillére tehát a világviszonylatú újdonság.

Az újdonság relatív fogalom, valamihez képesti újdonságot jelent. A mértéke is változó, jelentéktelen kis változástól a korszakalkotó, ugrásszerű fejlődést jelentő, úttörő jelentőségű változásig igen széles skálán mozog. Nyilvánvaló volt, hogy igen kis mértékű újdonság esetén túlzott mértékű ellenszolgáltatás lenne egy 14 éves kizárólagos jog engedélyezése (amelyet később 21 évre növeltek), és a fejlődés elősegítése helyett inkább gátolná azt. A megfelelő színvonal kialakításának követelménye vezetett a találmányi szint, a feltalálói tevékenység, illetve a feltalálói lépés követelményének a kialakításához. A szabadalmi jog harmadik pillére a találmány megfelelő színvonalának követelménye.

Egy további feltétel szerint szabadalom csak megoldásra adható – ez kezdettől fogva alapkövetelmény volt. Nem adható szabadalom a gyakorlatban kivihetetlen „megoldásokra”, például egy perpetuum mobilére.

A fejlődés megkövetelte a szabadalmi jog folyamatos változását. Mára kialakultak azok a jogszabályi feltételek, amelyek mellett a szabadalmi joggyakorlat még meg tud felelni a vele szemben támasztott követelményeknek. Ennek feltétele többek között – azon kívül, hogy csak a valóban világviszonylatban oltalomképes találmányra engedélyezzenek szabadalmat – az, hogy az egyes régiók és országok hatályos anyagi, valamint eljárási joga minél jobban közelítsen egymáshoz.

Az Európai Szabadalmi Egyezményhez csatlakozott országok számára az európai szabadalmi törvény fogalmazta meg a szabadalom megadásának kritériumait, és az egyes tagállamok ezeket a jogharmonizáció keretében a nemzeti törvényeikbe is átvették. Eszerint az a találmány kaphat szabadalmi oltalmat, amely új (azaz nem tartozik a technika állásához), feltalálói tevékenységen alapul és a gyakorlatban megvalósítható,⁴ továbbá amelyet a feltalálója oly mértékben feltár, hogy azt szakember feltalálói tevékenység nélkül meg tudja valósítani.⁵

A négy követelmény tehát:

- a) a találmány feltárása,
- b) újdonság,

⁴ 2002. évi L. törvény az európai szabadalmak oltalmáról szóló 1973. október 5-i Münchener Egyezmény kihirdetéséről, 83. cikk, továbbá a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. tv. (Szt.) 1. § (1) bek.

⁵ 52. cikk (1) bekezdés, illetve Szt. 60. § (1) bek.

c) feltalálói tevékenység,

d) ipari alkalmazhatóság.

Ezeknek a követelményeknek minden hibát és tévedést kizáró vizsgálata objektív akadályokba ütközik, és többek között ezért is lehetővé kell tenni, hogy a vizsgálat eredménye bárki által megtámadható legyen. Általában csak azok élnek a megtámadás lehetőségével, akiknek érdekeit sérti az engedélyezett kizárólagos jog. A d) feltétel okozza a legkevesebb gondot, mert a műszaki képzettségű elbíráló általában felismeri a „perpetuum mobilet” vagy a hibás műszaki megoldást. Ha azonban mégis megadásra kerül egy kivitelezésre alkalmatlan szabadalmi bejelentés, az ügysem kerül megvalósításra. A nyilvánosságra kerülés gondot jelenthet, mert bár feltételezhető, hogy azért kapott szabadalmat, mert nehezen volt felismerhető a kivitelezésre vonatkozó alkalmatlanság, a leírás nyilvánosságra kerülése miatt mégis része lett az adatbázisoknak. Ez viszont a veszéllyel jár, hogy a technika állása meghatározása során mint anterioritásra lehet hivatkozni rá.

A szabadalmi rendszer alapelveinek biztosítása az eljárások során az említett fejlődés eredményeként egyre nehezebb, annak ellenére, hogy a vizsgálati eszközök is jelentős mértékben fejlődtek. Ennek oka az, hogy a végső döntést élő szakemberek hozzák, akiknek áttekintőképessége messze nem fejlődött arányosan a rendelkezésre álló eszközök fejlődésével, továbbá egymás között is eltérő megítélésük, szubjektív értékelőképességük gátolja az elbírálás objektivitását. Ehhez hozzájárul az is, hogy bár az újdonságvizsgálat, ha nem is teljes körűnek, de még viszonylag objektívnek tekinthető, azonban a feltalálói tevékenység feltételeit már csak külön magyarázatra szoruló fogalmakkal tudják kifejezni, amelyek pontos meghatározására nincs lehetőség.

Tekintve, hogy a vizsgálatot világszerte sok ezren végzik, kíváncsok valamilyen egységes szemlélet kialakítása. Az első lépés az anyagi jogban lefektetett kritériumok, meghatározások egymáshoz való közelítése. Ez a nemzetközi egyezmények segítségével folyamatban van. Egyre inkább előtérbe kerül a meghatározások alapján az eljárási jog, az elbírálás harmonizálása, az objektív döntés minél egységesebb és jobb megközelítése.

A találmány feltárása

Eleinte a találmány leírásától követelték meg, hogy annak alapján a megoldást a szakember, az elsőbbség napja előtt hozzáférhető ismeretek segítségével, minden kiegészítés nélkül elő tudja állítani. Már az első alkalmazásoknál kiderült, hogy az egységes, objektív elbírálás érdekében a „megvalósító szakember” tudásszintjét jobban meg kell határozni, mert az adott műszaki területen a technikustól az egyetemi tanárig, az ipari tanulótól a több évtizedes tapasztalattal rendelkező művezetőig a tudásszint meglehetősen nagy különbségeket mutat. Így jutottak el a joggyakorlat során valamilyen átlagos tudásszintű szakemberhez. A leírásban a találmányt olyan részletesen kellett ismertetni, hogy annak alapján a megoldást legalább egy ilyen tudásszintű szakember – az ún. szabadalomjogi átlagszakember – feltalálói tevékenység nélkül meg tudja valósítani.

A találmány feltárásának vizsgálatához alkalmazott szakembernek lényegében két tulajdonsága van. Egyrészt olyan képességekkel kell rendelkeznie, hogy a szakmában megkívánt köteles tudása alapján meg tudja állapítani, hogy az igénypontokban védeni kívánt megoldás leírása és rajzai elegendő információt tartalmaznak-e a megvalósításhoz, másrészt azonban új megoldások alkotására, a szakterületen, illetve rokon területeken alkalmazott, ismert berendezések, eszközök, anyagok, eljárások stb. *alkotói szintű kombinációjára nem képes*. Kombinációs készség alatt ismert elemek kapcsolatának olyan új átrendezésére való alkalmasságát értjük, amely átrendezés eddig megoldatlan eredménnyel jár, vagy amelynek segítségével egy már ismert megoldás az eddiginél kedvezőbb módon érhető el.

Az első feltétel teljesítésére természetes személy, élő szakember is alkalmas lehet.

Ehhez ugyanis elvileg sem kell ismernie a szakterületen a vizsgált időpont előtt nyilvánosságra került összes információt, hanem csak a szabadalmi bejelentésben és a technika állásának tekintett dokumentumokban szereplő megoldások kivitelezéséhez szükséges és alkalmas eszközöket és eljárásokat a szabadalmi leírás megértéséhez szükséges mértékig. A találmány feltárását vizsgáló szakember csak azt állapítja meg, hogy a megvalósításhoz szükséges és elégséges információ áll-e rendelkezésre. Felmerül viszont, hogy általános ismeretként milyen szintet kell megkövetelni. A tervezés során dől el, hogy az információk elegendőek-e a rutin tervezői munkához, vagy szükséges a konstrukcióhoz még alkotói tevékenység is. Ezért a találmány feltárását vizsgáló szakember átlagos ismeretként – a szerző álláspontja szerint – az adott szakterületen jártas tervező köteles ismerete tekinthető irányadónak.

A probléma az, hogy egy szakterületen tevékenykedő ember, aki ismeretei alapján nem képes valamilyen szinten alkotni – *nem szakember*. Ezért a találmány feltárásának vizsgálatához mindenképpen szükség van a már említett fiktív szakemberre, a szabadalomjogi átlagszakemberre.

Az átlagszakember szakmai ismereteinek megállapítása során konkrét esetekben problémaként jelentkezhet, ha a találmány megoldásához olyan eszköz, eljárás, jellemző stb. kerül alkalmazásra, amely a technika állása részben szereplő megoldásokban vagy nem található meg, vagy van rá utalás, de nem került részletes ismertetésre. Ilyenkor felmerül a kérdés, hogy az elsőbbségi időpontban az adott szakterületen használták-e, azaz használatának módja a szakember köteles tudásához tartozik-e. Az átlagszakembernek tehát azt kell megállapítania, hogy a leírásban említett eszköz, eljárás, jellemző tekintetében a rá való utalás, illetve az ismertetés mértéke elegendő-e arra, hogy a találmány szerinti berendezés, eljárás megvalósítása során mint felhasználó alkalmazni tudja.

Főleg a megsemmisítési eljárás során a kérelmezők helyezik rendszerint alacsonyra az átlagszakember köteles ismereteire vonatkozó színvonalat, és hiányolnak a szakterületen jártas szakemberek (tervezők) köteles tudásához tartozó részleteket. A bejelentési eljárásban inkább az jelent problémát, hogy a bejelentő igyekszik a találmány megvalósításához szükséges információt elhallgatni (a szakember köteles tudásának szintjét túl magasan

meghatározni), és ha ezt az eljáró hatóság észleli, akkor a bejelentést el kell utasítani, mert a hiány nem pótolható.

A találmány feltárásának vizsgálata során az átlagszakember nem minősít, nem vizsgálja a szabadalmazhatóság Szt. 1. §-a szerinti egyéb kritériumokat. Ha megállapítja, hogy a találmány szerinti berendezés, eljárás szakmai ismeretei, illetve a csatolt dokumentumoknak ismeretében feltalálói tevékenység nélkül megvalósítható, akkor következhet a második lépés, az újdonság vizsgálata.

Összefoglalva: a találmány feltárásának vizsgálatához alkalmazott fiktív szabadalomjogi szakembernek tehát két tulajdonsága van. Egyrészt szakember, azaz rendelkezik a technika állását jelentő szakterületen jártas tervező szükséges szakmai ismeretével, másrészt nem képes alkotni, új kombinációkat létrehozni, azaz ha a feltárás hiányait csak alkotó jellegű megoldásokkal lehetne pótolni, azt nem tudja végrehajtani.

Újdonság

Újdonságkutatás

A XIX. században a közlekedés, a sajtótermékek és a távközlés fejlődésének eredményeként szükségessé vált, hogy a korábbi helyi, illetve országos újdonság helyett a szabadalmazhatóság feltételeként megköveteljék a világviszonylatban fennálló újdonságot. Ehhez azonban kezdetben nem állt még rendelkezésre megfelelő eszköztár, és ezért hivatalból nem végeztek újdonságkutatást, hanem felszólalási és megsemmisítési lehetőséget biztosítottak a versenytársaknak a bejelentés szabadalomképeségének vitatására. A szabadalomtárak létrehozásával, majd a XX. század második felében a számítástechnika fejlődésének eredményeként megjelenő adatbázisok segítségével lehetővé vált az egyre alaposabb újdonságkutatás, és ezt ma már mindenütt hivatalból végzik. Változatlanul fenntartották és fenntartják a társadalmi kontroll lehetőségét, mert a szubjektív elemeket a kutatási lehetőségek javulása nem szűri ki.

A világháló segítségével egyre gyorsabban és kiterjedtebben hozzáférhetőek az újdonságokra vonatkozó közlések. Ez egyre inkább lehetővé teszi, hogy csak olyan megoldásra adjanak szabadalmat, amely valóban új, azaz nem közkincs, és ezért gazdagítja a társadalmi ismereteket. A szabadalmi leírásban a technika állása rendszerint a feltaláló ismeretei vagy a szakirodalom általa hozzáférhető feltárása alapján kerül összeállításra. Elképzelhető azonban olyan eset, hogy a bejelentő olyan megoldást kíván szabadalmaztatni, amely már egy általa hozzá nem férhető helyen nyilvánosságra került. De előfordulhat a joggal való tudatos visszaélés is. Például a feltaláló nyelvtudása révén jut bizonyos ismeretek birtokába, amelyek olyan nyelven kerültek publikálásra, amelyet az adott nyelvterületen kívül kevesen ismernek, és a bejelentő ilyen, már közkincsnek jelentő ismeretekre akar oltalmat szerezni. Ezért a találmány feltárásának vizsgálata után itt most azt kell megvizsgálni, hogy a technika állása kielégítő mértékben fel van-e tárva a bejelentésben.

E feladat elvégzéséhez olyan valaki(k)re lenne szükség, aki(k) a technika állását, azaz minden olyan, az elsőbbségi időpont előtt nyilvánosságra került információt ismer(nek), amely bármilyen módon kapcsolatba hozható a szabadalmi bejelentés tárgykörével. Ez a feladat még fiktív szakember segítségével sem oldható meg, mert az egyre nagyobb mennyiségű, sok esetben csak kevesek által hozzáférhető módon, a vizsgált időpont előtt bármikor, a világon bárhol, bármilyen nyelven, bármilyen formában nyilvánosságra hozott információ eléréséhez még nem áll rendelkezésre a szükséges technika. Elvileg azonban a vizsgálat objektivitása megköveteli az ilyen irányú törekvést.

A kutatás megkezdése előtt meg kell határozni a kutatás tárgyát képező találmány szakterületét, illetve alkalmazási területét a Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás (NSZO) szerint. A technika állásának kutatását az NSZO alapján kijelölt jelzetek szerinti dokumentumok között végzik. A besorolási hiba nagymértékben befolyásolja a kutatás eredményét. Mind a szakterületen, mind az alkalmazási területen előfordulhat azonos vagy hasonló feladat, ezért célszerű mindkét területen megállapítani, hogy a kitűzött feladatra van-e megoldás, és ha igen, akkor az ezt tartalmazó dokumentumot fel kell venni a kutatás során feltárt dokumentumok közé. Ha a feladatot a kutatás alapján korábban nem oldották meg, akkor azt kell megállapítani, hogy található-e olyan dokumentum a rokon területeken, amelynek tartalma útmutatással szolgálhat a találmány szerinti megoldásra való eljutáshoz.

A mai gyakorlat szerint az újdonságkutatási jelentésben feltüntetik, hogy a feltárt dokumentum teljes egészében vagy részben jelent-e újdonságrontást, ha igen, akkor minősítik aszerint, hogy mely része vethető össze a találmány mely igénypontjával, illetve csak a technika állásához tartozik-e. Ez a megjelölés már a vizsgálatához tartozik, a vizsgálat első lépése. A vizsgáló felülbírálni, felülbírálja a kutató álláspontját, ebből a szempontból a megjelölés feleslegesnek tűnik. A kutatási jelentést megkapja a bejelentő is, megismeri a kutatási anyagot, és a megjelöléstől függetlenül képet tud alkotni a várható vizsgálati eredményről.

A legújabb európai gyakorlat szerint az újdonságkutatást végző szerv írásbeli végzést is küld a bejelentőnek, amelyben a dokumentumok minősítésén kívül annak indokait is közli. Ez a gyakorlat – amelyre gazdaságossági okokból került sor – legalábbis elgondolkasztató. Sokkal biztonságosabb lenne, ha a kutató – hasonlóan a feltárás szakemberéhez – nem minősítene. Éppen ezért helyesebb lenne ha a kutatást és a vizsgálatot más személy végezné. Kevesebb téves döntés születne, és ennek következtében kevesebb vitás ügy keletkezne. Gyakorlati tapasztalat, hogy a vitás ügyek száma akkor növekszik meg, ha a vizsgáló hatóságoknál, illetve az eljáró bíróságoknál téves gyakorlat alakul ki.

A kutatást végző személyek képességeinek korlátai miatt a kutatás határfoka rendkívül nagy szórást mutat. Ez az oka annak, hogy ha valaki a találmányát több országban vagy régióban kívánja szabadalmaztatni, a különböző helyeken végzett vizsgálatok sokszor nem egyeznek meg egymással. Az említett emberi tényezőkön kívül más akadályok, a ráfordítható idő és a gazdaságossági szempontok is gátolják az újdonságkutatás jó hatásfokkal történő elvégzését. Az újdonságkutatás az egyik Achilles-sarka a szabadalmazthatóság vizsgálatának.

Az újdonságkutatás elvégzését és a technika állásának optimális feltárását rendkívül körütekintően kell végezni, mert a hibás feltárás az érdemi vizsgálat hatásfokát kedvezőtlenül befolyásolhatja. Néhány szempont, amelynek figyelmen kívül hagyása a vizsgálat során gondot okozhat.

A technika állása a szabadalmi törvényekben, így az Szt.-ben⁶ is a követelmények egyik szempontjának figyelembevételével került meghatározásra, és ez már okozott problémát a jogalkalmazás során. A meghatározás alapján a technika állásához tartozik a Biblia, Katona Bánk bánja vagy egy telefonkönyv is. A meghatározásban csak az egyik szempont szerepel, mi tekintendő nyilvánosságra jutottnak. A másik szempont, amely arra adna választ, hogyan kell leszűkíteni ezt a felmérhetetlenül hatalmas adathalmazt, csak a gyakorlatban kialakult eljárásokban valósul meg. Ez a másik követelmény például így fogalmazható meg a törvényi meghatározás kiterjesztésével „... bárki számára, *azonos vagy rokon szakterületen, azonos vagy rokon feladat megoldására* hozzáférhetővé vált”.

Ez a meghatározás már lényegesen kisebb információhalmazt jelent, de még mindig van egy kifejezés, amely vitatható. Ugyanis még így is sok dokumentum felelhet meg ennek a definíciónak. A technika állásához ugyanis csak az az információ tartozik egy eljárás során, amelyet a kutatás feltár, amely(ek)re valaki felszólalás során hivatkozik, és amelyre alapozva végül döntés születik. Ezért a törvényi meghatározásban a „*tartozik*” helyett célszerűbb lenne a „*tartozhat*” állítmány alkalmazása.

A technika állása törvényi meghatározásában természetesen igen fontos az időbeli korlát, az elsőbbség napja, de a kutatási szempontok megállapításánál legalább ilyen figyelmet kellene szentelni a műszaki behatárolás feltételeinek is.

Újdonságvizsgálat

Az újdonság vizsgálata során az újdonságkutatás által feltárt dokumentumok között bizonyos sorrendet kell meghatározni. Ehhez fiktív szakemberre nincs szükség, ezért az újdonságvizsgálat nem tárgya a jelen tanulmánynak. Van azonban egy olyan kérdés, amelyet mégis szükséges megemlíteni.

Az újdonságvizsgálat során azt kell megállapítani, hogy mely dokumentum(ok)ban leírt megoldás(ok) áll(nak) legközelebb a vizsgált megoldáshoz. Ha van olyan dokumentum, amelyben a leírt megoldás azonos szakterületen akár csak részben, de azonos feladat ellátására alkalmas, akkor azt kell vizsgálni, hogy a megoldás azonos eszközökkel, azonos elrendezésben, illetve az eljárás azonos lépésekkel, azonos sorrendben kerül-e megvalósításra. Ha minden azonos, akkor további vizsgálatra nincs szükség. Ha a megoldás csak részben azonos, akkor kerül sor korlátozásra.

Van olyan nézet is, hogy ennél tovább kellene menni az újdonságvizsgálat során. Mint ismeretes, a technika állásának kutatása döntő mértékben a nyilvánosságra került szabadalmi

⁶ 2. § (2) A technika állásához tartozik mindaz, ami az elsőbbség napja előtt írásbeli közlés, szóbeli ismeret, gyakorlatbavétel útján vagy bármely más módon bárki számára hozzáférhetővé vált.

leírásokra korlátozódik. Az is köztudott, hogy a szabadalmi leírásokban szereplő megoldások igen nagy része (egyes becslések szerint több, mint 80%-a) sehol máshol nem kerül ismertetésre. Az aktuális eljárási szabályok szerint az érdemi vizsgálatot közzététel után végzik. A közzétett bejelentések tekintélyes része elbukik a vizsgálat során, vagy a bejelentője lemond az ideiglenes oltalomról, mert kereslet hiányában a hasznosítására nincs lehetőség. Más vélemény szerint azokat a dokumentumokat, amelyek meg nem valósított megoldásokat ismertetnek, nem kell a technika állásánál feltüntetni és figyelembe venni.

Ez a felfogás több szempontból is vitatható. Egyrészt a végrehajtása – gyakorlatilag – kivitelezhetetlen, mert egy nyilvánosságra hozott műszaki információ (későbbi) megvalósításáról nincs adatbázis, és kérdéses, hogy ilyen adatbázis, egyáltalán létrehozható-e. Másrészt ha elvégezhető is lenne a megvalósítás tényének kutatása, akkor is ellentmondana a szabadalmi rendszer egyik legfontosabb alapelvének, amely szerint az oltalom lejárta után már a találmány közkinccs, oltalom hiányában pedig minden nyilvánosságra került információ bárki által felhasználható.

Az érdemi vizsgálatot a közzététel után végzik, és így előfordulhat, hogy a „megoldás” hibás, a gyakorlatban nem valósítható meg. A közzététellel viszont nyilvánosságra és így a kutató látókörébe kerül. Elvileg a kutatás fiktív szakembere ilyen „megoldást” nem vesz fel a kutatási jelentésbe, mert a „mindentudása” alapján a hibás, nem működő, rosszul ismertetett „megoldást” ki tudja szűrni. A természetes személy kutató azonban nem ismeri a feltárt dokumentumot, és nem tanulmányozza olyan mélységben, hogy felismerje a hibát. A hiba többnyire nem szembeszökő, felismerése esetenként rendkívül körülményes, és így sokszor még az érdemi vizsgálat során sem tűnik fel. Előfordul, hogy a hiba feltárása nélkül sikerül a bejelentőnek a vizsgáló véleményét megváltoztatni, de lehet, hogy alaposabb tanulmányozásra és hibafeltárára van szükség. Az ilyen „dokumentum” komoly károkat okozhat, mert ha sikerül is egy vizsgálat során bizonyítani anterioritás céljára alkalmatlan voltát, más alkalommal újra előkerülhet, és jogos igények elutasítását eredményezheti.

Összefoglalva: a technika állásának hiánytalan feltárása a műszaki eszközök jelenlegi fejlődési szintjén nem biztosítható, az újdonságkutatás eredménye teljes mértékben a rendelkezésre álló adatbázisokon, illetve az újdonságkutatást végző személyek szubjektív értéktételelén múlik. A feltárás hiányosságai miatt a társadalmi kontroll, az engedélyezett szabadalom megtámadhatósága változatlanul szükséges. *A kiértékelés hiányosságai miatt viszont elengedhetetlen a bejelentő, illetve a feltaláló nyilatkozatának ismerete.*

Az átlagszakember fogalmának alkalmazása a feltalálói tevékenység vizsgálatára

A szabadalmazhatóság harmadik kritériumának, a feltalálói tevékenységnek a vizsgálatát gyakorlatilag csak az újdonságkutatás során feltárt „technika állása” alapján lehet végezni. A feltárás korlátai miatt a tényleges technika állása sok esetben azonos vagy közelebbi megoldásokat is tartalmazhat. Ezért meg kell adni a lehetőséget, hogy harmadik személy

felszólalási, illetve megsemmisítési eljárás keretében a technika állásához közelebb álló dokumentummal az oltalom jogosságát vitathassa. A bejelentési eljárás célja, hogy a körülményekhez képest a lehető legpontosabban derítse fel a technika állását, és ezzel csökkentse a költséges, időt rabló vitás ügyek számát. Minél pontosabb a technika állásának felderítése, és ennek következtében minél közelebb áll (de nem azonos vagy egyértelműen ekvivalens) a feltárt újdonságrontó dokumentum, annál körültekintőbben kell a feltalálói tevékenységet vizsgálni, és fennforgását vagy hiányát megállapítani.

A feltalálói tevékenység vizsgálata alapján azt kell megállapítani, hogy az újnak tekintett találmány a technika állásához képest szabadalmi oltalomra alkalmas feltalálói tevékenységen alapul-e. Az objektív mérce felállítása a feltalálói tevékenység vizsgálata során még nagyobb nehézségekbe ütközött és ütközik ma is, mint a találmány feltárására alkalmazott átlagszakember esetében. Ennek egyik fő oka, hogy szinte lehetetlen megvonni azt a határt, ahol egy létrehozott újdonság már alkotásnak tekinthető. Itt is szükség van egy fiktív átlagszakemberre, akinek segítségével a vizsgálatot el lehet végezni. Azok a meghatározások, amelyek a törvényekben rögzítésre kerültek, sok kívánnivalót hagytak és hagynak maguk mögött. Ilyen meghatározások például: „nem tartozik a szakember köteles tudásához”, „szakember számára nem kézenfekvő”, „a szakember számára is meglepő”, „a szakember számára előre nem várható hatással jár”. Ezek a nehezen meghatározható fogalmak nem túlzottan segítik elő az objektív elbírálást. Ezért a legcélravezetőbb megközelítésnek az a meghatározás tekinthető, amely szerint egy találmány akkor szabadalomképes, ha legalább kombináción alapul.

A *kombináció* önmagukban ismert elemek vagy eszközök, illetve ismert eljárási elemek olyan új összekapcsolása, amely az egyes komponensek hatásainak összegzésétől eltérő hatással jár. Ezzel szemben az *addíció* önmagukban ismert elemek vagy eszközök, illetve ismert eljárási elemek olyan új összekapcsolása, amely az egyes komponensek hatásainak összegezését eredményezi. A kettő közötti határvonal azonban elmosódott, és nem csak egyetlen ponton léphető át. Minden konkrét esetben külön-külön kell a határvonalat meghatározni, pontosabban azt, hogy az adott eset a határvonal melyik oldalán helyezhető el.

A kombinációnak – az addícióhoz hasonlóan – több fajtája lehetséges. Lehet, hogy az összes komponens ismert az adott szakterületen, és újfajta kapcsolatuk eredményezi a szakember számára rutintevékenységgel eddig el nem ért hatást. Van olyan kombináció, amelynek egyes elemei más szakterületről áthozva kerültek a megoldásba. Előfordulhat, hogy egy kombinációban abszolút újdonsággal rendelkező elem van. Ez általában akkor fordul elő, ha az elem önmagában más kritérium hiánya miatt nem szabadalomképes. Ellenkező esetben az adott elemet kellene oltalom alá helyezni, és kérdéses, hogy a kombináció ezek után még szabadalomképes-e.

A kombináció a szabadalmazható műszaki szellemi alkotások legegyszerűbb esete, a piramis talapzata, a legtöbb szabadalmazható találmány, műszaki szellemi alkotás kombináció. A piramis csúcsán az ún. úttörő találmányok helyezkednek el, amelyek alapvetően befolyásolták a fejlődés irányát és intenzitását.

A feltalálói tevékenység vizsgálatához igénybe vett átlagszakember *köteles tudása* azonos a találmány feltárását vizsgáló átlagszakember tudásával, azaz a műszaki háttérük (a szakterület átlagos szerkesztői szintű ismerete) azonos, *a bejelentéssel kapcsolatos ismerete* azonban eltér a találmányi leírás feltárásának vizsgálatához alkalmazott szakember ismeretétől. Ez utóbbi ismeri a teljes szabadalmi bejelentést az összes melléklettel, továbbá a technika állása részben felsorolt dokumentum(ka)t, *a feltalálói tevékenység vizsgálatához igénybe vett átlagszakember azonban a bejelentésből csak a technika állása részt ismeri annak bírálattával és a kitűzött célt*, viszont ismeri a kutatási jelentésben felhozott, valamint az eljárások során bevont összes egyéb dokumentumot is. *A feltaláló tevékenység vizsgálatához igénybe vett átlagszakember ismerete tehát itt is eltér az elméleti átlagszakembertől, mert tárgyi ismerete a képzése és gyakorlata során nyerhető ismereteken kívül csak a feltárt technika állására terjed ki.*

A gyakorlatban alkalmazható átlagszakember ismerete tehát viszonylag objektív módon meghatározható. A vizsgálat során a legtöbb gondot az alkotókészség, a kombinációs készség hiánya okozza. A szakterület ismereténél a tervező köteles ismerete a vizsgálat alapja, de ha a tervezőnek nincs kombinációs készsége, akkor nem tekinthető szakembernek. Az alkotóképesség-mentes szakember, aki csak addícióra képes, mindenképpen fikció.

A bejelentési eljárásban is előfordulhat, hogy a szabadalmi hivatal tévesen ítéli meg a találmány feltárását vagy a feltalálói tevékenységet, de a bejelentőnek módja van bizonyítani a hivatal tévedését. Más a helyzet a felszólalás és az engedélyezett szabadalom elleni eljárások esetén. Ezekben az eljárásokban a vita általában az átlagszakember köteles tudásának megítélése körül alakul ki. A kérelmezőnek érdeke az őt korlátozó kizárólagos jog megszüntetése. Ezért az átlagszakember tudásának színvonalát igyekszik minél magasabbra tolni. A viták egy részében a kérelem jogos, mert a szabadalom megadása tévedésen alapult. A kérelmek egy jelentős része azonban nem egy bitorolt jog megszüntetésére, hanem a versenytárs kiszorítására irányul. Az elbíráló hatóság, illetve bíróság felelőssége, hogy ezekben az ügyekben objektív döntés szülessen.

A bejelentési eljárásban a helyes sorrend tehát a feltárás vizsgálata, az újdonság vizsgálata, a feltalálói tevékenység vizsgálata. Az ipari alkalmazhatóság célszerűen a feltárás vizsgálatával egyidejűleg történhet. Lényegében ugyanez a sorrend alkalmazható a megsemmisítési eljárásban is, ha a kérelmező a fenti megsemmisítési indokokat felsorolja. Ha ugyanis megállapítható, hogy a feltárás vizsgálatánál olyan részleteket hiányolnak a leírásból, amelyeket a szakembernek feltétlenül ismernie kell, akkor *a feltárás szakemberének köteles tudását alábecsülik*. Ezért csak akkor kerülhet sor az újdonság, majd a feltalálói tevékenység vizsgálatára, ha az Szt. 60. § (1) bekezdésére alapított támadást elutasítják. Ha a benyújtott szabadalmi dokumentumokban hiányos a feltárás, ez elegendő indok az elutasításra, tehát a másik két vizsgálat már szóba sem kerülhet.

Az egyik, a gyakorlatban többször előforduló téves megállapítás, hogy a feltalálói tevékenység átlagszakértőjét két, egymástól jelentősen eltérő megoldás közötti távolság áthida-

lására is képesnek tartják, mert például a vélt anterioritás ábrájáról felismerhette a vizsgált bejelentés (általa nem ismert) ábrája szerinti megoldást, és ezzel rutinmunkát lényegesen meghaladó tevékenységre is alkalmasnak tekintik, azaz *túlbecsülik az átlagszakember köteles tudását*. Ez alátámasztja a vizsgálat, illetve a támadás téves voltát.

Felvethető, hogy a feltalálói tevékenység vizsgálatának átlagszakemberét a tévesen felhozott dokumentumok orientálhatják, azaz elősegíthetik, hogy az eredetileg már alkotásnak tekinthető megoldás rutintevékenységnak tűnjön fel. Ilyen esetnek tekinthető a már említett, más területen, más feladat megoldására vonatkozó dokumentum, ahol az ábra „haszonló” a vizsgált megoldás ábrájához. Az objektivitás követelménye megkívánja, hogy az átlagszakértőt nem szabad, de nem is lehet orientálni. A döntéshozó felelőssége, hogy az ilyen jellegű kísérleteket az eljárás során kiszűrje.

A szabadalomjogi átlagszakembert azért nem lehet orientálni, mert csak azt képes felismerni, hogy a kitűzött feladatot a találmány tárgykörében, illetve a legközelebbi rokenterületen már megoldották-e, és ha igen, milyen módon, milyen eszközökkel, vagy talál-e olyan megoldást, amelyről biztosan tudható, hogy segítségével legfeljebb igen kis változtatással megoldható a kitűzött feladat.

Előfordul, hogy a kutatás során nem találnak közelálló megoldást, hanem csak olyan dokumentumot, amely ugyan más tárgykörbe tartozik, más kitűzött feladatra ad valamilyen szempontból, például rajztechnikailag hasonló megoldást. Ilyenkor azt kell vizsgálni, hogy a feltárt és a vizsgált megoldás közötti különbségek minősége és száma lehetővé teszi-e, hogy a kombinációra képtelen fiktív szakember eljusson a találmány szerinti megoldáshoz. A feltalálói tevékenység átlagszakemberének tehát igen fontos szerepe van az átvitel lehetőségének helyes megítélésében.

Átvitel

Ismeretes, hogy átvitel esetén általában három feltétel együttes hatását veszik figyelembe:

1. a szakterületek, illetve az alkalmazási területek azonosságát, hasonlóságát, illetve egymástól való távolságát;
2. a feladat, a cél azonosságát, hasonlóságát vagy eltérését;
3. a megoldás azonosságát vagy hasonlóságát.⁷

1. A szakterületek, illetve az alkalmazási területek meghatározása a technika állásának kutatásához rendelkezésre álló Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás (NSZO) alapján történik. Ezért rendkívül fontos a helyes besorolás. A szakterület meghatározásánál figyelemmel kell lenni arra, hogy az egész szakterületen felmerülő problémáról van-e szó, vagy csak annak egy speciális részterületén jelentkező feladat megoldásáról. Ilyenkor rokon terület lehet az adott

⁷ A szabadalmi ügyintézés módszertani útmutatója III. fejezet, 4.3.2.4 Átvitel. Magyar Szabadalmi Hivatal, 2001.

szakterület többi része, továbbá a speciális részterület feladatkörével azonos, illetve rokon feladatot végző más szakterület speciális részterülete is. Például ha a találmány egy benzinkútnál felmerült problémára ad megoldást, akkor a kutatási rokon területek elsősorban a benzinnel kapcsolatos iparágak (előállítás, feldolgozás, szállítás, alkalmazás stb.), de rokon terület az összes folyékony szénhidrogént, esetleg más folyadékot kiszolgáló állomás is.

2. Ha a találmány újként megjelölt, de a kutatás eredményeként legalább egy közeli szakterületen ismert jellemzőt kíván oltalom alá helyezni, ahol a vizsgált dokumentumban és a feltárt találmányban a feladat azonos, és alkalmazása változtatás nélkül vagy csekély, rutin-munkával történő változtatással lehetséges, akkor a vizsgált megoldás átvitele a szakértő köteles tudásának minősül. Ha azonban a feladat nem azonos, akkor az átlagszakember esélye az átvitel lehetőségének felismerésére a hasonlóság mértékének csökkenésével csökken.

Elvileg előfordulhat, hogy távolabbi alkalmazási területeken azonos feladatra alkalmazott azonos megoldás is egyszerű átvitelnek tekinthető, azonban kicsi a valószínűsége annak, hogy távolabbi területen a feladat azonos és/vagy az átvitel nagyobb változtatás nélkül végrehajtható lenne. A távolabbi szakterület figyelembevétele az átlagszakember szempontjából azt jelenti, hogy nemcsak a kiragadott jellemzőt látja maga előtt, hanem annak környezetét is, amellyel kölcsönhatásban van. Ha egy jellemző látszólag, formálisan átvihetőnek tűnhetne is a szakember szemében, a környezetek közötti lényeges különbség megakadályozhatja az alkalmazás lehetőségének a felismerésében.

3. Azonos szakterületen, illetve azonos speciális részterületen azonos, esetleg nagyon hasonló feladat megoldására vonatkozó bejelentés esetén a bejelentő egy azonos vagy további megoldást kíván oltalom alá helyezni. Itt a következő esetek fordulhatnak elő.

- A bejelentő a korábbi megoldások valamelyikére kíván kizárólagos jogot szerezni jó- vagy rosszhiszeműen. Ebben az esetben kérelmét egyértelműen el kell utasítani.
- A korábban nyilvánosságra került megoldás csak nagyon hasonló, de van olyan különbség, amely miatt a korábbi nem került megvalósításra, vagy megvalósították, de az új változat előnyösebb. Ekkor a különbség vonatkozásában kell vizsgálni az átvitel fennforgásának lehetőségét.
- Ugyanezt kell tenni akkor is, ha a megoldás teljesen eltér a technika állása szerinti megoldásoktól, de ebben az esetben, ha rokon területen találnak a bejelentett megoldással azonos vagy hasonló, de alkalmazható megoldást, az átvitel szempontjából azt kell vizsgálni, hogy a rokon területen található megoldást miért nem alkalmazták eddig.
- Azonos szak-, illetve speciális részterületen azonos feladat megoldására valaki olyan megoldást javasol, amely szakmai előítéletek miatt eddig fel sem vetődött, vagy ha felvetődött, elutasították. Ilyen esetekben – nagy valószínűséggel – nem lehet a bejelentett megoldást átvitelnek tekinteni.

Az átvitel helyes megállapítását az gátolja legjobban, hogy a hasonlóság mértékének megállapítására nincs megfelelő eszköz. A feltalálói tevékenység vizsgálata során a legtöbb hibát a hasonlóság különböző megítélése okozza.

Felmerülhet a kérdés: lehet-e az eltérés mértékét úgy megbecsülni, hogy annak alapján az eddiginél megbízhatóbb módon legyen megállapítható az átlagszakember segítségével a feltalálói tevékenység fennforgása vagy hiánya, azaz alá lehet-e támasztani valamilyen levezetés segítségével a becslést?

A szerző véleménye szerint a vizsgálat során a felhozott dokumentumban szereplő megoldás szakterületéből, feladatából és megoldásából kell kiindulni. Meg kell állapítani, hogy minimálisan hány lépésben lehet eljutni a feltárt dokumentumban található megoldástól a vizsgált dokumentumban kitűzött feladat védeni kívánt megoldásához. Ez viszonylag pontosan meghatározható, és az is megállapítható, hogy ezek közül mennyi a rutinjellegű, illetve a szabadalmi jogilag releváns lépés, továbbá értékelhető az egyes lépések súlya is. Ritka esetben egyetlen jellemző különbsége is elegendő lehet a feltalálói tevékenység elismeréséhez. Ez olyan esetben lehetséges, amikor a szakma az adott jellemző alkalmazását a kitűzött feladat megoldására alkalmatlannak, sőt lehetetlennek tartja (szakmai előítélet). Előfordul az is, hogy egyes lépések csak rutintevékenységet takarnak, például méretváltoztatás, így önmagukban, sőt összességükben is tervezői jellegű rutinmunkát jelentenek, és ezért átvitelnek minősülnek. Ezekről a kivételektől eltekintve a kombinációra képtelen szakembertől egy-két lépésnél nagyobb különbség felismerése nem várható el. Itt sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a feltalálói tevékenységet vizsgáló fiktív szakember nem ismeri a vizsgált megoldást. Ez azt jelenti, hogy a cél ismeretének hiánya miatt igen kicsi a valószínűsége annak, hogy az említett minimális lépésszámmal juthat el a szakember a vizsgált megoldásig. A javasolt elemzéssel ennek megfelelően a biztonság irányába térünk el, azaz ha a feltalálói tevékenység megállapítható, akkor az biztosan nem tekinthető a szakember rutintevékenységének. A másik megjegyzés arra vonatkozik – amit igen sokszor szem elől tévesztenek a döntéshozatal során –, hogy a lépések külön-külön – a már említett szakmai előítélettel szembeni lépésektől eltekintve – önmagukban véve ismert, a szakember köteles tudásához tartozó rutinműveletek. A súlyozás elvégzése után csak összegezés útján lehet mérlegelni és a döntést meghozni.

A feltalálói tevékenység meghatározásának vitatott pontját jelenti a több dokumentumra való hivatkozás esete. Kérdés, hogyan vonható meg az a határ, ahol két, esetleg három dokumentumból való származtatás még átvitelnek tekinthető, és hol kezdődik a kombináció. A legegyszerűbb az az eset, amikor az újdonságvizsgálat során meghatározott, a legközelebb álló anterioritástól jól elhatárolt megoldás vizsgálata során a feltalálói tevékenység fennforgásának megállapításához rokon szakterületre vonatkozó másik dokumentumot vonnak be, amelyben azonos feladat megoldására, azonos elrendezésben megtalálható a jellemző rész összes új jellemzője. Ebben az esetben az átvitel esete forog fenn, kivéve, ha eddig az említett szakmai előítélet nem gátolta az adott szakterületen a tárgyi körben felsorolt jellemzőkkel

együtt történő megvalósítást. Ez utóbbi eset kapcsán arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy az ún. szakmai előítélet különböző mértékű, tehát ez sem egyértelmű jelenség. Az elbírálás során figyelemmel kell lenni arra, hogy a feltalálói tevékenység vizsgálatához alkalmazott fiktív átlagszakember *nem ismeri a megoldást*, tehát azt is vizsgálni kell, hogy a kitűzött feladat ismerete elegendő-e a feltárt hasonló megoldás átvitel jellegű alkalmazására.

Ha a legközelebbi anterioritáson túlmenően a jellemző rész összes jellemzője nem egy, hanem két dokumentumban található meg, azt is figyelembe kell venni, hogy e két dokumentum szakterülete, a kitűzött feladatok milyen kapcsolatban vannak egymással, elvárható-e a szabadalomjogi átlagszakembertől, hogy e két dokumentumot egymással és a vizsgált megoldással kapcsolatba hozza. Nem szabad elfelejtkezni arról, hogy az igénypont jellemző részében a több jellemzőből álló kombináció minden eleme önmagában ismert, tehát valahol megtalálható. Szélsőséges esetben ahány jellemző kombinációja szerepel a jellemző részben, annyi dokumentum bevonására van lehetőség. Már az is kérdéses, hogy három (beleértve a legközelebbi anterioritást is) dokumentumot az átlagszakember képes-e kapcsolatba hozni egymással. A szerző álláspontja szerint az említett, az átalakításhoz szükséges lépések figyelembevételével ezt is könnyebben el lehet dönteni.

Összefoglalva

A szabadalomjogi szakember fogalmának megközelítése során meg kell különböztetni a fiktív szakember képességét, tudásszintjét és ismereteit.

A *képesség* független a műszaki szakterülettől, a szabadalomképesség vizsgált kritériumától: a szabadalomjogi szakember addícióra képes, kombináció létrehozására nem. A tudásszint műszaki szakterületenként eltér egymástól, de egy szűk szakterületen belül azonos. A fiktív szakember ismeretei viszont eltérnek egymástól attól függően, hogy a bejelentés feltárásának, illetve a feltalálói tevékenységnek a vizsgálatát végzi.

Az újdonságkutatást csak természetes személy tudja végezni, mert nem áll rendelkezésre a teljes körű kutatáshoz szükséges eszköztár. Ennek következtében az újdonságkutatás eredményessége a rendelkezésre álló adatbázisokon kívül az újdonságkutatást végző személyek szubjektív értékítéletén is múlik. Itt tehát csak arra lehet szorítkozni, hogy az újdonságvizsgálat optimális elvégzésére alkalmas, ideális szakember tulajdonságai kerüljenek összevetésre a bejelentés feltárásának, illetve a feltalálói tevékenységnek a vizsgálatát végző fiktív szakember tulajdonságaival.

Tudásszint: szűk tárgykörben speciális tervezői tudásszint, amely egyrészt kiterjed azokra a matematikai, fizikai, kémiai alapismeretekre, amelyek az adott tárgykörben a tervezői tudásszint biztosításához szükségesek, másrészt a szűk tárgykörben, az elsőbbségi időpont előtt alkalmazott megoldások adott szakmán belüli felhasználására és alkalmazására. A szűk tárgykörre vonatkozó speciális tudás a szűk tárgykörtől mint középponttól a szűk szakterü-

letet körülvevő tágabb szakterületek irányába távolodva csökken, és a rokon szakterületekre érve folyamatosan általános műszaki tudássá alakul át. A tervező tudása kiterjed továbbá a szakmán belül már használt, más szakmához tartozó eszközök és eljárások kiválasztására és alkalmazására.

A fiktív szakember ismeretei: A találmány feltárásának szakembere ismeri a szabadalmi bejelentést összes mellékleteivel együtt, beleértve a technika állása részben felsorolt dokumentumokat.

Az újdonságkutatás szakembere ismeri a szabadalmi bejelentést összes mellékleteivel együtt, ismeri a technika állását a szűk tárgykörhöz tartozó szakterületen, ezen belül, illetve a tágabb és a rokon szakterületen az azonos vagy hasonló feladatokra kidolgozott megoldásokat. Ismeretei nem terjednek ki az elsőbbségi időpont után nyilvánosságra került információkra.

A feltalálói tevékenység vizsgálatát végző fiktív szakember a szabadalmi leírásból csak a technika állása részt ismeri, továbbá az újdonságkutatás során az újdonságkutató vagy – a nemleges megállapítási, illetve megsemmisítési eljárás során – a kérelmező által feltárt technika állását. Ismeretei nem terjednek ki a szabadalmi bejelentés többi részére, azaz a védeni kívánt megoldás leírására, rajzaira, igénypontjaira.

A szerző tisztában van azzal, hogy a szabadalmi jogi szakember igénybevitelére vonatkozólag igen terjedelmes irodalom és joggyakorlat áll rendelkezésre, és gyakorlati tapasztalatain nyugvó elemzése nem mindenütt egyformán fellépő jelenségeken alapul. A jog harmonizációja mellett azonban szükségét érzi a joggyakorlat harmonizációjának is. Ezt szeretné elemzésével elősegíteni annak tudatában, hogy elemzése bőven adhat okot vitára. Reményét fejezi ki, hogy ez a kis írása felkelti a szakma figyelmét, és a kritika, valamint más elemzések szintéziseként létrejön olyan használható megoldás, amely a jelenlegi bizonytalanságot legalábbis csökkenti, és a sokszor teljesen felesleges, időt rabló viták jelentős részét kiküszöböli.

*Gedeon Sándor
szabadalmi ügyvivő
Pintz és Társai Szabadalmi,
Védjegy és Jogi Iroda*

AZ MSZH NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK FŐBB JELLEMZŐI 2009 MÁSODIK FELÉBEN

MAGYARORSZÁG KÉPVISELETE A SZELLEMI TULAJDON VILÁGSZERVEZETE (WIPO) KERETÉBEN FOLYÓ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN

2009 második félévében a rendelkezésre álló anyagi források által lehetővé tett körben, ugyanakkor a legfontosabb szakmai célokat mégis teljesítve képviseltük hazánkat a WIPO különböző bizottságaiban, illetve meghatározó jelentőségű rendezvényein. Szakembereink kellő mértékű személyes részvételének biztosítása mellett a genfi magyar misszióra is fokozottan támaszkodtunk.

A nyári időszakban nem volt szünet a WIPO rendezvényei tekintetében. Ekkor került megrendezésre a WIPO Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral foglalkozó Kormányközi Bizottságának 14. ülése, a madridi rendszer fejlesztésével foglalkozó munkacsoport ülése, a „Szellemitulajdon-védelem és a globális kihívások” c. nemzetközi konferencia, valamint a Program- és Költségvetési Bizottság informális ülése.

Az őszi WIPO-események közül kiemelkedő jelentőségű a WIPO közgyűléseinek 47. sorozata, amelyen megválasztották a WIPO több vezető tisztségviselőjét. Szeptemberben tartotta soron következő ülését a Római Megállapodás Kormányközi Bizottsága, valamint a Program- és Költségvetési Bizottság. A szeptemberi események közül említést érdemel még a B+ csoport plenáris ülése és a nemzetközi IP-szimposium.

Hivatalunk közvetítésével a VPOP Szellemi Tulajdon-védelmi Osztályának és a Fogyasztóvédelmi Hatóság Piacfelügyeleti Osztályának egy-egy munkatársa képviselte hazánkat az októberben, Szkopjében tartott nemzetközi szimpóziumon, amelynek témája a szellemitulajdon-védelmi jogok érvényesítése volt.

Biztosítottuk a képviseletet októberben az UPOV Tanácsa Adminisztratív és Jogi Bizottsága és Konzultatív Bizottsága szokásos őszi ülésszakán.

Novemberben zajlott a Nizzai Unió munkacsoportjának ülése, illetve a Védjegyekkel, Mintákkal és Földrajzi Árujelzőkkel foglalkozó Állandó Bizottság soron következő ülése.

Decemberben tartotta soron következő ülését a Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság.

A Genfen kívüli WIPO-s események közül megemlíthető az ún. országmárkák és a szellemi tulajdon kapcsolatáról szóló, Prágában megrendezett interregionális szeminárium.

A madridi rendszer fejlesztésével foglalkozó munkacsoport ülése, Genf, július 7–10.

Az eseményen az MSZH részéről az Iparjogvédelmi Jogi Osztály osztályvezetője vett részt. Az ülésen a madridi rendszerben részes 36 szerződő fél (köztük az Európai Unió), megfigyelőként Brazília, Indonézia és a Benelux Szellemitulajdon-védelmi Hivatal, valamint tíz nemzetközi szakmai szervezet képviseltette magát. Az ülés elnökeként ismét *António Campinos* (Portugália) került megválasztásra.

Megnyitóbeszédében *Ernesto Rubio* elmondta, hogy Egyiptomnak a jegyzőkönyvhöz történő csatlakozásával a madridi rendszer jelenlegi 79 tagja közül immár csupán ötre vonatkozik kizárólag a megállapodás. Utalt arra, hogy bár – a gazdasági válság hatásaként – a 2009 első félévében benyújtott nemzetközi bejelentések száma 15%-os csökkenést mutatott, a megújítások tekintetében továbbra is 7%-os növekedés volt tapasztalható. Megemlítette, hogy 2009-ben megkezdődött a Nemzetközi Iroda ügyfélszolgálatának fejlesztését célzó projekt megvalósítása, amelynek eredményeként remélhetően a nemzeti hivatalokkal való kapcsolattartás jelenleg tapasztalható nehézségei is leküzdhetővé válnak.

Az ülésen sor került a nemzetközi bejelentés benyújtásának további nyelveivel kapcsolatos tanulmány vitájára is. A tanulmányban foglalt javaslat lényege, hogy – a közgyűlés felkérésében említett arab, kínai, orosz és portugál mellett – a nemzetközi bejelentést a jövőben holland, japán, német és olasz nyelven is be lehessen nyújtani. Miután világossá vált, hogy a javaslat szerinti lehetséges új nyelveket alkalmazó nemzeti hivatalok országai körében a javaslat jelenlegi formájában nem élvez támogatást, az *INTA*, a *GRUR* és a *CEIPI* összességként előadta, hogy bár a javaslat „mellékhatásai” kedvezőek lehetnek (az elektronizáció, illetve az árujegyzékekben alkalmazott kifejezések nemzetközi harmonizációja vélhetően nőne), a javaslat szerinti új eljárás praktikus megvalósíthatósága és a javaslat által a madridi rendszer bővítése, illetve egyszerűsítése terén elérhető eredmények egyaránt kérdésesnek tűnnek. Ennek alapján az ülés elnöke alternatív javaslatot tett, amely szerint a munkacsoport javasolja, hogy az előkészítő iratban foglalt elképzelések hatékonyságának tesztelésére kísérleti projekt vegye kezdetét a javaslatban érintett azon nemzeti hivatalokkal, amelyek nyitottak az ott körvonalazott változások iránt. E javaslatot a munkacsoport túlnyomó többsége támogatta.

A Nemzetközi Iroda és a nemzeti hivatalok közötti informális kapcsolattartó ülés

A Nemzetközi Iroda a nemzetközi védjegybejelentések intézése során át fog térni arra a rendszerre, hogy elbírálóit a bejelentések intézése során felmerülő valamennyi feladat tekintetében kiképzí (multi-task teams). Az eddigi, fázisokra specializálódott ügyintézés helyett elsősorban a bejelentőkkel való kapcsolattartás során hatékonyabb az, ha az elbírálok bármely kérdésre felkészülten tudnak reagálni. Az átállás még nem valósult meg, teljes körű bevezetését ez év végére tervezik.

A nemzeti hivatalokkal való kapcsolattartás terén jelenleg tapasztalható hiányosságok orvoslására kilenc főből álló, tapasztalt elbírálókat tömörítő részleg létrehozását tervezik. Ez az ügyfélszolgálati csoport központosított e-mail postafiók és telefonvonal segítségével folyamatosan fogadja majd a beérkező kérdéseket és megkereséseket.

A Program- és Költségvetési Bizottság informális ülése, Genf, július 20–22.

Hivatalunkat az ülésen a Gazdálkodási Főosztály vezetője képviselte.

Az afrikai országcsoporthoz képviseletében Szenegál javasolta, hogy a jelenlegi tanácskozás eredményeinek megőrzése érdekében az ülés alakuljon át döntéshozó fórummá. Több ország – Dél-Afrika, India és mások – is támogatta a javaslatot, mivel az ülést az eredetileg tervezett formában hiábavalónak tartották, és pontosítani kívánták a jelenlévők elvégzendő feladatát, kompetenciáját, az ülés hatáskörét.

Közbenső pénzügyi helyzetjelentés 2008-ról

Az Egyesült Királyság és Franciaország küldöttsége – a beszámolóban szereplő számok dícsérete mellett – egyaránt hangsúlyozta, hogy a válság miatt a jövőben nem szabad bízni az elmúlt években látott kedvező tendenciák folytatódásában, a magas fedezeti szint fenntarthatóságában, és visszafogottságra hívtak fel a következő költségvetési ciklus számainak megalkotásánál. A titkárság válaszában visszaigazolta, hogy próbálnak, illetve próbáltak körütekintően gondolkodni a tervezés során.

Tevékenységi jelentés a programok 2008. évi végrehajtásáról

Az írásos előterjesztéshez a titkárságvezető hozzáfűzte, hogy az egy naptári évre, 2008-ra vonatkozik, tehát egy ciklus közepét és nem végleges állapotot tükröz.

A beszámolóhoz a tagállamok képviselői (Angola, Dél-Afrika, Egyesült Királyság, Egyiptom, India, Korea, Mexikó, Németország, Pakisztán, Spanyolország, Srí Lanka, Szenegál, Venezuela) általában támogató véleményt adtak egy-egy apróbb észrevétel megfogalmazása mellett.

A 2010–11-es biennium program- és költségvetési javaslatának tervezete

A titkárság a felvetett problémákra válaszolva elmondta, hogy a költségvetésen kívüli bevételi tételek mindig is jelen voltak a WIPO gazdálkodásában, és erre a pénzügyi szabályzat jogi alapot is teremt. Ebben a tagállami hozzájárulásokat felülről nem korlátozzák, a megadott kötelező szint növeléséről bárki szabadon dönthet.

Ezt követően az ülés menetrendjéről szóló tagállami indítványnak megfelelően a jelenlévők a programfejezetek egyesével történő megtárgyalásához kezdtek. A hozzászólók javasolt ugyanabból a körből, az ázsiai és az afrikai országok közül kerültek ki, dél-amerikai észrevétel kevesebb, európai pedig alig-alig hangzott el.

Az 1961. évi Római Egyezményt érintő Kormányközi Bizottság 20. rendes ülése és az audiovizuális előadásokról tartott informális WIPO-konzultáció, Genf, szeptember 7–9.

A bizottság ülése

Az ülésen 9 bizottsági tagállam (Belgium, Egyesült Királyság, Franciaország, Japán, Kolumbia, Lengyelország, Magyarország, Mexikó, Németország), az egyezmény 13 szerződő, ugyanakkor nem bizottsági tag szerződő állama, továbbá megfigyelőként az Európai Bizottság, három kormányközi, valamint négy nem kormányzati szervezet képviseltette magát. Az ülésen az MSZH részéről a Szerzői Jogi Osztály osztályvezető-helyettese vett részt.

A titkárság aktualizálta a Római Egyezmény szerződő államainak számát, valamint tájékoztatást adott azokról az államokról, amelyek az egyezménynek nem tagjai, de részesei más szerzői és szomszédos jogi egyezménynek a 24. cikk alapján, úgyszintén további három nemzetközi egyezmény (a hangfelvételek előállítóinak védelmére, hangfelvételeik engedély nélküli sokszorosítása ellen Genfben, 1971-ben létrejött egyezmény, a műhold útján továbbított műsorhordozó jelek elosztására vonatkozó, 1974-ben aláírt brüsszeli egyezmény és a WIPO Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződése) tagságáról.

A WIPO titkárságának képviselője összefoglalójában áttekintette az audiovizuális előadóművészi teljesítmények, valamint a műsorsugárzó szervezetek védelmét érintő nemzetközi szerződések előkészítésével összefüggő folyamatokat.

Informális WIPO-konzultáció az audiovizuális előadásokról

Az ülésen főként a szakmai szervezetek szólaltak fel. Az előadóművészek és a zenészek nemzetközi szövetségei (FIA és FIM) közös hozzászólást tettek. Álláspontjuk szerint a tervezett szöveg elfogadható kompromisszum lenne. A filmes szakmai szövetség (FIAPF) azt jelezte, hogy nyitott a megoldásokra, de szerintük a nemzeti megoldásokat kell tiszteletben tartani. Az európai előadóművészek „ernyőszervezete”, az AEPO-ARTIS kifejtette, hogy a reális megoldásokban érdekelt, és támogatja a téma újbóli megnyitását. A svéd soros EU-elnökség a 27 tagállam nevében tett hozzászólásában kifejezte nyitottságát a szerződés megkötésére, ezért aktívan és konstruktívan kíván részt venni a munkafolyamatban. Amerikai részről is pozitív tartalmú hozzászólás hangzott el a munka folytatását illetően. Az ülés informális volt, jelentés nem készült róla, mindazonáltal összefoglalót készítenek a soron következő WIPO-közgyűlés részére.

A Program- és Költségvetési Bizottság 14. ülése, Genf, szeptember 14–16.

A hivatal részéről az ülésen a Gazdálkodási Főosztály vezetője vett részt.

A megnyitón Francis Gurry, a WIPO főigazgatója kiemelte, hogy a 2011–12-es költségvetés mostani verziójának főösszegét a felelős gazdálkodás (*prudencia*) jegyében 1,6%-kal csökkentették a nyáron előterjesztetthez képest, valamint hogy a költségvetés új verziója egy

új, 30. programfejezettel gazdagodott, amelyet – a tagállamok szorgalmazására – a kkv-k támogatására hoztak létre 4,5 millió CHF összeggel. A főigazgató fontosnak ítélte a (külső) könyvvizsgáló megválasztási folyamatának témáját, mint ahogy az új konferenciaterem és a biztonsági kérdések ügyét is.

A 2008. évi pénzügyi helyzetjelentést ismertette a WIPO kontrollingvezetője, *Philippe Favatier* a számokat megfelelőnek ítélte. Érdemi ellenvetés híján az ülés a jelentést és a helyzetértékelést elfogadta.

A 2008-as program-előrehaladási jelentést az ülés szintén elfogadta a néhány technikai és érdemi hiányosságra – az előterjesztések spanyol nyelvű elérhetőségére, illetve a korábbi tagállami észrevételek hiányára – tett tagállami megjegyzések mellett.

A 2011–12-es költségvetési dokumentum fontosabb, a tagállamok által jóváhagyott változtatásai a korábbi előterjesztésekhez képest a következők:

- a „Szabadalom” programfejezetből 3,2 millió CHF kerül át az „IP és globális kihívások” fejezethez innováció- és technológiatranszfer címén;

- a „Fejlődő országok” fejezetéből különítették el a kkv-k számára létrehozott program 4,5 millióját;

- a „Nemzetközi rendszerek” fejezetből 0,4 milliót helyeznek át a WIPO-akadémiához; és végül

- a fel nem osztott tételekből 2,2 millió CHF-et szánnak a *CDIP* bizottság 2009. áprilisi döntéseinek végrehajtására.

A könyvvizsgáló-választás folyamata, szabályai is ismertetésre kerültek. Érdemi ellenvetés nem hangzott el, az előterjesztést a bizottság támogatta.

Ezután a WIPO Auditbizottságának elnöke és annak helyettese tartott beszámolót, amelyben a *PBC* elé terjesztett valamennyi napirendről, témaköréről véleményt mondtak.

A szellemi tulajdon-védelmi hivatalok szimpóziuma, Genf, szeptember 17–18.

Az eseményen hivatalunkat a jogi elnökhelyettes képviselte.

A szimpóziumot és az első plenáris ülést *Francis Gurry*, a WIPO főigazgatója nyitotta meg. Beszédében utalt arra, hogy a szimpóziumot rendszeres, évenként ismétlődő rendezvénné kívánják tenni. Évente más és más témát kívánnak a szimpózium középpontjába állítani; 2009-ben a szellemi tulajdon „globális infrastruktúrája” lett a tanácskozás vezérmotívuma. Ennek magyarázata – a főigazgató szerint –, hogy a szellemi tulajdonért felelős hivatalok előtt álló kihívások leginkább e téren jelentkeznek és válaszolhatók meg. E kihívások: az információs technológia fejlődése, a globalizáció és a pénzügyi válság. Ez utóbbi az iparjogvédelmi bejelentések számában is enyhe – és feltehetően átmeneti – visszaesést okozott. *Alison Brimelow*, az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) elnöke nyitóelőadásában hangsúlyozta: a pénzügyi-gazdasági válság a szabadalmi rendszert kevésbé rázta meg, mivel az innovációban és a szabadalmazásban a vállalkozások továbbra is fontos kitörési pontot látnak. Mind-

azonálta tapasztalható, hogy a vállalatok költségérzékenysége fokozódott. Hasonlóképpen lényeges számukra a jogbiztonság, amit viszont aláás a halmozódó ügghátralék és a hosszú átfutási idő. Ezért elengedhetetlen, hogy megfelelő munkamegosztási modelleket találjanak az érintett hivatalok közötti együttműködésre. Az előrelépés lehetséges irányaként jelölte meg továbbá a szabadalmazhatósági követelmények következetes alkalmazását (*raising the bar*) és a beérkező bejelentések minőségének javítását.

Shri P. H. Kurian, az indiai iparjogvédelmi hatóság vezetője bemutatta országának szellemi tulajdon-védelmi rendszerét, e rendszer fejlődését (a TRIPS-megállapodás végrehajtása fényében), valamint a hivataluk modernizálására irányuló programot és annak első eredményeit. *Lois Boland*, a USPTO igazgatója legfontosabb stratégiai célkitűzésükként az ügghátralék és az átfutási idő radikális csökkentését jelölte meg. Ebben azonban differenciált megközelítést alkalmaznak, mivel egyes bejelentők – bizonyos technikai területeken – nem feltétlenül érdekeltek az átfutási idő lerövidítésében. *Koichi Minami*, a japán hivatal helyettes vezetője a munkamegosztás (*work sharing*) témájára összpontosított. Az ezt célzó projektek közül kiemelte az „IP 5” programjait (*10 foundation projects*) és a PPH-t.

A szimpózium a plenáris ülést követően tematikus munkacsoportokban folytatta a tanácskozást. A szellemi tulajdonért felelős hatóságok pénzügyi-költségvetési modelljeivel és az iparjogvédelmi statisztikával foglalkozó munkacsoportülésen egyetértés volt abban, hogy a hivataloknak költséghatékony működésre kell törekedniük, és az iparjogvédelmi eljárások díjait (ideértve a fenntartási díjakat) is alapvetően a hivatalok, illetve az iparjogvédelmi infrastruktúra működtetésére, illetve fejlesztésére kell felhasználni – függetlenül attól, hogy az adott hatóság milyen modell szerint, milyen szabályozási és költségvetési környezetben működik.

A PCT jövőjével foglalkozó munkacsoport ülésén a USPTO képviselője megdöbbenően kevés érdemi mondanivalóval szolgált: megerősítette, hogy a PCT a nemzetközi szabadalmi munkamegosztás fontos eszköze, illetve hogy a PPH és a PCT „összeboronálható”. Hangsúlyozta továbbá azt is, hogy jelenleg nem a PCT átfogó reformja látszik szükségesnek, hanem csupán bizonyos mértékű „*fine-tuning*” volna időszerű. *Wim van der Eijk*, az ESZH elnökhelyettese az ESZH és az ESZSZ álláspontját ismertette a PCT jövőjét illetően, összhangban az ESZSZ Igazgatótanácsában és a Szabadalmi Jogi Bizottságban lefolytatott eszmecsere eredményeivel.

A védjegy- és mintaoltalmi lajstromozási eljárásokkal foglalkozó munkacsoport ülését *António Campinos*, a portugál hivatal (INPI) elnökének előadása nyitotta meg. Az INPI főbb törekvéseit és eredményeit a következőkben jelölte meg: a szabályozás és az eljárások egyszerűsítése, az elektronikus ügyintézés kiterjesztése, gyorsítás és költségcsökkentés.

A vitarendezési eljárásokkal foglalkozó munkacsoportban – főként *Peter Back*, az angol hivatalból érkezett előadó prezentációja nyomán – egyetértés volt arról, hogy a „hagyományos” bírósági eljáráshoz, a pereskedéshez képest a mediáció a következő előnyöket kínál

hatja: jobban figyelembe veszi a felek érdekeit, bizalmas jellegű, a felek uralma alatt áll és kevésbé kötött a rendje, olcsóbb és gyorsabb.

A szimpózium második – záró – plenáris ülését a globális iparjogvédelmi (leginkább szabadalmi) együttműködés jövőjének szentelték. Mind az ausztrál, mind a kínai hivatal vezetője – meglehetősen általános szinten maradó előadásban – szorgalmazta a meglévők mellett új együttműködési formák kikísérletezését.

A szabadalmi jogi harmonizációval foglalkozó B+ csoport ülése, Genf, szeptember 21.

Az ülésen a jogi elnökhelyettes képviselte az MSZH-t.

A napirend elfogadását követően a plenáris ülés meghallgatta és tudomásul vette az első munkacsoport (WG1) elnökének jelentését a munkacsoport 2009. márciusi – munkamegosztási kezdeményezéseket elemző – üléséről. A WG1 elnöke összefoglalójában a márciusi munkacsoportülést eredményesnek és hasznosnak minősítette; úgy látta, hogy hozzájárult a szabadalmi munkamegosztási kezdeményezések jobb, teljes körű, kölcsönös megértéséhez.

A PCT reformjával foglalkozó napirendi pont vitáját az EU elnökségét adó Svédországnak az EU tagállamai nevében tett nyilatkozata nyitotta meg. Az EU-n belül korábban egyeztetett nyilatkozat arra irányult, hogy a B+ csoport tűzze napirendjére a PCT reformját a WIPO ún. útvonalterve (*roadmap*) alapján. Az ESZH képviselője az Európai Szabadalmi Szervezetben (az ESZSZ-ben) lefolytatott konzultációk eredményét összegezte, és bemutatta a B+ csoport plenáris ülésére benyújtott előterjesztésüket. Az USA képviselője azt firtatta: milyen többletet várunk a B+ csoportban történő megvitatástól ahhoz képest, hogy a PCT-reform mind a WIPO-ban, mind a trilaterális (és „IP 5”) együttműködés keretében számos fórum napirendjén szerepel már ma is. Az Egyesült Királyság kiállt az EU pozíciója mellett, főként azzal érvelve, hogy a PCT-reform megvitatása egyenes folytatása volna a munkamegosztásról a B+ csoportban tartott korábbi eszmecseréknek. A plenáris ülés levezető elnöke a következő kompromisszumos javaslatot terjesztette elő: a PCT-ből a nemzeti hatóságokra tartozó feladatokkal a B+ csoport foglalkozna, a nemzetközi hatóságok teendőiről viszont a hatóságok fórumán (a MIA-ban) folytatnának továbbra is eszmecserét. Ez az elképzelés némi értetlenséget váltott ki a delegációkból, és informális egyeztetést igényelt a tisztázása. A magyar részről is támogatott európai pozíció (BE, CH, FR, DE, SE, FL, UK, BG) az volt, hogy nem érdemes előre leszűkíteni a B+ csoportban megtárgyalandó témákat, és a javasolt – mesterséges – szeparációnak kevésbé volna gyakorlati haszna.

Az elnök rezüméje szerint a B+ csoport hozzáfoghat azoknak a kérdéseknek az azonosításához és – esetleg – megoldásához, amelyek a PCT működésének javításával kapcsolatosak. Ebben a rendszer használóinak igényeit is hangsúlyosan figyelembe kell venni, illetve a WIPO és az ESZH témalistáiból kell kiindulni.

A plenáris ülés köszönettel nyugtázta a szabadalmi munkamegosztás előmozdítására irányuló ún. vancouveri kezdeményezésről (amelyet Ausztrália, az Egyesült Királyság és Kanada hivatala bocsátott útjára) adott kiegészítő tájékoztatást.

A WIPO-tagállamok közgyűléseinek negyvenhetedik ülésorozata, Genf, szeptember 22–október 1.

Az ülésorozaton hivatalunk képviselőjében az elnök, a jogi elnökhelyettes és az Iparjogvédelmi Jogi Osztály jogi ügyintézője vett részt.

Az ülésorozat főbb eseményeinek rövid összefoglalása az alábbiakban olvasható.

A tisztségviselők megválasztása

A küldöttek megválasztották az Általános Közgyűlés, a WIPO-konferencia, valamint az egyes uniók közgyűléseinek tisztségviselőit. A következő két évben az Általános Közgyűlés elnöki tisztségét *Alberto J. Dumont* (Argentína), a WIPO-konferencia elnöki tisztségét *Mohamed Abderraouf Bdioui* (Tunézia) tölti be. *Dr. Bendzsel Miklóst* a Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT) Uniója Közgyűlésének alelnökévé választották.

A főigazgató jelentése

A WIPO főigazgatója, *Francis Gurry* beszámolt a kinevezése óta eltelt egy év fejleményeiről. Jelentésében kitért a jelenleg zajló építkezési projektre, amelyet a WIPO szervezeti megújulásának egyik fontos elemeként értékel. A belső, szervezeti megújulást a WIPO a *Strategic Realignment Program* (Stratégiai Átszervezési Program) mentén kívánja megvalósítani. Az elmúlt egy évben a program számos elemének megvalósítása indult meg, így például a munkaszerződések felülvizsgálata (az egyenlő munkáért egyenlő bér elve alapján), a személyzeti szabályzat teljes felülvizsgálata, vagy az etikai kódex kidolgozása. A főigazgató a WIPO tevékenységének középpontjába a szolgáltatói funkciót kívánja helyezni, a teljes személyzeti állomány bevonásával és érdekeltté tételével. A főigazgató kitért a pénzügyi-gazdasági válságra is, amely a nemzetközi szellemi tulajdon-védelmi struktúra működésén is nyomot hagyott. A WIPO célja, hogy a válság ellenére pozitív mérleggel zárja a 2009 decemberében véget érő bienniumot. A főigazgató rámutatott, hogy a következő két évben a bevételek 1,6%-os csökkenésével kell számolni. Alapvető feladatként értékelte a fejlődő és a legkevésbé fejlett országok tudásalapú gazdaságban való részvételi lehetőségének megteremtését, erősítését. Kiemelte, hogy a WIPO-nak a normaalkotásban is lépést kell tartania a technológiai fejlődés ütemével. A jogszabályalkotás terén a két legfontosabb kérdésként a hagyományos tudás, a genetikai készletek és a folklór nemzetközi védelmét, valamint a szerzői jognak a digitális környezet kihívásaihoz való alkalmazkodását említette meg. A főigazgató külön kitért a védjegyhamisítás kérdésére, továbbá a PCT jövőjével kapcsolatos tervekre (*PCT-roadmap*).

Hangsúlyozta, hogy a PCT reformja azért elengedhetetlen, mert az ügyintézési hátralék óriási (kb. 4,2 millió szabadalmi bejelentés van függőben világszerte).

Általános hozzászólások

A WIPO közgyűléssorozatainak történetében első ízben került sor ún. *High Level Segmentre*, amelynek keretében az egyes országok miniszterei, illetve miniszterhelyettesei vagy államtitkárai kaptak hozzászólási lehetőséget. A fejlődő és a legkevesbé fejlett országok magas rangú kormányzati képviselői a WIPO és az új főigazgató munkájának általános támogatása mellett kivétel nélkül említést tettek a genetikai készletek, a hagyományos tudás és a folklór oltalmát biztosító, kötelező erejű nemzetközi egyezmény(ek) megalkotására vonatkozó igényről.

A miniszteri hozzászólásokat a regionális csoportok nyitó hozzászólásai követték, amelyeket a csoportok koordinátori tisztség betöltő országok képviselői prezentáltak. Az Ázsiai Csoport nevében Jemen szólalt fel, kiemelve a genetikai készletek, a hagyományos tudás és a folklór oltalmát biztosító, kötelező erejű nemzetközi szerződés elfogadásának szükségességét. Ehhez csatlakozott az Afrikai Csoport nevében Szenegál, az Arab Országok Csoportja nevében Tunézia, a Latin-amerikai és Karibi Országok Csoportja (GRULAC) nevében pedig Ecuador. A GRULAC hozzászólásában kiemelte továbbá a szerzői és kapcsolódó jogok alóli kivételek és korlátozások kérdését, a WIPO fejlesztési tervében (*Development Agenda*) megfogalmazott ajánlások végrehajtásának, továbbá a szervezeten belüli földrajzi egyensúly megteremtésének fontosságát. A Kelet-európai és Kaukázusi Országok Csoportja nevében Oroszország képviselője a hamisítás és a szerzői jogi kalózkodás elleni küzdelem további erősítésének igényét fogalmazta meg, felhívva a figyelmet arra, hogy a pénzügyi-gazdasági válság hatásai ezen a területen még inkább érzékenyen érintik a csoport tagjait. Megjegyezte továbbá, hogy a régióban az egyes iparjogvédelmi oltalmak iránti bejelentések számának növekedése egyértelműen arra utal, hogy a térség kiaknázatlan lehetőségeket tartogat. Üdvözölte a PCT reformjával kapcsolatos elképzeléseket, így a WIPO által összeállított ún. *roadmapet*. A „B Csoport” nevében Németország felhívta a figyelmet a *Development Agenda* 45 ajánlásának megfelelő végrehajtására, illetve utalt arra, hogy tovább kell erősíteni a nemzetközi szellemi tulajdon-védelmi rendszer globális elismertségét (6. stratégiai cél: *Building Respect of IP*). Kifejezte a B Csoport elkötelezettségét a Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral foglalkozó Kormányközi Bizottságban (IGC) hosszú évek óta húzóódó munka eredménycentrikus folytatása iránt, és rámutatott, hogy az IGC mandátumának megújítása révén konszenzusos helyzet teremthető. Hozzászólásában mindvégig tudatosan került a fejlődő országok által megkívánt kötelező erejű nemzetközi szerződés megemlítését. Az Európai Unió és tagállamai nevében a soros elnök Svédország, a Közép-európai és Balti Államok Regionális Csoportja (CEBS) nevében Szerbia képviselője szólalt fel. A regionális csoportokat követően az egyes országok képviselői jutottak szóhoz. Magyarország képviseletében dr. Bendzsel Miklós a második ülésnap végén kapott szót. Az 5.

napirendi pont tárgyalása két és fél napot vett igénybe, a nem kormányközi szervezetek (FILAIE, KEI, CSC és WBU) képviselői pedig csak egy későbbi időpontban ismertethették álláspontjukat.

A WIPO Koordinációs Bizottsága összetétele; a Párizsi Unió és a Berni Unió Végrehajtó Bizottsága tagjainak megválasztása, a WIPO Koordinációs Bizottsága ad hoc tagjainak jelölése

A regionális csoportok koordinátorainak egyeztetett javaslata alapján a Párizsi Unió, illetve a Berni Unió Közgyűlése megválasztotta Végrehajtó Bizottságának 41, illetve 39 tagját. Magyarország a Berni Unió Végrehajtó Bizottságában kapott helyet, így megőrizte tagságát a Koordinációs Bizottságban.

A Program- és Költségvetési Bizottság (PBC) összetétele

Esedékessé vált a PBC tagjainak megválasztása a 2009 októberétől 2011 októberéig terjedő időszakra. Magyarország az elmúlt ciklusban tagja volt a PBC-nek, a közgyűlés döntése értelmében a következő két évben is a bizottság tagjai leszünk.

Javaslat a külső könyvvizsgáló megválasztásának eljárására

A WIPO-tagállamok közgyűléseinek 43. ülésorozatán több tagállam javasolta, hogy mandátumának lejártával, 2011 végétől a külső könyvvizsgáló kinevezésére új eljárási rend alapján kerüljön sor. A PBC javaslata értelmében a közgyűlésnek 2010 márciusában meg kell választania a bíráló bizottságot. A külső könyvvizsgáló 2012-ben kerül kinevezésre. A közgyűlés jóváhagyta a PBC javaslatát.

A WIPO Könyvvizsgáló Bizottságának a 2008. évre vonatkozó jelentése; a Könyvvizsgáló Bizottság összetétele

A közgyűlés tudomásul vette a Könyvvizsgáló Bizottság jelentését. Egyes tagállamok a bizottság létszámának 9-ről 5 főre történő csökkentését javasolták, figyelemmel arra, hogy a legtöbb ENSZ-szervezetben is ez a gyakorlat. Az Afrikai Csoport a javaslatot nem támogatta. A CEBS szeptember 24-én tartott egyeztetésén felmerült, hogy a létszám csökkentése támogatható, de póttagok is kerüljenek kinevezésre, hogy adott esetben biztosítható legyen a határozatképesség. A CEBS koordinátora ennek megfelelően szolt hozzá a napirendi ponthoz. A bizottság összetételére vonatkozóan végül csak az ülésorozat utolsó napján, informális egyeztetések eredményeként tudott döntést hozni a közgyűlés. Ennek értelmében a közgyűlés a bizottság mandátumát 2011 januárjáig meghosszabbítja, a bizottság összetételére vonatkozó javaslatokról a 2010. évi ülészakon hoz döntést, felülvizsgálja a bizottság végrehajtást igénylő javaslatait, továbbá az utóbbi két kérdés megvizsgálására munkacsoport jön létre. A munkacsoportnak a 2010. évi ülészakon kell előterjesztenie a bizottság tagjainak megválasztására vonatkozó javaslatát.

Megállapodások jóváhagyása

A WIPO Koordinációs Bizottsága jóváhagyta a WIPO és Brazília kormánya között létrejött megállapodást, amelynek értelmében a WIPO hivatalt állít fel Brazíliában. Az előkészítő dokumentum mellékletét képező megállapodás *preambulumának* harmadik bekezdését a GRULAC kérésére törölték. Álláspontjuk szerint tisztán kell látni azt, hogy a létrehozandó hivatal nem a GRULAC regionális hivatalaként fog működni. A megállapodás kapcsán a GRULAC kifejtette azon igényét, hogy regionális hivatalokra lenne szükség. Chile hozzászólásában kifejtette, hogy elvállalná a regionális hivatal működtetését. Spanyolország munkacsoport felállítását javasolta a regionális hivatalok kérdésének megvizsgálására.

Jelentés a 2008-as program teljesítéséről

A 2008. évi program teljesítéséről szóló jelentést a PBC 14. ülése tárgyalta meg. A jelentésben foglaltak tárgyszerűek és kellően részletesek voltak. A jelentést a közgyűlés elfogadta, hozzászólás nem volt.

A 2008. évre vonatkozó közbenső pénzügyi helyzetjelentés; hozzájárulás-hátralékok 2009 szeptemberéig bezárólag

A közgyűlés elfogadta a PBC javaslatában foglaltakat, a 2008. évre vonatkozó pénzügyi helyzetjelentést, valamint tudomásul vette a 2009. szeptember 18-ig fennálló hátralékokról szóló összefoglaló adatokat. Magyarországnak nincs hátraléka.

Program és költségvetés 2010–2011-re

A közgyűlés elfogadta a program- és költségvetési javaslatot. A dokumentumban külön szakasz szerepel majd, ami tükrözi az elhangzott igényeket. A szövegjavaslat kidolgozása és a plénum elé terjesztése érdekében a regionális csoportok koordinátorai és egyes nagykövetek tartottak informális egyeztetést a közgyűlés elnökének vezetésével. A „*Use of languages: proposed text*” munkacímet viselő, mindössze egy mondatból álló kiegészítésről a tagállamok ismét vitát folytattak. Marokkó a kiegészítés módosítását látta szükségesnek (*in the requested time frames*), Angola pedig immár a portugál nyelvnek a WIPO hivatalos nyelveként történő elismerését szorgalmazta arra hivatkozással, hogy a fordítás költségeit nem tudják vállalni. A főigazgató rámutatott, hogy a portugál mint munkanyelv kezelését jelenleg speciális szabályok rendezik. Az elnök írásos javaslatot kért Portugáliától, miután rendkívül komoly kérésről van szó, amelynek megtárgyalása ráadásul erre a fórumra tartozik. A közgyűlés végül elfogadta a javasolt szöveget.

A Fejlesztési és Szellemitulajdon-bizottság (CDIP) jelentése

A CDIP munkáját valamennyi regionális csoport elismerésben részesítette. A tagállamok üdvözölték a tematikus megközelítést, amellyel elkerülhető a felesleges duplikáció. A közgyűlés elfogadta az előkészítő dokumentumban foglaltakat.

Jelentés a Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság (SCCR) munkájáról

A korlátozások és kivételek tárgyában folyó diskurzus lényegében egyensúlyt képez a két korábbi tárgy napirenden tartása mellett. Mindez konszenzusos helyzetet teremt, amely lehetővé teszi az SCCR-ben a megkezdett munka folytatását. A bizottság jelentése kapcsán a vitában releváns új elemek nem hangzottak el. A fejlődő országok képviselői kérték a kivételek és korlátozások témakörének egységes kezelését (Egyiptom, Szenegál), illetve hangsúlyozták a *B.E.P.-javaslat* fontosságát (GRULAC és Brazília), amelyről az SCCR következő ülésén érdemi vitát kívánnak folytatni. Ez utóbbi kérdést illetően egyes delegációk nemzetközi szerződés kidolgozásának igényét fogalmazták meg (Algéria, Malajzia, Pakisztán, Uruguay). A fejlődő országok kivétel nélkül támogatták ezt, és kifejezték elkötelezettségüket az állandó bizottság munkájának folytatását illetően. Emellett egyesek további regionális szemináriumok megrendezését tartották szükségesnek (Angola, Chile, Ghána, Irán, Kenya, Mexikó). India javasolta a kivételek és korlátozások tárgyában kidolgozott kérdőív továbbfejlesztését, figyelemmel az egyes tagállamok eltérő kulturális sajátosságaira. Nigéria beszámolt a 2009. szeptember 8-án megtartott, az előadók, a hangfelvétel-előállítók és a kormány képviselői között lefolytatott konzultációról, ahol a résztvevők között azonos álláspont alakult ki abban a kérdésben, hogy az SCCR-ben megkezdett munkát folytatni kell. Felvetette azt az igényt, hogy 2010-ben egy rendkívüli ülésre is összeüljön a bizottság. Japán képviselője hangsúlyozta, hogy a kivételek és korlátozások kérdésében meg kell hagyni a tagállamok szabályozási mozgásterét.

Jelentés a Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság (SCP) munkájáról

A GRULAC – Chile, Guatemala és Panama támogató hozzászólása mellett – óvatos megközelítést kért, különös tekintettel a közegészségügyi kivételek és korlátozások kérdésére. Az EU a *balanced work* program minél hamarabbi meghatározásának igényével lépett fel. Az EU hozzászólását támogatta Norvégia és a CEBS is. Irán üdvözölte a globális konferencia megrendezését, továbbá hangsúlyozta, hogy a nemzeti szellemi tulajdon-védelmi infrastruktúrák fejlesztése szükséges a szabadalmi információkhoz való jobb hozzáférés érdekében. Kuba az SCP munkájának folytatását alapvető követelményként határozta meg, különösen a fejlődő országok érdekkörébe tartozó kérdések tekintetében. Az SCP elnöke hangsúlyozta, hogy a kivételekkel és korlátozásokkal kapcsolatos tanulmány az egyik legfontosabb ilyen jellegű munka a WIPO történetében. Türelemet kért arra tekintettel, hogy a tanulmány az SCP következő ülésére valószínűleg nem készül el. A közgyűlés elfogadta az SCP tevékenységről szóló jelentést.

Jelentés a Védjegyjogi Állandó Bizottság (SCT) munkájáról

A plénum előtt az SCT jelentését *Ernesto Rubio* ismertette, rámutatott, hogy az SCT napirendjén szerepelnek még a védjegybejelentések elutasításával, valamint a tanúsító és együttes védjegyek lajstromozásával kapcsolatos kérdések, továbbá az ipari mintákkal kapcsolatos

munka is megkezdődött. A dokumentumhoz nem volt hozzászólás, a közgyűlés tudomásul vette a jelentésben foglaltakat.

A Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT) Uniójának Közgyűlése

Az EU hozzászólásában támogatásáról biztosította a titkárság munkáját, és hangsúlyozta, hogy a PCT fejlesztése csak a jelenlegi jogi keretek között lehetséges, anyagi jogi harmonizáció nélkül. Általános álláspont volt, hogy a reform nem érintheti a nemzeti szabadalmaztási kritériumokat, a rendszer fejlesztése során a munka minőségi fejlesztését kell szem előtt tartani. Norvégia támogatásáról biztosította a PCT-roadmapet. Brazília a roadmap kapcsán megfogalmazott kifogásait a PCT-munkacsoport következő ülésén fejt ki részleteiben. A PCT-roadmap kapcsán támogató megjegyzés hangzott el többek között El Salvador, India, Franciaország, Finnország, Marokkó és az USA részéről. A közgyűlés tudomásul vette a PCT-munkacsoport elnökének összefoglalóját és a második ülésről készült jelentést, illetve jóváhagyta a munkacsoport további munkájára vonatkozó javaslatot.

A Madridi Unió Közgyűlése

Az új nyelvek bevezetésére a tartalékból 1,2 millió svájci frank áll rendelkezésre. Horvátország és Macedónia kétségeinek adott hangot a tanulmány pénzügyi kérdésekben adott végkövetkeztetéseivel kapcsolatban. Álláspontjuk szerint egy adott nyelvnek az alapján kellene prioritást élveznie, ahányan beszélik azt. Dánia kétségeinek adott hangot amikor kifejtette, hogy a további fordítások további költségekkel járnak, és a lajstromozási eljárás sem lesz gyorsabb. A kísérleti projektet támogatásáról biztosította Kína, Olaszország, Norvégia és az USA is. Finnország jelezte, hogy szívesen részt venne a kísérleti projektben, de részletesebb elemzést tart szükségesnek. A közgyűlés tudomásul vette a tanulmányban foglaltakat, és felkérte a Nemzetközi Irodát a munkacsoport által javasolt kísérleti projekt elindítására.

A Hágai Unió Közgyűlése

A közgyűlés ellenvetés nélkül elfogadta az ipari minták nemzetközi letétbe helyezéséről szóló Hágai Megállapodás 1999. évi, 1960. évi és 1934. évi szövege Közös Végrehajtási Szabályzatának javasolt módosításait.

Az üléssorozat alatt, 2009. szeptember 24-én a Hágai Megállapodás 1934-es londoni szövegének 15 szerződő állama egyeztetést tartott, majd egyhangú döntésük alapján javaslatot terjesztettek a közgyűlés elé az 1934. évi londoni szöveg alkalmazásának „befagyasztásáról”. Megjegyzendő, hogy korábban Magyarország is javasolta a londoni szöveg alkalmazásának megszüntetését. A 2010. január 1-jén életbe lépő változásnak való megfelelés érdekében a Hágai Megállapodás Közös Végrehajtási Szabályzatát módosítani kell.

A Lisszaboni Unió Közgyűlése

Az ülésen a Lisszaboni Megállapodás fejlesztésére létrehozott munkacsoport elnöke, *dr. Ficsor Mihály* beszámolt a munkacsoport elmúlt évi tevékenységéről, és ismertette a végrehajtási szabályzat módosítására vonatkozó javaslatot, amelyet a közgyűlés egyhangú támogatásáról biztosított. Bulgária, Irán, Olaszország, Szlovákia és Szerbia külön is hozzászólt a kérdéshez, és támogatásáról biztosította a munkacsoport javaslatát, amely egyértelműen a rendszer vonzóbbá tételét szolgálja. A Lisszaboni Unió Közgyűlésének alelnöke, az ülés vezető *António Serge Campinos* kifejtette, hogy a rendszer fejlesztése elengedhetetlen arra tekintettel is, hogy a szerződő államok száma – ha nem is túl gyorsan, de – növekszik.

2010. január 1-jei hatálybalépési dátummal a közgyűlés elfogadta a végrehajtási szabályzat új szabályainak beiktatására és a VSZ ezzel összefüggésben történő módosítására vonatkozó javaslatot.

A Szabadalmi Jogi Szerződés (PLT) Közgyűlése

A PLT Közgyűlése elfogadta a nemzetközi kérelem módosított űrlapját, és döntött annak azonnali alkalmazhatóságáról. A módosítások előnyösnek tekinthetők, kiemelhető közülük az előkészítő dokumentum (c) és (d) pontjában ismertetett, a bejelentési díj számolásánál alkalmazott módosítás, illetve a bejelentési kérelemben a Box No. X alatti kalkuláció. A módosítás jelentősen javítja a szekvencialistát, illetve a hozzá tartozó táblázatot tartalmazó bejelentések bejelentési díjának kiszámítását és átláthatóságát. Ugyanilyen okokból előnyös a „vegyes típusú” bejelentések kizárása [(d) pont], amely intézkedés egyben csökkenti a hibázás lehetőségét is.

A közgyűlés döntött továbbá arról, hogy a PCT Adminisztratív Utasításának az előkészítő dokumentumban ismertetett módosításai azonnali hatállyal alkalmazhatóvá váljanak a PLT és a PLT Végrehajtási Szabályzata vonatkozásában. Ez utóbbi döntést az indokolja, hogy az említett módosítások 2009. január 1-jén, illetve 2009. július 1-jén már hatályba léptek.

A közgyűléssorozat „margóján” zajlott események

2009. szeptember 24-én a magyar delegáció munkaebéd keretében tárgyalt a Szingapúri Szellemitulajdon-védelmi Hivatal (IPOS) képviselőivel. Az egyeztetések célja a magyar és a szingapúri hivatal között létrejött megállapodás (*Memorandum of Understanding, MoU*) végrehajtásának még nyitott, technikai jellegű kérdéseinek tisztázása volt.

Ugyancsak szeptember 24-én az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala szervezésében *plurilaterális* találkozó került megrendezésre a *Patent Prosecution Highway* témakörében, amelyen szóba kerül a USPTO és az MSZH közötti együttműködés lehetősége is. A találkozón *dr. Bendzsel Miklós* vett részt.

Az UPOV Adminisztratív és Jogi Bizottságának 60. ülése, Konzultatív Bizottságának 78. ülése, valamint a tanács 43. ülése, Genf, október 19–22.

Hivatalunk képviseletében a műszaki elnökhelyettes és az Iparjogvédelmi Jogi Osztály jogi ügyintézője vett részt.

Az UPOV Adminisztratív és Jogi Bizottságának (CAJ) 60. ülése

Az UPOV részéről Peter Button ismertette a TGP-dokumentumokkal kapcsolatos fejleményekről szóló CAJ/60/2 dokumentumot, amelyet a CAJ – a TC javaslatairól szóló szóbeli beszámolót követően – megvitatott.

A CAJ megvizsgálta az egyezmény egyes rendelkezései tekintetében kidolgozandó tájékoztató anyagokra vonatkozó CAJ/60/3 dokumentumot.

A CAJ megvizsgálta a CAJ/60/4 dokumentumot („Fajtanevek”), és elfogadta a TC javaslatát az UPOV/INF/12/1 sz. dokumentum I. mellékletének II. részében („több mint egy nemzetséget magukban foglaló osztályok”) található 202. osztály, valamint a 211. osztály – TC által meghatározott (l. CAJ/60/4) fajokkal történő – kiegészítésre.

A CAJ hozzájárult az ún. „lineáris blankettaformák” további nyelvekre történő lefordításához, továbbá ahhoz, hogy a standardhivatkozások és a „lineáris blankettaformák” felkerüljenek az UPOV szabadon elérhető honlapjára.

Az UPOV-ROM növényfajta-adatbázisról szóló CAJ/60/6 dokumentum megvitatását követően a CAJ tudomásul vette, hogy az UPOV-WIPO növényfajta-adatbázisra vonatkozó megállapodása keretében az adatbázis-adminisztrátor kinevezése megtörtént, míg a szoftverfejlesztő kiválasztása folyamatban van.

A molekuláris technológiákról szóló CAJ/60/7 dokumentum megvitatását követően a CAJ – a CAJ/60/7 dokumentum tükrében – megvizsgálta a BMT Guidelines (proj. 15) „Guidelines for DNA-Profiling: Molecular Selection and Database Construction” elnevezésű dokumentumot, amellyel kapcsolatban nem tett észrevételt.

A CAJ támogatását fejezte ki a nemesítő jog megadását követően felmerülő kérdéseket tagláló dokumentum kidolgozására vonatkozóan, és megállapodott abban, hogy az UPOV Hivatala körlevélben hívja fel a tagállamokat, hogy jelöljenek meg olyan kérdéseket, amelyeket a dokumentum tartalmazhatna.

Az UPOV Konzultatív Bizottságának (CC) 78. ülése

A CC megtárgyalta a TGP/12/1 Draft 8 („Íránymutatás a fiziológiai jellemzőkre vonatkozóan”), a TGP/13/1 Draft 15 („Új típusokra és fajokra vonatkozó iránymutatás”), valamint a TGP-dokumentumok listáját tartalmazó TGP/0/2 Draft 1 dokumentumot, és javaslatot tett az UPOV Tanácsa (Tanács) részére azok elfogadására.

A CC az UPOV 2010–2011-es időszakra szóló program- és költségvetési tervezetének előzetes vizsgálatát követően javaslatot tett a tanácsnak a tervezetben foglalt javaslatok (ide-

értve a tagállami hozzájárulások összegére tett javaslatok, a rendes költségvetésben szereplő kiadások maximális összege, valamint az UPOV-ban betölthető álláshelyek száma) jóváhagyására.

A CC megvizsgálta az UPOV pénzügyi szabályzatával kapcsolatos CC/78/2 dokumentumot, és tudomásul vette, hogy az UPOV/INF/4/1 dokumentum („Az UPOV pénzügyi szabályzata”) – a szabályzat felülvizsgálata érdekében létrehozott ad hoc munkacsoport (*FRR Working Group*) iránymutatásait alapul véve – a CC márciusi ülésére fog elkészülni.

Az UPOV új főtitkár-helyettesének megválasztására irányuló eljárással kapcsolatban a CC megvizsgálta a CC/78/4 dokumentumot, valamint meghallgatta a CC ad hoc albizottsága 2009. október 22. napján tartott első üléséről szóló beszámolót.

Az UPOV Tanácsa 43. rendes ülése

A tanács meghallgatta az elnök beszámolóját a CC 78. üléséről. Az UPOV új főtitkár-helyettesének megválasztására irányuló eljárással kapcsolatban a tanács is meghallgatta a CC ad hoc albizottsága 2009. október 22. napján tartott első üléséről szóló beszámolót, majd megvizsgálta a főtitkár-helyettesi pozícióra beérkezett pályázati anyagokat. A tanács a választási eljárás kapcsán úgy határozott, hogy a főtitkár-helyettesi pozícióra jelöltek 2010. február 1-jén rövid bemutatkozó előadást tartanak az UPOV tagjai számára.

A tanács a *CropLife International*, a *European Farmers Coordination (CPE)*, valamint az *Association for Plant Breeding for Benefit of Society (APBREBES)* megfigyelői státusz iránti kérelmei kapcsán úgy határozott, hogy azok nem bírálhatóak el addig, amíg e szervezetek nem igazolják, hogy tevékenységüket az UPOV-egyezmény által szabályozott kérdésekkel szoros összefüggésben álló területeken fejtik ki, illetve e területek vonatkozásában hatáskörrel rendelkeznek. A tanács a *CropLife International* számára további feltételként szabta szabályzatának benyújtását.

A WIPO által szervezett, a Nizzai Megállapodás szerinti osztályozás 10. kiadását előkészítő munkacsoport 28. ülése, Genf, november 16–20.

Az ülésen hivatalunk részéről a Nemzetközi Védjegyzosztály vezetője vett részt.

A munkacsoport ülésének megkezdése előtt került sor 2009. november 16-án a Nizzai Unió ad hoc munkabizottságának ülésére. A napirenden az *e-forum* előkészítése és a Nizzai Unió Szakértői Bizottsága eljárási szabályainak módosítása szerepelt.

Az ülés során 39 magyar javaslat is megvitatásra került. Ezek közül a munkabizottság 16 javaslatot elfogadott.

Az elfogadott javaslatok közül fontosságában kiemelkedik a franchise-szerződésekre vonatkozó új általános megjegyzés. A franchise-szerződéseket a részletes osztályozás nem foglalja magában, ezért javaslatunk elfogadott változata szerint a franchise szolgáltatásának besorolása a döntő az osztályozásnál.

Nem egységes a felfogás abban a tekintetben, vajon érdemes-e felvenni az áruk és szolgáltatások részletes jegyzékébe minél több, a gyakorlatban fontos áru vagy szolgáltatás megnevezését, vagy csupán azokat, amelyek helyes osztályozása kérdéses, illetve eldöntendő. Mivel néhány ország az utóbbi álláspontot képviseli (pl. Finnország, Svédország), összességében megállapítható, hogy a munkabizottság a javaslatok jelentős részét nem támogatta.

A WIPO Védjegyekkel, Mintákkal és Földrajzi Árujelzőkkel foglalkozó Állandó Bizottságának (SCT) 22. ülése, Genf, november 23–26.

Az MSZH-t az ülésen a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály főosztályvezető-helyettese képviselte.

Formatervezésiminta-oltalom

A minta ábrázolása során a lehetséges nézetek száma ismét vitát generált. A mintaoltalmi bejelentés egységessége több ország részéről értetlenséget váltott ki, és a követelmény magyarázatát kérték.

Annak ellenére, hogy a *grace period* hossza tárgyában a korábbi ülésen végül a „legalább hat hónap” fordulatot fogadta el a fórum, egyes országok ismét vitatni kezdték azt. Meglepő módon a mintaoltalom időtartama kapcsán ezúttal a javasolt szövegben egyetértés mutatkozott. A kommunikációról szóló résznél Japán jelezte, hogy a beadványokon aláírás helyett pecsétet is elfogadnak.

A munkaanyag jövőbeli sorsát illetően a magyar hozzászólás arra kívánt rámutatni, hogy a munkaanyag célja nem lehet minden létező nemzeti szabályozás és gyakorlat összefoglalása, hanem sokkal inkább közös megoldások keresése és az eredmények írásba foglalása, amely ugyan ne legyen kötelező, de nyíljkék lehetőség az ajánlás önkéntes követésére.

A WIPO kezdeményezte a szabadalmi területen már működő DAS (*Digital Access Service for Priority Documents*) rendszer kiterjesztését a formatervezésiminta-oltalmak és a védjegyek területére is. Felhívták a figyelmet arra, hogy az SCT szerződő államai számára a rendszer már rendelkezésre áll, ezért annak kibővítése és az új területeken történő alkalmazása külön költséggel nem jár.

Kizáró okok a védjegyek lajstromozására irányuló eljárás során

Az állandó bizottság 20. ülésén arról határozott, hogy az összes lajstromozást gátló okot érintő, áttekintő jellegű dokumentum összeállítására kéri fel a Nemzetközi Irodát. A munkaanyagban szereplő gyakorlati példák komoly érdeklődést váltottak ki a delegáltakból, ami néhol szakmai vitát is gerjesztett.

Az Európai Unió Bizottságának képviselője tájékoztatta a fórumot a közösségi védjegy átfogó hatástanulmányának előkészületeiről, valamint az eredmények várható időpontjáról. A felmérés elsődleges célja a közösségi és a tagállami védjegyjog javítható pontjainak azo-

nosítása, valamint ennek alapján az irányelv, valamint a közösségi védjegyrendelet jövőbeni módosítása.

Együttes és tanúsító védjegyek

A Nemzetközi Iroda előszavában jelezte, hogy a tárgykörben elkészült munkaanyag a részes államok észrevételein alapul, a kész anyaggal kapcsolatban azonban kevés észrevételt kaptak.

A magyar hozzászólás a szöveg pontosítását célozta azzal, hogy megfelelően reflektáljon a hazai szabályozásra, amely nem teszi lehetővé az olyan tanúsító vagy együttes védjegy oltalmát, amely kizárólag földrajzi névből áll. Ezt az opciót a magyar jog kizárólag a földrajzi árujelzők oltalmára tartja fenn.

Egyéb

Informális úton a Nemzetközi Iroda jelezte, hogy az állandó bizottság napirendjén a földrajzi árujelzők témáját ismét aktív pontként kívánják kezelni. *Marcus Höpperger* az iránt érdeklődött, hogy a bizottság magyar alelnöke a következő ciklusban is vállalná-e a tisztséggel járó feladatok ellátását, mivel elégedettek az eddigi működéssel.

A WIPO interregionális szemináriuma a szellemi tulajdon, különösen a védjegyek és a földrajzi árujelzők szerepéről az országmárkák építésében, Prága, november 26–27.

Az MSZH-t a jogi elnökhelyettes és az Iparjogvédelmi Jogi Osztály jogi ügyintézője képviselte.

A szeminárium elején a WIPO egyik tisztségviselője ismertette „A szellemi tulajdon, különösen a védjegyek és a földrajzi árujelzők szerepe az országmárkák építésében” címmel a WIPO felügyelete alatt elkészítendő tanulmány szempontjait. A projekt célja az orszáгимáázs építésével megbízott kormányzati szervek gyakorlatának alakítása annak érdekében, hogy a szellemi tulajdon eszközeit a régió országai nagyobb mértékben vegyék igénybe az országmárkák építése során, és ezzel is hozzájáruljanak az említett országok gazdaságának hosszú távú és fenntartható fejlődéséhez és növekedéséhez.

Több jelentős cseh vállalat képviselője is az előadók között szerepelt. A szemináriumon részt vevő országok képviselői különböző termékeken keresztül vizsgálták a „*nation brand*” kérdését.

Az MSZH jogi elnökhelyettese előadásában magyarországi példákön keresztül ismertette azokat a jogi és gazdasági eszközöket, amelyek az országmárka megteremtésében szerepet játszanak.

A WIPO Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottságának tizenkilencedik ülése, Genf, 2009. december 14–18.

A Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottsága 2009. december 14. és 18. között tartotta tizenkilencedik ülését Genfben. Magyarországot dr. Munkácsi Péter (MSZH) és dr. Lábod Péter (IRM) képviselte.

A Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság (SCCR) 19. ülését *Francis Gurry*, a WIPO főigazgatója nyitotta meg. Beszédében a napirenden szereplő témák fontosságának hangsúlyozása mellett *Ambassador C. Trevor Clarke*-ot is bemutatva, aki mint a WIPO jogi főigazgató-helyettese vett részt az ülésen. Az SCCR elnöki posztját – ugyanúgy, mint korábban már számos alkalommal – *Jukka Liedes* (Finnország) töltötte be.

Az ülés napirendjén a következő témák szerepeltek: 1. az ülés megnyitása, 2. a 19. ülés napirendjének elfogadása, 3. az SCCR 18-ik ülésével összefüggő jelentés elfogadása, 4. korlátozások és kivételek, 5. az audiovizuális előadások védelme, 6. a műsorsugárzó szervezetek védelme, 7. az SCCR jövőbeli munkája.

Az ülést megelőzően az oktatási tevékenységgel összefüggő korlátozásokról és kivételekről rendeztek informális ülést, amelyen az SCCR ülésére készült öt új tanulmány szerzői mutatták be munkájukat.

Az ülés ismét kiemelten foglalkozott a korlátozások és kivételek kérdésével. Az állandó bizottság üdvözölte a titkárság által elkészített tárgybeli elemző dokumentumot, egyben felkérte arra, hogy tekintettel az új tanulmányokra azt a következő ülésre frissítse.

Az állandó bizottság ugyancsak üdvözölte a korlátozásokról és kivételekről szóló második kérdőívtervezetet. További véleményeket 2010. január 8. napjáig lehetett küldeni, majd a véglegesített változatot február 10. napjáig kapják meg a tagállamok, valamint az EU. A további észrevételeket 2010. május 10. napjáig várja a titkárság, és ezekből egy egységes anyagot készít a huszadik ülésre.

Új fogalom („*print disabilities*”) került bevezetésre a vakokat és gyengénlátókat érintő egyezmény szövegjavaslatának tárgyalása során; a fogalom lefedi mindazon fogyatékosok körét, akik az írott-nyomtatott anyagokhoz való hozzáférésben, azok megismerésében korlátozottak. A BEP-javaslat megvitatásra került, és napirenden marad a huszadik SCCR-ülésen. Az állandó bizottság elfogadta a BEP-javaslatlal kapcsolatos munkaprogramot, amelynek célja a BUE, illetve a WIPO Közgyűlése által egy közös ajánlásjavaslat kidolgozása. A munkaprogram a következő ülés napirendjén szerepelni fog.

Maga a korlátozások és kivételek tárgyköre – az oktatási tevékenység, a kutatás, a könyvtárak és archívumok vonatkozásában, továbbá a kulturális és vallási kivételek – a huszadik SCCR-ülés napirendjén szerepel.

Az audiovizuális előadóművészi teljesítmények tárgyában az állandó bizottság elismerését fejezte ki a tárgybeli nemzeti és regionális szintű szemináriumok szervezése terén kifejtett tevékenységért és a titkárság által készített, a fő kérdéseket és a tárgyalási álláspontokat tartalmazó háttérdokumentumért.

Az állandó bizottság megerősítette elkötelezettségét a munka továbbfolytatása iránt, és elhatározta, hogy a következő ülésén helyzetértékelést készít, amely lehetővé teszi a WIPO Kögyűlése felé az audiovizuális előadások tárgyában kötendő WIPO-szerződésre vonatkozó diplomáciai konferencia összehívását javasoló ajánlás elkészítését. Az állandó bizottság rögzítette azt a meglévő véleménykülönbséget, amely a 2000-es, e tárgyban összehívott diplomáciai konferencián elfogadott 19. cikk vonatkozásában fennáll. Egyes küldöttségek ezt tekintik tárgyalási alapnak, míg mások szerint e cikkeknek is tükrözniük kell azokat a változásokat, amelyek az elmúlt tíz évben lezajlottak.

A műsorsugárzó szervezetek tekintetében az állandó bizottság üdvözölte a műsorjelek jogosulatlan felhasználásának szociális-gazdasági hatásairól készített tanulmány első részét, és tudomásul vette, hogy a második részt a huszadik ülésre készítik el.

Az SCCR huszadik ülését 2010. június 21–25-e között tartja.

AZ EURÓPAI SZABADALMI EGYEZMÉNYBŐL (ESZE) FAKADÓ TAGÁLLAMI JOGOK GYAKORLÁSA ÉS KÖTELEZETTSÉGEK TELJESÍTÉSE

Az év második felében is megvalósítottuk a kormányhivatalunkra ruházott kormányzati képviseletet az Európai Szabadalmi Szervezetben (ESZSZ). Felsővezetőink és a megfelelő szakterületeket képviselő szakembereink a szokásos módon, több alkalommal részt vettek az igazgatótanács müncheni ülésein, jogi elnökhelyettesünk az igazgatótanács elnökségének (*Board*) ülésein. Bizottsági szinten jelen voltunk Münchenben a Költségvetési és Pénzügyi Bizottság, az Informatikai Bizottság és a Szabadalmi Jogi Bizottság ülésein.

Az ESZSZ Szabadalmi Jogi Bizottságának 37. ülése, München, július 20–21.

A Magyar Szabadalmi Hivatal az ülésen a Szabadalmi Főosztály főosztályvezetője és a Jogi és Nemzetközi Főosztály főosztályvezető-helyettese képviselte. A bizottság ülését az MSZH jogi elnökhelyettese mint a bizottság elnöke vezette.

A bizottság egyhangúlag, ismételten – újabb hároméves időtartamra, 2009. szeptember 19-től 2012. szeptember 18-ig – megválasztotta elnökhelyettesévé *Per Holmstrandot* (SE).

A delegációk megvitatták a *Utilisation Pilot Project (UPP)* átültetését a gyakorlatba. A delegációk mindegyike támogatta ezt a lépést, mint ahogy a releváns dokumentumokhoz való elektronikus hozzáférés megteremtésének megvalósítását is támogatta a delegációk többsége. Ez utóbbival kapcsolatosan Svédország jelezte, hogy nemzeti joguk szerint titoktartási kötelezettség áll fenn a bejelentéstől számított 18 hónapig, ezért az elektronikus hozzáférés megengedése részükről problémát jelent. Hasonlóképpen az Egyesült Királyság is bejelentette, hogy ezzel kapcsolatosan fenntartásai vannak.

A *Business Europe* támogatta a javaslat lényegét, azonban kifogásolta, hogy csak arról van szó benne, hogy a bejelentők mit tegyenek, és arról nincs, hogy az ESZH hogyan oldhatná meg a felmerült feladatokat.

Az EPI javasolta, hogy az UPP bevezetésével párhuzamosan teremtsék meg a bejelentők számára való díjvisszatérítés lehetőségét is. Az EPI mindemellett felvetette, hogy milyen eljárást fognak követni, ha az első és a második bejelentés tartalma különbözik egymástól.

Az elnök az általános hozzászólásokat összefoglalva megjegyezte, hogy még egyszer megvizsgálja a díjvisszatérítés, valamint az első és a második bejelentés közötti különbségek eseteit (pl. mert különböznek a bejelentők).

Az ESZH jelezte a delegációknak, hogy érdekli őket a fenntartási díjak megfizetése miatt az az eset, amikor az ESZE 112a. cikke alapján mégis feléled az oltalom. Jelezték, hogy küldenek egy kérdőívet arra vonatkozóan, hogy van-e erre speciális nemzeti szabály, és ha igen, az hol található, és pontosan hogyan szól.

A bizottság elnöke jelezte, hogy az ESZH munkavállalói érdekképviselője levélben megkereste, mivel úgy látja, hogy a bizottságnak nincs saját eljárási rendje, és ez bizonytalanságot okoz számukra, amikor észrevételeiket dokumentum formájában kívánják a bizottság elé terjeszteni. Az elnök megjegyezte, hogy annak ellenére, hogy a bizottságnak nincs külön rögzített eljárási rendje, ez a kérdés nem szabályozatlan, mivel az ESZE 14. cikkének (1)–(5) bekezdése, valamint a bizottság felállításáról rendelkező CA/D 3/94 igazgatótanácsi határozat kellő eligazítást ad (az igazgatótanács eljárási rendjét kell megfelelően alkalmazni). Az elnök elégségesnek és megfelelőnek minősítette a jelenlegi eljárási szabályokat, de felkérte a delegációkat, hogy jelezzék, ha ezt másként ítélik meg. A delegációk nem jeleztek módosítás iránti igényt. A munkavállalói érdekképviselő kijelentette, hogy nem az ESZH elnökén keresztül (ahogyan ez szabályos) kívánják beadni dokumentumaikat, hanem közvetlenül a bizottság elnökéhez, ezért terjesztették elő levelükben a problémát. A bizottság az ügyet lezárta.

A soros EU-elnökséget betöltő Svédország azzal a javaslattal állt elő, hogy a B+ csoport őszi ülésére a szabadalmi anyagi jogi harmonizáció kérdése mellett kerüljön napirendre a PCT-reform kérdése is. A tagállamok többsége amellett, hogy támogatta a felvetést, azt kérte az elnökségtől, hogy legyen végig tiszta: ez egy teljesen külön napirendi pont és külön kerül majd tárgyalásra (tehát nem igazak a fejlődő országok azon aggodalmai, hogy a PCT-reform célja valójában egy rejtett szabadalmi anyagi jogi harmonizáció), valamint a tárgyalás eredményeit vissza fogják csatornázni a WIPO-ba. Magyarország számos más delegációval együtt külön is figyelmeztetett a PCT-reform B+ csoportban való megtárgyalásából fakadó diplomáciai kockázatokra. Az ESZH is osztotta ezeket az aggályokat.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsa Elnökségének 37. ülése, München, szeptember 7.

Az ülésen az ESZSZ Szabadalmi Jogi Bizottságának elnökeként, állandó meghívottként az MSZH jogi elnökhelyettese vett részt.

A díjpolitikai reform és az európai szabadalmi rendszer fenntartható finanszírozása ügyében az ESZH elnöke adott tájékoztatást a regionális műhelytalálkozók (Madrid, Bukarest, Riga) előkészületeiről. Emellett kiemelte, hogy emelkedik azoknak az európai szabadalmaknak az aránya, amelyek nem „termelik meg” a rájuk fordított költségeket (*non cost-covering patents*). Az USPTO új vezetőjével folytatott megbeszélésből pedig azt szűrte le, hogy az USPTO is meg akarja fizettetni a bejelentőkkel az eljárás költségeit. Hangsúlyozta továbbá, hogy a tervezett díjpolitikai változtatások nem lennének elsietettek, azokat fokozatosan vezetnék be. Tarthatatlannak nevezte, hogy a „sikeres szabadalom fizet a többiekért is” elvet korrekció nélkül alkalmazzuk, mivel emelkedik a sikertelen bejelentések száma. Felhívta a figyelmet, hogy a bejelentők számára a képviseleti és a fordítási költségek hatnak a leginkább elriasztóan.

Az ún. „*utilisation scheme*” (korábbi UPP) intézményi kérdéseit az ESZH jogi elnökhelyettese vázolta fel. A *Board* izlandi tagjával egyetértve az MSZH delegáltja kifejtette, hogy helytelen elképzelés a szerződő államok képviselőiből álló TOSC és a vegyes összetételű projektbizottságok közé olyan „*Programme Board*”-ot illeszteni, amely kizárólag az ESZH munkatársaiból áll. Az ESZH létrehozhat saját belső munkacsoportot, de nem ilyen szerepkörrel. Az ESZH elnöke üdvözölte, hasznosnak és megfontolásra érdemesnek ítélte ezt az észrevételt.

Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) informatikai munkacsoportjának ülése, München, szeptember 15–16.

Az ülésen hivatalunkat a szakmai főtanácsadó és a Szabadalmi Főosztály egyik osztályvezetője képviselte. Az ESZH röviden tájékoztatta a küldötteket az EPN keretei között végzett átosztályozási projektekről.

A kutatási jelentések felhasználhatóságával kapcsolatos követelményrendszerrel szóló kísérleti projekt felépítésének tárgyalása során több tagország is kifogást emelt a projektszervezetrel kapcsolatban. Az ESZH képviselője arra hivatkozott, hogy a korábbi tapasztalatok alapján ez a szervezeti felépítés hatékony. A kérdésben nem született egyetértés a tagországok és az ESZH között.

Az EPTOS-fejlesztésekről az ESZH képviselője elmondta, hogy immár húsz ország dolgozik a programcsomag valamelyik moduljával, és további hat ország tervezi a bevezetését. A legtöbben az *Online Filing* modult használják az európai, a PCT- és a nemzeti bejelentések kezelésére egyaránt. Az online aktakezelésre kifejlesztett *e-Phoenix* modult Ausztria is telepítette, így a használók száma kilencre nőtt.

Az ülés résztvevői ismertetést hallhattak az *EPOQUE*-fejlesztésekről. Az *EPOQUENet* jelenlegi verzióját (v. 3.11) 2009 júniusában bocsátották ki. A 2.04b verzió támogatását szeptembertől megszüntetik, ezért kéri a tagországokat, hogy az új verzió futtatásához szükséges fejlesztéseket hajtsák végre, beleértve a *SUN Java Virtual Machine V.6.* telepítését is.

Az ESZE tagországai elhatározták, hogy az EPN-együttműködés és -tapasztalatcsere érdekében rendszeres találkozókat tartanak.

Az ESZH 2008–2010. évekre szóló informatikai stratégiai tervéről szólva elhangzott, hogy kisebb módosításokra volt szükség a prioritások terén, különös tekintettel az ESZH pénzügyi helyzetére. Az érdeklődés homlokterébe került a *Single Patent Process (SPP)*, amely az ESZH informatikai fejlesztéseire is hatással van.

Az EPO ismertette a jövő év elején hozzáférhetővé váló *EPOQUE* keresőmotor fejlesztésével kapcsolatos eredményeket, amelynek a célja: megkönnyíteni a különböző adatbázisokban egyszerre végezhető kereséseket.

A tagországok támogatták a kérdőív kitöltését a minőségirányítási rendszerrel kapcsolatban. A kérdőíveket kiküldik, és tavasz előtt begyűjtik, hogy még a tavaszi ülés előtt meg tudják vizsgálni, milyen további lépések tervezhetők a kapott válaszok alapján.

Az ESZH folyamatosan fejleszti a *Worldwide Patent Statistical Database-t (PATSTAT)*, amely a legnagyobb szabadalmi hivatalokkal, illetve ilyen területen aktív nemzetközi szervezetekkel együttműködésben készül (többek közt WIPO, USPTO, JPO, Európai Bizottság, OECD).

Az ülés második napjának délelőttjén részt vett az ESZH elnöksasszonya is, aki elmondta, hogy az *EPTOS* nem terjedt el oly mértékben, ahogy számítottak rá. Az ESZH nem akar kivonulni teljesen a programból, de tisztázni szeretné a szabályokat.

Az Európai Szabadalmi Hivatal Költségvetési és Pénzügyi Bizottságának 97. ülése

Az ülésen az MSZH részéről a jogi elnökhelyettes és az Iparjogvédelmi Ügyviteli Főosztály főosztályvezetője vett részt.

Halasztott vizsgálat

A halasztott vizsgálatról szóló – a Szabadalmi Jogi Bizottságot is megjárta – dokumentum tartalma vegyes fogadtatásra talált. Kilenc másik tagállammal együtt (AT, CH, FI, BE, ES, NL, SE, GR és HU) a magyar delegáció is kifejtette, hogy a tervezett változtatás nem feltétlenül szolgálja a nemzeti hivatalok pénzügyi helyzetének javítását, ráadásul jogi szempontokból is erősen vitatható, mely szempontok nem feltétlenül a Költségvetési és Pénzügyi Bizottságra tartozók.

A harmadik államokkal folytatott nemzetközi együttműködésről szóló jelentés

A jelentés leszögezi, hogy a nem ESZE-tagállamokkal eddig megkezdett nemzetközi együttműködést tovább kell folytatni, különös tekintettel arra, hogy a fejlődő államoknak szükségük van az IP területén támogatásra, felvilágosító tevékenységre, illetve olyan, pénzben is mérhető egyéb tevékenységekre, amelyekkel elősegíthető a szakterület infrastrukturális fejlesztése (adatbázisok kialakítása, kutatási és promóciós tevékenység elősegítése).

Informatikai Stratégiai Terv 2008–2010

A terv lényege válságmenedzselés céljából a meglévő folyamatok átstrukturálása, újratervezése és az informatikai költségek lehetőségekhez képesti csökkentése. Ennek érdekében két javító szándékú programot dolgoztak ki; ezek a *RefAPP* (*Reference Application Project*) a házon belüli fejlesztési eljárások szabványosítására és az *MSP* (*Managing Successful Programmes*) az ESZH-n belüli legfontosabb folyamatok felügyeletére.

Információmenedzsment Terv

Az informatikai területen a válság menedzselésére végrehajtott 35%-os kiadáscsökkentés miatt mind a szoftver, mind a hardver területén, valamint az ezeket működtető hivatali munkatársak létszámának tekintetében kritikus a helyzet.

Pénzügyi kérdések, a költségvetés tervezése

A 2008. évi elszámolási időszakról elmondható, hogy ebben az évben fordult elő először, hogy az IFRS-elszámolás szerint az ESZH működési eredménye nem negatív, hanem pozitív volt (30 millió eurós többlet mutatkozott). A költségvetésben is pozitív (15 millió eurós) az eredmény.

Díjak

Az ülés talán egyik legfontosabb kérdése a tervezett díjreform és az európai szabadalmi rendszer biztonságos finanszírozása volt. Az ESZH elnöke igyekezett bemutatni, hogy ebben az esetben a szakmapolitika a legfontosabb kérdés, nem pedig a pénzügyi kérdések. Ennek érdekében az ESZH fő tevékenysége arra irányul, hogy munkáját az eddigiekhez képest hogyan tudja még inkább javítani, hogyan képes az eljárások hatékonyságát növelni, miközben az egyes szervezetek *unit cost*-ját csökkenti. Ennek érdekében további különböző felméréseket tervez. Az ESZH pénzügyi helyzetének biztosítása érdekében a 2006. évben az ESZH díjainak vonatkozásában bevezetésre került kétéves periódusú indexálásnak megfelelően 2010. április 1-jétől általános 5%-os díjemelést hajtanak végre, amelyet a bizottság elfogadott. A magyar delegáció a szavazásnál tartózkodott, ugyanis a vonatkozó dokumentum az elkövetkező 2 x 2 évre további 5-5 %-os díjemelést tervez, amelyet a 2010. évi költségvetés, valamint az abban található 2011–2014-re vonatkozó költségvetési előirányzat már tartalmaz. A 2010. évi tervezett költségvetést a fentiek miatt a magyar delegáció nem

támogatta, annak ellenére, hogy számtalan pozitív oldala is van a költségvetésnek. A díjak vonatkozásában strukturális változtatást nem terveznek.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsának (IT) 119. ülése, München, október 27–30.

A Magyar Szabadalmi Hivatal képviselőjében a hivatal elnöke, a jogi elnökhelyettes, valamint a Jogi és Nemzetközi Főosztály főosztályvezető-helyettese vett részt az ülésen. Az ülésen megtárgyalt főbb napirendi pontok a következők voltak.

Stratégiai megújulás – haladás és a jövőbeni irányvonal

Az ESZH elnöke bevezetőjében stratégiai fontosságúnak minősítette a munkamegosztást („work-sharing”) mind Európában, mind pedig az IP 5 (a világ öt vezető szabadalmi hivatala) között és egymás kutatási-vizsgálati eredményeinek minél jobb felhasználását. Kiemelte a „raising the bar” projekt következetes végigvitelét is. A „stratégiai megújulás” véleménye szerint igényli az IT folyamatos támogatását.

SPP – egységes szabadalmaztatási eljárás projekt

Az ESZH bevezetőjében jelezte, hogy olyan új munkaszervezési módszerek alkalmazása a cél, amelyekkel megtakarítást lehet elérni. A Költségvetési és Pénzügyi Bizottságnak az ülésen jelen lévő elnöke is üdvözölte a javaslatot, de a program költségeinek szoros ellenőrzését kérte.

A közösségi szabadalommal kapcsolatos fejlemények

Az EU soros elnökségét adó Svédország tájékoztatta a delegációkat, hogy a december 4-i Versenyképességi Tanács napirendjén szerepelnek a közösségi szabadalom kapcsán a politikai megállapodást tartalmazó tanácsi következtetések. Természetesen ennek a politikai alkunak a későbbi sorsa az Európai Bíróság véleményétől is függ.

A szellemi tulajdon és a klímaváltozás

Spanyolország, Dánia, Finnország és Németország szerint el kell érni, hogy a szellemi tulajdon ne legyen vita tárgya a klímátárgyalásokon, vagyis a vita politikai síkra terelődését el kell kerülni; e tárgyalások ne vezessenek az alapvető szellemi tulajdon-védelmi normák megkérdőjelezéséhez; ki kell mutatni, hogy a jelenlegi szellemi tulajdon-védelmi keret megfelelő és kellően rugalmas a környezetkímélő technológiák tekintetében is.

Kiegészítő nemzetközi kutatás (SIS)

Ausztria szerint az ESZH-nak az alaptevékenységére kellene koncentrálnia, vagyis az európai szabadalmi bejelentések vizsgálatára; a PCT szerinti SIS nem az, ezért kérte a napirendi pont vitássá tételét.

Franciaország támogatta a SIS végzését, de osztotta Ausztria aggályait. Áthidaló megoldásként azt javasolta, hogy a mostani elfogadás mellett egy-két éven belül térjenek vissza erre a kérdésre, és az IT vizsgálja meg ismét.

A TOSC elnökének jelentése a bizottság 70. üléséről

A TOSC (*Technical and Operational Support Committee*) elnöke beszámolójában érintette a szabadalmi információk központokkal, az EPTOS/OSSE program transzparenciakérdéseivel, az EPN keretében folytatandó 2011 utáni informatikai kooperáció (interoperabilitás) és – az IT által már tárgyalta – a korábbi eredmények felhasználásával (*utilisation*) foglalkozó dokumentumok kapcsán a bizottságban lefolytatott vitákat. A bizottság általában pozitív véleménnyel volt a dokumentumok javaslatairól. Kiemelte továbbá, hogy a TOSC konzultációt kezdeményezett az európai minőségbiztosítási szabvány kapcsán a nemzeti hivatalokkal és az ESZH-val is.

A Költségvetési és Pénzügyi Bizottság (BFC) elnökének jelentése a bizottság 97. üléséről

A BFC elnöke kiemelte: a *State Street Bank*kal a *security lending* tárgyában kötött megállapodás folytán létrejött veszteség ügyét, amellyel kapcsolatosan a bizottság álláspontja az volt, hogy olyan szerződéses konstrukcióra van szükség, amely elkerülhetővé teszi a jövőben hasonló helyzetek kialakulását; a díjszabályzat módosítását a BFC egyhangúlag támogatta; a BFC elégedetten nyugtázta, hogy javulás következett be az „A” kategóriába sorolt munkavállalók napi költségében.

Az Európai Szabadalmi Hivatal elnökének megválasztására irányuló eljárás

A meghallgatások

Elsőként *Roland Grossenbacher* (CH) „mutakozott be”. Úgy vélte, hogy a jelöltek programjai „középre tartanak”, azonban személyiségük, hátterük különböző. A magyar kérdésre, amely az ESZH és a nemzeti hivatalok közötti munkamegosztást firtatta, azt válaszolta, hogy az európai eljárást úgy kívánja fenntartani, ahogyan ez jelenleg folyik. *Roland Grossenbacher* a PCT területén sokkal szorosabb együttműködést tart elképzelhetőnek az ESZH és a nemzeti hivatalok elbírálói között. Kiemelte, hogy pragmatikus megközelítésre van szükség e tekintetben.

Másodikként *Benoît Battistelli* (FR) meghallgatása következett. *Benoît Battistelli* – felsorolva jelenleg betöltött pozícióit – jelezte, hogy véleménye szerint ő is komoly szerepet játszott a stratégiai vitában, illetve az azt lezáró ún. „Madridi Nyilatkozat” tető alá hozásában. Kijelentette, hogy az ESZH és a nemzeti hivatalok közötti kooperáció költségvetését nem szabad tovább faragni, de a költségek általános visszaszorítása ugyanakkor fontos.

Susanne Ås Sivborg (SE) harmadikként életrajzi háttérrel kezdte a bemutatkozását. Ő is úgy vélte, hogy az ESZH működésének pénzügyi fenntarthatósága kiemelkedő fontosságú; prioritásai között jelezte a minőség fenntartását, az ESZH munkavállalói bizalmának a

visszaszerzését, a világ öt legnagyobb szabadalmi hivatalának együttműködését (IP 5), az EU-val a konstruktív együttműködést, a lemaradások (*backlog*) ledolgozását.

Jesper Kongstad (DK) prioritásai között szintén említette a lemaradások (*backlog*) ledolgozását, amely szerint nem is a nagyvállalatok, hanem a kkv-k számára probléma. Az ESZH-nak szerint a „termelésre”, vagyis a szabadalmak megadására kell koncentrálni, kiemelte a nemzeti hivatalokkal folytatott kooperáció jelentőségét, hangsúlyozta az ESZH működésének pénzügyi fenntarthatóságát, illetve a belső hatékonyság növelésének a követelményét.

Az elnökválasztás első és második fordulója

Az első forduló megerősítési szavazása nem volt sikeres, ugyanígy a másodiké sem, ezért a szerződő államok megállapodtak, hogy az IT következő ülésén ugyanezekkel a jelöltekkel újabb forduló kísérletnek meg, azonban ha ez sem hoz eredményt, akkor újabb jelöltek előtt kívánják megnyitni a kaput az ideális jelölt megtalálása érdekében.

Magyarország részéről *dr. Bendzsel Miklós* az ülésen mindvégig közvetített a két legesélyesebb fél, *Jesper Kongstad* és *Benoît Battistelli* között, ugyanakkor elvszerűen tartotta magát a hazai instrukciókhoz.

Az ESZH alelnöki posztjainak betöltése

Az ESZH elnöke kijelentette, hogy az általa felvetett javaslat következtében átmenetileg két holland állampolgárságú alelnök lesz, ami általában nem fogadható el, de a helyzet kivételes, ezért kivételes megoldást igényel. A két alelnök szerződését a következő IT-ülés vitatja meg. Az IT ezt egyhangúlag elfogadta.

A Fellebbviteli Tanács tagjainak kinevezése

A jelöltek kinevezését, illetve újbóli kinevezését az IT támogatta. Kiemelendő, hogy Bokor Tamást (HU) 2010. április 1-jétől kinevezték a *Disciplinary Board of Appeal* jogi végzettségű tagjának.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsának (IT) 120. ülése, München, december 8–11.

A Magyar Szabadalmi Hivatal képviseletében a hivatal elnöke, a jogi elnökhelyettes és a Jogi és Nemzetközi Főosztály főosztályvezető-helyettese vett részt az ülésen.

Az ESZH elnöke az éves tevékenységről szóló beszámolója kapcsán kitért arra, hogy az ESZH teljesítménye a gazdasági válság ellenére is jónak mondható, és az ESZH továbbra is egészséges pénzügyi háttérrel rendelkezik. Kiemelte – válaszul egy korábbi magyar felvetésre –, hogy a világ öt vezető szabadalmi hivatalát tömörítő együttműködésben (IP 5) akkor vehet részt sikeresen az ESZH, ha Európán belül is sikeresen megvalósítják az IP 5 számára kínált munkamegosztási modelleket. Érintette még az ún. „*single patent process*” kezdeményezést is, amely az ESZH hatósági munkájának hatékonyabbá tételét célozza.

Az európai szabadalmi ügyvivők szervezete, az EPI hivatalos megfigyelői státuszt kapott a WPTI (*Working Party on Technical Information*) helyett megalakult TOSC (*Technical and Operational Support Committee*) elnevezésű bizottságban.

Az európai szabadalmi bejelentések halasztott vizsgálata kapcsán ismételt körvonalazódott, hogy lényegében csak azok az országok kívánják ennek a lehetőségnek a további vizsgálatát (pl. Dánia, Németország, Hollandia), amelyeknek a saját szabadalmi joguk is lehetővé teszi ezt; ugyanakkor ezek közül is elismerték egyesek (pl. Szlovákia), hogy a nemzeti hivatalok előtti adatokat csak óvatosan lehet az ESZH előtti eljárásra rávetíteni.

A ratifikációk folyamatáról szóló előterjesztés kapcsán az ESZH tájékoztatta a delegációkat, hogy Albánia parlamentje ratifikálta az ESZE 2000-es szövegét, ennek értelmében 2010. január 1-jétől Albánia az ESZE 37. szerződő államává válik.

Az ülés leghangsúlyosabb részét a zárt formációban tartott szavazási fordulók jelentették. A jelöltek: Roland Grossenbacher (CH), Benoît Battistelli (FR), Jesper Kongstad (DK) és Susanne As Sivborg (SE).

A delegációk a sikertelen szavazási fordulókát követően (29 igen, 4 nem és 3 tartózkodás: CH, LI, SI) megállapodtak abban, hogy rendkívüli ülést tartanak február 2–3-án, és egyelőre nem nyitják meg új pályázók előtt a terepet. Hosszabb vita alakult ki arról is, hogy Jesper Kongstad a jelöltségtől való visszavonulást követően elnökölheti-e ismét (a továbbra is érintett elnök helyett mint megválasztott elnökhelyettes) az elnökválasztási kampány további részében az IT üléseit. A delegációk többsége az elnökhelyettest a bizalmáról biztosította (32 igen; MK, AT, SI és SE tartózkodott).

Alison Brimelow ezzel párhuzamosan kérte az IT-t, hogy hosszabbítsa meg a mandátumát arra az esetre, ha esetleg nem sikerülne elnököt választani 2010. június 30. előtt; az AC hat hónapos hosszabbítást engedélyezett neki.

A delegációk nagy többséggel elfogadták a szervezet 2010. évi költségvetését (31 igen, AT és PL tartózkodása mellett).

Az Európai Szabadalmi Akadémia (EPA) szervezésében 2009 második felében megvalósult külföldi szemináriumok és továbbképzések

Költségtérítéssel továbbképzések:

- EPA-szeminárium „Kutatás nem szabadalmi irodalomban” témában, Hága, július 8–10.;
- EPA-szeminárium az EPOQUENet kutatás oktatásának elsajátításáról, Hága, szeptember 15–18.;
- EPA-szeminárium a „NAP előkészítése és végrehajtása az új együttműködés keretében” címmel, München, október 20–21.;
- EPA-szeminárium a *Technology Transfer Offices* projekt témakörében, Bécs, november 18–20.

Résztvételi díjas továbbképzések:

- ESZH-műhelytalálkozó a szabadalmi leírások gépi fordításáról, Róma, november 26–27.

Egyéb jelentősebb ESZH-vonatkozású rendezvények

- Kerekasztal-megbeszélés a kiegészítő oltalmi tanúsítványok oltalmi idejének gyermekgyógyászati kutatásokért adható meghosszabbításáról, Hága, július 14–15.
- Műhelytalálkozó a „Díjreform és az Európai Szabadalmi Rendszer fenntartható finanszírozása” címmel, Bukarest, szeptember 17–18.

AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA SZELLEMI TULAJDONÉRT FELELŐS MUNKACSOPORTJAINAK MUNKÁJÁBAN, ILLETVE EGYÉB EURÓPAI UNIÓS RENDEZVÉNYEKEN VALÓ RÉSZVÉTEL

Az Európai Unió által finanszírozott, Brüsszelben tartott tanácsi munkacsoportüléseken az év második felében is számos alkalommal vettek részt szakembereink (a jogi elnökhelyettes, a Jogi és Nemzetközi Főosztály főosztályvezető-helyettesei és a Szerzői Jogi Osztály osztályvezető-helyettese). Időrendi és téma szerinti csoportosításban az ülések a következők voltak:

- EU tanácsi munkacsoportülések szabadalmi témában: július 8., július 22., szeptember 9., október 6–7., október 22.;
- EU tanácsi munkacsoportülések a szerzői jog témakörében: szeptember 11., december 2.;
- EU tanácsi munkacsoportülések a jogérvényesítés témakörében: október 20., november 27.;
- az „Elnökség Barátai” munkacsoportülések: szeptember 2. (szabadkereskedelem), szeptember 23. (hamisítás);
- Európai Innovációs Csúcstalálkozó: október 13.;
- szerzői jogi konferencia az árva művek témájában: november 10.;
- a Versenyképességi Tanács ülése: december 3–4.;
- EU-obszervatórium a hamisítás és kalózkodás ellen, szellemi tulajdoni jogérvényesítés, Stockholm, december 14–16.

KÖZREMŰKÖDÉS AZ EURÓPAI UNIÓ TAIEX (MŰSZAKI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS-SAL ÉS TÁJÉKOZTATÁSSAL FOGLALKOZÓ EGYSÉGE) PROGRAMJÁBAN

TAIEX-műhelytalálkozó a védjegy és mintaoltalom témájában, Opatija, december 3–4.

A rendezvényen a Nemzeti Védjegy Osztály jogi ügyintézője képviselte hivatalunkat. Bemutatásra került a közösségi formatervezésiminta-oltalom kettős jellege, majd a témakörben az Európai Bíróság frissen született döntéseit ismerhették meg a résztvevők. Az MSZH munkatársa prezentációt tartott elsőként a közösségi védjegyoltalmi rendszerről, majd második előadása keretében a feltétlen kizáró okokat mutatta be gyakorlati példákkal alátámasztva. A rendezvényen a horvát kis- és középvállalkozások képviselői vettek részt.

AZ EURÓPAI UNIÓ BELSŐ PAICI HARMONIZÁCIÓS HIVATALÁVAL (BPHH) FOLYTATOTT EGYÜTTMŰKÖDÉS FŐBB ESEMÉNYEI

A BPHH és a nemzeti hivatali szakértők közötti kapcsolattartást célzó, a formatervezésiminta-oltalom tárgyában megtartott 8. ülése, Alicante, október 5–6.

Az ülésen a magyar hivatal részéről a Mintaoltalmi Osztály vezetője és helyettes vezetője vettek részt.

A BPHH főosztályvezetője ismertette az OHIM 2009–2011. időszakra vonatkozó együttműködési stratégiáját. A stratégia fő iránya és célja az, hogy más szellemi tulajdon-védelmi hivatalokkal együttműködve előmozdítsa a joggyakorlat globális harmonizációját és közös felhasználói felületek, illetve platformok létrejöttét.

Az együttműködés eredményeként lehetséges, hogy az összes felhasználó és a nemzeti hivatalok azonos alapelvek alapján oldják meg a feladatokat, ennek érdekében az egyes témakörökben előírásokat fogalmaznak meg.

Az OHIM stratégiai irányelvei között szerepel többek között, hogy az együttműködés a stratégiai célok megvalósíthatósága érdekében működik, az együttműködésnek a valós kapacitásokra kell épülnie mind a tudás, mind az erőforrások terén, az együttműködés során a kapcsolattartás módszerének ki kell terjednie a telekommunikáció használatára annak érdekében, hogy a kooperációs partnerek között minél szorosabb, gyakoribb legyen az információcsere.

A prioritást élvező kérdések a stratégiai tervben a következők voltak: harmonizáció, fejlesztés, szakmai együttműködés.

A kapcsolattartó ülésekkel kapcsolatban ismertették a BPHH álláspontját és az elkészített javaslatát. A kapcsolattartó ülések jövőbeni céljaként a tagállamok közötti harmonizációt tűzi ki a BPHH. A kapcsolattartó üléseken az eddigi számos témakörben elhangzott előadás helyett ülésenként mindössze három kérdés kerülne megtárgyalásra, de az eddigieknél jó-

val részletesebben. A jelenleginél interaktívabb közreműködést szorgalmaznak, és az éves üléseken kívül folyamatos, az év során többször ismétlődő kommunikációt tartanak kívánatosnak.

A további napirendi pontok között szerepelt az összetett termékek alkotóeleme és a joggyakorlattal kapcsolatos tapasztalatcsere, a minősbiztosítási rendszer (QMS) jelenlegi állapotának ismertetése, a kapcsolattartás új modelljének tesztelése és a közzététel halasztásával kapcsolatos kérdések megvitatása.

A BPHH Igazgatótanácsának és Pénzügyi Bizottságának 38. ülése, Alicante, november 16–18.

Hivatalunkat a jogi elnökhelyettes, illetve a Védjegy- és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője képviselte az üléseken.

Az IT és a PB együttes ülése

Az Együtműködési Alapról szóló napirendi pontot a BPHH elnöke vezette fel, ismertetve az alaphoz rendelt ún. *Management Board* (a továbbiakban: MB) szerepét, ami elsősorban az alaphoz finanszírozásra kerülő programok elfogadásában, valamint azok végrehajtásának ellenőrzésében merül ki, a hatékonyság és hasznosság mint elsődleges szempontok figyelembevétele mellett. Az MB elnöke hosszasan osztotta meg a jelenlévőkkel karrierjének korábbi fázisait, nem mellőzve érdemeinek bemutatását, végül átfogó, de elméleti ismertetést tartott az alaphoz megvalósítható projektekkel szemben támasztott elvárásokról. Hozzászólásában méltatta a BPHH által felkért *GARTNER* nevű piaci szereplő eddigi tevékenységét, ami elsősorban a nemzeti hivatalok fejlettségi állapotának felméréséből, valamint egyes tagállami hivatalok személyes interjúk elkészítésének céljából történő meglátogatásából állt. A magyar hozzászólás üdvözölte, hogy a témában párbeszéd alakult ki, és létrehozták az Együtműködési Alapot.

A technikai együttműködés keretében 2009-ben megvalósított programokról és a 2010-es javaslatokról a BPHH részéről *Andrea Di Carlo* tartott összefoglaló előadást. A korábbi évek gyakorlatához kapcsolódóan évről évre egyre több tagállami hivatal terjeszt elő javaslatot és vesz részt a programban, így 2010-ben már 22 hivatal vállalt feladatokat a technikai együttműködésben. Továbbra is az általános ügyfélszolgálati tevékenység a leggyakoribb szolgáltatás, de sajnos az is látható, hogy a szerényebb személyi juttatásokat nyújtó tagállami hivatalok ugyanazért az összegért sokkal több szolgáltatást kényszerülnek nyújtani, mint tehetősebb nyugat-európai társaik. A technikai együttműködés jelenlegi formájában – várhatóan – addig marad fenn, amíg az együttműködési alaphoz finanszírozott projektek el nem indulnak.

Az IT ülése

A napirend és a korábbi ülés jegyzőkönyvének hozzászólások nélkül történő elfogadását követően a BPHH vezetősége a hivatal 2009-es tevékenységéről számolt be a korábban rendelkezésre bocsátott prezentációk alkalmazásával. Az elnök a BPHH vezetőségében ismételt bekövetkezett változásokról számolt be. A hatósági tevékenység tekintetében 2009-re a korábbi évhez képest azonos számú közösségi védjegybejelentéssel kalkulálnak, míg a közösségi formatervezési bejelentések kapcsán csekély visszaesést prognosztizáltak. A lajstromozási eljárások során az átfutási idők csökkentésénél csupán részben sikerült elérni a célkitűzéseket, elsősorban a felszólalások esetében tetemes továbbra is az átfutási idő. A Fellebbezési Tanács hasonló jelenségről számolt be azzal, hogy az *inter partes* eljárásokban továbbra is nagyobb időráfordítással tudják lezárni az ügyeket. Bár nem esett róla szó, látható, hogy mind a fellebbezési, mind a törlési ügyek száma évről évre szignifikáns mértékben növekszik. A közösségi védjegybejelentésekkel szemben előterjesztett észrevételek számát, valamint az azokra alapított elutasítások számát és arányát nem jelenítették meg a statisztikákban, de szóbeli megkeresés alapján ígéretet tettek, hogy az adatokat megküldik a magyar delegációnak. A díjcsökkentés hatása a BPHH bevételeiben 2009-ben még nem érezteteti a hatását, ezért idén is megközelítőleg 40 millió eurós többletbevétel várható. A BPHH tervezi az e-bejelentés felújítását mindkét oltalmi formára, bevezették az ún. *CTM watch* szolgáltatást, amelynek keretében e-mailben értesítik az ügyfelet, ha a megfigyelt bejelentés valamely – az ügyfél által korábban megjelölt – eljárási stádiumot ért el. A felszólalás esetében nemcsak a kérelem benyújtását, hanem annak további elektronikus úton történő menedzselését is biztosítani kívánják, végül a befizetések egységes elektronikus platformon történő megjelenítését és határidő-figyelő funkcióval kiegészített működtetését kívánják az ügyfelek rendelkezésére bocsátani.

A PB ülése

A BPHH pénzügyi igazgatója számolt be a BPHH 2009-es költségvetési tervének megvalósításáról. Előadta, hogy két fejezet alatt voltak elmaradások a kifizetések tekintetében, de ezeket az utolsó negyedévben be fogják hozni. A többletbevétel a korábban kalkulálthoz képest alacsonyabb lesz, a tervezett 60 millió euróhoz képest 40 millióval számolnak. Megjegyezte, hogy a közösségi védjegyek bejelentési száma áprilisban minden eddigihez képest csúcsot döntött.

Önálló napirendi pontot szentelt a PB a BPHH tartalékalapjának (*reserve fund*), amely 201 millió eurós keretének fenntartása tárgyában kértek szavazást. A plénum a javaslatot ellenvetés nélkül megszavazta.

Annak ellenére, hogy az IT előző napi ülésén már döntést hozott az eljárási szabályok módosításáról, a kérdés a PB ülésén is napirendi pontként szerepelt tájékoztatási céllal. A BPHH ennek megfelelően ismételtlen hosszasan taglalta a módosítás indokait. Számos tag-állam aktívan vitatta a módosítás szükségszerűségét, és a praktikus szempontok megsértését

látták benne. Végül – meglepő módon – ismételten szavazásra bocsátották a módosítást. 13 támogató szavazat, 5 ellenszavazat és 9 tartózkodás mellett a módosítást a PB nem szavazta meg. A PB azzal zárta le a kérdést, hogy a megoldáshoz további egyeztetésre van szükség.

EURÓPAI UNIÓS PROJEKTEK

Az IPeuropAware projekt Tudományos Koordinációs Bizottságának ülése, Stockholm, október 7.

Az ülésen az MSZH részéről az Iparjogvédelmi Tájékoztatói és Oktatási Központ igazgató-helyettese és a projekt ügyintézője vett részt.

A támogatási szerződés módosítása alapján lehetőség nyílt arra, hogy forrásokat csoportosítsanak át más nemzeti hivatalok javára (a dán Szabadalmi és Védjegyhivatal és a Török Szabadalmi Intézet részére biztosított keretből, amelyek nem tudták ezt megfelelően felhasználni). Az összeg nagyjából 160 000 euró. A plusz forrásigények összegyűjtése után tud dönteni az Európai Bizottság a többletforrások elosztásáról.

Az egyes munkacsoport-vezetők tájékoztatói

WP5: Christina Nordström beszámolt az EPN-nel, valamint az *Entreprise Europe Network*-kel folyó együttműködésről, illetve a WIPO- és OHIM-kapcsolatokról.

WP7: az INPI tevékenységéről számolt be. A „*Practical Handbook on Intellectual Property Rights*” című kiadvány, mely a WP13 keretén belül készült el, francia fordítását hivatalon belül végezték.

WP9: Bemutatásra került az MSZH által elkészített kiadvány, amely a többi résztvevő hivatal anyagait is tartalmazza.

WP11: Cecile Petit bemutatta a kkv-kat megcélzó pilotkezdemenyezéseket. Magyar részről a VIVACE-rendezvények is ebbe a körbe tartoznak.

WP14: bemutatásra kerültek a változások az IPR bulletin kapcsán.

WP15: beszámoló az IPR helpdesk működéséről.

Az IPeuropAware projekt jogérvényesítési munkacsoportjának ülése, Taastrup (Dánia), október 20.

Az ülésen az MSZH részéről az Iparjogvédelmi Tájékoztatói és Oktatási Központ igazgató-helyettese vett részt.

Az Európai Unió által finanszírozott IPeuropAware projekt 10. munkacsomagja keretében megtörtént a jogérvényesítési szakértői munkacsoport megalakítása. A munkacsomag

koordinálásáért felelős Dán Szabadalmi és Védjegyhivatal szervezésében a munkacsoport alakuló ülését 2009. május 26-án tartotta Taastrupban, míg a második ülésre ugyanitt került sor 2009. október 20-án. A munkacsoport munkájában az Iparjogvédelmi Tájékoztatási és Oktatási Központ igazgatóhelyettese vesz részt.

A második ülés legfontosabb eredményeként a résztvevők rögzítették a 2010 első félévére tervezett, a résztvevő hivatalok munkatársainak továbbképzését célzó tanfolyamsorozat tematikáját, illetve a lehetséges helyszíneket.

Szakértői látogatás a Horvát Állami Szellemtulajdon-hivatalban a Twinning Project keretében, Zágráb, július 5–9.

A HR06/BOT/01 ikerintézményi projekt (*Twinning Project*) keretében („*Strengthening the enforcement of intellectual property rights*”) a Dán Szabadalmi és Védjegyhivatal felkérésére a Védjegy- és Mintaoltalmi Főosztály két védjegybírája látogatott a horvát hivatalba.

A *Twinning Project* keretében a dán hivatal annak érdekében kérte magyar szakértők közreműködését Zágrábban, hogy a horvát hivatalnál a helyszínen mutassák be az MSZH által évek óta eredményesen használt ACSEPTO szoftvert, és helyszíni konzultációt folytassanak azokkal a munkatársakkal, akik a horvát hivatalban is rendelkezésre álló szoftverrel végzik munkájukat.

A nyitó megbeszélésen részt vett *Michael Poulsen* a dán hivatal részéről, valamint a horvát hivatal részéről *Marica Mlinac Mišak* protokoll- és *Mirjana Mrkalj* IT-vezető.

Az eredeti elképzelések szerint rövid előadásokat tartottunk az ACSEPTO használatának kérdéseiről, a magyar tapasztalatokról. A továbbiakban főleg egy öt hivatali munkatársból álló csoporttal konzultáltunk a munkaállomásoknál és összevontan is.

A horvát hivatal munkatársai az ACSEPTO szoftver alapját ismerik, bizonyos munkata-pasztalatokkal már rendelkeznek. Kitűnik ugyanakkor az is, hogy részben az eltérő védjegy-törvényi rendelkezések, részben a védjegykutatás eredményességének eltérő felfogása miatt még nem használják ki a szoftver által nyújtott valamennyi lehetőséget.

A magyar delegáció tagjai igyekeztek ráirányítani a figyelmet a találati halmazok optimalizálásának eszközeire, így a keresztreferenciára (*conflicting class*) vagy arra, hogy a bejelentő nem saját védjegyeinek vagy annak adataira kíváncsi, tehát ezeket a találati halmazból törölni szoktuk.

Ugyancsak hangsúlyozták, hogy a keresztreferencia segítségével a találati halmazba kerülnek olyan védjegyek is, amelyek fontosak, de kimaradnak a találati halmazból, ha csupán a bejelentés osztályaira történik a kutatás. Az ACSEPTO szoftver „*cross references*” beállítá-sait a magyar szakemberek megoldották.

Hivatalunk munkatársai tapasztalták, hogy a feladatok szétosztása a horvát hivatalban másképp történik; a kutatást végzők nem foglalkoznak idegen nyelvű árujegyzékkel, mert

az egy másik szervezeti egység feladata. (Megtudtuk, hogy a Bécsi Osztályozás csak angol nyelven áll a rendelkezésükre.)

A horvát fél számára tanulságos volt, hogy az ACSEPTO 7. verziója milyen újabb szolgáltatásokat nyújt az általuk használt 6. verzióhoz képest.

Megbeszélés a Twinning Project keretében, Kisinyov, december 4.

Az MSZH, együttműködésben két francia minisztérium nemzetközi kapcsolataiért felelős, önállóan tevékenykedő közös ügynökségével, az ADETEF-fel, 2009 őszén közös ajánlatot nyújtott be azon, a szellemi tulajdon-védelem tárgyában meghirdetett uniós ikerintézményi pályázaton, amelynek kedvezményezettje a Moldovai Köztársaság, illetve elsősorban az AGEPI nevű országos hatáskörű szellemi tulajdon-védelmi hatóság. A pályázók meghallgatására 2009. december 4-én került sor Kisinyovban. A prezentációval egybekötött meghallgatáson az MSZH-t az Iparjogvédelmi Tájékoztatói és Oktatási Központ igazgatóhelyettese képviselte, míg francia részről Jacques Raoult és Daniel Hangard vett részt az eseményen. A döntés 2010 januárjában várható.

KÉTOLDALÚ HIVATALKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

A Portugál Iparjogvédelmi Hivatal elnökének látogatása az MSZH-ban, július 27.

A Magyar Szabadalmi Hivatal (MSZH) elnökének meghívására 2009. július 27-én látogatást tett az MSZH-ban a Portugál Iparjogvédelmi Hivatal (INPI) elnöke, *António Campinos* és *João Negrão*, az INPI nemzetközi kapcsolatokért felelős igazgatója.

A megbeszélés során a felek áttekintették a szellemi tulajdonnal kapcsolatos fontosabb nemzetközi fejleményeket. A felek értékelték a WIPO új főigazgatójának eddigi tevékenységét, és megfogalmazták elvárásaikat a szervezet jövőjét illetően. Szóba kerültek az Európai Szabadalmi Szervezet, illetve az Európai Szabadalmi Hivatal és a tagállamok közötti együttműködés javításának lehetőségei. Végül az EU Belső Piaci Harmonizációs Hivatalának munkáját értékelték.

A Szingapúri Szellemi tulajdon-védelmi Hivatalban folytatott tárgyalások, július 29–augusztus 1.

A Szingapúri Szellemi tulajdon-védelmi Hivatal (a továbbiakban: IPOS) szervezésében, a szingapúri Furama Riverfront szállodában több száz fő részvételével került sor a *Trading Ideas: The Future of IP in Asia-Pacific* elnevezésű nagyszabású rendezvényre, amellyel egy időben történt meg a Magyar Szabadalmi Hivatal és az IPOS közötti *Memorandum of Understanding* (a továbbiakban: MOU) aláírása. Az eseményen, illetve az IPOS-szal foly-

tatott tárgyalásokon a Magyar Szabadalmi Hivatalt az elnök, a műszaki elnökhelyettes és a Szabadalmi Főosztály vezetője képviselte.

Az MSZH elnöke a „*Valuing, Leveraging and Defending Brands – An Expert’s Business Perspective on Brand Management*” című szekció moderátorának szerepét vállalta, illetve előadást tartott az „*IP Financing – The new Elixir?*” szekcióban.

MSZH–IPOS tárgyalások, a MOU aláírása

A szimpózium időtartama alatt az MSZH elnöke tárgyalásokat folytatott Liew Woon Yin asszonnyal, és aláírásukkal látták el azt a *Memorandum of Understanding* (MOU) dokumentumot, amely az MSZH és az IPOS öt évre szóló kutatási-vizsgálati együttműködésének alapját képezi. A tárgyaláson azok a kérdések is tisztázhatóak voltak, amelyek bár nem tartoztak a MOU-ban rögzített feltételek közé, de alapvetően befolyásolni látszottak a hosszú távú, zökkenőmentes együttműködést. Így megállapodás született a fizetési feltételekről, a megbízások várható ütemezéséről, valamint néhány technikai részletről, mint a számlázás, a csomagok elektronikus formában történő küldésének lehetősége stb.

Az IPOS jelzése szerint az első csomag várhatóan október második felében érkezik hivatalunkba. Addig néhány további részlet konkretizálására még levélváltás útján sor kerül.

Külön hangsúlyt helyezett az IPOS a szingapúri törvény várható változásainak jelzésére. Erről bemutatót is tartottak, de ez csak egészen elnagyolt ismertetése volt azoknak a tervbe vett változtatásoknak, amelyekre vonatkozóan július 3-án indítottak el széles körű konzultációt, megjelentetve a változásokat tartalmazó dokumentumot honlapjukon, és augusztus 14-ig téve lehetővé az észrevételek strukturált benyújtását.

A Francia Iparjogvédelmi Hivatal elnökének látogatása az MSZH-ban, augusztus 5.

A Magyar Szabadalmi Hivatal (MSZH) elnökének meghívására 2009. augusztus 5-én látogatást tett az MSZH-ban Benoît Battistelli, a Francia Iparjogvédelmi Hivatal (INPI) elnöke.

A tárgyalás napirendjén a nemzetközi fejlemények és a hivatalok tevékenységének áttekintése szerepelt. A WIPO tekintetében a PCT reformja, a Lisszaboni Megállapodás és a szerzői jogi kérdések kerültek megvitatásra. Ezt követően az EU Belső Piaci Harmonizációs Hivatalában zajló munkát értékelték, szóba került többek között az Együttműködési Alap kérdése is. A tárgyalás második felében az Európai Szabadalmi Hivatallal kapcsolatos főbb kérdéseket, így például az új elnök választását tekintették át.

Kétoldalú tárgyalás a Magyar és az Osztrák Szabadalmi Hivatal (ÖPA) között, Bécs, október 14.

A kétoldalú találkozóra a bilaterális együttműködés aktuális kérdéseinek megvitatása érdekében került sor. A Magyar Szabadalmi Hivatalt az elnök, a Szabadalmi Főosztály vezetője, valamint a Jogi és Nemzetközi Főosztály főosztályvezető-helyettese képviselte.

Patent Prosecution Highway

A két hivatal megállapodott abban, hogy haladéktalanul szakértői szintű tárgyalásokat kezdenek a PPH-megállapodástervezet előkészítésére úgy, hogy annak aláírására még 2009 vége előtt sor kerüljön. A megállapodás 2010. január 1-jén lép hatályba. A jövőbeni együttműködés tekintetében a két hivatal megállapodott, hogy összehangolják PPH-kapcsolatrendszerüket, és igyekeznek hasonló és kompatibilis megállapodásokat kötni ugyanazokkal a nemzeti hivatalokkal. Az MSZH tájékoztatta az osztrák hivatalt, hogy PPH-megállapodást tervez Finnországgal és várhatóan az Egyesült Államokkal és Szingapúrral is.

PCT-együttműködési megállapodás

Az osztrák hivatal beszámolt a díjreformmal kapcsolatos jogszabályi erőfeszítésekről. A törvényjavaslat a kormány és a parlament jóváhagyására vár. Az ÖPA folyamatosan tájékoztatja az MSZH-t a fejleményekről. Az osztrák hivatal zsugorodó PCT-piacra újfajta piaci megközelítést igényel. Az MSZH kész együttműködni az osztrák hivatallal a nemzetközi kutatási kérelmek növelése érdekében.

A közép-európai PCT-hatóság

A megvalósíthatósági tanulmány tartalmi elemei mint kiindulópontok elfogadásra kerültek. A megvalósíthatósági tanulmányhoz való hozzákezdés előtt az ÖPA megküldi a megvizsgálandó témaköröket.

A Finn Szabadalmi és Lajstromozási Hivatal elnökének látogatása az MSZH-ban, október 22.

2009. október 22-én látogatást tett a Magyar Szabadalmi Hivatalban *Martti Enäjärvi*, a Finn Szabadalmi és Lajstromozási Hivatal elnöke és *Juha Rekola*, fejlesztési igazgató.

A finn delegáció budapesti látogatásának legfőbb célja a két ország közötti PPH-megállapodás aláírása volt, amely az első ilyen jellegű megállapodás két európai ország között. Reményeink szerint ez a lépés is hozzájárul majd az európai szabadalmi hálózat fejlesztéséhez.

A megbeszélés során a két fél áttekintette a szellemi tulajdon-védelem legfontosabb nemzetközi fejleményeit, többek között az Európai Szabadalmi Hivatal új elnökének választását és PPH-megállapodások megkötésének lehetőségeit más országokkal.

A kétoldalú tárgyalást követően a két ország delegációja a budapesti Finn Nagykövetségen folytatta a programot, ahol *Martti Enäjärvi* és dr. *Bendzsel Miklós* aláírta a két ország közötti PPH-megállapodást.

A Benelux Szellemijajdon-védelmi Hivatal Elnökének látogatása az MSZH-ban, november 2–3.

Edmond Simon, a Benelux Szellemijajdon-védelmi Hivatal főigazgatója 2009. november 2-án kétoldalú tárgyaláson, majd azt követően, november 3-án egy regionális, MSZH–BPHH védjegykonzferencián vett részt, mely utóbbin előadást is tartott.

Dr. Ficsor Mihály elnökhelyettes és *dr. Csiky Péter* főosztályvezető fogadta a vendéget. A program első részeként a Védjegy- és Mintaoltalmi Főosztály munkáját mutatták be a munkatársak. Ezt követően Edmond Simon mutatta be hivatalát és annak tevékenységét. A következőkben a felek a BPHH IT soron következő üléséhez kapcsolódóan az Európai Bizottság magatartásáról és a közösségi védjegyzrendszerről fejtették ki a véleményüket.

A Kínai Népköztársaság Kanton tartománya Szellemijajdon-védelmi Hivatala küldöttségének látogatása az MSZH-ban, november 30.

Előzetes egyeztetések után a Kínai Népköztársaság Kanton tartománya Szellemijajdon-védelmi Hivatalának delegációja 2009. november 30-án látogatást tett a Magyar Szabadalmi Hivatalban. Látogatásuk célja az volt, hogy általános képet kapjanak az MSZH működéséről, a szabadalom megadásának folyamatáról és a jogszabályi háttérrel. A kínai delegációt *Zheng Liangsheng*, Kanton tartomány Szellemijajdon-védelmi Hivatalának igazgatóhelyettese, a magyar delegációt pedig *dr. Ficsor Mihály* jogi elnökhelyettes vezette.

Az MSZH rövid bemutatását követően a kínai fél által korábban megküldött témakörök alapján prezentációk hangzottak el a szellemi tulajdoni rendszer magyarországi jogszabályi háttere, a szabadalmi ügyvivői tevékenység, az MSZH-nak a szabadalmakkal és az innovációval kapcsolatos tájékoztatási tevékenysége, illetve a szabadalmi bejelentés, elbírálás és a szabadalom megadásának folyamata témakörében. A prezentációk után a kínai fél által fellet szakmai kérdésekre válaszoltak az MSZH munkatársai, majd a kínai delegáció vezetője röviden bemutatta hivatalukat és tartományukat.

A szabadalmak engedélyezésének gyorsításáról szóló osztrák–magyar hivatalközi megállapodás aláírása

Dr. Bendzsel Miklós és *dr. Friedrich Rödler*, a magyar, illetve az osztrák szabadalmi hivatal elnöke 2009. december 7-én írta alá a két hivatal közötti kétoldalú, a szabadalmak engedélyezésének gyorsításáról szóló megállapodást (*Patent Prosecution Highway megállapodás*). A megállapodás értelmében 2010. január 4-én e két hivatal között is elindul a *Patent Prosecution Highway* elnevezésű kísérleti projekt.

A Kínai Nemzeti Szerzői Jogi Hivatal küldöttségének látogatása az EU–China IPR2 projekt keretében, december 11.

Az Európai Szabadalmi Hivatal EU–China IPR2 programja keretében a Kínai Népköztársaság Nemzeti Szerzői Jogi Hivatalának európai tanulmányúton részt vevő delegációja a magyarországi szakmai program részeként látogatást tett hivatalunkban. A megbeszélésen a vendégek képet kaphattak az MSZH tevékenységéről, a szerzői jog területén a hivatal feladatairól, illetve a magyar szabályozásról, valamint a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület munkájáról.

AZ MSZH KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL MEGVALÓSULT, A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEHEZ KAPCSOLÓDÓ NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEK

Regionális konferencia a „Közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek együttélése” címmel, november 3.

A Magyar Szabadalmi Hivatal a Belső Piaci Harmonizációs Hivatallal együttműködésben angol nyelvű regionális konferenciát rendezett az MSZH konferenciatermében.

A rendezvényen olyan neves előadók vettek részt, mint *António Campinos*, a BPHH Igazgatótanácsának elnöke és a Portugál Szellemitulajdon-védelmi Intézet elnöke, valamint *Edmond Simon*, a Benelux Szellemitulajdon-védelmi Hivatal elnöke. Magyar részről előadást tartott *dr. Ficsor Mihály*, az MSZH jogi elnökhelyettese, *dr. Lendvai Zsófia*, a Kajtár, Takács, Hegymegi-Barakonyi, Baker & McKenzie Ügyvédi Iroda ügyvédje és *dr. Gödölle István*, a Gödölle, Kékes, Mészáros & Szabó Szabadalmi és Védjegy Iroda szabadalmi ügyvivője.

Szimpozium a „Szellemi tulajdoni jogok az európai kutatási területen” címmel, november 5.

A Magyar Szabadalmi Hivatal az *All European Academies* (ALLEA) Szellemitulajdon-védelmi Állandó Bizottságával és a *World Science Forum* Titkárságával közösen szimpóziumot szervezett a szellemi tulajdon-védelem aktuális kérdéseiről *„Intellectual Property Rights in the European Research Area: grand challenges and new opportunities”* címmel. A rendezvénynek az MSZH konferenciaterme adott otthont.

A rendezvény középpontjában a jelen és a jövő szellemi tulajdon-védelmi kérdéseinek átfogó vizsgálata és a tudomány számára kihívást jelentő iparjogvédelmi problémák megvitatása állt. Az eseményen akademikusok, kutatók, az innováció világának képviselői és a szellemi tulajdon-védelemmel foglalkozó szakemberek, jogászok vettek részt.

A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS EGYÉB NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEKEN VALÓ HIVATALI RÉSZVÉTEL

A hivatal szakemberei 2009 második félévében is több alkalommal látták el a magyar képviseletet különböző szakmai konferenciákon, testületekben és üléseken. A Magyar Formatervezési Tanács vezetője részt vett az ICSID (Ipari Formatervezési Társaságok Nemzetközi Szövetsége) Tokióban és Szingapúrban tartott vezetőségi ülésein, illetve a Vilniusban és Rigában megrendezett formatervezési kiállításokon. Az Iparjogvédelmi Tájékoztatási és Oktatási Központ helyettes vezetője képviselte hivatalunkat az innovatív gazdaságról rendezett krakkói nemzetközi szimpóziumon. Elemző közgazdász munkatársunk részt vett a szellemi tulajdon-jogok témájában megtartott londoni szimpóziumon. A műszaki elnökhelyettes, a Hatósági Elektronikus Kiadói Osztály vezetője és a Szabadalmi Főosztály helyettes vezetője képviselte az MSZH-t az EPIC-konferencián, amelynek a franciaországi Biarritz adott otthont.

*Dr. Palágyi Tivadar**

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

Az amerikai szenátus jogi bizottságának elnöke, Patrick Leahy Orrin Hatch szenátorral és két képviselővel közösen 2009. március 3-án új, a szabadalmi reformra vonatkozó törvénytervezetet nyújtott be. A korábbi törvénytervezetek, miként erről egy az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle jelen számában megjelent cikkben beszámolunk, sorra elvéreztek, mert a külső körülmények nem bizonyultak érettnak az új javaslatok elfogadásához. Az új törvénytervezetet Hatch szenátor „a nemzet szabadalmi rendszerének az elmúlt 50 évben a legjelentősebb felülvizsgálataként” minősítette.

Az eredetileg benyújtott szenátusi javaslat a hagyományos szabadalmi rendszerben alapvető változásokat hozott volna létre. Természetesen ez is tartalmazta a feltalálói elvről a bejelentői elvre való áttérést. Javasolta továbbá a bitorlások esetén kiroható kártérítés összegének a törvényben rögzített irányelvek szerinti megsabását, valamint az engedélyezés utáni felülvizsgálati eljárás bevezetését. A javaslat azonban nem jutott messze, mert kiiktatták legellentmondóbb szempontjait. Így a szabadalmi rendszer alapvető megreformálására irányuló kezdeti lendület megrekedt; emellett a törvényhozók figyelmét egyéb ügyek, többek között az egészségügyi reform kötötték le.

Leahy szenátor újabb lendületet adott a javaslatnak, amikor bejelentette, hogy a 2009. év vége előtt szeretne vitát folytatni a törvénytervezetről. Minthogy azonban egyes szenátorok annak a nézetüknek adtak kifejezést, hogy a szabadalmak engedélyezés utáni felülvizsgálatára vonatkozó javaslat „igen problematikus”, bizonytalan, hogy a szenátus a 2009. évi törvénytervezetre most ugyanolyan figyelmet fog-e fordítani, mint annak benyújtásakor.

Argentína

Az argentin védjegy törvény lehetővé teszi mind termékek, mind szolgáltatások oltalmát. Egy védjegy tulajdonjogát és a kizárólagos használatra való jogot a védjegy törvény 4. szakasza szerint lajstromozással lehet megszerezni. Ennek megfelelően ha egy védjegyet nem lajstromoznak, nem is létezik arra vonatkozó jog. A jogalkotás és a bírósági döntések azonban sajátos oltalmat adnak olyan jól ismert védjegyekre, amelyeket korábban nem lajstromoztak Argentínában.

Egy védjegy bármilyen megkülönböztető jelből, szimbólumból vagy ábrából állhat, amelyet egy gyártó az általa előállított árukon vagy az általa nyújtott szolgáltatásokkal kapcso-

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

latban használ abból a célból, hogy áruít vagy szolgáltatásait azonosítsa a piacon. Az, hogy egy védjegy alkalmas-e védjegyként, megkülönböztetőképességétől függ.

Az argentin védjegy törvény nem vonatkozik kimondottan az ún. illatvédjegyek lajstromozására, de széles körű ismérveket fogad el lehetséges megkülönböztető jelekként.

Az Argentin Védjegyhivatal 2009. január 30-án Argentínában első ízben lajstromozott termékcsoportban alkalmazandó illatvédjegyeket. Ezeknek a tulajdonosa a L'Oréal cég. Valamennyi védjegyet a 3. áruosztályban lajstromozták. A védjegyek megnevezése a következő: „... illata (mindegyik esetben eltérő gyümölcsök megjelölésével) a csomagolásokon alkalmazva”.

Az a tény, hogy az Argentin Védjegyhivatal a L'Oréal számára engedélyezett illatvédjegyeket, a jövőben nagy valószínűséggel más vállalatok számára is lehetővé teszi ilyen védjegyek argentinai lajstromozását.

Ausztrália

A) Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2009. februári számában a „Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről” című cikk Kanadára vonatkozó részében már beszámoltunk arról, hogy a Kanadai Felsőbírószak egyenlőítette a *Sanofi* klopidozrelt és annak bizsulát sóját igénylő szabadalmát. Az ausztrál Teljes Szövetségi Bírószak is foglalkozott az azonos találmányon alapuló szabadalommal, és az *Apotex v. Sanofi Aventis*-ügyben 2009. szeptember 29-én hozott döntésével érvénytelennek nyilvánította a *Sanofi* klopidozrel-enantiomerre vonatkozó szabadalmát újdonság hiány és kézenfekvőség miatt.

Ez a döntés ellentétben áll a felsőbírószak egy nemrégii másik döntésével, amely a *Lundbeck v. Alphapharm*-ügyben érvényesnek minősítette a *Lundbeck* escitalopram-enantiomerre vonatkozó szabadalmát.

B) Az Ausztrál Szabadalmi Hivatal álláspontját az egyik – 2009-ben, az *N.V. Organon*-ügyben hozott – határozata az alábbi módon fejezi ki: egy gyógyhatású anyag „olyan, ellenőrzött térbeli konfigurációjú vegyületet foglalhat magában, amely egészésként még gyógyászati anyagnak tekinthető.” Ebből következik, hogy még mindig érvényes a hivatalnak az a korábbi álláspontja, hogy egy ilyen anyag kombinációja egy olyan anyaggal, amely külön fizikai egységnek, rétegnek vagy szerkezetnek tekinthető, „valójában *per se* nem képez gyógyászati anyagot.”

Az *LTS Lohmann Therapie-Systeme AG* (Lohmann)-ügyben 2009. augusztus 21-én hozott döntés abban a kérdésben nyilvánította ki a hivatal álláspontját, hogy „*per se* gyógyászati anyagnak” tekinthető-e egy vizsgált szabadalom igénypontja, amely rotigotin szabad bázis és egy adhezív polimeranyagot magában foglaló mátrixrétegre vonatkozik. A hivatalnak egy oltalmi idő meghosszabbítására vonatkozó kérelem kapcsán kellett megállapítania, hogy az igénypont, amely egy inert hordozóanyag és egy védőréteg alakjában egyéb komponensek-

re is vonatkozott, olyan anyagra irányult-e, amely egészként *per se* gyógyászati anyagnak minősíthető.

E kérdés megválaszolásakor a hivatal elnöke egyértelműen kinyilvánította, hogy a hordozóanyag és a védőréteg szerepeltetése az igénypontban nem gátolja a szabadalom oltalmi idejének meghosszabbítását, „ha a szabadalmas bizonyítani tudja, hogy a termék egészként az alkotóelemek között integrációs vagy kölcsönható szintet mutat”.

A szabadalmasnak az oltalmi idő meghosszabbítására vonatkozó kérelmét nem segítette kedvezően az, hogy a kérelem benyújtása után olyan nyilatkozatot tett, amely szerint a hordozó- és a védőrétegek „semmilyen módon nem járulnak hozzá a gyógyászati anyag hatásához”.

A hivatal álláspontjából világossá válik, hogy az oltalmi idő hosszabbítására vonatkozó kérelem kapcsán azért merült fel probléma, mert

- hordozó- és védőréteg nélkül a mátrixrétegre irányuló igénypont nem lett volna engedélyezhető, illetve

- a szabadalom engedélyezése előtt a szabadalmas nem ismerte fel ezeknek az igényelt jellemzőknek a szabadalom oltalmi idejének meghosszabbítására gyakorolt hatását.

A fentiekből következik, hogy egy ausztrál szabadalom oltalmi idejének meghosszabbítása előtt meg kell győződni arról, hogy a szabadalom igénypontja „*per se* gyógyászati anyagra” vonatkozik-e.

C) Az ausztrál kormány bejelentette, hogy a szabadalmi hivatal soron kívül fogja elintézni azokat a szabadalmi bejelentéseket, amelyek valamilyen szempontból elősegítik a környezetvédelmet. „A zöld innováció az ipar által jelentős beruházást igényel, és az ausztrál kormány ezt minden vonatkozásban elő kívánja mozdítani” – jelentette ki az ipari minisztérium innovációs államtitkára.

Jelenleg egy szabadalmi bejelentés feldolgozásához egy évnél hosszabb idő szükséges. Az új rendszabály lehetővé teszi, hogy a „zöld” bejelentéseket a hivatal 4-8 hét alatt intézze el.

Banglades

A 2009. július 1-jén életbe lépett új védjegy törvény szerint egy védjegy oltalmi ideje a bejelentés napjától számított 7 év elteltével jár le, és további 10-10 évvel meghosszabbítható (korábban a meghosszabbítás időtartama 15 év volt).

Ha a megújítási díjat 2008. július 1-je előtt befizették, a hosszabbítás a korábbi védjegy törvénynek megfelelően 15 évre érvényes; ha a megújítási díjat 2008. július 1-je után fizették be, a védjegyvitalom az új törvénnyel összhangban további 10 évvel hosszabbítható meg.

Belső Piaci Harmonizációs Hivatal

A) Az olasz Modaticosmoda divatcég a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál (BPHH) lajstromoztatni kívánta a TH ábrás védjegyet. Ez ellen felszólalt a *Tommy Hilfiger* (Hilfiger) divatcég.

A BPHH Felszólalási Osztálya 2009. április 7-én úgy döntött, hogy nem áll fenn az összetévesztés veszélye a különböző Hilfiger-védjegyek és a TH ábrás védjegy között. A Felszólalási Osztály egyenként összehasonlította a Hilfiger védjegyeit az ábrás TH védjeggyel, és arra a következtetésre jutott, hogy a védjegyek kellő mértékben különböznek egymástól. Különösen kellő elhatárolást jelent a „Hotttime” és a „Parigi Milano” szöveg hozzáadása a TH védjegyhez. Ezért a Felszólalási Osztály elutasította a felszólalást, és a Hilfigert kötelezte a költségek megtérítésére. E határozat ellen a Hilfiger fellebbezést nyújthat be.

B) Egy európai cég a BPHH-nál kérelmet nyújtott be a CROCODILINO védjegy lajstromozása iránt, ami ellen a Lacoste felszólalt azon az alapon, hogy nemcsak a krokodílt ábrázoló híres védjegynek a tulajdonosa, hanem számos országban lajstromoztatta a CROCODILE szóvédjegyet is.

A BPHH Fellebbezési Osztálya 2009. április 7-én elutasította a védjegybejelentést arra hivatkozva, hogy a CROCODILINO védjegy erősen hasonlít a Lacoste CROCODILE védjegyéhez.

Brazília

A) 2009. május 7-én a hivatalos közlönyben publikálták a Brazil Szabadalmi Hivatal által megállapított új szabályokat a nukleotid- és/vagy aminosav-szekvenciák közléséről, amivel a szabadalmi leírásokat ki kell egészíteni. Ezek a szabályok 2009. szeptember 1-jén léptek hatályba.

Az új rendelkezés szerint az olyan szabadalmi bejelentéseket, amelyekben egy vagy több nukleotid- és/vagy aminosav-szekvencia fordul elő, szekvencialistával együtt kell benyújtani elektronikus formában, bár az új szabályzat azt is lehetővé teszi, hogy a szekvencialistát nyomtatott formában nyújtsák be az elektronikus benyújtás mellett.

Az elektronikus szekvencialistát legkésőbb a vizsgálat kérelmezésekor kell benyújtani. Ha a bejelentő figyelmen kívül hagyja ezt az előírást, a hivatal végzést ad ki, és a szekvencialista pótlólagos benyújtására határidőt tűz ki, amelyen belül a szekvencialista még benyújtható, de egyúttal pótdíjat is le kell róni.

B) A Brazil Szabadalmi Hivatalnál elbírátlanul függő bejelentések száma az utóbbi négy évben erősen megnövekedett. Ezért a hivatal ebben az évben 240 új elővizsgálót vett fel, de a Tudományos és Technológiai Minisztérium még 70 további elővizsgáló felvételéhez járult hozzá.

A hivatal úgy véli, hogy az új elővizsgálók munkába állításával jelentősen csökkenteni tudja a vizsgálatlan bejelentések számát, illetve meg tudja gyorsítani a bejelentések vizsgálatát.

Dánia

A Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróság 2009. augusztus 12-én döntést hozott a *Hjem-Is Europa A/S* (Hjem) v. *Unilever Danmark A/S* (Unilever)-ügyben.

A dán Hjem cég 1992-ben lajstromoztatta a KING COOL védjegyet többek között a 30. áruosztályban, és hasonló megjelöléssel forgalmazott fagylaltot.

Az Unilever 2003-ban kérte Dániában a KING COLE védjegy lajstromozását szintén a 30. áruosztályban, és elkezdte fagylalt forgalmazását, ideértve a fagyalttölcséreket is, ilyen megjelöléssel. A Hjem beperelte az Unilevert KING COOL védjegyének bitorlása miatt.

A bíróság döntése megállapította, hogy a KING COOL és a KING COLE védjegy hasonlít egymáshoz, de a nyolc betű közül az utolsó kettő hangzásilag különbözik, mert a közönséges beszédben mindkét védjegyet a második szón hangsúlyozva ejtik ki, ahol a „cool” szó „ú” magánhangzója alapvetően eltér a „cole” szó magánhangzójának „óu” ejtésétől. Erre tekintettel a Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróság az Unilever javára döntött, vagyis nem állapított meg bitorlást, és elrendelte, hogy a Hjem fizessen az Unilevernek 30000 Dkr költségtérítést.

Dél-Afrika

A Dél-afrikai Védjegy hivatal (South African Register of Trade Marks) 2009 szeptemberében a nem hagyományos védjegyek lajstromoztatásával kapcsolatos irányelveket adott ki. Ezek ismertetik azokat a követelményeket, amelyeket ki kell elégíteni az ilyen védjegyek lajstromozására irányuló kérelmek benyújtásakor. Az irányelvek hangsúlyozzák, hogy bármilyen védjegy lajstromozásának lényeges feltétele, hogy a védjegy grafikusán ábrázolható legyen. Az alábbiakban összefoglaljuk a legfontosabbakat az új irányelvek közül.

a) Háromdimenziós védjegyek

Az irányelvek megállapítják, hogy „egy háromdimenziós védjegy egyetlen látképe elfogadható, feltéve, hogy annak alapján meg lehet határozni a háromdimenziós jelleget”.

Mint hogy egyetlen látkép ritkán adja meg egy háromdimenziós védjegy jellegét, tanácsos több nézeti képet benyújtani annak érdekében, hogy kielégítően szemléltessék a védjegy sajátos jellegzetességeit.

b) Színvédjegy

Az irányelvek előírják, hogy a színvédjegyre vonatkozó bejelentési kérelemhez csatolni kell egy színmintát papíron vagy elektronikusan a nemzetközileg elismert színkód megjelölésével együtt. Azt is meg kell adni, hogy a színt hogyan kell az árukon alkalmazni, vagy hogyan kell a gyakorlatban használni szolgáltatásokkal kapcsolatban.

c) Mozgó védjegyek

Az irányelvek leszögezik, hogy az ilyen védjegyeket állóképek sorozatával, a mozgás részletes leírásával és az állóképek időrendi sorrendjének magyarázatával kell bemutatni.

d) Hangvédjegyek

Az irányelvek szerint egy hangvédjegyet lekottázva kell bemutatni egy leírással és a védjegy analóg vagy digitális ábrázolásával együtt.

e) Ízvédjegyek

Az irányelvek megállapítják, hogy egy ízvédjegyet a védjegy típusának jelzésével és az íz jellegzetességeinek leírásával kell bemutatni.

Az irányelvek megjegyzik, hogy konkrét példák hiányában nehéz megmondani, hogy mi képezné egy védeni kívánt íz jellegzetességeinek elfogadható leírását.

f) Illatvédjegyek

Az illatvédjegyet legalább a védjegy leírásával kell szemléltetni világos, pontos, önálló, könnyen hozzáférhető, érthető, tartós és tárgyilagos módon. Minthogy ezeket a követelményeket egy tudományos képlet vagy leírás segítségével nem lehet kielégíteni, jelenleg nincs lehetőség az illatvédjegy grafikus ábrázolására, és így az illatvédjegyek elérhetetlenek maradnak mindaddig, amíg ki nem találják grafikus ábrázolásuk új módszerét.

Dél-Korea

Az Amerikai Egyesült Államok, Dél-Korea, Japán és Kína szabadalmi hivatalának elnöke, valamint az Európai Szabadalmi Hivatal elnöke 2009. június 11-től 12-ig a németországi Murnauban megbeszélést folytatott arról, hogyan lehetne szabványosítani a szabadalmi bejelentéseket. A felsorolt öt hivatalnál benyújtott bejelentések száma a világszerte benyújtott bejelentéseknek mintegy 77%-át teszi ki.

A Dél-koreai Szellemtulajdon-védelmi Hivatal elnöke, Jung-Sik Koh bejelentette, hogy az öt hivatali elnök a fenti célból a következő tíz alapvető tervben egyezett meg, amelyek az elővizsgálati gyakorlatot és rendszert érintik.

1. Közös dokumentációs adatbázis felállítása.
2. Közös vegyes osztályozási rendszer felállítása.
3. Közös bejelentési formátum létrehozása elektronikus szabadalmi bejelentés alkalmazásával.
4. Közös hozzáférés létrehozása a kutatási és elővizsgálati eredményekhez.
5. Közös oktatási gyakorlat létrehozása a szabadalmi elővizsgálók számára minden egyes hivatalnál.
6. Kölcsönös gépi fordítás létrehozása a hivatalok között a nyelvi gát leküzdésére és az egymás szabadalmi információjához való könnyebb hozzáférés lehetővé tételére.
7. Közös szabályok létrehozása az elővizsgálati gyakorlat és a minőségi ellenőrzés terén.
8. Közös statisztikai paraméterek létrehozása az öt hivatalnál folytatott elővizsgálathoz.
9. Közös megközelítési mód létrehozása a kutatási stratégiák megosztásához és dokumentálásához annak érdekében, hogy az egyes hivatalok szabadalmi elővizsgálói megértsék egymás kutatási stratégiáját.

10. Eszközök biztosítása a közös kutatás és elővizsgálat megalapozása és a munkamegosztás megkönnyítése céljából.

A koreai hivatal elnökhelyettese, aki részt vett a murnai megbeszélésen, megállapította, hogy az együttműködés a szabadalmi elővizsgálat terén nemzetközi irányzattá vált, és minden korábbinál eredményesebb lesz. Egyúttal azt is megjegyezte, hogy a Dél-koreai Szellemtulajdon-védelmi Hivatal részvétele az öt hivatal munkamegosztásában elő fogja segíteni a koreai szabadalmi joggyakorlat nemzetközivé tételét.

Dominikai Köztársaság

Az 1999. évi védjegy törvény 2009. február 1-jén lépett hatályba.

Az új törvény a korábbi 14 évről a bejelentés napjától számított 10 évre csökkenti a lajstromozott védjegyek oltalmi idejét. Egyúttal a lajstromozás időpontjától számítva a korábbi 5 évről 3 évre csökkenti a kötelező használat időtartamát.

A már lajstromozott védjegyek a következő megújítás időpontjáig megtarthatják 14 éves oltalmi idejüket.

A megújítási kérelem benyújtására pótdíjfizetés ellenében 6 hónap türelmi időt engedélyeznek.

Megszűnt az angol lajstromozási kérelmekre vonatkozó elsőbbség igénylésének lehetősége. Továbbra is lehet azonban uniós elsőbbséget igényelni.

Lehetővé vált a védjegybejelentések több áruosztályra érvényes benyújtása.

Az új törvény szerint kollektív védjegyeket is lehet benyújtani.

Egyesült Királyság

A német *Boehringer Ingelheim* (Boehringer) cég egyik szabadalmának az 1. igénypontja olyan gyógyászati készítményre irányult, amely az (I) képletű kinuklidinszármazék egy vagy több sójának egy vagy több β -mimetikummal képzett kombinációját tartalmazza, de a szabadalmi leírás nem tartalmazott arra vonatkozó igazolást, hogy a két anyag kombinációja bármilyen kedvező gyógyászati hatást eredményezne.

A *Laboratorios Almirall* kérte a Boehringer-szabadalom megvonását egy olyan korábbi, saját szabadalmára hivatkozva, amely már ismertette egy kinuklidin-származék racém vagy enantiomer alakjának asztma és krónikus tüdőbetegség kezelésére való felhasználását. Ez a korábbi szabadalom is nyilvánította, hogy az (I) képletű anyagokat fel lehet használni β -agonistákkal kombinálva.

A bírósági eljárás során kiderült, hogy Boehringer nem végzett kísérleteket és/vagy próbákat, és hogy a találmány teljesen „íróasztalkémiai” munkán alapult. A per folyamán a Boehringer kísérleteket végzett annak bizonyítására, hogy a kombináció kedvező hatást eredményez, de a kísérleti eredmények nem tudták meggyőzni a bírót, aki ezért a Boehringer-szabadalmat megvontnak nyilvánította.

Egyiptom

Egyiptom 2009. szeptember 3-án tagja lett a védjegyek nemzetközi lajstromozására vonatkozó Madridi Jegyzőkönyvnek.

Elsőfokú Európai Bíróság

Az Elsőfokú Európai Bíróság (Court of First Instance, CFI) engedélyezte a *Montebello SARL* (Montebello) és a *Bodegas Montebello SA* (Bodegas) által lajstromoztatott két MONTEBELLO védjegy egyidejű létezését a 33. áruosztályban rum, borok és egyéb alkoholos italok vonatkozásában, kivéve a sört. Ezzel a CFI jóváhagyta a Fellebbezési Tanács döntését abban a felszólalási ügyben, amelyet korábbi lajstromozására hivatkozva a Bodegas nyújtott be a Montebello védjegye ellen, és amelyet a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH) előzőleg elutasított.

A CFI megállapította, hogy az ütköző védjegyek vizuálisan, hangzásilag és fogalmilag azonosak, de a velük kapcsolatban használt áruk eltérőek voltak, és nem volt valószínű, hogy azokat ugyanattól a vállalatától származónak gondolják. Emellett a CFI megfigyelte, hogy ha egy védjegyet egy tág áruosztály kapcsán lajstromoznak, amely autonóm alkategóriákat tartalmaz, a védjegy csupán azon kategóriákkal kapcsolatban élvez oltalmat, amelyekben a védjegyet valóban használják.

A vizsgált esetben a Bodegas védjegyét csupán borokkal kapcsolatban lajstromozták. Bár a rum és a bor nem teljesen hasonlók, mindkettő alkoholos ital, amelyeket ugyanaz a társaság árusíthat, és ez a megtévesztés veszélyével járhat. Ezért meglepő a CFI döntése.

Európai Bíróság

A) A *Sunplus Technology Co., Ltd.* (Sunplus) 1996. április 1-jén kérte a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál (OHIM) az ábrás SUNPLUS védjegy lajstromozását a 9. áruosztályban. A *Sun Microsystems Inc.* felszólalt a védjegybejelentés ellen, arra hivatkozva, hogy 1993. szeptember 21-én a Benelux Államokban lajstromozták számára a SUN védjegyet szintén a 9. áruosztályban.

A BPHH Fellebbezési Osztálya helyt adott a felszólalásnak. E döntés ellen a Sunplus fellebbezést nyújtott be a BPHH Negyedik Fellebbezési Tanácsánál, amely a fellebbezést elutasította.

Ezután a Sunplus az Elsőfokú Európai Bíróságnál kérte a fellebbezési tanács döntésének hatálytalanítását, de eredmény nélkül. A CFI megállapította, hogy bár a versengő védjegyek vizuálisan eltérőek, fonetikusán és fogalmilag nagyon hasonlítanak egymásra, és ezért komoly mértékben fennáll annak a lehetősége, hogy a vásárlóközönség a termékeket azonos kereskedelmi forrásból származónak tekinti.

Végül a Sunplus az Európai Bírósághoz (European Court of Justice, ECJ) nyújtott be fellebbezést. Az ECJ sem találta azonban megalapozottnak a fellebbezést, és ezért azt teljes terjedelmében elutasította. Egyúttal elrendelte, hogy a Sunplus fizesse a bírósági költségeket.

B) 2009. szeptember 3-án az Európai Bíróság (ECJ) döntést hozott a gyógyászati termékek kiegészítő oltalmi tanúsítványára (SPC) vonatkozó EEC 1768/92 sz. rendelet és a növényvédelmi termékekre vonatkozó EC 1610/96 sz. rendelet értelmezésével kapcsolatban.

A kiegészítő oltalmi tanúsítványok legfeljebb öt évvel meghosszabbíthatják egy új gyógyászati termék oltalmi idejét. A gyógyászati termékekre vonatkozó rendelet 3(c) szakasza szerint kiegészítő oltalmi tanúsítványt kell adni, ha „a termék még nem képezte ilyen tanúsítvány tárgyát”. Ez nem zárja ki egynél több SPC engedélyezését eltérő felek számára ugyanannak a forgalombahozatali engedélynek az alapján. Ez az értelmezés a későbbi időpontból származó, nagyon hasonló növényvédelmi termékekre vonatkozó rendelkezés szövegezéséből következik, aminek alapján a gyógyászati termékekre vonatkozó korábbi rendelkezés különböző szempontjainak az értelmezését kívánták tisztázni.

A növényvédelmi termékekre vonatkozó rendelkezés 3(2) szakasza szerint „ahol függőben van ugyanarra a termékre vonatkozó és különböző szabadalmakat birtokló két vagy több szabadalmastól származó két vagy több bejelentés, erre a termékre egy-egy tanúsítványt lehet adni e birtokosok mindegyikének”.

2003-ban a *Hoffmann-La Roche AG* kiegészítő oltalmi tanúsítványra vonatkozó kérelmet nyújtott be a Holland Szabadalmi Hivatalnál az Enbrelre (etanerceptre). Ezeket a jogokat később átruházták az *AHP Manufacturing BV*-re (AHP). Ennek az SPC-bejelentésnek a benyújtása idején már több egyéb SPC-t engedélyeztek etanerceptre. A vonatkozó rendelkezéseknek a holland hivatal (szó szerinti, merev) értelmezése alapján ez azt jelentené, hogy egy további tanúsítványt csak akkor lehetne kiadni az AHP részére, ha függő lenne legalább egy további SPC-kérelem. Minthogy ez a feltétel nem állt fenn, a hivatal elutasította az AHP SPC-kérelmét.

Az AHP a hivatal döntése ellen keresetet indított a Hágai Bíróságnál (Rechtbank's-Gravenhage), amely a vonatkozó kérdéseket 2007. november 2-án az Európai Bírósághoz (ECJ) továbbította.

Az ECJ most úgy döntött, hogy a 3(2) szakaszt „nem csupán szövegezése szerint kell értelmezni, hanem annak a rendszernek az általános terve és céljai fényében is, amelynek részét képezi”.

A fentiek eredményeképpen a rendeletek nem zárják ki SPC engedélyezését olyan termékekre, amelyre a kérelem benyújtásának időpontjában már egyéb alapszabadalmak egy vagy több tulajdonosának engedélyeztek egy vagy több bizonylatot.

Európai Szabadalmi Hivatal

A) Az előző számban hasonló címszó alatt hírt adtunk arról, hogy az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) 2010. július 1-jén hivatalba lépő új elnökeként négy személy jelölését fogadták el, akiket az Európai Szabadalmi Szervezet Adminisztratív Tanácsa 2009. október 27-től 30-ig tartó ülésén hallgatott meg.

Most arról kaptunk hírt, hogy a jelöltek meghallgatása után tartott szavazáson egyikük sem kapta meg a kívánt háromnegyedes többséget, vagyis 27-et a 36 szavazat közül. Ennek megfelelően az Adminisztratív Tanács 2009. december 8-tól 11-re kitűzött ülésén tartottak új választási eljárást. Itt az első szavazási körben egyik jelölt sem kapott háromnegyedes többséget. Ekkor Jesper Kongstad visszalépett. Azonban a megmaradó három jelölt közül ezután sem kapta meg egyik sem a szükséges 27/36-os szavazati többséget. Így a hivatal új elnökének megválasztása ez évre halasztódott.

B) A Műszaki Fellebbezési Tanácsok két újabb döntése megállapította, hogy az Európai Szabadalmi Hivatal vizsgálati osztályának elutasító határozata két európai szabadalmi bejelentés kapcsán lényeges eljárási jogsértést jelent.

A T 1346/08 sz. ügyben a bejelentő módosította az igénypontjait, amikor az ESZH előtt megindította a nemzeti szakaszt. A vizsgálati osztály első végzésében kifogásolta, hogy az 1. igénypont nélkülözi a feltalálói tevékenységet. Válaszában a bejelentő módosított 1. igénypontot nyújtott be, amely egy olyan vonást is tartalmazott, amelyet korábban nem tárgyaltak meg. A válasz továbbá érveket hozott fel a módosított 1. igényponttal kapcsolatos feltalálói tevékenység alátámasztására, ezenkívül megtárgyalta az elővizsgáló által megnevezett négy anterioritást.

A vizsgálati osztály következő végzése elutasította a bejelentést az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) 97(2) szakasza alapján, arra következtetve, hogy az 1. igénypont feltalálói tevékenység hiánya miatt nem elégíti ki az ESZE 56. szakaszának követelményeit.

A fellebbezési tanács azt állapította meg, hogy a vizsgálati osztály lépései lényeges eljárási jogi sérelmet jelentenek. A vizsgálati osztály első végzésére adott választ jóhiszemű (*bona fide*) válasznak kell tekinteni, mert a bejelentő őszintén megkísérelte, hogy eleget tegyen a vizsgálati osztály kifogásainak. Ezért a bejelentő az első végzésre adott válasz után nem várhatta a bejelentés azonnali elutasítását. Ennek következtében sérült a bejelentőnek a 113(1) szakasz szerinti joga a meghallgatásra.

A T 0005/06 sz. európai szabadalmi bejelentést a vizsgálati osztály elutasította szintén az 56. szakasz alapján, vagyis feltalálói tevékenység hiánya miatt. A vizsgálati osztály azzal érvelt, hogy a találmány szerinti problémát az igényelt tárgy teljes körére nem oldották meg, mert az 1. igénypont nem megvalósítható kiviteli alakokat foglalt magában.

A fellebbezési tanács arra a következtetésre jutott, hogy a vizsgálati osztály általi elutasítás a 111(2) szabályra figyelemmel nem volt indokolt, és ezért lényeges eljárási sérelmet képezett. A vizsgálati osztálynak a bejelentés elutasításakor meg kellett volna adnia az elutasítás

összes jogi és ténybeli okát, figyelemmel a technika állására és a kézenfekvőségre vonatkozó állításra.

A két döntés ismét azt bizonyítja, hogy az ESZH köteles döntéseit megindokolni, és komolyan értékelni a bejelentő őszinte kísérleteit arra, hogy a bejelentést engedélyezésre kész állapotba hozza. Ha ezt a kötelezettségét nem teljesíti, lényeges eljárásjogi sérelmet követ el, és az ilyen megalapozatlan elutasítások ellen benyújtott fellebbezéseknek sikereseknek kell lenniük abban, hogy a bejelentést a fellebbezési tanács további vizsgálat céljából visszaküldi a vizsgálati osztálynak.

C) Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) Adminisztratív Tanácsa, élve az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) szabályainak módosítására vonatkozó jogával, két döntést hozott, amelyek lényegesen módosítják az ESZE szabályait.

A szabályok megváltozását részben az motiválta, hogy a tanács gyorsítani kívánta az európai szabadalmi bejelentések vizsgálatát.

A szabályváltoztatások két csoportba sorolhatók:

1. az elővizsgálatot gyorsító változások és
2. megosztott bejelentések benyújtásának lehetőségét korlátozó változások.

1. A bejelentések elővizsgálatának gyorsítását célzó módosítások

Korlátozás igénypont-kategóriáinként egyetlen független igénypontra

A jelenlegi szabályok szerint egy szabadalmi bejelentésre nem engedélyezhető szabadalom, ha igénypont-kategóriáinként (termék- vagy eljárás-) egynél több független igénypontot tartalmaz. E szabály alól kivételt jelent, ha a kérdéses független igénypont (a) kölcsönös kapcsolatban álló több termékre, (b) egy termék vagy készülék eltérő alkalmazásaira vagy (c) egy sajátos probléma alternatív megoldásaira vonatkozik, ha ezek nem foglalhatók egyetlen igénypontba. Jelenleg az ESZH azt írja elő, hogy a bejelentő az érdemi elővizsgálat alatt korlátozza igénypont-kategóriáinként a független igénypontok számát.

A 2010. április 1-jén hatályba lépő módosítások jelentősen megváltoztatják a jelenlegi gyakorlatot. Az új 62a szabály szerint ha egy szabadalmi bejelentés igénypont-kategóriáinként egynél több független igénypontot tartalmaz, amelyek nem tekinthetők kivétel alá esőnek, az ESZH Kutatási Osztálya felszólítja a bejelentőt, hogy jelölje meg minden egyes kategóriában a kutatandó független igénypontot. E felhívás megválaszolására csupán két hónap meg nem hosszabbítható határidőt engedélyeznek. Ezután az európai kutatást a bejelentő által megjelölt igénypontra, illetve igénypontokra, vagy pedig – ha a bejelentő nem válaszolt a felhívásra – az igénypont-kategória első független igénypontjára korlátozzák.

Az igénypontok módosítása nem lesz lehetséges a kutatás befejezése előtt, de benyújthatók érvek annak bizonyítására, hogy egy igénypont-kategórián belül két vagy több független igénypont a fentebb említett kivételek körébe esik. Ha az ilyen érvek sikeresek, a kutatást a kivétel alá eső igénypontokra is kiterjesztik.

Az új 62a szabály mindazokra a bejelentésekre vonatkozik, amelyekkel kapcsolatban 2010. április 1-jéig még nem folytattak le kutatást.

A kutatási jelentésben foglalt kifogások megválaszolása

2010. április 1-je után a bejelentők kötelesek lesznek megválaszolni minden olyan kifogást, amelyet a kutatást végző elővizsgálók korábban a kutatási jelentésben tettek.

Az ESZH mint nemzetközi kutatási hatóság által kiadott nemzetközi kutatási jelentés (International Search Report, ISA) lép az euro-PCT bejelentések európai kutatási jelentése helyébe. A jelenlegi gyakorlat szerint a bejelentőknek a 161. szabály alapján lehetőségük van módosítani az ilyen euro-PCT bejelentéseket röviddel azt követően, hogy megindították az európai regionális szakaszt. A 161. szakasz egy hónapos határidőt ad arra, hogy a bejelentő önkéntesen módosítsa bejelentését.

Az új gyakorlat szerint a 161. szabály szerinti közléseket továbbra is az ESZH fogja kiadni. A bejelentőknek azonban választ kell benyújtaniuk a nemzetközi kutatási jelentésben foglalt kifogásokra. Az ilyen válasz elmulasztása azt eredményezi, hogy a bejelentést visszavontnak tekintik.

Módosítások azonosítása

2010. április 1-je után a 137(4) szakasz szerint kötelező lesz a szabadalmi bejelentés módosításainak és azok alapjainak azonosítása az elővizsgáló számára. Ha a bejelentő nem tesz eleget ennek a követelménynek, az ESZH egy hónapon belüli hiánypótlására szólítja fel. Ha a bejelentő a felhívásra nem válaszol, a bejelentést visszavontnak tekintik.

2. Megosztott bejelentések benyújtására vonatkozó korlátozások

A jelenlegi gyakorlat szerint bármely függő európai bejelentés alapján, vagyis az engedélyezés vagy elutasítás előtti napig lehetőség van megosztott bejelentések benyújtására.

A 2010. április 1-jén hatályba lépő új 36(1)(a) szabály határidőt ír elő megosztott bejelentések benyújtására. Ez az új szabály az összes függő európai bejelentésre vonatkozik, függetlenül azok benyújtási napjától.

Az új szabály szerint európai megosztott bejelentések sorozatánál a legkorábbi európai bejelentés kapcsán kiadott első elővizsgálati végzés keltétől számított huszonnégy hónapon belül lehet benyújtani megosztott bejelentést. A bővített európai kutatási jelentések, a kiegészítő kutatási jelentések vagy a nemzetközi kutatási jelentések nem indítják meg a huszonnégy hónapos határidőt, mert azokat – még ha elővizsgálati végzés formájuk van is – a kutatási osztály adja ki.

Az új 36(1)(b) szakasz a fenti szabály alóli olyan kivételről rendelkezik, hogy ha a fent említett első elővizsgálati végzés időpontja után az elővizsgáló egységességi kifogást támaszt, az a megosztott bejelentés benyújtására egy új huszonnégy hónapos határidőt alapoz meg.

A 2010. április 1-jén függő olyan bejelentések esetében, amelyekre nézve a huszonnégyszáznapos határidő már lejárt, valamint amelyekre nézve ez a határidő 2010. október 1-je előtt jár le, a határidő 2010. október 1-jéig meghosszabbodik.

Az ESZH útmutatót adott ki arról, hogy a gyakorlatban hogyan kell értelmezni ezeket az új szabályokat.

India

A) A *Société Des Produits Nestlé SA* (Nestlé) kérte a Szellemijogvédelmi Fellebbezési Bizottságtól (Intellectual Property Appellate Board, IPAB), hogy törölje a védjegylajstromból az 546574 sz. alatt lajstromozott **MAGGI** védjegyet, mert annak használata a lajstromozó által egy átlagos intelligenciájú és tökéletlen emlékezőképességű fogyasztó számára márkanev-kiterjesztésnek lenne tekinthető, és ezért alkalmas a fogyasztók becsapására és megtévesztésére.

Az IPAB egyetértett a Nestlé állításaival, és azon a véleményen volt, hogy egy korábbi használó jogait védeni kell. A jelen esetben a **MAGGI** védjegyet 1962 óta használják Indián kívül és 1983 óta Indiában, aminek következtében komoly hírnévre és goodwillre tett szert. A tulajdonjogok olyan személyekhez tartoznak, akik először használnak egy védjegyet. Ennek megfelelően az IPAB elrendelte a kifogásolt védjegy törlését a védjegylajstromból.

B) A japán gépkocsigyártó *Honda* cég pert indított az indiai *TVS Motor Co.* (TVS) ellen, és kérte a TVS-t ideiglenes intézkedéssel eltiltani a **CITY** védjeggyel ellátott motorkerékpárok gyártásától, mert ez a védjegy a megtévesztésig hasonló a *Honda CITY* védjegyéhez.

A TVS az 1999. évi védjegy törvény 17. szakaszára hivatkozva azt állította, hogy még ha a *Honda* jogosult is a **CITY** védjegy használatára, nem állíthatja azt, hogy e védjegy kizárólagos használatára jogosult, mert az egy egyszerű szótári szó, amely „várost” jelent.

A kalkuttai felsőbíróság (Calcutta High Court) megállapította, hogy a *Honda* nem bizonyította, hogy valaha is használta a **CITY** védjegyet motorkerékpárokon, ellentétben a TVS-sel, amely a „city” szót motorkerékpárjainak egy sajátos változatával kapcsolatban használja védjegye részeként. Azt sem bizonyítja semmi, hogy a *Honda* tulajdonosa lenne a lajstromozott védjegynek. Ezért a bíróság megállapította, hogy a *Honda* nem jogosult korlátozni a TVS-t a **CITY** védjegy használatában.

Izrael

Az Izraeli Szabadalmi Hivatalnál két, számítógépre vonatkozó találmányt nyújtottak be. Az egyik egy számítási módszerre és ezzel kapcsolatos kalibrációs modellre és készülékre, a másik egy olyan katéterkalibrálási módszerre vonatkozott, amely egy szenzor számára nyújt a katéterben levő memóriachip által tárolt kalibrációs adatokat. A hivatali elővizsgáló a bejelentéseket azon az alapon kifogásolta, hogy azok olyan számítógépprogramokra

vonatkoznak, amelyek *per se* kalkulációs módszert valósítanak meg, és ezért az izraeli szabadalmi törvény szerint nem szabadalmazhatók, csupán szerzői jogi oltalomban részesíthetők. Emellett az, ha egy számítógépprogramot egy készülékhez kapcsolnak, ami némi ipari alkalmazhatóságot jelent, nem teszi a találmányt önműködően szabadalmazhatóvá.

A hivatal azt is megállapította, hogy – ellentétben az Európai Szabadalmi Hivatal álláspontjával – még ha a számítógép alkalmazása a találmány nem komputeres komponensét műszakilag megváltoztatja is, ez önmagában nem elegendő ahhoz, hogy a találmány tárgyát szabadalmazhatóvá tegye. Az elővizsgáló szerint a tárgy szabadalmazhatóságának próbája indokolja a találmány komputeres szempontjának figyelmen kívül hagyását és annak vizsgálatát, hogy a módszer manuális (vagyis nem komputeres) módon szabadalmazhatóan lenne-e tekinthető.

A jelenlegi gondolatmenet e próba mögött az, hogy egy számítógép használatának elve bármilyen célra nem tekinthető önmagában találmánynak, és a módszert komputeres szempontjai nélkül kell vizsgálni. Ennek ellenére az elővizsgáló megállapította, hogy a két bejelentő nyilatkozatában nem ilyen alapon érvelt, és nem is nyújtott be bizonyítékot ilyen vonatkozásban. Ezért a döntést csak a nem kézenfekvőség és az újdonság vonatkozásában kell meghoznia. Ilyen alapon a bejelentők szakértője meggyőzte arról, hogy az első bejelentés új és nem kézenfekvő találmányra vonatkozik. Ezért úgy döntött, hogy egy olyan modell alkalmazása, amely csak egy teljesen eltérő területen volt ismert, nem tekinthető kézenfekvőnek. Ezzel szemben az elővizsgáló a második találmányt kézenfekvőnek találta.

Japán

A) A Japán Szabadalmi Hivatal és a Magyar Szabadalmi Hivatal közötti szabadalmi gyorsforgalmi egyezmény (*patent prosecution highway*) 2009. augusztus 3-án lépett életbe. Ennek révén lehetővé válik, hogy gyorsabban és hatékonyabban lehessen szabadalmat kapni olyan bejelentés esetén, amelyet a másik országban is benyújtottak. Ha az egyik országban legalább egy igénypontot szabadalmazhatóan találtak, ennek alapján a bejelentő a másik országban kérheti bejelentésének gyorsított vizsgálatát.

Japánnak mostanáig az Amerikai Egyesült Államokkal és Dél-Koreával van tartós gyorsforgalmi egyezménye, és Ausztriával, Dániával, az Egyesült Királysággal, Finnországgal, Németországgal, Oroszországgal és Szingapúrral kötött ilyen jellegű próbaegyezményt. Ezenkívül az Európai Szabadalmi Hivatallal és a Kanadai Szabadalmi Hivatallal folytat tárgyalásokat ilyen egyezmény megkötéséről.

B) A Nemzetközi Kereskedelmi és Beruházási Intézet a 2006. évi pénzügyi évre adatokat közölt a szabadalmi használati engedélyek kapcsán a bevételek és a kiadások alakulásáról. Eszerint Japán az említett évben 4,6 milliárd dollár többletbevételre tett szert, és ezzel az Amerikai Egyesült Államok után világviszonylatban a második helyre jött fel a 2005. évi 4. helyről.

Jemen

A Beacham Group Plc, az AUGMENTIN védjegy tulajdonosa az 5. áruosztályban, keresetet indított a Sana'a-i Kereskedelmi Bíróságnál egy jemeni gyógyszergyártó cég ellen, mert az ugyancsak az 5. áruosztályban lajstromoztatta az AUGMEN védjegyet.

A bíróság megállapította, hogy a két védjegy általános megjelölése és hangzása kétségtelenül megtéveszti a fogyasztókat, akik azt hihetik, hogy a két termék ugyanabból a forrásból származik. Ezért az AUGMEN védjegy lajstromozása a korábbi védjeggyel való összetévesztés kockázatával jár, és így ütközik a jemeni iparjogvédelmi törvény 89. és 90. szakaszának rendelkezéseivel. Ilyen alapon a bíróság elrendelte, hogy a védjegy hivatal nyilvánítsa az AUGMEN védjegyet érvénytelennek.

E bírósági döntés ellen az alperes a felsőbb bírósághoz nyújtott be fellebbezést, amely azonban megerősítette az alsófokú bíróság döntését.

Kína

A) 2009. május 31-én a Szabadalmi Felülvizsgálati Tanács (SZFT) döntést hozott a Viagra-szabadalom érvényességéről.

Ezt a döntést, amely a Viagra-szabadalmi üggyel kapcsolatos per második körének az első döntése, az SZFT közel egy évvel azt követően hozta, hogy 2008 júliusában szóbeli meghallgatáson az igénypont alátámasztottságát és a feltalálói tevékenységet vizsgálták.

A kínai szabadalmi törvény szerint ha egyik fél sem elégedett az SZFT döntésével, a döntés kézbesítésétől számított három hónapon belül eljárást indíthat a Pekingi 1. számú Közbenső Népbíróságnál (KNB).

A Viagra-szabadalmat Kínában a legérdekesebb szabadalmi pernek tekintik. A pereskedés első köre 2001-ben indult, amikor 13 kínai cég és egyén megkísérelte a Viagra-szabadalom érvénytelenítését. Ez a szabadalom csupán egyetlen igénypontot tartalmazott a szildenafilnek nevezett vegyületre. A megsemmisítési/érvénytelenítési kérelmekben hivatkozott okok a feltalálói tevékenység hiányára, az igénypont alátámasztottságának hiányára, nem kellő kinyilvánításra és az igénypont megszővegezésének nem elég világos voltára irányultak. A KNB 2002. szeptember 3-án és 4-én folytatott szóbeli tárgyalást, amelynek során vizsgálta a megsemmisítési kérelem valamennyi alapját.

A felek elsősorban a kinyilvánítás nem kielégítő voltára és a feltalálói tevékenység hiányára hivatkoztak. Az előbbivel kapcsolatban a vita arra összpontosult, hogy a szabadalmi leírás csak egy „különösen előnyös vegyület” (mint szelektív inhibitor) kísérleti adatait nyilvánította ki anélkül, hogy egyértelműen azonosította volna a kísérleti vegyületet. Ilyen vonatkozásban a kínai gyakorlat igen szigorú. A kérelmezők azon az állásponton voltak, hogy a szabadalom egyetlen igénypontja egy sajátos kémiai vegyület, nevezetesen a szildenafil – amely a jól ismert Viagra gyógyszer hatóanyaga – orvosi felhasználására vonatkozott erek-

ciós diszfunkció kezelésében, de az általánosan kinyilvánított adatok nem az igényelt kémiai vegyületre vonatkoztak. A Pfizer azzal érvelt, hogy a szildenafil valóban egyike a különösen előnyös vegyületeknek, miként ezt a leírás is állítja, így a kinyilvánított vizsgálati adatok az igényelt gyógyászati felhasználás alátámasztására szolgáltak.

Ezt követően, 2004. július 5-én a KNB döntése megállapította, hogy a Viagra-szabadalom érvénytelen nem kellő kinyilvánítás miatt. A Pfizer megfellebbezte ezt a döntést, és nyert mind az elsőfokú, mind a másodfokú bírósági eljárásban. A bírók mindkét bíróságon azon a nézetben voltak, hogy összefüggés volt a szabadalmi leírásban kinyilvánított vizsgálati adatok és az igényelt kémiai vegyület között, aminek révén a szabadalom eleget tett a kielégítő kinyilvánítás követelményének. Ennek a megállapításnak az alapján megváltoztatták a KNB döntését.

A kínai joggyakorlat szerint a bíróságok nem jogosultak közvetlenül dönteni egy szabadalom érvényességéről. Ezért a Viagra-szabadalmat visszaküldték az SZFT-nek az érvényesség további vizsgálata céljából azoknak az okoknak, vagyis a feltalálói tevékenység és az igénypont alátámasztottsága alapján, amelyeket ennek a tanácsnak és a két bíróságnak a döntése nem tárgyalt. Ekkor indult az eljárás második köre.

Az SZFT 2009. május 31-i döntése megállapította, hogy logikus volt azt gondolni, hogy az ún. különösen előnyös vegyület, amelyről azt mondták, hogy a szabadalomban vizsgált vegyület, nem más, mint az igényelt vegyület. Ezután az SZFT megállapította, hogy a szabadalmi igénypontot a leírás kellő mértékben alátámasztja. Így a szabadalmat feltalálói tevékenységen alapulónak tekintették a fellebbező felek által megnevezett anterioritásokkal szemben. Ezek az anterioritások kinyilvánították a szildenafil is magában foglaló kémiai vegyületek első gyógyászati alkalmazását (mint angina elleni hatóanyagot), valamint egy másik inhibitor erektív diszfunkciót gátló hatása elleni orvosi felhasználását.

Az SZFT most ismertetett határozata végleg eldöntötte a kínai Viagra-szabadalom érvényességét.

B) Kína Legfelsőbb Népbírósága 2009. április 23-án jogi véleményt adott a jól ismert védjegyek oltalmáról, amely jogilag kötelező iránymutatást szolgáltat a bíróságok számára védjegy vonatkozású polgári peres ügyekben. Ez a „Jól ismert védjegyek oltalmának értelmezése polgári perekben” című jogi értelmezés 2009. május 1-jén lépett hatályba.

A kínai védjegy törvény jól ismert védjegyek oltalmával foglalkozó 13. szakasza szerint a lajstromozatlan jól ismert védjegy gátolja az olyan védjegy lajstromozását és használatát, amely másolása, utánzása vagy fordítása a jól ismert védjegynek azonos vagy hasonló áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában, ha a védjegy használata valószínűleg zavart okoz; és egy lajstromozott, jól ismert védjegy gátolja az olyan védjegy lajstromozását és használatát, amely másolása, utánzása vagy fordítása a jól ismert védjegynek eltérő áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában, ahol az ilyen védjegy használata valószínűleg félrevezeti a vásárlóközönséget, és károsítja a jól ismert védjegy lajstromozójának érdekeit.

Ha egy védjegy ütközik egy másikkal, a védjegytulajdonos kérheti az illetékes hatóságot, hogy ismerje el és oltalmazza védjegyét jól ismert védjegyként. Ha egy védjegy lajstromozás-kor ütközik, a védjegy hivatal, valamint a védjegy-felülvizsgáló tanács elismerheti, hogy a védjegy felszólalási vagy törlési ügyekben jól ismert védjegynek minősül. Használat folytán bekövetkező ütközés esetén elismertetési kérelmet lehet benyújtani a helyi ipari és kereskedelmi adminisztrációs hivatalnál, amely a kérelmet a védjegy hivatalhoz továbbítja döntés céljából. Egy jogi bíróság bitorlási ügyben is elismerheti egy védjegy jól ismert voltát.

Az említett jogi értelmezés a jól ismert védjegyet olyan védjegyként definiálja, amely széles körben ismert a vonatkozó kínai vásárlóközönség körében.

Az értelmezés szükségdoktrínát állapít meg, mert világosan leszögezi, hogy egy védjegyet csupán szükség esetén ismernek el jól ismert védjegyként. A szükségesség követelménye akkor van kielégítve, ha egy üzlet olyan kereskedelmi nevet használ, amely azonos vagy hasonló egy jól ismert védjeggyel, illetve védjegyhez.

A bizonyítási teher a jól ismert védjegy tulajdonosára hárul. Ha azonban egy védjegy Kínában széles körben ismert, a bizonyítási teher könnyebbé válik, sőt meg is szűnik, ha a másik félnek nincs ellenvetése az elismeréssel szemben.

Egy jól ismert védjegy tulajdonosa nyilvánvalóan megtámadhat egy védjegybejelentést vagy -lajstromozást, vagy megtilthatja egy olyan védjegy használatát, amely a saját jól ismert védjegyének másolása, utánzása vagy fordítása.

Egy lajstromozott védjegy tulajdonosával szemben ideiglenes intézkedés kérhető, amely eltiltja a lajstromozott védjegy használatát abban az esetben, ha a kifogásolt védjegy másolása, utánzása vagy fordítása egy jól ismert védjegynek, és a használat bitorlást jelent.

C) A HUSHUBAO védjegyet birtokló P&G felszólalt a HUSHIBAO védjegy lajstromozása ellen. A védjegy hivatal 2001. november 29-én elutasító határozatot hozott, ami ellen a P&G az Állami Ipari és Kereskedelmi Minisztérium Védjegy-felülvizsgáló és Döntési Tanácsánál keresett jogorvoslatot, de fellebbezését 2008. július 26-án elutasították. Ezután a P&G a pekingi 1. számú Közbenső Népbírósághoz fordult.

Ez a bíróság azzal érvelt, hogy a HUSHIBAO védjegy mind jellegében, mind kiejtésében és jelentésében nyilvánvalóan különbözött a P&G betű szerint hushubaoként kiejtett védjegytől. A vásárlóközönség meg tudja a két védjegyet különböztetni, ha elkülönített állapotban figyeli őket, vagyis a HUSHIBAO nem minősül a hushubaoként kiejtett védjegyhez hasonló védjegynek. A P&G nem bizonyította, hogy a HUSHIBAO szándékos utánzása a hushubaoként ejtett védjegynek. Emellett a HUSHUBAO nem egy jól ismert védjegy.

D) A kínai Ipari és Kereskedelmi Minisztérium 2009. szeptember 16-án bejelentette, hogy a Kínában 2009-ben benyújtott védjegybejelentések száma szeptember 15-én elérte az egymilliót.

Kína nemcsak az egy év alatt benyújtott védjegybejelentések, hanem a vizsgált ügyek és a lajstromozott védjegyek száma tekintetében is első a világon.

Libéria

Libéria 2009. december 11-én tagja lett a védjegyek nemzetközi lajstromozására vonatkozó Madridi Jegyzőkönyvnek.

Marokkó

A *Texaco Inc.* (Texaco), a *SPRAYTEX* védjegy tulajdonosa az 1. és 4. áruosztályban, védjegybitorlásért beperelte a marokkói *Saleh Taleb Amert*, mert az a 4. áruosztályban lajstromoztatta a *STARTEX* védjegyet. A Kereskedelmi Bíróság a Texaco javára döntött. Döntését az alábbiakra alapozta:

- Az alperes védjegye megjelenésben, hangzásban és mellékjelentésben nagyon hasonlít a felperes védjegyéhez. Emellett az alperes áruinak jellege kapcsolatot mutat a felperes áruival.
- A Texaco 1993. december 31-én lajstromoztatta védjegyét, szemben az alperessel, aki csak 2005. február 16-án lajstromoztatta a *STARTEX* védjegyet.

A fenti okok miatt a bíróság elrendelte, hogy az alperes

- töröltesse a lajstromból az ütköző védjegyet,
- szüntesse meg a kifogásolt védjegy használatát és
- viselje a bírósági költségeket.

Montenegró

A montenegrói parlament 2009. október 14-én jóváhagyta a montenegrói kormány és az Európai Szabadalmi Hivatal közötti egyezményre vonatkozó törvényt az európai szabadalmak montenegrói kiterjesztéséről. Az új törvény Montenegróban 2009. november 14-én lépett hatályba; az egyezmény azonban csak akkor lesz a gyakorlatban is alkalmazható, amikor az Európai Szabadalmi Hivatal és a montenegrói kormány közötti jegyzékváltás megtörténik. Erre lapzártáig még nem került sor.

Németország

A) 2009. október 1-jén Németországban a szabadalmi törvényt egyszerűsítő és korszerűsítő törvénymódosítás lépett hatályba, amely elsősorban a szolgálati találmányokra vonatkozó rendelkezéseket érinti és korszerűsíti.

A korábbi törvény szerint ha egy alkalmazott találmányt dolgozott ki, arról azonnal tájékoztatást kellett adnia munkáltatójának. A tájékoztatás kézhezvétele után a munkáltató négy hónapon belül köteles volt közölni, hogy a találmányra igényt tart-e. Ha ezt a határidőt elmulasztotta, a találmány az alkalmazotté maradt, aki kártérítési igénnyel is felléphetett a munkáltatóval szemben, ha az utóbbi az ő hozzájárulása nélkül használta a találmányt.

Ez az eljárás különösen a kisvállalatok számára jelentett terhet, mert jelentős szervezési erőfeszítéseket követelt.

Az új törvény most úgy rendelkezik, hogy egy alkalmazotti találmányra vonatkozó igényt kinyilvánítottnak tekintenek, ha a munkaadó az alkalmazottnak a találmányra vonatkozó közlésétől számított négy hónapon belül nem ad olyan nyilatkozatot, hogy az alkalmazotti találmányról lemond. Más szavakkal ez annyit jelent, hogy az új törvény értelmében a találmány önműködően átszáll a munkaadóra akkor is, ha az nem tesz semmilyen lépést.

Az új törvény azt sem kívánja meg, hogy a munkaadó írásban tegyen nyilatkozatot: erre a célra felhasználhatja a korszerű közlési módszereket, például az elektronikus levelet.

B) A Német Védjegyhivatal elutasította a CCCP védjegy ruházati termékekre vonatkozó lajstromozási kérelmét. Határozata szerint a korábbi Szovjetunió szimbólumát még mindig földrajzi árujelzőnek kell tekinteni, és ezért az ilyen megjelöléseket szabadon kell tartani.

Norvégia

A Norvég Legfelsőbb Bíróság legutóbbi döntése a szabadalmi törvény 39. szakaszának értelmezésére vonatkozik, nevezetesen arra, hogy egy analóg eljárásra vonatkozó szabadalom kapcsán hogyan kell értelmezni az ekvivalenciát.

1992. január 1-je előtt Norvégiában nem lehetett új gyógyászati termékre szabadalmat kapni, mert a törvény tiltotta a termékoltalmat. Ehelyett a termék előállítási eljárását (analóg eljárást) igényelték szabadalmi oltalom elnyerése céljából. Ennek az eljárásnak önmagában nem kellett feltalálói tevékenységen alapulnia.

A szóban forgó esetben a vélt bitorló, a *Krka Sverige AB* (Krka) egy műszakilag eltérő eljárásváltozatot dolgozott ki az *Eisai Co Ltd* szabadalmában védett gyógyszertermék előállítására. A Borgarting Fellebbezési Bíróság azon a véleményen volt, hogy az ekvivalencián alkalmazása nem terjesztette ki a gyógyszer előállítására vonatkozó igénypontok oltalmi körét műszakilag eltérő eljárásokra, jóllehet egy szakember számára kézenfekvő lenne ezeknek az eljárásoknak a megtalálása és alkalmazása, ha maga a gyógyszer ismert.

A szabadalmas nem értett egyet ezzel a nézettel, és azt állította, hogy a helyes kiindulási pontnak azt kell tekinteni, hogy egy szakember, aki járatos a szabadalom tárgyának területén, a siker ésszerű reményével kísérelné-e meg az általános előállítási módszert.

A legfelsőbb bíróság megerősítette a fellebbezési bíróság döntését. Elvi alapon az igénypont-értelmezés kiindulási pontját az igénypontok szövegezése képezi. Egyúttal a legfelsőbb bíróság utalt az Európai Szabadalmi Egyezmény 69. szakaszára, amely az igénypontok értelmezésére vonatkozik. A döntés az ekvivalencia három elvét alkalmazza: 1. ugyanannak a problémának a megoldása; 2. kézenfekvőség egy szakember számára; és 3. a módszer nem tartozhat a technika állásához.

A döntés megerősíti, hogy az igénypontok szerinti eljárás az, ami analóg eljárásra vonatkozó szabadalmak esetén védve van. Az ekvivalencián segít az oltalmi kör kiterjesztésében

olyan eljárásokra, amelyek lényegileg azonosak, és amelyek az igénypontok szerinti eljárás módosulatait képviselik. Annak megállapítása, hogy egy eljárás elég közel van-e ahhoz, hogy kellően azonosként lehessen jellemezni, sajátos megfontolásokat igényel, amelyeket minden egyes esetben végig kell gondolni.

Oroszország

Az Orosz Szabadalmi Hivatal elutasította a PU IN és a ПУ ИН védjegybejelentést a 20., 29., 32. és 33. áruosztályban. Az elutasító végzés arra hivatkozott, hogy az orosz védjegy törvény nem engedélyezi olyan védjegyek lajstromozását, amelyek közérdekbe ütköző megjelölések, vagy ilyen megjelölést tartalmaznak. A végzés arra is rámutatott, hogy a védjegy törvény szerint a védjegyzettni kívánt megjelölések nem foglalhatnak magukban obszcén jellegű, emberi méltóságot és vallásos érzületet sértő szavakat és kifejezéseket, és az orosz nyelvtani szabályokat sem sérthetik. Az irányelvekben megadott meghatározások jegyzéke általánosító jellegű, és nem kimerítő. Az ilyen megjelölések helyes kiértékeléséhez szükség van annak megfontolására, hogy a fogyasztók hogyan fogják fel azokat.

A lajstromoztatni kívánt két védjegynek az angol vagy az orosz nyelvben nincs semmiféle lényeges jelentése, a két szót elválasztó köz azonban lehetővé teszi a két szó közé bármilyen betű beiktatását.

Figyelembe véve, hogy Oroszországban és a világ egyéb részein Vlagyimir Putyin, a korábbi orosz elnök nagy tiszteletnek örvend, és az orosz fogyasztó a megjelölést a Putyin névre utalónak tekintheti – és valószínűleg fogja tekinteni –, valójában ez jut először a megjelölést olvasó eszébe. A megjelölés használata italok címkéin bizonyára a tisztelet hiányát jelentené a politikai vezetővel szemben, ami hosszú távon ellentmond az erkölcsi elveknek.

A javasolt védjegy ilyen felfogásának megértését alátámasztandó a Szabadalmi Viták Kamarájának Tanácsa tájékoztatást nyújtott arról, hogy a bejelentő hogyan használta a megjelölést a honlapján, ahol hirdette termékeit. A termékek címkéi pajzs alakúak voltak kétfejű sassal a háttérben, és a két szó között egy nagy T alakú kard volt ábrázolva, ami vizuálisan „putin”-ként olvasható. Emellett az orosz fogyasztók láthatnak orosz boltok pultjain konzervdobozokat, amelyeken a „putin” név kiemelkedik a kétfejű sas háttérből, ami viszont erősen emlékeztet az orosz állami címerre.

Ez a tájékoztatás megerősíti a szabadalmi hivatalnak azt a következtetését, hogy az orosz fogyasztó a termék nevét rejtett módon összefüggésbe hozhatja Vlagyimir Putin névvel, ami tisztelet hiányára utal. A cikk orosz szerzője azt az óhajtát fejezi ki, hogy bárcsak egyes orosz vállalkozók hasznosabb célokra használnák fel legyőzhetetlen találékonyságukat.

Spanyolország

A Zaragozai Kereskedelmi Bíróság 2009. július 31-én hozott döntést az *Adidas AG* (Adidas) v. *Almacenes Kaymo SA* (Kaymo)-ügyben.

Az ügy előzménye, hogy az Adidas bitorlási pert indított a cipőkereskedő Kaymo ellen, mert az olyan sportcipőket árusított, amelyek a jól ismert háromvonalas ADIDAS védjegyhez hasonló két, illetve négy párhuzamos vonallal voltak ellátva.

Az Adidas kérte, hogy a Kaymót büntessék meg, mert bitorolja jól ismert háromvonalas védjegyét, és ezzel a megtévesztés valószínűségét idézi elő saját védjegye és a két- és négyvonalas minta között; emellett védjegyhígításért is kérte a Kaymo megbüntetését.

Az Adidas azt kérte továbbá a bíróságtól, hogy a Kaymo fizessen kártérítést különösen a bitorlás, valamint a háromvonalas védjegy hírnevének károsodása miatt őt ért anyagi veszteségért.

A bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a Kaymo által forgalmazott cipőkön használt két és négy párhuzamos vonal megtévesztés és hígítás valószínűsége miatt bitorolja az Adidas háromvonalas védjegyét. Ezért a bíróság elrendelte, hogy a Kaymo

- szüntesse meg az olyan sportcipők eladását, amelyek az Adidas háromvonalas védjegyéhez hasonló két vagy négy párhuzamos vonallal vagy egyéb hasonló jelekkel vannak ellátva;
- 1 690 540 EUR összegben térítse meg azt a kárt, amely az Adidast érte védjegyének bitorlása és profitvesztése miatt; és
- a hírnevét ért károsodás miatt kártalanítsa az Adidast a bitorlás megkezdése óta eltelt minden egyes nap után 209 EUR-val mindaddig, amíg a bitorlást meg nem szünteti.

A bíróság azt is elrendelte, hogy a döntést hatálybalépése után publikálják két országos napilapban.

Svájc

2009. július 1-je óta alkalmazzák Svájcban az Európai Gazdasági Térségből (EGT) Svájcba importált szabadalmazott árukra a területi kimerülés elvét.

A svájci védjegy törvény már rendelkezik a védjegyek nemzetközi kimerüléséről. A szabadalmakra vonatkozó jogi helyzet sok éven keresztül homályos volt, mert a svájci szabadalmi törvény nem szabályozza egyértelműen ezt a kérdést.

1999-ben a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság a *Kodak*-ügyben megszüntette ezt a joghézagot, mert úgy döntött, hogy a nemzeti kimerülés elve szabadalmazott árukra Svájcban is alkalmazandó. 2004-ben a parlament enyhíteni próbálta a nemzeti kimerülés elvének hatását a svájci piacra azáltal, hogy módosította a szövetségi kartelltörvényt, előírva, hogy a szellemi tulajdon-jogokon alapuló importkorlátozások a versenytörvénynek legyenek alávetve. Ez a törvénymódosítás azonban nem segítette elő a szabadalmazott áruk importját,

mert a legtöbb párhuzamos importőr vonakodott attól, hogy csupán a versenytörvényre támaszkodjon, amikor a helyi gyártók által indított perrel kellett szembenéznie.

2008 decemberében a parlament – a Szövetségi Tanács álláspontja ellenére – úgy döntött, hogy beiktatja a szövetségi szabadalmi törvény 9(a) szakaszába a területi kimerülés elvét. Ez a törvénymódosítás 2009. július 1-jén lépett hatályba. A területi kimerülés általános szabálya alapján a szabadalmas által vagy az ő hozzájárulásával az EGT-ben forgalomba hozott, szabadalmazott termékeket a svájci szabadalomtulajdonos hozzájárulása nélkül be lehet vinni Svájcba. Más szavakkal: egy szabadalomtulajdonos kizárólagos jogát a szabadalom használatára kimerültnek kell tekinteni, ha a szabadalmazott tárgyat az EGT-n belül árusítják vagy elosztják.

E szabály alól az alábbi három kivétel van:

- ha a szabadalom az áruk funkcionalitását csak kisebb mértékben befolyásolja, világ-méretű nemzetközi kimerülés alkalmazandó;
- továbbra is a nemzetközi kimerülés alkalmazandó a mezőgazdasági szektor termelő-eszközeire és beruházási javaira;
- a nemzeti kimerülés továbbra is alkalmazandó a szabadalmazott árukra, ha azok árát az állam rögzíti akár Svájcban, akár külföldön. (Ez a kivétel lényegileg a gyógyszerekre vonatkozik.)

Szaúd-Arábia

A Szaúd-Arábiai Védjegyhivatal megváltoztatta eddigi gyakorlatát, és 2009. november 1-jétől a védjegyjelentések benyújtásával egyidejűleg az alábbi iratok benyújtását kéri:

- a meghatalmazás fényképmásolata, amely a külföldi szaúd-arábiai konzulátus bélyegzőjét is mutatja; az eredetit a bejelentés elfogadása előtt bármikor be lehet nyújtani, mert arra a hivatalnak publikálási okok miatt van szüksége;
- a bejelentő cégkivonatának fényképmásolata (az eredeti cégkivonat benyújtására később sincs szükség).

A Szellemi Tulajdon Világszervezete

Dr. Francis Gurry, a Szellemi Tulajdon Világszervezetének vezérigazgatója bejelentette, hogy a szabadalmi hivatalok vezetői szerte a világon elhatározták, hogy együttműködnek az elintézetlen szabadalmi bejelentések számának csökkentése érdekében. Ez a szám 2007-ben a megdöbbentő 2,4 milliót érte el. E kérdéssel egy genfi konferencián mintegy 40 szabadalmi hivatal vezetője foglalkozott.

A feldolgozatlan szabadalmi bejelentések száma az elmúlt öt évben átlagosan 8,7%-kal nőtt. Az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatalánál keletkező hátralék az összes feldolgozatlan bejelentés 28,4%-át tette ki.

2007-ben a függő bejelentések száma az egyes hivataloknál a következő volt:

Ország	A függő bejelentések száma
Amerikai Egyesült Államok	1 178 090
Japán	888 198
Európai Szabadalmi Hivatal	550 079
Dél-Korea	445 944
Németország	257 913
Kanada	186 598
Brazília	88 712
Ausztrália	72 664
Oroszország	64 451
Thaiföld	53 427

A francia és a kínai adatok nem elérhetők.

2004 és 2007 között az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala hátraléka évenként 15,8%-kal nőtt, szemben a szabadalmi bejelentések számának 8,5%-os évenkénti növekedésével, míg az engedélyezett szabadalmak száma évente 1,4%-kal csökkent.

A Japán Szabadalmi Hivatalnál az elintézetlen bejelentések számának növekedése főleg annak volt a következménye, hogy a halasztott vizsgálat keretén belül a vizsgálati kérelem benyújtásának határidejét hét évről három évre csökkentették.

Dr. Gurry kijelentette, hogy a jövő legfontosabb feladata elősegíteni a nemzetközi együttműködést annak érdekében, hogy minél szélesebb körben elterjedjen a szabadalmi hivatalok infrastruktúrájának, működésének és vezetésének a korszerűsítését elősegítő legjobb gyakorlat. Egy javaslat szerint a meglévő hibák kiküszöbölése érdekében meg kell osztani a szabadalmi bejelentések elővizsgálatának munkáját.

2007-ben a szabadalmi bejelentések száma 3,7%-kal, 1,85 millióra nőtt, ami csökkenést jelent a 2006-ban tapasztalt 5,2%-os növekedéssel szemben.

A benyújtott bejelentések száma tekintetében 2007-ben Japán megelőzte az Amerikai Egyesült Államokat az első helyen, és Kína az Európai Szabadalmi Hivaltal a negyedik helyen; a harmadik Dél-Korea volt. Ebben az öt államban engedélyezték az összes szabadalom 74,4%-át.

A gyógyszerterágyú szabadalmi bejelentések száma 2005-ben 77 254 volt, és ez a szám 2006-ban 83 521-re emelkedett.

Szíria

A szíriai kormány eltörölte a szabadalmi, védjegy- és ipariminta-bejelentések esetén korábban előírt, Izrael bojkottjára vonatkozó nyilatkozatot, vagyis új bejelentések benyújthatók ilyen nyilatkozat aláírása nélkül.

Tajvan

A) A Tajvani Szellemitulajdon-védelmi Hivatal 2009 szeptemberében bejelentette, hogy mindazoknak a szabadalmi bejelentéseknek az ügyében, amelyekben a hivatal még nem kezdte el a vizsgálatot, a bejelentők kérhetik a szabadalmi eljárás lezárását és a korábban befizetett illetékek visszatérítését.

A hivatal ettől az intézkedéstől azt várja, hogy csökkenni fog a feldolgozatlan ügyek száma, mert a vállalatok meg fogják szüntetni a szükségtelen szabadalmi bejelentéseket.

B) A Legfelsőbb Adminisztratív Bíróság egy 2008. évi döntésében megerősítette a Tajvani Szellemitulajdon-védelmi Bíróság döntését, amelyben elutasította a *Kentucky Fried Chicken International Holdings, Inc.* (KFC) felszólalását a DFC védjegy lajstromozása ellen.

A KFC védjegyet birtokló KFC arra alapozta felszólalását, hogy a font betűtípusú DFC védjegy az átlagos fogyasztók körében zavart okozna, minthogy a megjelölt áruk között szerepel a sült csirke is. A hivatal elutasította a felszólalást, azzal érvelve, hogy a kifogásolt védjegy nem volt hasonló a híres KFC védjegyhez, amelyet korábban a KFC lajstromoztatott. A hivatali végzés megállapította, hogy – miként a vizsgálati irányelvek 5.2.6.5 szakaszában ki van fejtve – a külföldi nyelvek (ideértve az angolt, a franciát, a németet stb.) írásmódja szerinti védjegyek elismerésekor jelentős szerepet játszik a védjegy első betűje mind megjelenés, mind kiejtés szempontjából, amikor a hasonlóságot kell megállapítani. Minthogy a „D” és a „K” betű teljesen eltérő megjelenésű és kiejtésű, nem lehet hasonlóságot megállapítani a (font betűtípusú) DFC és a KFC védjegy között.

Ezt követően a KFC fellebbezést nyújtott be és adminisztratív pert indított a Gazdasági Minisztérium Fellebbezési Tanácsánál, valamint a Tajpeji Felső Adminisztratív Bíróságnál. Elutasítása után a KFC továbbfellebbezett a Legfelsőbb Adminisztrációs Bíróságnál, ahol a következőkkel érvelt:

1. A két védjegyet hasonlónak kell tekinteni, mert két betűjük azonos.
2. A két védjegyet azonos vagy hasonló árukkal kapcsolatban használják, amelyeket a gyorséttermek azonos csatornáin keresztül osztnak el.
3. A világ legnagyobb sültcsirkeétterem-láncát, a KFC-t 1952-ben alapították, és Tajvanon 1985 óta 127 étteremmel működik. A KFC védjegy száznál több országban van lajstromozva, és ezért bizonyára híres védjegy.
4. Minthogy a két védjegyben csupán egyetlen betű különbözik, az alperes nyilvánvaló célja, hogy a fogyasztókat megtévesse a KFC goodwilljének kihasználása révén.

5. Azt, hogy az alperes szándéka a KFC goodwilljének kihasználása, bizonyítani lehet olyan hirdetésekkel, amelyek a KFC által használt híres termékneveket tartalmazzák, valamint olyan védjegy lajstromoztatásának kísérletével, amely hasonlít a Pizza Hut International, LLC által birtokolt híres védjegyhez.

A Legfelsőbb Adminisztrációs Bíróság azonban megerősítette, hogy a hivatal helyesen alkalmazta az idevonatkozó törvényeket és utasításokat, és a KFC fellebbezését az alábbi érvekkel utasította el.

1. A két védjegy első betűje eltérő. Ennélfogva az átlagos fogyasztók vásárláskor képesek a két védjegy megkülönböztetésére.
2. A benyújtott bizonyítékok szerint a font betűtípusú DFC a „Daintily Fried Chicken” (= finoman sült csirke), míg KFC a „Kentucky Fried Chicken” szavak rövidítése. Így a két védjegy jelentése eltérő.
3. Minthogy különböző hazai és külföldi vállalatok már lajstromoztattak OFC, GFC és CFC védjegyet a sült csirkével kapcsolatos árukra és éttermekre, valószínűtlen, hogy a kifogásolt védjegyben levő „FC” betűk a fogyasztók megtévesztéséhez vezetnének.
4. A felszólaló KFC védjegye híres, és a fogyasztók által széles körben ismert, ezért az átlagos fogyasztók képesek megkülönböztetni a két védjegyet.
5. Az alperes által kibocsátott hirdetések nem állnak összefüggésben a tárgyalt védjegy elleni felszólalással, és így nem szolgálhatnak bizonyítékkal a KFC érveinek alátámasztására.

C) Az *Aloe Vera of America, Inc.* (Aloe), a *Forever Living Products International, Inc.* (Forever) egy leányvállalata 2005 decemberében a Tajvani Szellemitulajdon-védelmi Hivatalnál kérte alábbi, repülő sasra vonatkozó ábrás védjegyének a lajstromozását a kozmetikai termékekre vonatkozó 3. áruosztályban.

Vizsgálat után a hivatal az alábbi, korábban lajstromozott, 1288666 sz. védjegy alapján elutasította az Aloe védjegybejelentését, arra hivatkozva, hogy a későbbi védjegybejelentés megtévesztően hasonlít a korábban lajstromozott védjegyre. Emellett a későbbi bejelentés áruosztályai azonosak vagy hasonlítanak a korábbi lajstromozásban megjelölt 3. áruosztállyal, illetve áruosztályhoz. Az ilyen bejelentés nagy valószínűséggel zavart okoz az általános fogyasztók körében, és azt a téves benyomást keltheti bennük, hogy a különböző áruk forrásai azonosak vagy összefüggnek egymással.

Az elutasítás kézhezvétele után az Aloe fellebbezést nyújtott be a Tajpeji Felső Adminisztratív Bíróságnál, kérve, hogy az hatálytalanítsa a hivatal korábbi döntését. Azzal érvelt, hogy védjegyének megjelenése, mellékjelentése és kiejtése jelentősen eltér a hivatal által idézett védjegytől, de a hivatal ezeknek a különbségeknek a figyelembevétele nélkül hozta meg döntését, és csupán a két védjegy szereplő „repülő sas” rajzának összehasonlítása alapján állapította meg a két védjegy megtévesztő hasonlóságát. Így a hivatal döntése nem volt megalapozott.

Az Aloe arra is rámutatott, hogy bár a két védjegy rajza csekély különbséget mutat, mert az elutasított bejelentés szerinti védjegy az angol „forever” szót tartalmazza, és olyan sast ábrázol, amely karmaival egy aloét markol meg, míg a felhozott lajstromozás szerinti védjegy a „Complices Eagle” szavakat tartalmazza a sas mellett, a hivatal azzal érvelt, hogy mindkét védjegy V alakban kiterjesztett szárnyú sast ábrázol lehajtott fejjel és nyitott karmokkal. Bár a két sas eltérő irányokba repül, a különböző áruk forrásai azonosak vagy kapcsolatban állnak. Ennek következtében állapította meg, hogy a két védjegy megtévesztően hasonló.

Szóbeli tárgyalás után a Tajpeji Felső Adminisztratív Bíróság leszögezte, hogy két védjegy hasonlóságának megállapítását nem úgy kell elvégezni, hogy egymás mellett vizsgálják: az egyik védjegy egy részlete hogyan különbözik a másik védjegynek ettől a részletétől. Ehelyett a védjegyet mint egészet kell kezelni, és elkülönítetten kell szemlélni. Mindkét védjegy tartalmaz lehajtott fejű sast és V alakban kiterjesztett szárnyakat. Ezek a megkülönböztető vonásai mindkét védjegynek, és azok a fókuszpontok, amelyek azonnal megragadják az átlagos fogyasztók figyelmét. Ennek következtében ezt a két megkülönböztető vonást kell a hasonlóság megállapításánál figyelembe venni, nem pedig a karmok által megragadott tárgyat és a védjegyekben lévő szavakat.

A bíróság úgy érvelt továbbá, hogy különböző alapok tajvani működése nem bizonyítja szükségszerűen, hogy a védjegyet a Forever az igényelt módon használta. Emellett ez a társaság a védjegyet viselő ruházati termékek eladásának az összehasonlítására helyezte a súlyt. Az ilyen összehasonlítás azonban a bíróság véleménye szerint elfogultnak tekinthető, és ezért nem lehet érvényes. Ennek következtében 2008. november 20-án elutasította a fellebbezést.

Ezt követően az Aloe a Legfelsőbb Adminisztratív Bírósághoz nyújtott be fellebbezést, amely azonban szintén fenntartotta az eredeti döntést. Így az Aloe védjegybejelentése nem lajstromozható Tajvanon.

D) A tajpeji bíróság nemrég döntést hozott az *Antico Corporation* (Antico) ☐ SAN JING védjegye ellen a *Mitsui Group* (Mitsui) által benyújtott felszólalás ügyében. Itt megjegyezzük, hogy a ☐ kínai betű itt Mitsui-t jelent; a San Jing szavak jelentése pedig mandarin.

A Mitsui híresnek gondolja ☐ SANJING JAPANESE RESTAURANT védjegyet, ezért úgy véli, hogy más hasonló védjegyeket, így a ☐ SAN JING védjegyet eltilthatja a lajstromozástól.

Az Antico 2006 májusában kérelmet nyújtott be a ☐ SAN JING védjegy lajstromozása iránt bíróságra. A Mitsui úgy gondolta, hogy ez a sajátjához hasonló védjegy megtéveszti a fo-

gyasztókat, és ezért felszólalt az Antico lajstromozási kérelme ellen.

A Tajvani Szellemitulajdon-védelmi Hivatal elutasította a kérelmet, arra hivatkozva, hogy a két védjegy esetében nagyon eltérőek a megjelölt áruk.

A Mitsui a Szellemitulajdon-védelmi Bírósághoz nyújtott be fellebbezést, kérve az Antico védjegyének törlését. A bíróság rámutatott, hogy a kínai 璽 szó általánosan használt, ezért a védjegy kevésbé megkülönböztető jellegű, mint a kreatív védjegyek. Bár a két védjegy hasonló, a kínai 璽 szót a Mitsui nem eredetileg találta fel, és ugyanezt a szót használó különböző védjegyeket egyéb osztályokban már engedélyeztek. Emellett az Antico bőrárukra, míg a Mitsui italokra kért, illetve kapott védjegyvoltalmat. A nagyközönség szerint ezek az áruk jelentősen eltérőek. Ezért a bíróság fenntartotta a hivatal döntését, ezzel elutasítva a Mitsui kérelmét, és lehetővé téve az Antico védjegyének lajstromozását.

Törökország

A Novartis 1996. augusztus 19-én a Szellemi Tulajdon Világszervezeténél (WIPO) nemzetközi bejelentést nyújtott be, és ebben Törökországot is megjelölte. A nemzeti szakaszt 1998. február 27-én indította meg a Török Szabadalmi Hivatalnál.

A Török Szabadalmi Hivatal két végzés kiadása és azok Novartis általi megválaszolása után elutasította a bejelentést, azt állítva, hogy a bejelentés tárgya nem felel meg a szabadalmazási követelményeknek. Ezt követően a Novartis az ankarai Polgári Iparjogvédelmi Bíróságnál pert indított a hivatali végzés hatályon kívül helyezése iránt, hangsúlyozva, hogy a találmány a negatív elővizsgálati végzések ellenére megfelel a szabadalmazási követelményeknek.

A bíróság 2009 áprilisi döntésében helyt adott a Novartis fellebbezésének, megállapítva, hogy a beszerzett szakértői vélemény fényében a találmány kielégíti a szabadalmazási követelményeket.

A Polgári Iparjogvédelmi Bíróság döntését a Fellebbezési Bíróság is helybenhagyta, amelynek a döntése ellen azonban még felülvizsgálatot lehet kérni.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

TANULMÁNY ÉS KONCEPCIÓTERV SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-17/09

Magánmegkeresés

A megkereső által feltett kérdések

1. Szerzői jogi műnek minősül-e a csatolt tanulmányterv?
2. A csatolt ajánlattételi felhívásban foglalt munkát a Szerzői Jogi Szakértő Testület véleménye szerint – a csatolt, 2008. augusztus 18-án kelt szerződésre és a szerzői jogi jogszabályokra is figyelemmel – megrendelhetette-e bárki mástól is E. B., vagy arra a szerző kizárólagos jogai fennálltak?
3. Ha nem állnak fenn az elvárt jellegű, a tanulmánytervben a tervező által megfogalmazott koncepció átvételével és annak szöveges és rajzi anyagainak átdolgozást is magában foglaló felhasználásával (továbbtervezésével) kapcsolatos kizárólagos jogok, akkor a testület véleménye szerint
 - a) E. B. mi alapján köthet jogszerűen szerződést a tervezőn kívüli harmadik személlyel?
 - b) teljes körű építési engedélyezési tervezésre és kiviteli tervezésre történő felhasználásra E. B. átadhatja-e a már elkészült koncepcióterveket harmadik személynek, illetve azt jogosult-e maga elvégezni?

Az eljáró tanács szakvéleménye

Az eljáró tanács előrebocsátja, hogy a megkeresés közbeszerzési jogi aspektusaival nem foglalkozik, mivel erre a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) 101. §-ának (1) bekezdése és a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 1. §-a alapján nincs lehetősége. Válaszait kizárólag a megkeresés szerzői jogi aspektusainak elemzésével alakította ki.

Ad 1. Az Sztj. 1. §-a (2) bekezdés k) pontja alapján az építészeti alkotás és annak terve, valamint az épületegyüttes, illetve a városépítészeti együttes terve szerzői jogi védelem alatt állhat, abban az esetben, ha az alkotás teljesíti az Sztj. 1. §-ának (3) bekezdésében foglalt feltételeket, amelyek szerint a védelem fennálltához a műnek a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleggel kell rendelkeznie.

Az építészeti alkotások esetében az alkotás funkcionális jellegéből fakadóan gyakori, hogy az alkotásnak és tervének számos olyan eleme van, amely a szakma szabályai szerint a tervben alkalmazottól eltérő nem lehet, vagy az eltérés módjai is igen jól körülírhatók. Ezek az elemek – éppen azzal a céllal, hogy bárki minden további nélkül felhasználhassa azokat – nem állnak szerzői jogi védelem alatt, és ilyen oltalmat az egyes konkrét alkotások létrehozatalánál való alkalmazásuk sem keletkeztet rajtuk: ezek a szakmai közkincsbe tartoznak. Ugyanakkor azonban az ezeken túlmutató elemek minden további nélkül, a szerzői jog általános szabályai szerint védelem alá tartozóvá tehetik az alkotást. Ez következik az Szjt. 1. §-ának (3) bekezdéséből, amely szerint a védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értéktől (SZJSZT-30/06).

Ezt a megközelítést támasztja alá a vállalkozó és a megrendelő között létrejött szerződés is, amely kifejezetten az épület célszerű kiegészítésének egyéni elképzelést tükröző koncepciójára, sajátos látványterv alkotására helyezi a megrendelés hangsúlyát, ezekhez igazodóan részletezve a szükséges műszaki és egyéb követelményeket.

Mindezek előrebocsátása mellett az eljáró tanács álláspontja az, hogy az Szjt. a különböző tervfajták között nem tesz megkülönböztetést, az építészeti művek létrejöttét megelőző bármelyik fázisban létrejövő tervfajta egyaránt védelmet élvezhet. Ennek egyetlen feltétele van, amelyet az Szjt. 1. §-ának (3) bekezdése valamennyi szerzői mű oltalmára vonatkozóan előír, azaz a tervnek a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellegűnek kell lennie (SZJSZT-14/95, SZJSZT-40/95, SZJSZT-25/03, SZJSZT-30/06).

A fentiek előrebocsátása után az eljáró tanács álláspontja az, hogy a megkeresés tárgyát képező tanulmány- és koncepcióterv szerzői jogi védelem alatt áll, függetlenül attól, hogy a műben alkalmazott szabványok és rutinmódszerek önmagukban szabadon hasznosíthatók.

A 2. és 3. kérdésre csak abban az esetben szükséges válaszolni, ha az 1.-re igenlő választ ad az eljáró tanács. Ellenkező esetben a tervek további hasznosításához nem kell az eredeti tervező engedélye, E. B. bárkit megbízhat a továbbtervezéssel.

Ad 2. Miután az első kérdésre az eljáró tanács igenlő választ adott (azaz elismeri a tanulmányterv szerzői jogi védelmét), a további kérdések eldöntéséhez vizsgálni kell a felek által kötött vállalkozási szerződés 7.5. pontját, amely szerint „A tanulmányterv szerzői joga teljes egészében a Vállalkozó tulajdona, ugyanakkor a Megrendelőt megilleti a korlátlan felhasználás joga.” Az eldöntendő kérdés tehát az, hogy a korlátlan felhasználási jog engedése kiterjed-e a tanulmányterv továbbtervezéséhez szükséges valamennyi felhasználási jogra.

A tanulmányterv alapján létrehozni kívánt végleges elvi engedélyezési és kiviteli tervdokumentáció megvalósításához minimálisan szükséges a tanulmányterv többszörözésére és átdolgozására vonatkozó felhasználási jog megszerzése. Erre az igényre egyértelműen utal a megkeresés, továbbá következik ez abból is, hogy a tanulmányterv alapján létrehozandó engedélyezési és kiviteli tervdokumentáció céljából fakadóan nagy valószínűséggel azzal jár, hogy a művet olyan módon változtatja meg, amelynek eredményeképpen az eredeti

műből származó más mű jön létre (l. átdolgozás, Szjt. 29. §). A többszörözésre vonatkozó felhasználási jog megszerzésére pedig a tervezéshez, rajzoláshoz, általában a továbbtervezést előkészítő tevékenységek végzéséhez van szükség.

A szerződés az említett 7.5. ponton túl további rendelkezéseket nem tartalmaz a szerzői jogokra vonatkozóan. A szerződési feltételek értelmezéséhez csak a Ptk. alkalmazását kötötték ki a felek, amelynek 86. § (2) bekezdése viszont tartalmaz utaló szabályt az Szjt. alkalmazására, ilyen módon pedig a szerződés hivatkozott pontja értelmezéséhez az Szjt. felhasználási szerződésekre vonatkozó szabályait (V. fejezet) kell igénybe venni annak eldöntéséhez, hogy a szerződés idézett 7.5. pontja szerint teljes körűnek látszó felhasználási engedély valójában mely felhasználási jogok átengedésére terjed ki.

Bár a 7.5. pont a szerződés egyetlen, a szerzői jogokról kifejezetten rendelkező pontja, az eljáró tanács álláspontja szerint értelmezést igényel a szerződés e rendelkezésén kívül a 7.4. pont értelmezése is abból a szempontból, hogy a felek a továbbtervezés tekintetében kötöttek-e előszerződést, amiből esetleg további következtetéseket lehet levonni az átdolgozási jog átszállására. A 7.4. pont rendelkezése szerint „A Vállalkozó vállalja a később, külön szerződés keretében meghatározott továbbtervezés (teljes körű építészeti felmérés, építési engedélyezés, tender, kiviteli tervek, művezetés) generáltervezői minőségben történő elvégzését.”

Az Szjt. 42. §-ának (3) bekezdése szerint ha a felhasználási szerződés tartalma nem állapítható meg egyértelműen, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni. Ez általánosságban azt jelenti, hogy kétség esetén úgy kell értelmezni a szerződést, hogy azt az értelmezést kell megtalálni, amelyben a lehető legkevesebb felhasználási jogot engedte át a szerző a felhasználó számára.

Emellett azonban a szerződés értelmezésénél figyelemmel kell lenni az Szjt. 43. §-ának (5) bekezdésére is, amely szerint ha a szerződés nem jelöli meg azokat a felhasználási módokat, amelyekre az engedély vonatkozik, illetve nem határozza meg a felhasználás megengedett mértékét, az engedély a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módra és mértékre korlátozódik.

E két szerződésértelmező szabály egymással összhangban úgy értelmezhető, hogy a szerző javára való értelmezés határát a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módra és mértékre vonatkozó engedélyezés képezi, vagyis ezekre a szerző az engedélyt megadja, de az ezt meghaladó felhasználások tekintetében nem ad engedélyt.

Kérdéses tehát, hogy ebben az esetben mely felhasználások engedélyezése volt a szerződés célja. Álláspontunk szerint amellett, hogy célja volt a tervek alapján az arra irányuló döntés meghozatala, hogy a tanulmányterv alapján a továbbtervezést le lehet-e folytatni, a szerződést kötő felek célja arra is kiterjedt, hogy olyan szerződést kössenek, amely lehetővé teszi, hogy a továbbtervezést előkészítő pályázati eljárások lefolytathatók legyenek. Álláspontunk szerint a felek tisztában voltak azzal, hogy a továbbtervezésre vonatkozóan közbeszerzési

eljárást kell lefolytatni: ez egyértelmű volt a továbbtervezés elvárható értékéből, illetve abból is, hogy a felek tudták, hogy erre vonatkozóan további jogi lépéseket kell tenni. Ezt erősíti meg a szerződés 7.4. pontja, amely csak a vállalkozó egyoldalú nyilatkozatát tartalmazza arra vonatkozóan, hogy a későbbiekben is nyitott az együttműködésre.

Itt kell azt is megjegyezni, hogy abban az esetben, ha csak az lett volna a szerződés alapján a felek szándéka, hogy a tanulmányterv alapján E. B. megfelelő szervezeti egysége arról döntést hozzon, hogy a tervek alapján folytatható-e a munka, ahhoz nem lett volna szükség „teljes körű” felhasználási jog engedésére, mivel az erről szóló döntést ad absurdum akár még szerzői felhasználási jogosultságok szerzése nélkül is meg lehetett volna hozni, és ha ez lett volna a felek szándéka, a szerződésnek éppen nem a „teljes körű” felhasználási jog engedésére, hanem a szerzői jogok teljes körű fenntartására kellett volna irányulnia.

A fentiek alapján a szerződés 7.5. pontja értelmezhető lenne olyan módon, hogy E. B. a szerződés erejénél fogva a továbbtervezéshez szükséges, fent említett mindkét jogosultságot megszerezte, mivel a szerző számára kedvezőbb értelmezés az, hogy ténylegesen nem adott valamennyi lehetséges felhasználási módra engedélyt, de a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználás a többszörözés és az átdolgozás. Ebből tehát az következik, hogy a szerződés 7.5. pontját úgy kell értelmezni, hogy annak alapján a vállalkozó a megrendelőnek adott felhasználási jogot az átdolgozás és a többszörözés tekintetében is.

Ugyanakkor azonban az Sztj. 47. §-ának (1) bekezdése a 42. § (3) bekezdéséhez és a 43. § (5) bekezdéséhez képest speciális szerződésértelmező rendelkezést tartalmaz, amely kimondja, hogy a felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására. Kérdéses, hogy a szabály olyan módon abszolút jellegű korlátozása-e az előző két törvényi rendelkezés értelmezésének, hogy semmiképp sem lehet nem nevesített engedélyt adni az átdolgozásra. Álláspontunk szerint olyan esetekben, amikor egyébként a szerződéskötés minden körülménye arra utal, hogy az átdolgozási engedélyezés is a felek szándékában állt, ennek engedélyezésének megállapítását az nem akadályozza, ha a felek erről nem rendelkeztek kifejezetten, illetve ez azt erősíti, hogy a korlátlan felhasználásba ezt is bele kellett érteni. Ez következik abból is, hogy a vállalkozó a vagyoni jogokat teljes körben fenntartotta a maga számára, ugyanakkor viszont ehhez képest a felhasználási engedélyt kifejezetten teljes körben, vagyis mindenre kiterjedően megadta a megrendelő számára.

Kérdéses továbbá, hogy az Sztj. 46. §-ának (1) bekezdése befolyásolja-e a szerződés értelmezését. A törvény ezen rendelkezése szerint a felhasználó az engedélyt harmadik személyre csak akkor ruházhatja át, illetve csak akkor adhat harmadik személynek további engedélyt a mű felhasználására, ha azt a szerző kifejezetten megengedte. Az eljáró tanács úgy véli, hogy a felek számára az egyértelmű lehetett, hogy E. B. nem maga kívánja a tanulmányterv alapján a továbbtervezést elvégezni, hanem arra vonatkozóan a megfelelő közbeszerzési eljárás lefolytatását követően E. B.-től független, harmadik személyt kíván megbízni (függetlenül attól, hogy az a vállalkozó vagy egy másik tervező). Emiatt az eljáró tanács úgy gondolja,

hogy a szerződés 7.5. pontja úgy értelmezendő, hogy a felek a továbbengedélyezés lehetőségére kiterjedő felhasználási jog engedésére vonatkozó szerződést kötöttek.

Ebből fakadóan pedig, bár a szerződés nem rendelkezik kifejezetten az átdolgozás engedélyezéséről, a szerződés helyes értelmezése mégis az, hogy az átdolgozásra a szerző adott felhasználási engedélyt E. B.-nek. Ebből fakadóan pedig a tanulmányterv szerzői jogi védelem alatt álló részei átdolgozására és annak engedélyezésére E. B.-nek van joga. (A többszörözési jog tekintetében az Szjt. ilyen jellegű, az általános értelmezési szabálytól eltérő rendelkezést nem tartalmaz, emiatt pedig a többszörözésre E. B. a felhasználási jogot megszerezte.)

Itt végül utalni kell arra is, hogy a szerződésből egyértelműen kitűnik, hogy nem az Szjt. 49. § szerinti, jövőben megalkotandó műre vonatkozó szerződésről, sem az 52. §-a szerinti, jövőben alkotandó műre kötött felhasználási szerződésről van szó. A felek a Ptk. 208. § (1) bekezdése értelmében megállapodhatnak abban, hogy későbbi időpontban egymással szerződést kötnek. Az előszerződésre is vonatkozik a Ptk. 205. § (2) bekezdése, amely szerint a létrejöttéhez a feleknek a lényeges, valamint a bármelyikük által lényegesnek tartott kérdésekben való megállapodása szükséges. Lehet-e szó adott esetben a felek érvényes vállalkozási szerződésébe foglalt jogszerű előszerződésről is, amelyre akkor lett volna esetleg szükség, ha a vállalkozó nem engedi át az átdolgozásra vonatkozó felhasználási jogot? Ebben a vonatkozásban már nem lenne irányadó az Szjt. a szerző javára történő értelmezésének szabálya. A Ptk. 207. § (1) bekezdése szerint a szerződési nyilatkozatot úgy kell értelmezni, ahogyan azt a másik félnek a nyilatkozó feltehető akarata és az eset körülményeire tekintettel a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint értenie kellett. A vállalkozási szerződésben azonban nem történt megállapodás abban, hogy a felek későbbi időpontban egymással szerződést kötnek. A vállalkozó csupán a maga részéről vállalta a később, külön szerződés keretében meghatározott továbbtervezés generáltervezői minőségben történő elvégzését. A megrendelő a vállalkozási szerződés aláírásával ezt csupán tudomásul vette mint ajánlatot, anélkül, hogy későbbi szerződés kötésére kötelezte volna magát. Ez pedig szintén arra utal, hogy a felek tisztában voltak azzal, hogy előfordulhat az, hogy nem feltétlenül a vállalkozó fogja a továbbtervezést megvalósítani, amire viszont csak abban az esetben nyílik lehetőség, ha az átdolgozásra engedélyt adott a megrendelőnek, és olyan módon, amelynek alapján nyílt közbeszerzési eljárást lehet indítani.

Mindezekből következik, hogy a tanulmányterv szerzői jogi védelmének fennállása esetén a hatályban lévő szerződési rendelkezések alapján a közbeszerzési ajánlattételi felhívásban foglalt munkát bárki más is meg tudta volna valósítani, mivel annak szükségszerűen ki kellett volna terjednie a tanulmányterv átdolgozására is, az erre vonatkozó felhasználási jogot a Vállalkozó átadta.

Ad 3. A fentiekből kifolyólag E. B. számára minden, a teljes körű tervezési dokumentáció más által való megvalósításához szükséges jog a rendelkezésére áll.

Végül az eljáró tanács hangsúlyozni kívánja azt, hogy a vállalkozási szerződés tárgya egy már meglévő építészeti alkotás átépítésével kapcsolatos tanulmányterv készítése volt. Ebből fakadóan a fentiek az eredeti alkotásra vonatkozó szerzői jogok figyelembevételével alkalmazandók. Ezekre vonatkozóan azonban az eljáró tanács nem rendelkezett részletes információval, így jogi értékelést az eredeti építészeti alkotás és a vállalkozó által létrehozott tanulmányterv szerzői jogi viszonya tekintetében nem tudott adni.

Dr. Boytha György, a tanács elnöke
Dr. Gyenge Anikó, a tanács előadó tagja
Jékely Zsolt, a tanács szavazó tagja

ÉPÍTÉSZETI ALKOTÁS TERVE

SZJSZT-24/09/1

A Siófoki Városi Bíróság megkeresése

A megkereső által feltett kérdések

1. A szakértő testület feladata annak megállapítása – a bíróság és a nyomozati iratok áttekintését követően – hogy a nyomozati iratok 59. oldalán csatolt 2/B jelzésű rajz (villámház), a Siófok Város jegyzője által 34. sorszámú utóiratban a bírósághoz becsatolt 2007. július 9-i dátumú, a Polgármesteri Hivatalnál 2009. július 12. napján érkeztetett, a főépítészhez címzett beadvány mellékletét képező vázrajz egybevetése után, hogy a K. A. által beadott engedélyezési tervdokumentációban található-e olyan elem, amelyből arra lehet következtetni, hogy az engedélyezési terv a fenti vázlatok alapján készült.

Azaz helytálló-e a sértettnek azon állítása, hogy az általa készített vázlat az alapja az engedélyezési tervnek, avagy a vádlott előadása támasztható alá, mely szerint az ő szabadkézi rajza az engedélyezési terv alapja.

2. Nyilatkozzon a szakértő testület a védő azon kérdésére is, hogy egy megrendelő által készített skiccnak lehet-e szerzői jogi védelme, valamint levezethető-e K. A. tervdokumentációja az M. Kft. terveiben.

3. A szakértő testület egyéb megállapításai.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Ad 1. Az eljáró tanács a kérdésre a mellékelt nyomozati iratok 59. oldalán csatolt 2/B jelzésű rajz (a továbbiakban: „rajz”) és a 2007. július 6-i dátumú,¹ a polgármesteri hivatalnál 2009. július 12. napján érkeztetett, a főépítészhez címzett, a beadvány mellékletét képező vázrajz (a továbbiakban: „vázlat”) elemzésével válaszolt.

a) A nyomozati iratok 59. oldalán csatolt 2/B jelzésű rajz (rajz) elemzése

A rajzon egy szállodaépület valamely szintjének az alaprajzi kialakítása látható. A rajzról leolvasható, hogy a javaslat hármas tagolású épülettömbben helyezi el a szállodai szobákat, oldalfolyosós megközelítéssel. A szobákat tartalmazó épülettömb három egységből kettő csuklószerűen összekapcsolódik, a harmadik rész tőlük elkülönül. A hármas tömb egyes részei az alaprajznak nevezett ortogonális vetület irányából nézve szögben elfordulnak egymástól, valahogy úgy, ahogy a lesújtó villámot szokták stilizáltan ábrázolni, bizonyára így nyerte a kialakítás a „villámház” becenevet.

Leolvasható a rajzról a szobák és a hozzájuk kapcsolódó fürdőszobák és loggiák kialakításának mikéntje, ami megfelel a szállodákkal kapcsolatos általános, sztereotip elképzeléseknek, annál azonban nem több, igaz, nem is kevesebb. Az is leolvasható, hogy a szobaszárnyak előtt „előcsarnok részt formáltak”, ahonnan a tervezett konferenciaterem és a szekciótermek megközelíthetőek.

Önmagából a rajzból az épület egészének tervezett kialakításával kapcsolatban a fentiek túl sokat nem tudunk meg; nem olvasható ki, hogy az épület milyen helyszínre kerül, és hogyan használná ki a helyszín adottságait. Az sem derül ki, hogy helyezne-e el más tömegeket is a tervezési helyszínen, de az sem, hogy hány szintesek a rajzon szereplő egyes épületrészek tömegei.

b) A 34. sorszámú utóiratban csatolt mellékletben szereplő, a főépítészhez címzett beadvány mellékletét képező vázlat elemzése

A vázlaton valószínűleg a szóban forgó építési helyszínre vonatkozó beépítési elképzelés látható. A vázlat nagyon kevés adatot tartalmaz, csupán ezekre az adatokra alapozva szinte semmilyen megállapítást nem lehetne tenni. A vázlatból nem olvasható ki, hogy a helyszín hol van, sem az, hogy a felvázolt kontúrok mit óhajtanak ábrázolni. Következtetéseket csak úgy vonhatunk le, hogy a vázlaton szereplő néhány vonalat, kontúrt a megismert tervezési célok és a bírósági és a nyomozati iratok áttekintése alapján visszakövetkeztetve, kellő empátiával és képzeletünk segítségével jelentéssel ruházzuk fel.

¹ A megkeresés a beadvány dátumaként, feltehetőleg elírás következtében, 2009. július 9-ét említ.

A csatolt nyomozati iratokban szereplő tervezési feladat ismeretében alappal valószínűsíthető, hogy a vázlat egy szálloda elhelyezésére vonatkozó diszpozíciós ábra. Feltételezhető az is, hogy a kialakítás két – egymással mintegy 30 fokos szöget bezáró, valószínűleg szállodai szobák elhelyezésére szolgáló főtömeget javasol az azokat csuklószerűen összekötő épületrésszel, valamint az így „Z” betű formáját öltő épülettömeg mellett, a telek két szabadon maradó, átellenes sarkában külön elhelyezkedően, két más funkciót szolgáló tömeget.

A vázlat tekinthető valamiféle beépítési diszpozíció vázlatának, bár nem ad támpontot az építészeti kialakítás alapvető kérdéseire, a tömegek alaprajzi méretére, a tömegek magasságára vagy az egyes tömegeket alkotó épületszintek számára. Arra is csak részben lehet kikövetkeztetni, hogy a vázlaton szereplő egyes kontúrok vagy foltok a tervezési feladat, azaz az építtető által elvárt funkció megvalósításának miféle módon kívánnak megfelelni.

A bíróság által feltett kérdés megválaszolásához szükséges a csatolt engedélyezési terv elemzése is, legalább abban a mélységben, hogy az a rajzzal és a vázlattal összevethető legyen. Az eljáró tanács azt állapította meg, hogy az engedélyezési terv lapjain szereplő szállodának a szállodai szobákat tartalmazó tömege két egymással mintegy harminc fokos szöget bezáró tömegrészből áll, a két tömeget csuklószerűen köti össze egy épületrész. Az így „Z” betű formáját öltő alaprajzi kialakítás és épülettömeg mellett, a telek két szabadon maradó, átellenes sarkában helyezi el az ún. „nagytermet”, illetve az úszómedencét.

Ezt követően az eljáró tanács az engedélyezési tervet összevetette a rajzzal és a vázlattal, és az alábbi megállapításokat tette.

a) A rajz a diszpozíció elemi szintjén vizsgálva nem tartalmaz olyan elemet, illetve nem mutat olyan hasonlóságot, amiből arra lehetne következtetni, hogy az engedélyezési terv annak alapján készült volna el.

b) A vázlat a diszpozíció elemi szintjén vizsgálva mutat hasonlóságokat az engedélyezési terv kialakításának koncepciójával, még akkor is, ha a vázlat alapján a tervezői szándék csak korlátozottan fejeződik ki. A tömegek elhelyezkedése és egymáshoz való viszonya rokonnak mondható. Ez persze körülbelül csak abban a szerény mértékben igaz, amennyiben a vázlat meghatározza, kijelöli az építészeti szándékot.

A fentiek alapján kimondható, hogy az engedélyezési terv építészeti diszpozíciója tükrözi a vázlatban szereplő sematikus elképzelést. A tervezési munka megkezdésekor a vázlat kiindulópontként, iránymutatásként szerepet játszhatott, azt azonban ezzel együtt sem lehet kijelenteni, hogy az engedélyezési terv pusztán a vázlat alapján készült volna el, elsősorban azért, mivel ehhez a vázlat túlságosan kevés építészeti determinációt tartalmaz. Egy ilyen felületes információkat közlő vázlat figyelembevételével számtalan különböző építészeti kialakítás jöhetne létre.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a tervezési folyamatban a megrendelő számos különböző módon instruálhatja a tervezőt, például grafikusán kifejezett ötletekkel, vázlatokkal (skiccekkel), szóban vagy írásban rögzített elvárásokkal, utasításokkal, részletekkel. A ter-

vező ezek összessége ismeretében végzi el feladatát és alakítja ki a terveket, ezért az instruálási folyamat egyes kiragadott elemei önmagukban gyakorta nem reprezentálják teljes körűen a megrendelő elvárásait.

Az eljáró tanács a fentiek mellett azt is meg kívánja jegyezni, hogy az alaposabban kimunkált városrendezési tervek, szabályozási tervek sok esetben tartalmaznak a vázlathoz hasonló mélységű determinációkat, ez ugyanakkor nem jár azzal, hogy a rendezési tervet készítő szakember egy adott beépítés konkrét – és a rendezési terv koncepcióját követő – építészeti kialakításával kapcsolatban szerzői jogot kívánna érvényre juttatni.

Ad 2. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 1. §-ának (2) bekezdése *k*) pontja szerint „az építészeti alkotás és annak terve, valamint az épület-együttes ...” szerzői jogvédelem alá tartozik, ha az megfelel a hivatkozott jogszabályhely (3) bekezdésében meghatározott, az egyedi, eredeti jellegre vonatkozó feltételeknek. Az Szt. ugyanakkor nem határozza meg az építészeti alkotás tervének fogalmát, és azt sem, hogy a tervezési folyamatnak melyik az az első részeredménye, amely megalapozhatja a szerzői jogi oltalmat.

A testület egységes gyakorlata szerint (pl. SZJSZT 28/01 számú szakvélemény) ugyanakkor a látványterv lehet egy építészeti terv első olyan változata, amely szerzői jogi védelem alatt állhat, mivel egyértelműen és kellő mélységben tartalmazhatja azt a legfontosabb funkcionális, műszaki és esztétikai tartalmat, amely determinálhatja az építészeti alkotást és igazolhatja annak egyedi, eredeti voltát. A korábbiakban már megvizsgált vázlat azonban az eljáró tanács megítélése szerint nem tartalmazza azokat a legfontosabb építészeti determinációkat, tartalmi és esztétikai elemeket, amelyek egyértelműen meghatároznák a későbbi tervezési folyamat valamennyi jelentős elemét, így amelyek megalapoznák a terv egyéni, eredeti jellegét. Mivel a bemutatott vázlatnak sem a tartalma, sem pedig a megjelenítése nem éri el azt a szintet, ami meghatározhatná egy építészeti alkotás tartalmi és formai elemeit, ezért építészeti műként szerzői jogi védelmet nem élvez.

Az eljáró tanács megítélése szerint a vázlat egy építészeti mű ötletének tekinthető, amely az Szt. 1. § (6) bekezdése okán szerzői jogi oltalmat nem élvezhet.

Az eljáró tanács a fentiek mellett azt is meg kívánja azonban jegyezni, hogy elméletileg nem zárható ki azon alkotások képzőművészeti (grafikai) műként történő szerzői jogi oltalma, amelyek építészeti műként vagy azok ötleteként – az egyéni, eredeti jelleghez megkívánt kidolgozottság híján – nem állnak oltalom alatt. Ezt a vizsgálatot az eljáró tanács, mivel annak a jelen ügy szempontjából relevanciája nincsen, illetve a bíróság erre vonatkozó kérdése hiányában nem végezte el.

Noha a K. A. Kft. csatolt tervdokumentációjának és az M. Z. Kft. csatolt terveinek kidolgozottsága között jelentős különbség állapítható meg, az eljáró tanács a dokumentumok között nem azonosít több hasonlóságot, mint amennyi ne lehetne szükségszerű következ-

ménye az azonos feladatnak, valamint az azonos építettői követelményeknek és elvárásoknak, tehát az azonos tervezési programnak, és a hazai szállodatervezési rutin általánosan bevált gyakorlatának.

Ad 3. Az eljáró tanácsnak egyéb észrevétele nincs.

*Dr. Hajagos Éva, a tanács elnöke
Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja
Jékely Zsolt, a tanács szavazó tagja*

KÖZÖS MŰ, ÁTVÉTEL MEGÍTÉLÉSE TANÍTÓI SEGÉDLETEK ESETÉBEN

SZJSZT-07/09/2²

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság megkeresése

A bíróság által feltett kérdések

1. A bíróság kéri, hogy a szakértői testület a fenti felperesi, alperesi beadványokat tekintse át, és ezek alapján szíveskedjen pontosítani a szakvélemény ad 4. pontjában foglaltakat az alábbiakra is figyelemmel.
A bíróság a bizonyítási eljárást lefolytatta a közös mű létrehozására vonatkozóan, amely a 36. és 45. sorszámú jegyzőkönyvben található. Ennek alapján a bíróság álláspontja szerint egyértelműen megválaszolható az eredeti szerző kérdése.
Így kéri a bíróság, hogy szíveskedjen a szakértői testület pontosítani a fentiekre tekintettel a szakvélemény ad 4. pontjában foglaltakat, figyelemmel az ad 6. és ad 7. pontban foglalt táblázatra is.
2. A bíróság kéri, hogy a szakértői testület adjon arra a kérdésre választ, hogy helytálló-e az alperesnek a 69. sorszám alatti beadványa 5. pontjában megjelölt álláspontja, amely szerint a felek nem hoztak létre közös művet, a felperes csak egy fejezetet írt, és minden egyéb fejezetet az alperes írt.

² Az SZJSZT-07/09/1 számú véleményt az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2009. augusztusi számában tettük közzé.

Ad 1. Az eljáró tanács az első kérdés kapcsán észrevételezi, hogy a közös mű létrehozására vonatkozóan lefolytatott bizonyítási eljárás során beszerzett bizonyítékok – így a 36. és 45. sorszámú jegyzőkönyvben rögzített, egymásnak részben ellentmondó vagy nem egyértelmű tanúvallomások – alapján nem válaszolható meg egyértelműen az eredeti szerző kérdése. Az eljáró tanács az említett bizonyítékok mérlegelésére nem rendelkezik hatáskörrel, ezért álláspontja szerint a 2009. július 9. napján készült szakvéleményben alkalmazott szerzőségi vélelemből szükséges kiindulni. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (továbbiakban: Szjt.) 94/B. §-ának (1) bekezdése szerint – összhangban az 1975. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Uniók Egyezmény Párizsban, 1971. július 24-én felülvizsgált szövege 15. cikkének (1) bekezdésével – ahhoz, hogy a mű szerzőit az ellenkező bizonyításáig szerzőnek tekintsék, elegendő, hogy nevük a műveiken a szokásos módon szerepeljen. Amint az eredeti szakvéleményben megállapításra került, a „Mellékletek”, a „Függelék” és az „Irodalomjegyzék” résznél a szerző személye nem került feltüntetésre, ezért e részeknél vélemezhető, hogy a kiadvány címlapján megjelöltek szerint a szerzők e részeket közösen állították össze (vagyis az eredetiség hiányából fakadóan nem alkották, hanem szerkesztették).

Ebben az esetben, ha az eredeti közös művet a szerzők (az abban foglaltakkal egyezően) közös alkotói cél elérése érdekében, együttesen és egymás részeire tekintettel hozták létre, a közös mű (vagyis az eredeti kiadvány) más művekkel (akár az egyik eredeti alkotó új fejezeteivel) való kiegészítéséhez az Szjt. 5. § (2) bekezdésének értelmében az eredeti mű társszerzőjének engedélye is szükséges.

E körben ugyanakkor vizsgálendő az is, sérti-e a közös mű további hasznosítását az egyik szerzőtárs alkotásának kihagyásával, illetve e részek „pótlásával” született új alkotás. E szabályozás célja ugyanis elsődlegesen az, hogy adott esetben az engedély nélküli új mű hasznosítása ne károsítsa az eredeti, közös mű hasznosítását, illetve az eredeti mű társszerzőjének érdekeit. Jelen esetben tehát az eljáró tanács álláspontja szerint indokolt lenne annak vizsgálata is, sérült-e az eredeti mű hasznosítása az új kiadvánnyal, amennyiben az eredeti művet valóban a társszerző felperes engedélyének megtagadása miatt nem lehetett újra megjelentetni. Az eredeti kiadvány sikere ugyanakkor – a társszerző által alkotott részek elhagyásával is – adott esetben hozzájárulhatott az új kiadvány sikeréhez is, ezért ennek mérlegelése ugyancsak indokolt lehet.

A fent leírtakat, valamint a 6. és 7. kérdésre adott válaszban szereplő táblázatot az eljáró tanács összekapcsolja annyiban, hogy az eredeti mű részeinek az új művel (műrészletekkel) történő összekapcsolásához – ha az eredeti kiadvány közös cél érdekében, egyidejű alkotómunka eredményeként született – a társszerző engedélye lett volna szükséges. Ez még akkor is így van, ha az alperes az új kiadványban az eredeti társszerző felperes által alkotott részeket nem használta fel. Az eredeti, felperesi vagy közös részek szerzői jogi oltalmára, illetve azok átvételére vonatkozóan tett észrevételeit tehát a tanács fenntartja, annak megerősítésé-

vel, hogy az átvételre került részek esetében valószínűsíthető, hogy se nem a felperes, se nem az alperes, hanem egy korábban készült tanulmány alkotója az eredeti szerző.

Ad 2. Amennyiben az a kérdés, a felek hoztak-e létre közös művet, a válasz egyértelműen igen. Ebben az esetben maga a kiadvány számít közös műnek, tehát még ha csak egy fejezetet írt is abban a felperes, a mű egésze közös alkotásnak minősül (a „mennyeiségnek” legfeljebb a szerzőségi arányok megállapításánál lehet jelentősége).

Ha azonban a kérdés arra irányul, hoztak-e a felek közösen (vagyis azonos alkotói szándékkal) művet létre, kérjük az ad 1. pontban leírtakat figyelembe venni.

*Marácziné dr. Mann Judit, a tanács elnöke
Dr. Gondol Daniella, a tanács előadó tagja
Dr. Munkácsi Péter, a tanács szavazó tagja*

Összeállította: dr. Kiss Zoltán

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Michael J. Benton (szerk.): Hetven rejtély a természet világából. Bolygónk titkainak nyomában. Athenaeum, 2009, ISBN 97899632930060

Fülig Jimmy örökszép szavát idézve, az Athenaeum Kiadó kitűnő „Hetven...” sorozatának ez az igencsak figyelemreméltó kötete bizony álnéven inkognitózik. A benne olvashatók úgy viszonyulnak a könyv- és médiapiac rejtély kategóriájához, mint a finom ékszerésmunka alkotásai a bizsuhoz. Mintha Pallas Athéné Aphroditének álcázná magát, hogy nagyobb érdeklődést keltsen ebben a mai világban. (Talán mert a tanácsadói elmondták neki, hány-szor több „celebet”, mint tudóst állít ma a média naponta az érdeklődés homlokterébe, s milyen döbbenetesen csekély közmegebecsülés jut az utóbbiaknak.) Valójában sokkal többet ad, mint amit a címe ígér: hetven tudományos igényű kis tanulmányt, bennük a kulcsfontosságú részletek gyakran tudományos alaposságú bemutatásával.

Jegyezzük meg rögtön: a címbeli „Hetven rejtély” nem a magyar kiadó marketingtrükkje, a kötet eredeti címe még inkább rájátszik a bulváros vonzerőre, „The Seventy Great Mysteries of the Natural World”. Tény, hogy legalább Sherlock Holmes és megalkotója, Sir Arthur Conan Doyle óta a rejtély a szórakoztató irodalom egyik legkapósabb árucikke, amelyet kelendőségben a médiában is inkább csak a botrány képes felülmúlni. A jól megválasztott – vagy kitalált – és színvonalasan előadott rejtély agytornának valóban kellemes és hasznos, és messze többet is ér, mint az egyszerű, passzív befogadáshoz kellőképpen lebutított tartalmak. Ez a könyv – és a hozzá hasonlók – viszont sokkal többet ad, sokkal értékesebb azoknak, akik többre becsülik a tudást az érdekeségnél, pontosabban akiknek a világunk, s benne a dolgok valódi természetének és összefüggéseinek a megismerése az igazán érdekes.

Fontos tudni, hogy a kötet kifogástalanul tiszta forrásból meríti a benne felkínált tényeket, ismereteket, s a tudomány előtt álló, még megoldatlan kérdések bemutatását. Fülszövegéből idézve: a világ több mint hatvan elismert természettudósának együttműködésével született meg. Megtaláljuk benne a szerzők rövid bemutatását, amelyből látható, hogy az egyes fejezetek szerzői a szóban forgó területek rangos szakértői – nagy részük egyetemi professzor, illetve docens vagy rangos helyen dolgozó kutató.

A „hetven rejtélyt”, valójában hetven egyenként is különösen fontos és izgalmas témakört hét tematikus blokkba sorolta a szerkesztés, tizet-tizet mindegyikbe. A rövid bevezetést és áttekintést követően a tematikus blokkok a következők: Östörténet (a Föld és világáé – a szerző) / A Föld / Az evolúció / A biogeográfia és a környezet / Növények és állatok / Az állatok viselkedése / A globális felmelegedés és a jövő.

Benton két kitűnő mottóval indítja a könyvét. Mindkettő annak lényegét ragadja meg, hogy miért kell ilyen műveket olvasni. Az első: megérteni a Föld titkait. Ez bizony nagyratörő cél, ám az elérése egyre inkább létfontosságú mindenki számára, az utca emberének is. Ma

már mindinkább nélkülözhetetlen mindenkinek, aki szeretné szuverén gondolkodónak tartani magát, s főként ekként is viselkedni, így dönteni a magán- és a közügyeiben, hogy értse a bolygó természetét és működését, amely az ő világát hordozza, és azt nagyon sokban befolyásolja is. A legkézenfekvőbb példák közül említhetők erre, hogy akinek fontos utódainak jövője, annak sorskérdés, vajon a világ a fenntartható fejlődés pályáján halad-e; akinek fontos a maga és szerettei jóléte, egészsége, annak egyaránt sorskérdés, hogyan fejlődik az orvostudomány, s hogyan befolyásolhatja egészségét, életkörülményeit az új technológiák térhódítása, mint pl. a genetikai alapú modern orvoslás, vagy éppen a géntechnológiák a termelés legkülönbözőbb területein, különös tekintettel az élelmiszereinkre. Rendkívüli súlyuk van mindannyiunk számára, immár közvetlenül a napi életünkben is azoknak a témaköröknek, amelyek a kötet utolsó, az emberiségét jövőjével foglalkozó tematikus blokkjában szerepelnek: A globális felmelegedés és a jövő.

A legelső témakör itt maga a globális felmelegedés, korunk egyik legkritikusabb problémája. És nem is csak azért kritikus, hogy mi vár bennünket a jövőben, mi lesz velünk, hogyan alakulnak az életfeltételeink, az egész bioszféra élete és működése. A mai napi életünkre is számottevő hatása van, hogy a felmelegedésre hivatkozva már most komoly áldozatokat követelnek tőlünk. Nagyon is szükséges lenne tudnunk, vajon ezekkel valóban segítjük a jövő kedvezőbb alakulását, vagy esetleg téves úton próbáljuk azt elérni, netán bizonyos érdekeket szolgálunk a magunkéi helyett. Például, a tanulmány a mottójában idéz egy 1896-ból származó állítást: „Ha a szénsav mennyisége mértani haladvány szerint növekszik, a hőmérséklet megközelítőleg számtani haladvány szerint emelkedik majd.” Ma is az üvegházhatást állítják elénk a globális felmelegedés legfőbb okozója vagy legalábbis gyanúsítottjaként. Csupán a legelső idevágó kérdés, vajon igaz-e ez. Rögtön követi, hogy ha igaz is, a légkör összetételének szabályozását – már amennyire erre egyáltalán képesek lehetünk – a kibocsátás korlátozása mellett feltehetően jól szolgálhatja a lekötés növelése is, tehát célszerű keresni a két eszközrendszer közös optimumát. Cseppet sem jelentéktelen rész kérdés például, vajon jó úton járunk-e azzal, hogy az Unió energiatakarékossági hivatkozással kitiltotta a hagyományos izzólámpákat, és rákényszerít sokkal drágább fényforrások használatára, amelyek tönkremenetelével sokkal több káros hulladék is keletkezik, s amelyek használata sokakban még aggodalmakat is kelt. Kérdés egyebek közt, vajon azzal a pénzzel, amennyivel többbe kerülnek az újfajta fényforrások, és azoknak a lámpatesteknek a lecserélése, amelyekbe azok nem férnek bele, nem lehetne-e hatékonyabban is szolgálni az elérendő célt.

És akkor még nem is érintettük az ebben leginkább alapvető kérdéseket. Valójában még azt sem tudjuk bizonyosan, vajon tartós felmelegedés megy-e végbe a globális éghajlatban, vagy valamilyen ingadozás felszálló ágában vagyunk éppen. E kötet tanulmányai is nagyon sok érdekes és hasznos ismeretet idéznek elénk mind a légkör széndioxid-háztartásának, mind az éghajlat alakulására vonatkozóan. Szakemberek szűk körén kívül ki tudott például arról, hogy minden idők legnagyobb arányú fajkihalása a perm korszak végén, mintegy

251 millió éve következett be, s ebben nagy szerepet játszott egy óceánokban végbemenő gázfolyamat is, amelyet a tanulmány „üvegházzsökés” néven említ. Teljes bizonyossággal azonban azt sem tudjuk, milyen mechanizmusok állnak bolygónk nagymértékű, globális éghajlatváltozásai, s különösen a nagy lehűlések és a nagy felmelegedések mögött. Abban is elméletek és feltevések harcolnak, vajon célravezetőbb és költséghatékonyabb-e ellene szegülni a felmelegedésnek – már ha egyáltalán tartós tendenciának bizonyul –, vagy inkább meg kell tanulnunk együtt élni vele. (Különösen izgalmas, tanulságos és sokban eretnek nézeteket fejt ki erre vonatkozóan Bjorn Lomborg COOL IT – Hidegvér! c. könyve, amelyet az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2008. évi 3. számában ismertettünk.)

A másik mottó a XX. század egyik emblemikus műszaki alkotójától és feltalálójától, Richard Buckminster Fullertől származik [róla és munkásságáról részletesen ír Hargittai István és Hargittai Magdolna a Szimmetriák a felfedezésben c. könyvükben (Vince Kiadó, a könyv ismertetése az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2004/3. számában jelent meg) – a szerző], és így szól: „A Föld nevű űrhajóval kapcsolatban (Fuller alkotta meg, és tette ismertté a „Föld-űrhajó” fogalmát és e kifejezést is) egyetlen, mindenek felett álló tényt kell leszögeznünk, mégpedig azt, hogy nem kaptunk hozzá használati utasítást.” Valóban. Hogy csak a globális felmelegedés problémakörére utaljunk vissza, most próbálunk szembeszegetni valamivel, amiről e „használati utasítás” híján nem tudjuk azokat az alapvető dolgokat, amelyek nélkülözhetetlenek az ésszerű stratégiánk kialakításához: 1. létezik-e egyáltalán tartós tendenciaként; 2. milyen okok, tényezők, mechanizmusok hajtják előre; 3. ezek közül melyekbe tudunk elfogadható ráfordítás árán sikerrel beavatkozni; 4. hogyan kell összeállítani a felmelegedés megállítását, illetve az ahhoz való alkalmazkodást szolgáló intézkedések ötvözetét ahhoz, hogy optimális hatékonysággal használhassuk fel az erre mozgósítható erőforrásokat. Párhuzammal élve – amely számtalan más beavatkozási törekvésre is érvényes –, a stratégiaalkotáshoz célszerű előre tudni, hogy 1. ott megy-e a vonat, ahol meg akarjuk állítani; 2. képesek vagyunk-e megállítani; 3. nem kifizetődőbb-e felugrani rá.

Bárki vagy bármi is teremtett ide minket, e használati utasítás hiánya bizony rút mulasztás, nagyon is kegyetlen próbatétel – vagy csak a „való anyag” kozmikus közönye. Annál is inkább, mert hasonlóképpen nem kaptunk használati utasítást, sem műszaki leírást a kritikus fontosságú részrendszerekhez: magához a bolygóhoz, vízrendszeréhez, légköréhez, a bioszféra evolúciójához és működéséhez, társbélőinkhez – az élőlényekhez, sőt a legsebélyesebb és leginkább nélkülözhetetlen eszközünkhöz, az emberi testhez, annak hardveréhez és szoftveréhez sem. Ezeknek a „használati utasításoknak” és „műszaki leírásoknak” sok kisebb-nagyobb részletéhez, fontos eleméhez visz közelebb a kötet hetven tanulmánya. Kiváló olvasmány, amelynek alapos magyarázatai gyakran komoly odafigyelést igényelnek. Külön említést érdemel a megértést jól segítő, gazdag képanyag, valamint a részletes név- és tárgymutató, amely kézikönyvként is használhatóvá teszi.

Dr. Osman Péter

Philip Jodidio: Calatrava. Építész, mérnök, művész. Taschen / Vince Kiadó, 2009; ISBN: 97833836515177

Ellenállhatatlanul meggyőző erejű ez a karcsú kötet. Akinek semmi affinitása a modern építészethez, az is megérzi belőle annak teremtmő erejét, és Calatrava sok alkotásának újszerű, lenyűgöző szépségét. Úgy szárnyalnak, ahogyan csak egy zseniális és zseniálisan merész építész tudja azokban megjeleníteni mindazt, amire a modern tudás és technológia legjava képes, s ezzel új dimenziókat adnak az épített szépség fogalmának. Számos műve bármilyen stílustörés nélkül beleillene a legmerészebb képbe is, ahogy a nagy sci-fi filmek élénk varázsolják a távoli jövő nagyvárosainak építészetét.

Az építészet minden bizonnyal az a művészet, amelyet a XX. század a legkevésbé vert szét, vagy – ami ugyanaz – formált a maga képére. Ez kétségkívül szükségszerűen következik abból, hogy alapvető rendeltetése olyan építmények létrehozása, amelyek szolgálják funkcióikkal az embert, biztosítják vagy legalábbis segítik különféle szükségleteinek kielégítését. A technikai és technológiai fejlődés hozadékát és a társadalmi léptékváltást leszámítva az építészeti alkotások legfontosabb funkciói most, a XXI. század elején is igen hasonlóak az évszázadokkal, sőt évezredekkel ezelőttiekhez. Ilyen egyebek közt, hogy az épület óvja a használóinak élet- és vagy tevékenységi terét, megfelelő környezetet biztosítson hozzá, s a logisztika révén bizonyos mértékig szervezze is azt. Szintúgy, hogy alkalmas keretet nyújtson meghatározott közösségi tevékenységekhez, közösen átélt élményekhez (idesorolhatók egyebek között a sportcsarnokok, stadionok, hangversenytermek, színházak, templomok), hogy az épületek és műtárgyak kellőképpen kielégítsék az infrastruktúra iránti különféle igényeket, például segítsék a szárazföldi, vízi és légi közlekedést, és sorolhatnánk. A mai gazdagok és/vagy hatalmasok ugyanazért építtetik látványosan szuperdrága házaikat, mint a hajdaniak a kastélyokat: megmutatni rangjukat, nagyságukat, kiemelkedni a világból, és előkelően el is különülni attól. Hasonlóak a középületek építtetésének régi és mai indítékai is. A katedrálisépíttető utódaiként pedig a legújabb korban hasonlóan „kultikus” építkezésekhez folyamodnak sokan az üzleti világ legnagyobb szereplői közül, hogy ennek segítségével is hirdessék kimagasló gazdasági erejüket, ami jórészt e cégek létalapjának egyik legfontosabb elemét, az irántuk való bizalmat hivatott növelni.

Mindez döntő mértékben meghatározza, mennyiben feszegetheti az építész a kereteket. Annyira semmiképpen, hogy a műve ne nyújtsa azokat a funkciókat, amelyekért megrendelője fizetni hajlandó. Az építészetben nem szárnyalhat olyan merészen a kreativitás, mint más művészetekben, s az építész nem is használhatja alkotásait olyan szabadon új utak keresésére, vagy éppen a mondanivalójának, egyéniségének kifejezésére, mint azokban. Meghatározó jelentőségű ebben, hogy a jelentős építészeti alkotások létrehozása többé-kevésbé hatalmas költségekkel jár, és akik vállalkoznak azok finanszírozására, azoknak ez csak úgy éri meg, ha befektetésük megtérül. Üzleti befektetőknél a fő kritérium nyilvánvalóan a hozam, amelyet a befektetéssel létrehozott építmény hasznosítása termel nekik, továbbá azok

a hatások, amelyekkel az épületek hozzájárulhatnak pozícióik erősítéséhez. Ez utóbbinak sokszor szó szerint is kiemelkedő példái a cégek székházai, valamint az egyéb, presztízs-célú építmények. A presztízsstényező rendkívüli hajtóereje egyértelműen megmutatkozik Calatrava több művében is, a legújabb és egyben jelenleg legszélsőségesebb példája pedig a minden hihető határt felülmúló Burj Khalifa, más néven Burj Dubai felhőkarcoló, amely ma a legmagasabb építmény, amelyet ember valaha létrehozott (828 m). Közösségi befektetők esetében, ha a beruházás nem üzleti célt szolgál, e megtérülés abban áll, hogy az építmény kellőképpen szolgálja a közösséget, biztosítja vagy javítja életének és működésének infrastruktúráját, vagy éppen növeli annak hírnevét, presztízsét, vonzerejét az immár globális versengésben. Olyan követelmények ezek, amelyeket az építészet nagyszerű alkotói olykor újszerűen is teljesíthetnek, ám azok béklyóit még ők sem rázhatják le teljesen magukról.

A kötet elején szerepel Calatrava egy szobrának képe. Ha a címe nem mondaná, soha sem jönnénk rá, hogy anyát és gyermekét ábrázolja, s még ahhoz is kiművelt szem kell, hogy meglássa benne a művészetet. Végül is, Calatrava idézi itt Picassótól, „néhány művészek márvánnyal dolgoznak, mások szeméttel”, ami az alkotói szabadság mértékére utal. Egy építész viszont aligha tehetné meg, hogy egy rangos épületet márvány helyett jól felismerhető szeméttel burkoljon, amint azt sem, hogy bravúrból vagy az egyediség érdekében a vízszint alatt vezesse a hidat, gyönyörű, ám szükségtelen ívekben vigye az útpályát, netán lakások helyett a lakóépület külső falára aggasson izgalmas kialakítású ketrecek a lakók számára (bár ilyen irodaépületnek feltehetően akadnának hívei, csak éppen nem a megrendelők, s nem is a benne dolgozók közül). S jöllehet igazán megtanulhattuk akár magától Picassótól, akár Salvador Dalítól – hogy csak a legnagyobbak közül említsünk –, hogy mi mindent képes a zseniális marketing csúcscategóriás műtárgyként eladni, ahol az eladás e fogalom minden értelme szerint értendő, az építészetben még ez sem működik. S míg az egyéb művészetekben a meg nem értett alkotónak, aki mindennek ellenére elkészíti művét, az utókor még igazságot szolgáltathat, az építésznek, ha terveit a jelen megrendelői nem fogadják el, egyszerűen nem jöhetnek létre a munkái. Az Eiffel-tornyot sem zárhatta volna a szívébe az utókor, ha az akkoriak nem építik meg, az pedig még érdekes kérdés, vajon hasonlóképpen időtállóan bizonyul-e a Pompidou-központ. Calatravának viszont itt nem látunk olyan épületét, amelyhez ilyen kétség tapadhatna. (Azok, akik igazán alaposan is meg akarnak ismerkedni életművével, a Vince Kiadónál angolul megtalálják e kötet szerzőjének a Taschen által megjelentetett, teljes áttekintést adó művét is: Santiago Calatrava: Complete Works 1979–2007 címmel.)

A kötet bevezető esszéjében Calatrava ekként fogalmazza meg ars poeticáját: „Az építészet és a művészet két folyó, amelyekben ugyanaz a víz folyik. ... A szobrászat akadályoktól mentes plaszticitás, míg az építészet olyan plaszticitás, amely kénytelen alárendelni magát a funkciónak és az emberi lépték kötelező tudomásulvételének (a funkció által). Míg a szobor nem ismeri a funkciót, nem korlátozzák a használat evilági követelményei, mint tiszta kife-

jezés, magasabb rendű az építészetnél. De az emberi léptékkel és környezettel való kapcsolát tekintve az építészet átjárhatósága és bensőségessége révén felette áll a szobrászatnak.” 2005-ben a New York-i Metropolitan Museum of Art kiállításon mutatta be munkásságát, aminek különös hangsúlyt adott, hogy ezt megelőzően utoljára 1973-ban rendezett a MET tárlatot élő építésznek. E kiállítás „A szobrászattól az építészethez” címet kapta, Calatrava pedig úgy nyilatkozott, hogy a címadó megértette az ő munkamódszerének lényegét. A szobrairól így beszél: „gömbökkel és kockákkal dolgozom, egyszerű formákkal, amelyek többnyire a mérnöki ismereteimből táplálkoznak”, s szobrászata saját értékelése szerint „nyers matematikai számításokra épül”.

Építészetének sajátos filozófiai alapját ekként vázolja fel: „Einstein híres mondása alapján – 'Az Ūristen nem kockázik az Univerzummal' (más magyarázatban 'Isten nem kockázátékos'. Einstein igen határozottan szembehelezkedett a kvantumelmélet határozatlansági elveivel. Walter Isaacson idézi a Max Bornhoz 1944-ben írt leveléből az Einstein: Egy zseni élete és világa c. könyvében – lásd Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2009. 4. sz. – 'A kvantumelmélet kezdeti nagy sikerei sem bírtak rá arra, hogy higgyek ebben a kozmikus kockajátékban. Bár tisztában vagyok vele, hogy a fiatalabb kollégák szerint ez nálam a szénilitás jele.' – a szerző) – nyilvánvaló lett számomra, hogy minden összefügg a matematikával és az idő dimenziójával. Majd a statika kötötte le a képzeletemet, és rájöttem, valójában semmi sem statikus. Minden magában rejt egy mozgás lehetőségét. Az építészet maga is mozog, egy kis szerencsével szép rom lesz belőle.” Építési céljaihoz pedig újabb kulcsot adnak következő mondatai, amelyek ma különösen becslendő gondolkodásmódról tanúskodnak: „Mi a funkció szerepe az építészetben? A szeretet. A szeretet, amelyet másoknak adunk, az építész nemeslelkűsége. Az építészetben egy nagy titok rejlik, ez nem más, mint emberszerető természete, s ez az emberszeretet a funkcióban érhető tetten. Az épület az ember iránt érzett szeretet eredményeként működik jól.”

2005-ben elnyerte a tekintélyes American Institute of Architects' legmagasabb kitüntetését, annak Aranyérmét. Maga az 1857-ben alapított AIA ma több mint 83 500 tagjával a hivatásos építészek legrangosabb egyesült államokbeli szakmai szervezete, s ez igen nagy súlyt ad a tőle kapott elismerésnek. Az AIA Committee on Design indoklása a következőképpen hangzott: „Santiago Calatrava munkássága az építészet lényegét veszi célba. Építészete kitágítja a látásmódunkat, és kifejezésre juttatja az emberi szellem azon képességét, hogy a képzeletünkre hasson, gyönyörködtet bennünket mindazokkal a csodákkal, amelyekre az építészeti forma és a dinamikus szerkezet képes. Messzemenően megérdemli az Aranyérmet. Látásmódja felemelő az emberi szellemnek, minthogy alkotó módon formálja a környezetet, amelyben élünk, játszunk és dolgozunk.”

A kötet bemutatja 19 építészeti alkotását, fényképekkel, Calatrava vázlatrajzaival, hozzájuk készített színes akvarelljeivel és Jodidio tömör szöveges ismertetéseivel. A bevezető esszében további ötnek a fényképe szerepel. Nagy részük látványa aligha minősíthető ke-

vesébbel, mint fantasztikus, káprázatos, lenyűgöző. Kiragadott példaként említjük a valenciai Tudományok Múzeumának Gaudí idéző vasbeton bordázatát, a tenerifei Auditorium sziluettjét, a barcelonai Montjuïc tévatorony elképesztő formával égető alakját, a lisszaboni Oriente állomás főbejáratának szürrealista éjszakai látványát, a Buenos Aires-i Mujer gyaloghíd megdöbbenő narválagyarát s a malmöi Csavarodó Torzó toronyházat, amelyről Jodidio képszovege azt mondja, hogy a környéket uraló épület meghökkentő csavarodása minden bizonnyal hozzájárul ahhoz, hogy eljövendő idők jósjelének tekintsék.

Dr. Osman Péter

* * *

Priya Hemenway: A titkos kód. A művészetet, a természetet és a tudományt szabályzó rejtélyes képlet. Vince Kiadó, 2009; ISBN 9783383651551

Nevezhetjük ezt a könyvet Janus-arcúnak, ha stílusosak akarunk lenni, s jellemezhetjük a divatos „kettő az egyben”-ként. Elvitathatatlan érdeme, hogy nagy hányadában lehetetlenül érdekes, nagyon tanulságos, és gondolkodásra készítő. A „titkos kód” itt az úgynevezett arany arányt, más néven isteni arányt jelenti – amelyet az építészeti és képzőművészeti alkotások elemzésében gyakran aranymetszésként is említenek –, és Hemenway mondani valójának gerinceként ezt mutatja be a művészetet, a természetet és a tudományt szabályzó rejtélyes képletként. Mindezzel könyve a tudomány- és kultúrtörténeti ismeretek hosszú sorát kínálja, s köztük válogatottan finom, apró intellektuális desszertek százszínű gyűjteményét, amiből sokat és élvezettel tanulhat az olvasó – vagy éppen frissítheti netán megkopott ismereteit. Előadásmódja pedig nagyon kellemes olvasmánnyá teszi.

Nem mellesleg, az ilyen könyv manapság kiváló immunerősítő is: aki sok ilyet olvas, ilyenekkel edzi a gondolkodását, fejleszti ismereteit és kreativitását, az megőrzi intellektuális ellenállóképességét az olyan fertőzésekkel szemben, amelyek agyilag önállótlaná, jól manipulálható konzumidiotává teszik. Magáénak tekinti Európa, sőt az egyetemes kultúra szellemi örökségét, tudja élvezni és fel is használni azt, nem cseréli le az értékrendjét a globalizáció cseles konzumkultúrájára, nem helyez a példaképei, választott szerepmoddelljei élére marketingcsinálmány „celebeket”, nem a telefonja háttérképével igyekszik kitűnni a tömegből, és még azért sem aggódik, hogy mindig frissen csengjen a mobilja.

Tagadhatatlan ugyanakkor, hogy helyenként kevésbé dicséretes vonások is megmutatkoznak benne: olykor amerikaiasan feldicsérő túlzások, a benne felkínált ismeretek jelentőségére vonatkozó túlzó lelkenkezés, némi hatásvadász misztifikálás, s néha egy kevés feleslegesség. (Mintha Hemenway talán porszívóügynök lett volna az előző életében.) Itt van

ugyebár ez az alcím, amely a művészet, a természet és a tudomány szabályozásáról és az abban érvényesülő rejtélyes formuláról beszél. Bizonyára nem tévedünk túl nagyot, ha ebben némi marketingfogantatású praktikát vélünk felfedezni, és ezt szolgáló misztifikálást. Valljuk meg, ez önmagában még csak nem is olyan yira elítélendő, hiszen a könyvnek olyan piacon kell magára vonnia az olvasók figyelmét, amelyen a műveket nagyrészt a címük adja el, s a megcélzott vásárlók jelentős hányada fogékonyabb a szenzációra, mint a tudományos elmélyülésre. Ez a cím így kétségtelenül izgalmas, és ha e sokat ígérő megfogalmazás helyén az állana, hogy „az $(A+B)/A = A/B$ aránypár megjelenése a művészetben, a természetben és a tudományban”, igen valószínű, hogy kevesebb érdeklődőt vonzana, és főként jóval kevesebbet venne rá a könyv megvásárlására. Másrészt talán nem kellene olyanokat mondania, hogy „a matematika nyelve valahol a szavakkal kifejezhető és a művészet által megjelenített világ között található rejtélyes, harmonikus, szinte mágikus modalitás, amelyben az elvont dolgok valósággá válnak, az ismeretlen pedig a gyakorlati világ rejtvényeinek megoldásként tűnik elő”.

Hemenwayről a fülszövegből annyit tudunk meg, hogy a montreali McGill Egyetem hallgatójaként matematikát és klasszika-filológiát tanult; ezután több évig élt Indiában, tanulmányozta a keleti gondolkodást és filozófiát, a meditációt és a szent iratokat; jelenleg a Bay Area régiójában él, s íróként és fotósként dolgozik. Ennél lényegesen többet egy korlátozott kutatással az internetről sem lehet róla kibányászni. E könyvből nehéz megállapítani, hogy kétségtelenül hatalmas ismeretanyaga mellett mennyiben igazán képzett tudománytörténész. A saját világnézetéről a legvilágosabban talán a következő két részlet árulkodik. Az aranyspirálnak a természetben való megjelenéseiről szóló egyik mondatában így ír: „(szerephez jut) az embrió alakjában, amelybe *leereszkedünk* ...” [kiemelés a szerzőtől] Másrészt, a bevezetésben ekként beszél: „Utazásunk során, amely visszavisz az időben a piramisokig, majd előre a jelen misztikus szóhasználatáig, az isteni arány kiegyensúlyozott és dinamikus elvként fog föltáruulni előttünk. ... Számos különböző megnyilvánulása magában foglalja a miénkre oly kevésbé hasonlító idők és helyek megértését. ... Az isteni arány egy ősi bölcsességet visszhangoz, rengeteg kifejezésbe rejtve.” S ide idézi egy XIV. századi német misztikustól: „Semmi sem lehet olyan örömteli, mint az, ami az isteni természet legmélye szerint való.” Aki ebből arra a következtetésre jut, hogy Hemenway itt megjelenő nézetei a kreacionizmus – más mai szóval az intelligens tervezettség elmélete – felé hajlanak, az valószínűleg nem téved túl nagyot.

Nagyon azért ne ítéljük el érte. A könyvét meghatározó gondolkodása tökéletesen nyitott. Mondandóját soha nem állítja szembe más világnézetekkel, és abban a nagy és sokszínű tudomány- és kultúrtörténeti anyagban, amelyet itt felsorakoztat, semmiféle világnézet szerinti szelekció nem érződik. Ha pedig merünk eretnekek lenni, úgy be kell ismernünk, hogy a tudomány jelenlegi állása mellett bármely geneziselméletet is próbálunk meg visszafejteni a folyamat eredeti mozgatójáig, előbb-utóbb eljutunk egy ponthoz, amelyen túl

már nem található racionális magyarázat, csődöt mondanak az annak feltárását szolgáló jelenlegi eszközeink – ez éppen úgy igaz a világegyetem keletkezésére, mint a földi élet eredetére. Az ősrobbanás elméletének igen praktikus eleme a szingularitás, amelynél korábbra elvileg sem vezethető vissza a vizsgálódás fonala. Az elmélet időbeli értelmezési tartománya magával a Nagy Bummal kezdődik, és semmit nem tudhatunk meg belőle arról, vajon mi volt annak előtte – ebből pedig már törvényszerűen következik az is, hogy az az ősrobbanás kiváltó okára sem tud magyarázattal szolgálni. Az élet keletkezésének materialista elméletéhez ugyancsak jó kérdés, vajon hogyan tettek szert azok a bizonyos molekulák az önszerveződés képességére. Némi joggal hívható fel tehát az ilyen kérdésfeltevésekre a híres elrettentő/hárító párbeszéd, amelyet Simon Singh idéz Szent Ágoston Vallomások c. művéből A Nagy Bumm – Minden idők legfontosabb tudományos felfedezésének története c. könyvében (Park Könyvkiadó, 2006 – lásd Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2007. 1. sz.) a következőképpen: „Ugyan mit csinált Isten, mielőtt megteremtette volna a világmindenséget? Mielőtt az Úr megteremtette a Mennyt és a Földet, legelőször a poklot hozta létre, hogy az ilyen alakoknak, mint Ön is, akik efféle kérdéseket vetnek fel, legyen helyük.” Lényegében hasonló hárítás az is, érdemi válasznak pedig éppen úgy elégtelen, hogy ha az ősmolekuláknak nem lettek volna meg a megfelelő képességeik, akkor most nem lennének itt, hogy firtathassuk azok eredetét.

Szólnunk kell azonban e könyvnek egy nem jelentős, ám kétségtelen gyengéjéről is. Hemenway sokat foglalkozik benne az arany aránynak megfelelő ún. aranyspirállal mint különleges, a természet igen sok alkotásában meghatározó jelentőségű alakzattal. Olykor valami spirálhoz hasonló jelenik meg a saját mondandójában: ilyenkor úgy járja körül a témát, hogy közben előadja a saját fejtegetéseit, okfejtéseit és következtetéseit, és ahogyan azok távolodnak a felhívott tudomány- és kultúrtörténeti alapoktól, úgy távolodnak mindinkább a higgadt, és ezért meggyőző erejű racionalitástól is, s vékonyodik állításaiban a kellő mértéktartás. (Mondhatni, olykor felrémlik a porszívóügynök szelleme.)

Az is igaz, hogy a cím és vele az egész könyv – a régi slágert idézve – többet ígér, mint amennyit ad. Összefüggések széles körű feltárását helyezi kilátásba, ám valójában gyakran csak jelenségek bemutatásáig jut. A művészetet, a természetet és a tudományt szabályozó formuláról beszél, fel is sorakoztatja annak igen sok valós vagy netán többé-kevésbé belemagyarázott megjelenését, ám azt már csak az esztétikai vonatkozásokban képes úgy-ahogy kifejtetni, hogy az arany arány érvényesülése bármit is hogyan szabályozna. Az esztétikán kívüli példáinál már baj van a képlet szerepének, a hozzá kötődő ok-okozati összefüggésnek a bemutatásával. Még ahol el is fogadjuk, hogy valóban megmutatkozik az arany arány, az legfeljebb a jelenséget leíró matematikai formula, és semmi sem mutatja, hogy maga lenne a jelenség okozója, szabályozója. Ha végiggondoljuk őket, a bevezetés egynémely tétele igen jól figyelmeztet arra, hogy Hemenway állításaiban olykor meglehetősen nagyvonalúan kezeli az ok és okozat közti kapcsolatot. Kijelenti, hogy „Az emberiség isteni arány iránti

több száz éve tartó csodálata az arány számos figyelemre méltó tulajdonságának köszönhető, ilyen például a harmónia, a megújulás és az egyensúly. Harmóniája a természet által nyújtott szerkesztési alapelvekben nyilvánul meg, amelyek a növények, a kagylók, a szél és a csillagok mintázatait adják. Megújító alapelve olyan formákban és anyagokban mutatkozik meg, amelyek a DNS-től kezdve a világegyetemig mindennek az alapját képezik. Az egyensúly belső fülünk spiráljában található, s visszatükröződik az embrió kibontakozó formájában is, amely létezésünk kezdete.” Lépjünk túl azon, hogy ilyen súlyos állításokat sokkal pontosabban kellene megfogalmazni, beleértve ebbe a példálózó felsorolások kezelését is. A lényeg, hogy itt markánsan felhorgad bennünk a kétely – amely azután rendszeresen vissza is tér számos más állítás olvastán –, hogy vajon az isteni arány valóban okozóként, vagy inkább okozatként, netán felszíni jelenség leírójaként van jelen.

Ugyanez merül fel, midőn Hemenway sorolja az arany és a Fibonacci-számsor megjelenésének példáit a természetben – egy egész fejezetet szentel ennek. Ezek olvastán szintűgy visszatérően kísért a kötet két alapkérdése: valóban így van-e, s ha igen, mi lehet a magyarázata? Tényleg ésszerű és ezért jól érthető a számsor érvényesülése Fibonaccinak az itt is leírt gondolat kísérletében a nyúlcsalád nemzedékenkénti gyarapodását illetően, azonban az is nyilvánvaló, hogy az csak leírja, ám nem uralja a folyamatot. A növényekre vonatkozó példái – szirmok, levelek állása – szintűgy felvetik ezeket a kérdéseket. Csak arra gondolhatunk, hogy ha ezek az állítások helytállóak, akkor is a Fibonacci-sornak való megfelelés voltaképpen csak a felszín, a jelenség, és mögötte lennie kell mélyebb törvényszerűség(ek)nek, amely(ek) azt előidézi(k). Kell lennie pl. valamilyen biológiai hatásmechanizmusnak, amely a levelek, szirmok ilyen elrendeződése esetén jobb életképességgel ruházta fel a növényt, ami hozzásegítette, hogy ezt a formációt örökítse tovább az evolúciós akadályversenyben. Elvégre az esőcseppek sajátos alakjában sem valamiféle kozmikus formatervező művét látjuk, hanem a parányi víztömeget mozgóató gravitációs erő, és az azt fékező közegellenállás együttes hatásának eredményét. Szintűgy, a víz felszínén látható buborékok szépséges kupolája a kiemelkedő levegő feszítő erejének és a víz felületi feszültségének közös műve, s céltalan mást belemagyarázni.

Az, hogy e formulát rejtélyesnek nevezi, leginkább ismét marketingtrükk. Rejtélyessége legfeljebb abban áll, hogy miért jut ilyen sok és sokféle szerephez a világban – s ez újból visszavezet arra, hogy bemutatott aktív szerepének nagy részét aligha érezzük bizonyított-nak. Jellemző például erre, hogy a spirálról egyebek között a következőket mondja: „Tesztünk szintén tele van spirálokkal: a legnyilvánvalóbb ezek közül a fülünkben található, de felfedezhetjük a kezünkön, csigás hajtincseinkben (?!?! – a szerző), az embrió formájában és DNS-ünk szerkezetében is. A testünkben lévő spirálok számos törvényszerűséget testesítenek meg, legfőképpen, amelyet a kínai akupunktúrás kezelések használnak (?!?! – a szerző).”

A legpontosabb minősítés talán az, hogy kiváló figyelemfelkeltő, gondolatébresztő, olykor azzal is, hogy meghökkent és töprengésre késztet. Még az sem baj, ha felbosszant, ha ezzel arra indít, hogy nézzünk utána a dolgoknak és megbízható magyarázataiknak. Maradéktalanul igaz megállapítása egyebek közt, hogy „a természeti rendszerek önszabályozók, s velük született adottságaik egyensúlyban tartják a dolgokat abban az esetben is, ha valami zavaró esemény történik, s az emberi test is ezen alapelvek szerint működik”. Ennek is a magyarázata izgalmas, amelyre már nem tér ki – jelesül, hogy ami nem ilyen, az nem is lehet stabil, azaz nem képes tartósan fennmaradni. Ez minden rendszerre igaz, s az önszabályozás működése megbomlásának végzetes következményeire a példák vég nélkül sorolhatók a ráktól az ember okozta ökológiai katasztrófákon át a szupernóváig. Ismét a könyv pozitívuma ugyanakkor, hogy Hemenway a fülben lakozó spirál említését átköti Békesy György kutatásához, a hallás működésének ennek köszönhető megértéséhez, röviden bemutatja hallószervünk fiziológiáját. Innen Püthagorasz felfedezése következik, miszerint a zenei hangok kifejezhetők matematikai arányokkal, s hogy ezek ábrázolásának diagramja az aranyspirál alakját ölti. Innen egy sajátos gondolati ugrással az áramlásnál, az örvénynél és az időjárás mintázatoknál termünk, amihez négy kép csatlakozik „A természet áramló spiráljai” címmel, s köztük említi a Kármán-féle örvénysort, Kármán Tódor kiemelkedő jelentőségű felfedezését is. Az már ismét némi felületességet mutat, hogy vajon miért került ide negyedikként két galaxis találkozásának – leginkább ebihalra hasonlító – fényképe.

Szerzőnk ugyanakkor helyenként igen bátran idéz más bátrakat. Egy merész cím alatt – „A világegyetem és a Φ ” ahol a Φ az arany arányt jelzi, idéz egy kísérletet, amelyben az Observatoire de Paris munkatársai a világegyetem mikrohullámú háttér sugárzásának elemzésével vizsgálták, hogy milyen lehet annak az alakja. Amint írja, különböző modellek sorát elemezték, közöttük lapos, negatív és pozitív görbületű tereket, és a kísérlet arra jutott, hogy ha az Observatoire adatai helytállóak, akkor olyan világegyetemet jeleznek, amely véges, és az alakja a dodekaéderre hasonlít. Na már most, tény ugyan, hogy a modern kozmológia túlnyomó része csak a matematika nyelvén értelmezhető, csak azzal írható le, csak vele vizsgálható, és köznapi szavakba nem is önthető. Tény, hogy a vizsgálódás e téren (is) a matematika segítségével olyan távlatokba szárnyal, amelyeket a józan ész nemhogy követni, de még felfogni sem képes, és csak lemondóan Hamlet szavaira gondol (Több dolgok vannak földön és egen, Horatio, mintsem, bölcselmetek álmodni képes). Tény, hogy ha a világegyetem valóban dodekaéder alakú, az több okból is szenzációs lenne – már azért is, mert a dodekaéder, amint azt Hemenway is kiemeli, egyike az öt platóni testnek, és az ókori görögök számára éppen a kozmoszt jelképezte, ez pedig igazán rendkívüli egybeesés. Ezt a nagy horderejű állítást/feltevést azonban talán mégsem lenne szabad ilyen lazán idebiggyeszteni, már csak azért sem, mert józan ésszel – amely, mint jeleztük, itt ugyan hamar megáll, s utána már mit sem ér – tökéletesen irracionálisnak tűnik. Dicséretére válik viszont a könyvnek, hogy szerzőnk megragadja azonnal az alkalmat, hogy egy külön oldalon bemutassa az isteni arányt a dodekaéderben, továbbá szóljon arról is, hogy a gránátalma a hellenisztikus műveltségben

a dodekaéder szimbóluma, s egyben az élet gyümölcsöző és burjánzó természetének jelképe lett. Az utóbbihoz röviden idézi még Perszephoné mitikus történetét is. A gondolatmenetet pedig e kitérő után a platóni testeknek és azok jelképes jelentéseinek bemutatásával folytatja, ezt magának Platónnak a bemutatásával gazdagítva. Platón Timaiosától visszatér a kozmológiához, s máris Keplernél tartunk, s egy külön oldalon fel is vázolja Kepler elméletét a naprendszerről, a világ harmóniájáról és a szférák zenéjéről. Már ennyiből is jól kiérződik tehát, hogy ha lefűjjük a könyv tartalmáról mindezeknek a szerencsére csak néhol megjelenő zavaros, ám vékony habját (figyelmen kívül hagyjuk a porszívóügynök közbeszólásait), úgy igen jó ismeretterjesztő színvonalú tudomány- és kultúrtörténetet kapunk.

Még ha a szerző egynémely állításai nem igazán megalapozottak, kimunkáltak, a több mint 300 illusztrációt és ábrát felsorakoztató, 204 oldalas kötetnek szinte nincs olyan oldala, amelyen ne találunk tanulságos, olykor izgalmas tényeket, tudnivalókat. Ez is olyan könyv, amelyet igazán kár lenne kihagyni.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

TERRITORIAL SCOPE OF THE GENUINE USE OF COMMUNITY TRADE MARKS

Mihály Ficsor

The Community trade mark system does not meet the needs and requirements of the EU's internal market. Nor does it ensure that competition is not distorted. As a result, the Community trade mark system fails to achieve its ultimate and fundamental objective, namely that it should promote, throughout the Community, a harmonious development of economic activities. This failure is primarily due to the way the territorial scope of the genuine use requirement is currently regulated and interpreted at Community level. The balance between the Community and national trade mark systems would only be properly re-established if the genuine use requirement, and, in particular, its territorial scope were at last revisited and thoroughly re-defined. The starting point for this exercise could perhaps be a judgement of the CFI, which states that "genuine use means that the mark must be present in a substantial part of the territory where it is protected", complying with the general principle that rights should carry with themselves corresponding obligations.

GUARANTEE AND RESPONSIBILITY FOR THE PRODUCT IN THE LICENSING CONTRACT FROM THE POINT OF VIEW OF UNIVERSITIES AS LICENCE PROVIDERS

István Molnár – Péter Mezei

The present article – as part of a series on intellectual property of the universities – discusses warranty and liability questions concerning the agreements on technology transfer, and it elaborates the warranty and product liability issues that may arise under a patent license agreement. The special position of the university as licensor is placed in the center of the research. Both the substantive content and the legal consequences of the warranty were discussed, and the objective and culpable character of legal consequences were also covered. The conclusion is that the clarification of the regulations on warranty may be required, either by careful contractual practice, or by using a model contract, or by statutory amendments. The article also proved that these above mentioned methods of clarification can have a favorable effect both upon the university as licensor and upon all the other members of licensing connections. Nevertheless, an impact study of the statutory amendment is indispensable, partially due to the fact that all the other types of use contracts refer to the rules on use contracts covered by the Patent Act. It was also proved by the article that the licensor – due to the tightly defined scope of subjects of product liability – is generally

free from product liability, however, the licensor's restricted liability may occur under the general civil law rules in extremely special situations. In connection to this it was pointed out that the protection of licensor is resolvable with the cautious application of regulations, and responsible, good faith contribution in practical life.

ROLE OF THE CLAIMS IN THE PATENT LAW – PART I

CERTAIN QUESTIONS OF PATENTABILITY – STATE OF THE ART, NOVELTY AND INVENTIVE STEP

Zsófia Kacsuk

The present paper examines the key requirements of patentability in the Hungarian and in the European legal systems defined by the European Patent Convention. The first part of the paper attempts to give a legal and economical account of the „state of the art”, which serves as a reference point for novelty and inventive step. The second part of the paper focuses on the practical aspects of examining novelty and inventive step. The later is discussed in the form of a decision model as a proposed way of implementing the problem and solution approach adopted by the European Patent Office.

THE PATENT REFORM MOVEMENT AND THE CHANGES OF THE JUDICIARY PRACTICE IN THE UNITED STATES OF AMERICA IN THE LAST TWO DECADES

Dr Tivadar Palágyi

This paper deals with the patent reform movement and the changes of the judiciary practice in the U. S. A. in the last two decades. The reform bills of 1999, 2001, 2005, 2007 and 2009 are treated in detail. The Report of the Federal Trade Commission of 2003 as well as the plans of the United States Patent and Trademark Office for the 21th century are also discussed. The *Festo v. Shoketshu* decision of 2000, the *KSR v. Teleflex* decision of 2007 and the *In re Bilski* case, which are outlined in detail, have serious implications for the traditional patent system. The author hopes that the long-awaited change from the first-to-invent system to the first-to-file system will occur in the near future.

NOTES ON THE HUNGARIAN LEGO DECISIONS – HARMONISATION PROBLEMS IN HUNGARIAN TRADE MARK LAW – PART II

András Lendvai

In the second part of the study, the author analyses the decisions of the Hungarian court in connection with the abstract and concrete distinctiveness and the functionality of the Hungarian Lego marks in light of the practice of the European Court of Justice (ECJ). The study also contains a short explanation of the theoretical background of the functionality

doctrine. The author sets out his assessment of the validity of the Hungarian Lego marks and tries to find out the reasons why the Hungarian Lego decisions go against the decisions of the European authorities and courts in the cases related to the almost identical community trade mark of Lego. The author concludes that the Hungarian Lego decisions show substantial discrepancies from the perspectives of the harmonisation process. Hungarian courts refused all arguments which aimed at the protection and enhancement of competition on the relevant market. The reluctant approach of the courts to focus on the competition and market related aspects of trade mark law may have historic reasons. The minor discrepancies in the implementation of the trade mark directive may also have a role in the controversial approach of the courts. Furthermore, it is also clear that basic theoretical matters have not been clarified in the legal literature. The mixture of these reasons may cause systematic problems on the longer term and create a less market friendly environment. Therefore, it is vital to commence the clarification of these points in order to achieve the real harmonisation of Hungarian trade mark law.

THE TRADEMARKS OF THE FUTURE

Dr Natalie Náthon

The continuous development and progress of technology has an impact on trademarks as well. New types of trademark are already emerging in the market; the so-called non-conventional signs target the various senses of human beings, their perception may differ from the point of view of the consumers, and rise new challenges. The present article wishes to present some of those signs, namely motion marks, gesture marks, holograms, light marks and position marks. Besides giving an overview of the jurisprudence of the European Union, the author outlines the regulations and practice of the United States as well.

FAIRNESS – UNFAIRNESS. DECISION OF THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE IN THE GILLETTE CASE

Dr Sándor Vida

The defendant LA-Laboratories manufactured and sold razors in Finland with a packing bearing the words „all Parson Flexor and Gillette Sensor handles are compatible with this blade” (i.e. the blade of the defendant). The claimant Gillette Co. brought proceedings and the Helsinki District Court condemned the defendant, but the Court of Appeal reversed this decision. The claimant appealed to the Supreme Court, which referred to the ECJ. The latter in his judgement (C-228/03) defined the notion of ”honest practices” figuring in Art. 6 (1) of the Directive. An analogous process took place in Sweden too, against an other defendant. – Reported is on commentaries of *Po-Jen Yap, Rowley, Smith, Steinbeck, Bacher and Evelukwa*. – Reported is also on the Recommendation of LIDC (Vienna, 2009) on ”honest practices” in respect of look alikes.

SOMMAIRE

<i>Mihály Ficsor</i>	Le champ territorial de l'utilisation effective des marques communautaires	5
<i>István Molnár – Péter Mezei</i>	Garantie et responsabilité de produit dans les contrats de licence du point de vue de l'université comme le concessionnaire de la licence	19
<i>Zsófia Kacsuk</i>	Le rôle des revendications dans le droit de brevets – partie I. Certaines questions de la brevetabilité – l'état de la technique, de la nouveauté et de l'activité des inventeurs	55
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Le mouvement des réformes de brevets et le changement de la pratique judiciaire aux États-Unis dans les dernières deux décennies	84
<i>András Lendvai</i>	Remarques pour les décisions hongroises de Lego – problèmes de l'harmonisation dans le droit hongrois des marques – Partie II	104
<i>Natalie Náthon</i>	Les marques de l'avenir	142
<i>Dr Sándor Vida</i>	Honnêteté – malhonnêteté. Le jugement de la Cour Européenne dans l'affaire „Gillette”	157
<i>Forum</i>	L'expert du droit de brevets	171
<i>Dr Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Les caractéristiques principales de l'activité sur la coopération internationale de l'Office hongrois des brevets dans la deuxième moitié de 2009	186
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	226
Avis d'expert choisis du Corps des Experts en Droits d'Auteur		253
Revue des livres et périodiques		265
Summaries		277

INHALT

<i>Mihály Ficsor</i>	Der räumliche Geltungsbereich der tatsächlichen Benutzung der Gemeinschaftsmarken	5
<i>István Molnár – Péter Mezei</i>	Gewähr und Produktverantwortlichkeit im Lizenzvertrag aus dem Blickwinkel der Universität als Lizenzgeber	19
<i>Zsófia Kacsuk</i>	Die Rolle der Ansprüche im Patentrecht – Teil I Manche Fragen der Patentfähigkeit – der Stand der Technik, der Neuheit und der Erfinderaktivität	55
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Der Reformbewegung auf dem Gebiet des Patentwesens und die Änderung der richterlichen Praxis in den Vereinigten Staaten in den letzten zwei Jahrzehnten	84
<i>András Lendvai</i>	Bemerkungen für die ungarischen Lego-Entscheidungen – Probleme über die Harmonisierung im ungarischen Markenrecht Teil II	104
<i>Natalie Náthon</i>	Die Marken der Zukunft	142
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Ehrlichkeit – Unehrlichkeit. Der Urteil des Europäischen Gerichtshofs im Fall „Gillette“	157
<i>Forum</i>	Fachmann des Patentrechts	171
<i>Dr. Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Die bedeutendsten Merkmalen in der internationalen Kooperationsaktivität des Ungarischen Patentamtes in der zweiten Hälfte von 2009	186
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	226
	Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht	253
	Übersicht von Büchern und Zeitschriften	265
	Summaries	277

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, az Európai jogi figyelő, a Technikatörténet vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetlegesen két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat mágneslemezen vagy e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címekeket, alcímekeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10-15 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Magyar Szabadalmi Hivatal, 1370 Budapest 5, Pf. 552, Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hpo.hu, anna.manyoki@hpo.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).